

בעזרת השם יתברך

ספר

הרוצה בתשובה

ילקוט נרחב מדברי חז"ל
ורבותינו גדולי ומאורי הדורות

על עניני התשובה

לעורר את הלבבות ולהורותם הדרך הישרה
להתקרב אל ה' בתשובה שלימה

יצא לאור בס"ד ע"י
יוסף שורבה מעלי הכהן

לקראת ימים הנוראים תשע"ה לפ"ק
ברוקלין ניו יורק

©

כל הזכויות שמורות

RBAbi Yosef Churba
1221 E7 Street
1-347-231-3838
rychurba@gmail.com

העורך:

הרב יעקב צבי הלוי פלדמן
1675-61st Street
Brooklyn, NY 11204
1-718-259-5435

נערך נסדר ונדפס ע"י

Printed in E. Israel

זכרון עולם בהיכל ה'

מוקדש לעילוי נשמת

הרב הגאון הגדול

חכם רחמים בן גרז' שורבה כהן זצ"ל

הרביץ תורה ברבים לשם שמים

למד תורה ביגיעה ובהתמדה יתירה,

איש אמת, מדויק בהלכה, וזהיר בקלה כבחמורה

זוגתו אדיל בת שרה ע"ה

כל ימיה היתה מדוכה ביסורים,

גידלה את המשפחה המפוארת

לתורה וליראת שמים

*

דודיי החשובים והנערצים

ר' יוסף בן אדיל שורבה ע"ה

ר' אברהם בן אדיל שורבה ע"ה

רחל בת אדיל שורבה ע"ה

מעשיהם הטובים והנעימים ילכו לפניהם

ותהא נשמתם צרורה בצרור החיים אמן כן יהי רצון.

זכרון עולם בהיכל ה'

לעילוי נשמת סבי
האיש הנערץ והאהוב
מו"ה חיים משה בן מרדכי ע"ה
מסר נפשו על שמירת שבת קודש,
וזכה לייסד המוסד הקדוש 'אוהל',
במשך שנים רבות היה גבאי בית המדרש,
היה אוהב שלום ורודף שלום,
ומאיר פנים לכל אדם

ולעילוי נשמת סבתי
זוגתו מרת לאה בת זאלקא ע"ה
שהיתה בעזרתו
לגדל ולהעמיד משפחה של בני תורה
לשם ולתפארת

ת.נ.צ.ב.ה.

זכרון עולם בהיכל ה'

מוקדש לעילוי נשמת

הרב אליעזר משה בן ר' שימא גווירצמאן זצ"ל

רב קהילת יונג איזריעל-דרעדוואד

נשיא הכולל דזכרון מלך-ישיבה של איסטערן פארקוועי

מקורבם של מרנן גדולי ישראל,

מרביץ תורה לרבים, נח למקום ונח לבריות,

מקדש שם שמים בכל הליכותיו

*

לעילוי נשמת

הרב אברהם בן ר' שימא גווירצמאן זצ"ל

תלמיד חכם מופלג, יושב באהלו של תורה,

בהצנע לכת וביראה טהורה

*

לעילוי נשמת

ר' חיים שמואל בן ר' אברהם יצחק ברויטמאן ע"ה

איש תם וישר, אוהב תורה ולומדיה, מכובד ונעים על הבריות.

השפעתם הטובה עומדת וקיימת לעד

יהי זכרם ברוך

Sponsored By:

NBG Consulting LLC

Lakewood New Jersey

לעילוי נשמת
איש יקר ואהוב
יעקב בן אסתר ע"ה

ולעילוי נשמת
האשה היקרה והאהובה
מרים בת רוזה ע"ה

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים ע"י הלימוד בספר הזה
תעמוד להם רוח ה' תניחם בגן עדן
ותהי נשמתם צרורה בצרור החיים

נדבת משפחת כהן ארזי שיחי'

IN HONOR OF
ISAAC AND MURIEL HIDARY

BY THEIR CHILDREN
AND GRAND CHILDREN

In honor of:

Rabbi Yosef Churba

For all his hard work
on behalf of his students

Sponsored by:

Harold and Lori Dweck

היטיבה ה' לובים ולישרים בלבותם

דודיי החשובים והאהובים,
אנשי אמת יראי אלקים

ר' יצחק בן אדיל
ר' משה בן אדיל
ר' יעקב בן אדיל
ר' דוד בן אדיל
ר' אהרן בן אדיל
גרז' בת אדיל
מזל בת אדיל
שרה בת אדיל

ימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה, ולרפואה
שלמה, ויאריך ימיהם בטוב ובנעימים, מתוך שמחה
והרחבת הדעת וכל טוב סלה.

נר ה' נשמת אדם

לכרון הקדושים בני משפחתינו שנעקדו על קידוש ה' על ידי הנאצים הארורים ימ"ש

חיים אלעזר בן זאלקא	זאלקא בן ישראל אליעזר	מרדכי בן מרדכי נפטר ג' חשוון
נפתלי בן זאלקא	צירל בת	הינדא בת יאיר צבי וגאלדא
איסר לייב בן זאלקא	יוסף בן ישראל אליעזר	ישראל בנימין בן מרדכי
אסתר בת זאלקא	ישעיה בן ישראל אליעזר	נפטר י"ח שבט ואשתו אדיל
עלא בת זאלקא	משה בן ישראל אליעזר	מרים בת מרדכי
מרים בת זאלקא	איסר לייב בן ישראל אליעזר	צבי בן מרדכי
פייגא בת זאלקא	יחזקאל בן ישראל אליעזר	מנחם מנדל בן מרדכי והינדא
שרה רבקה בת זאלקא	בינה בת ישראל אליעזר	משה מאיר בן מרדכי
בלומא בת זאלקא	העניע בת ישראל אליעזר	יצחק אייזיק בן מרדכי
שינדל בת יצחק ועלא	רחל בת ישראל אליעזר	עטיא רחל בת מרדכי
פעסל בת יצחק ועלא	שרה רבקה בת ישראל אליעזר	חנה בת מרדכי
חנה בת יצחק ועלא	פרומעיט בת חיה מינדל	יצחק בן יאיר וגאלדא
מענדל בן יצחק ועלא	ואהרון צבי Spielman	מאיר בן יאיר וגאלדא
אברהם יעקב בן יצחק ועלא	אהרון צבי בן יצחק ועלא	פסיל בת יאיר צבי וגאלדא
חיים בן יצחק ועלא	חי מינדל בת מרדכי	ליבא בת יאיר צבי
שמואל בן יצחק ועלא	צבי ופייגא Feldman	שפרינצא בת יאיר צבי
יעקב בן מרדכי צבי	יעקב בן אהרן צבי וחיה מינדל	מרים בת ליבא
אברהם בן מרדכי צבי	בנימין בן אהרן צבי וחיה מינדל	גאלדא בת ליבא
חיים בן מרדכי צבי	חיים בן אהרן צבי וחיה מינדל	חייא בת ליבא
אסתר בת פייגא	שמואל בן אהרן צבי וחיה מינדל	גיטל בת ליבא
מרים בת פייגא	יוסף בן אהרן צבי וחיה מינדל	שפרינצא בת ליבא
	יצחק בן אהרן צבי וחיה מינדל	מרדכי בן שפרינצא
	מלכה בת אהרן צבי וחיה מינדל	ישראל אליעזר בן פנחס Hirsch

ארץ אל תכסי דמם ונקיתי דמם לא נקיתי
ודם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו

ת.נ.צ.ב.ה.

הסכמת מרן הראשון לציון
הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א

Yitzhak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, י' אדר ב תשע"ד

הסכמה

הובא לפני גליונות הספר החשוב 'הרוצה בתשובה', ליקוטי מדברי רבותינו על עניני התשובה, פרי עטו של היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראתו קודמת לחכמתו, יקר רוח ואיש תבונה, חכו ממתקים וכולו מחמדים שמו מפארים, מחנך דגול, הרה"ג רבי יוסף שורבה מעלי הכהן שליט"א. וב"ה הקיף בהרחבה ובשפה ברורה את נושא התשובה, וערך הכל בטוב טעם ודעת, גמר חיפוש מחיפוש מדברי רבותינו בש"ס ובמדרשים, וכן מדברי הראשונים והאחרונים, וסידרם בסדר נכון, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף.

חיבור זה חשוב ונצרך שמצות התשובה אין ערוך אליה לקרב רבים להשי"ת, לחזקם באמונה וליראת שמים טהורה, תשואות חן חן לו, איישר חיליה לאורייתא, ואשרי חלקו שמזכה את הרבים בענין חשוב זה.

ולבקשת המחבר שליט"א אצרף מאמר קצר בענין התשובה: הנה הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק א ה"א) כתב: כל מצות שבתורה, בין עשה ובין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון ובין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו, חייב להתודות לפני ה' ברוך הוא, שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו', והתודו את חטאתם אשר עשו, זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, ע"כ. ומבואר מדבריו שעצם התשובה אינה מצות עשה, אלא כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות, והיינו שהוידוי הוא המצוה ולא עצם התשובה. וכן למד המנ"ח (מצוה ססד) בדעת הרמב"ם, שאין עצם התשובה מצוה, רק אם בא לעשות תשובה יש עליו מצוה להתודות, אבל אם לא עשה תשובה אין עליו עונש על מה שביטל עשה, רק על העבירות שעבר, ולא מוסיפין לו ביטול עשה, וזה דלא כדעת הרמב"ן הנ"ל שפירש שהפסוק ושבת עד ה' אלקיך חוזר על התשובה.

הסכמת מרן הראשון לציון
הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א

ובטעמו של הרמב"ם שלא מנה בתוך תרי"ג מצוות מצות התשובה, כתבו לבאר, דהנה הרמב"ם להלן (פרק ז מהל' תשובה הל' ה) כתב, כל הנביאים כולן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים הברכה והקללה, ושבת עד ה' אלקיך ושב ה' אלקיך. ומבואר שהרמב"ם מפרש את הפסוק ושבת עד ה' אלקיך שאין זו מצוה, אלא שזו הבטחה שסוף ישראל לעשות תשובה. [דלא"ה כל לאוין שבתורה יהיו ניתק לעשה דתשובה, ועי' בס' בני יששכר].

ויש להוסיף עוד ביאור, דהנה יש לנו כלל בכל מצות עשה ולא תעשה, שהן מסורות ביד בני אדם לקיימן או לא לקיימן, כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' תשובה, 'רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע, הרשות בידו, ודבר זה עיקר גדול בתורה. ומעתה אפשר לבאר למה הרמב"ם לא מנה מצות התשובה בכלל תרי"ג מצוות, שהרי התורה הבטיחה שסוף ישראל לעשות תשובה, ואם התשובה היתה מ"ע של תורה, צריכה להיות כמו כל המצוות להיות מסורה ביד בני אדם ולהיות בזה בחירה, וכיון שלבסוף כולם מוכרחים לחזור בתשובה, תשובה מוכרחת לבוא, ואין זה מסור ביד בני אדם, ממילא לא שייך שזו תהיה מצוה.

ולומר שעד זמן הגאולה היא מצוה, ואחר כך לא תהיה מצוה, זה לא יתכן, שכבר כתב הרמב"ם בספר המצות (תחילת שורש שלישי) שאין למנות לתרי"ג מצוות, מצות שאין נוהגות לדורות, והרמב"ם בסוף הלכות מגילה (פ"ג הל' יח) כתב: כל ספר הנביאים וכל הכתובים עתידים ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר, והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה, וכהלכות של תורה שבעל פה, שאינן בטלין לעולם. [וראה עוד ברש"י (חולין קלז).] תורת משה קרויה תורה, לפי שניתנה תורה לדורות, ושל נביאים לא קרי אלא קבלה, שקיבלו מרוח הקודש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה הדור והמעשה, ע"כ]. וכיון שבזמן הגאולה כולם יחזרו בתשובה, נמצא שהציווי ושבת עד ה' אלקיך לא נוהג עד סוף כל הדורות, ולכן לא שייך למנותו למצות עשה.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (שער ד אות יז) כתב כדעת הרמב"ן, שהפסוק ושבת עד ה' אלקיך חוזר על מצות התשובה, ולדעתו יש ב' מצוות, מצות

הסכמת מרן הראשון לציון
הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א

תשובה שבכל השנה, ומצוה מיוחדת ליוהכ"פ. ושואל רבינו יונה שהנה בגמרא (יומא פו.) מובא, שיש לנו ארבעה חילוקי כפרה, עבר על עשה ועשה תשובה, אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר שובו בנים שובבים, ומיד: ארפא משובותיכם, עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, אבל מי שיש חילול השם בידו אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביום הכפורים לכפר, ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. וקשה, והרי כתוב לגבי יוהכ"פ, כי ביום יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהר, משמע שמתכפר לאדם כל החטאים שלו, ומתרץ, שכאן למדנו שאדם צריך להטהר מכל החטאים. בכל השנה אם אדם חוזר בתשובה על ההרבה עבירות שבידו, אבל לא חזר על כולם, קיים את מצות התשובה, אבל ביום הכיפורים הציווי הוא לחזור בתשובה על כל החטאים, כמו טהרה במקוה, שאם שיערה אחד בחוץ לא מטהר, כך בתשובה ביום הכיפורים, כי ביום יכפר עליכם, (פסיק), מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, שאתם צריכים להיטהר מכל החטאים.

ועל כל פנים מבואר בדברי רבינו יונה, דמלבד מצות התשובה שיש בכל ימות השנה, יש מצוות עשה של תשובה נוספת ביוהכ"פ מקרא לפני ה' תטהרו, מלשון טהרה מכל החטאים. ולכאורה צריך להבין למה צריך עוד ציווי על התשובה ביוהכ"פ, למה לא סגי במצות של תשובה שיש בכל השנה. אלא מצות תשובה בכל ימות השנה ומצות התשובה ביוהכ"פ הם שתי מצוות מיוחדות, וחלוקות הם ביסוד דין, שהרי זה פשוט שאם נכשל ח"ו בשתי עבירות כגון בחילול שבת ובמאכלות אסורות ועשה תשובה על עבירה אחת, בודאי שעל אותה עבירה שעשה תשובה קיים מצות תשובה.

אולם במצות תשובה ביוהכ"פ דכתיב מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, קיום המצוה הוא רק באופן שעשה תשובה על כל העבירות שבידו, שנאמר מכל חטאתיכם תטהרו, כלומר לטהר את עצמו מכל החטאים, טהרה במקוה אפי' שיערה אחת מעכבת, אפילו עבירה אחת מעכבת את התשובה.

הסכמת מרן הראשון לציון
הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א

אבל אם עשה תשובה רק על עבירה אחת, אע"פ שקיים מצות תשובה שיש בכל השנה, אך לא קיים מצות שתובה הנוספת שיש ביוהכ"פ.

והנה הרמב"ם בסוף הל' מקוואות כותב, המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשיות, שהן מחשבות ודעות רעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו כולו במי הדעת, טהור.

והיינו שלא שייך תורת טהרה לטומאות הנפשיות, אלא אם הביא את נפשו כולו במי הדעת, וזו היא מצות תשובה הנוספת שיש ביוהכ"פ לדעת ר"י, דכתיב מכל חטאתיכם.

ואמנם הרמב"ם כתב בפ"ב מהל' תשובה ה"ז: יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכפורים, ומצות וידוי יום הכפורים שיתחיל מערב היום קודם שיאכל שמא יחנק בסעודה קודם שיתודה, ואע"פ שהתודה קודם שיאכל חוזר ומתודה בלילי יום הכפורים ערבית וחוזר ומתודה בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילה, והיכן מתודה יחיד אחר תפלתו ושליח צבור באמצע תפלתו בברכה רביעית, ע"כ. הרי כתב שיוהכ"פ הוא רק זמן תשובה, והיינו שיוהכ"פ מכפר רק לשבים, וכמו שכתב הרמב"ם בפרק א' מתשובה הל' ג', אבל לא שיש מצוה מיוחדת של תשובה ביוהכ"פ, שהרי לדעת הרמב"ם אין כלל מצות עשה של תשובה, אלא המצוה היא וידוי דברים כשהוא עושה תשובה, וחדא מצוה היא, וידוי בשעת תשובה בכל ימות השנה, וידוי בשעת התשובה שעושה ביוהכ"פ.

ודעת רבינו יונה, ויסוד הדברים הוא, שמצות תשובה הנוספת ביוהכ"פ, היא מתורת טהרה, דכתיב וטהרו, וכשם שלא שייך חלות טהרה בטבילה במקוה אם לא טבל כל גופו, שהרי אפילו אם שעה אחת מחוץ למקוה לא עלתה לא הטבילה, כך לא שייך חלות טהרה על ידי תשובה ביוהכ"פ אם לא עשה תשובה על כל העבירות שבידו, ולא טיהר את עצמו מכל טומאות הנפשיות.

אולם הרמב"ם בפ"ב מתשובה הל' ז' הנ"ל כתב, יוהכ"פ הוא זמן כפרה לכל, ליחיד ולרבים, יוהכ"פ הוא רק זמן תשובה, כיון שיוהכ"פ מכפר רק אם עשה תשובה, אבל לא שיש מצוה מיוחדת ביוהכ"פ של תשובה.

הסכמת מרן הראשון לציון
הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א

ולכאורה מה יענה הרמב"ם למה ששאל רבינו יונה הנ"ל, שיוהכ"פ מכפר על כל חטאתיכם, והרי על כריתות ומיתות ב"ד אינו מכפר.

וביאר, דהנה הרמב"ם בפ"א מתשובה הל' ג' כותב, בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה, באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר 'רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, ועצמו של יום הכיפורים מכפר לשבים, שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם.

ועוד כתב בהלכה ד': אף על פי שהתשובה מכפרת על הכל ועצמו של יום הכפורים מכפר, יש עבירות שהן מתכפרים לשעתן, ויש עבירות שאין מתכפרים אלא לאחר זמן, כיצד עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת ועשה תשובה אינו זו משם עד שמוחלין לו, ובאלו נאמר שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם וגו', עבר על מצות לא תעשה שאין בה כרת ולא מיתת בית דין ועשה תשובה תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, ובאלו נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין הבאין עליו גומרין לו הכפרה, ולעולם אין מתכפר לו כפרה גמורה עד שיבואו עליו יסורין, ובאלו נאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, במה דברים אמורים, בשלא חילל את השם בשעה שעבר, אבל המחלל את השם אע"פ שעשה תשובה והגיע יום הכפורים, והוא עומד בתשובתו, ובאו עליו יסורין, אינו מתכפר לו כפרה גמורה עד שימות, אלא תשובה יום הכפורים ויסורין שלשתן תולין, ומיתה מכפרת, שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות וגו' אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו.

וע"ש בלחם משנה, דהוקשה לו להרמב"ם דהא במשנה אמרו דשעיר המשתלח מכפר על הקלות ועל החמורות כשעשה תשובה, וא"כ איך קאמר הכא עבר על כריתות ומיתות ב"ד דצריך תשובה ויוה"כ לתלות, ויסורין למרק, וכן על הקלות למה לי תשובה, ביוה"כ לבד סגי, לכך תירץ הרמב"ם דהכא איירי בזמן שאין ביהמ"ק קיים, דליכא שעיר המשתלח, ולכך אינו מכפר וצריך כל הני.

ומבואר שארבעה חילוקי כפרה הם רק בזה"ז שאין ביהמ"ק קיים, ובאמת שהדברים מפורשים ברמב"ם בפירוש המשניות פ"ח דיומא וז"ל: אם שגג אדם בעשה ולא תעשה, או הזיד בעשה ועשה תשובה, מתכפר לו מיד, והתשובה הוא

הסכמת מרן הראשון לציון
הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א

שיתודה אדם על עונותיו לפני ה', ויתנחם על מה שעשה, ויקבל עליו שלא יעשה אותו מעשה לעולם. ואם הזיד בלאו ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, ואם שגג בכריתות ובמיתות בית דין, בדבר שהוא חייב עליו חטאת או שחטא חטא שהוא חייב עליו אשם ודאי, והביא חטאתו אשמו ועשה תשובה, נתכפר לו מייד. ואם הזיד בכריתות ובמיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין, וכשימות תגמר כפרתו. ובאונס הרי זה פטור. במה דברים אמורים בזמן שאין עודת יום הכפורים, אבל אם יש כבר ידעת שבשעיר המשתלח מתכפרין כל העונות, כמו שנבאר בתחילת שבועות, ע"כ ומעתה הרי ניחא קושית רבינו יונה, שהרי פסוק זה מכל חטאתיכם תטהרו, קאי על קרבנות, ולכן הכפרה היא מכל חטאתיכם, שאפי' על כריתות ומיתות בי"ד מכפר, שהרי שעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה הקלות והחמורות.

וברכתי להרב המחבר שיזכה שיפוצו מעיינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ולהרחיב גבולו בתלמידים, ויראה ברכה בעמלו, ויזכה לראות כל זרעו זרע ברך ה', ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, באורך ימים ושנות חיים, בטוב ובנעימים.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

הסכמת הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

ראש ישיבת חברון בעיה"ק ירושלים תובב"א וחבר מועצת גדולי התורה

בס"ד אדר ב' תשע"ד

מכתב יד ידוע

שמחתי לראות את ספרו הנציל ש ידיו הרב זצ"ל שויבה גדולי
הרבן סני היונה התלמוד העוסק בחומרי התלמוד והציוני
התלמוד עומד כולו לקוב הפול עממי חלל ויגדה בסויתנו
ש דולי הקורב קווינים אלו פד חפיקים חג הארבעה עשרות
התלמוד ונפואים אנט הנסין טלמן עין קדין התלמוד ויוגיא קדי
ש דול עולי הרה"ח קטכרו ל ונכות הרוב תלמיד לו ויקטא
או לצנות אופן יטלין אלוה ויהתלות ואלוה וצדקנים קמייח
הנה נכמין ש צולי ימים
בזו עין

בס"ד אדר ב' תשע"ד

מכתב ידידות

שמחתי לראות את ספרו הנעלה של ידידי הרב יוסף שורבה מעלי הכהן,
ספר הרוצה בתשובה, העוסק בתורת התשובה ובעבודת התשובה, והוא
כולל ליקוט מקיף מדברי חז"ל ודברי רבותינו גדולי הדורות בענינים אלו
המחזקים את הלבבות לעבודת התשובה ומביאים לפני המעיין שולחן
ערוך בדרך התשובה.

ובודאי דבר גדול עשה הרב המחבר בספרו זה, וזכות הרבים תלויה
בו, ותעמוד לו לזכות למען ימשיך לעלות ולהתעלות ולזכות את הרבים
בתורתו.

הכו"ח לכבודן של עמלי תורה

דוד כהן

הסכמת הגאון הגדול רבי משה מרדכי חדש שליט"א
ראש ישיבת אור אלחנן

Founded by: מיסודם של מרנן:
Rav Meir Chadash זצ"ל רבי מאיר חדש זצ"ל
Rav Simcha Wasserman זצ"ל רבי שמחה וטרמן זצ"ל

ישיבת אור אלחנן
YESHIVA OHR ELCHANAN

הרב משה מרדכי חדש
ראש הישיבה

ע"ש רגאן הקדוש
רבי אלחנן וטרמן הי"ד

Rav Elchanan
Wasserman זצ"ל

אייר תשנ"ד

ה'רס"ב

צ"ל אי אבדוקי אידיבי הפתח ה' יוסף שוהיה יתכן פליטא
ואר סבבו הכול צ"ה הושיעה" חגולומי מאב אפסכי המצור
ומאי אג תיהו תתעלה. אהצ"אן תט"ה אבסב המ"ה
מ"ל הקלא הקלו אלא אהצ"אן הדבר ומוצי הושיעה
מכ"ה תכ"א ושמע"ל אג צ"אוי וצ"ק הכול א"ל יאריס
הצ"א אהצ"ק ק"א!
וצ"כ פ"א ש"ל הצדק יוגר משיקומצ"ק חתולה
אילו אלה שוגר יש ארם אק"ן אג צ"כ. ר"מ פ"א צ"ק
הושיעה. א"כ יש אלה אג הצ"ה המצור אה"ל חתולה
ה"ל ש"מ"ג א"ל ה"ד המצור ש"מ"ג א"ל פ"א חתולה
הצ"ה החו"ק א"ל הצ"א חתולה אה"ל חתולה ור"מ
א"ל חתולה חתולה ש"מ"ג חתולה חתולה חתולה
ח"ה א"ל חתולה חתולה חתולה חתולה חתולה
ח"ה חתולה חתולה חתולה חתולה חתולה

תשובות מרן פאר הדור
הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א

ב"ה זכינו שמרן פאר הדור הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א בירך אותנו לרגל הוצאת הספר, ואף הקדיש מזמנו כדי להשיב לנו על הספקות שנתעוררנו בעניני הלכות תשובה.

(א) האם צריך לעשות תשובה גם על הרהורי עבירה?
ראוי.

(ב) האם צריך לעשות תשובה על מדות רעות או דעות פסולות?
כן"ל.

(ג) מתי צריך לחזור בתשובה, האם כדאי להמתין עד עשרת ימי תשובה?
מצוה מיד.

(ד) אדם שעשה תשובה על חטאיו, האם נמחלו לו עונותיו לגמרי, ואם כן למה עדיין צריך כפרה?
כמבואר בגמ'.

(ה) מה ההוראה למעשה בדורינו לבעל תשובה, האם צריך להתענות תעניות ולעשות סיגופים או לא?
רק ללמוד הלכות תשובה.

(ו) מי שפגע בחבירו ועדיין לא פייס את חבירו, האם נמחלו לו העבירות שבין אדם למקום או לא?
לבקש מחילה.

(ז) לסיכום כל הלכות תשובה, איך מתחילים לחזור בתשובה? מה הפעולה הראשונה למעשה, שאדם שרוצה לחזור בתשובה צריך לעשות?
חרטה על העבר לבקש מחילה.

(ח) אדם שחזר בתשובה, ואחר כך גבר יצרו עליו וחזר לחטוא שוב, האם נתבטלה כל התשובה?
לא.

(ט) האם אחרים צריכים לכבד יהודי שחזר בתשובה?
אם הוא זקן.

דברים אחדים

השיר והשבח לחי העולמים, אודה את ה' בכל לבבי, שבראנו לכבודו ונתן לנו את תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו. ועל הכל אודה לה' על שהגדיל חסדו ואמתו עמדי מעודי ועד היום, ושם חלקי מיושבי בית המדרש, וזיכני ברוב רחמי וחסדיו, להסתופף בחצרות בית אלקים, ללמוד וללמד ולזכות את הרבים, ולהתענג על תורת חיים, דברים הערבים והנעימים, יקרים מפז ומפנינים, חיזוק האמונה בצור העולמים. וכעת הביאני להוציא לאורה לקהלת יעקב מורשה, את הספר הנפלא הזה 'ספר הרוצה בתשובה'.

חיים אנו בדור שבו יש סתירה גדולה בענין הדבקות בהשם יתברך. מצד אחד החושך יכסה ארץ, והנסיונות והפגעים הם רבים ועצומים, יש התרדרות רוחנית בעם ישראל עד שפל המדרגה התחתונה, ומצד שני אנו רואים שאיפות עצומות לחזור בתשובה, אנשים שירדו למעמקי הטומאה והיו שרויים בחושך מוחלט, לפתע גילו את האור, טעמו כי טוב ה', ואור התורה מאיר את לבותם, עזבו תבל ומלואה, וחזרו אל כור מחצבתם. שינו את צורת חייהם, התקדשו והתקרבו אל ה' באמת. ויש מהם שנעשו צדיקים ותלמידי חכמים, והחליפו הרגלים שהיו רגילים לעשות שנים רבות מימי קטנותם,

מצב זה כולל את כל חלקי העם. בין החוזרים בתשובה, אנו רואים בחורים וגם בתולות, זקנים עם נערים, אנשי שם בעלי מדע, יחד עם פשוטי עם. כולם כאיש אחד מתקרבים לעשות רצון אבינו שבשמים. וזה מחייב כל אחד ואחד שידע שיש באפשרותו בסייעתא דשמיא, רצון אמת, חיזוק ותפלה לשנות את דרכו לחלוטין.

ההסבר לתופעה זו, מפני שנמצאים אנו בעקבתא דמשיחא, ומפורש במדרש (ילקוט שמעוני תהלים מה) על הפסוק (הושע יד, ו) 'אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה', אמרו ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם, אימתי אתה גואלנו? אמר הקב"ה לכשתרדו במדרגה התחתונה, אותה שעה אני גואל אתכם. שנאמר, 'ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ'. ונאמר, 'כי שחה לעפר נפשנו' מה כתיב בתריה 'קומה עזרתה לנו'. אמר הקב"ה הכל מכם, כשושנה זו מפורחת ולבה למעלה, כך אתם. כשתעשו תשובה ויהי לבבכם מכוון למעלה, כשושנה הזו למעלה, אני גואל אתכם, שנאמר אהיה כטל לישראל, אימתי כשיפרח כשושנה.

וכתב הרמב"ם בפרק ז' מהלכות תשובה, וז"ל: אין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו', ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'.

ברוך ה' שזיכני שנים רבות לעסוק בחינוך בחורי ישראל היקרים, במתיבתא 'מגן אברהם' פה ברוקלין יצ"ו, וכמה פעמים שרציתי לדבר עם תלמידי היקרים שיחי' בענין ההתחזקות ותשובה, והרגשתי מה טוב ומה נעים אילו היה ספר שיכלול את כל היסודות של התשובה, בצורה מושכת לדורינו. ועל כן אמרתי לירד בגנים וללקוט שושנים מענינים אלו העומדים ברומו של עולם, ובא לעזרתי ידידי היקר האברך החשוב ברוך הכשרון בעל עט סופר מהיר הר"ר יעקב צבי הלוי פעלדמאן הי"ו, אשר ברוב תבונה ערך את הספר בטוב טעם ודעת. יה"ר שיראה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו ויתברך מן שמיא בכל מילי דמיטב.

וזאת למודעי שלא נכנסנו בעובי הקורה של גופי ההלכות והפולפולים הנוגעים בזה, כי הלכתא רבתא לתשובה, אלא הבאנו רק עיקרי הענינים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים מאורי הדורות זיע"א. ויותר ממה שכתוב כאן יש בספה"ק שהפליגו הרבה בדבר הזה, אבל אמרנו לא עליך המלאכה לגמור, ועל כל פנים יש כאן ליקוט נרחב לעורר ולהלהיב את הלב, ועוד חזון למועד בעזה"י להוסיף עוד כהנה וכהנה ממה שהזכירו הספה"ק בזה. תודה מיוחדת להרה"ג רבי שלום רפול שליט"א שעבר על הספר והגיה אותו בההגה מדויקת, ימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה.

בדרך כלל העתקנו הלשון מהספה"ק, שדבריהם כגחלי אש להלהיב את נפש האדם, אבל לפעמים הוצרכנו לשנות או לקצר מעט, ופעמים הוצאנו הדברים מתוך מערכת גדולות, כשולה פנינים מן הים. אבל בודאי אין זה סוף דברי הספה"ק, והמעין יבחר ללמוד את עיקר הדברים מתוך הספר כאשר ציינו מקורו טהור, ויהיו הדברים שמחים ומאירים, ואך למותר להדגיש שאם נמצא איזה טעות ח"ו, לא לתלות באילן גדול, אלא בנו.

שם הספר הוא על שם הברכה 'הרוצה בתשובה'. וידועים דברי הישמח ישראל בפרשת וירא בשם הרבי ר' בונם מפרשיסחא זצ"ל, שנוסח הברכה היא 'הרוצה בתשובה' ולא 'המתרצה בתשובה', שבאמת לא זו בלבד שהקדוש ברוך הוא מוחל וסולח לעמו ישראל ומתרצה להם כשהם עושים תשובה, אלא כביכול הוא יתברך רוצה בתשובה, ומשתוקק שעם ישראל ישוּבו אליו ויחזרו בתשובה, וימינו פשוטה לקבל שבים. ואם ישראל עושים תשובה, אזי הם כביכול מוסיפין כח בפמליא של מעלה. ונקוה שיהיה הספר לנחת רוח לבורא יתברך שמו.

כתוב בהקדמת ספר הרוקח, שאדם המחבר ספר צריך לרמוז שמו בשם ספרו, ונוכחת י ששם הספר 'הרוצה בתשובה' עולה בגימטריא כמנין, יוסף שורבה לבית עלי הכהן נ"י (1361).

ברכת יישר כח לאלו שסייעו להוציא את הספר לאור עולם, עץ חיים היא למחזיקים

בה ותומכיה מאושר. יה"ר שתשרה ברכה במעונם ברוב נחת ואושר ושמחה וכל טוב אמנן.

פותחין בכבוד אכסניה של תורה, הלא היא הישיבה הגדולה ישיבת עטרת תורה, אשר זכיתי להסתופף בצילה ולשתות מבאר מים חיים. ברכה מרובה להעומדים בראשה, מרנן ראשי הישיבה שליט"א, ועל צבאם מרן הגאון הגדול חכם יוסף הררי רפול שליט"א, יהי ה' אלקינו עמם ויזכו להרחיב גבול הישיבה להגדיל תורה ולהאדירה לאורך ימים ושנות חיים.

והנני בזאת להביע את הכרת הטוב מעומק הלב, למרנן ורבנן רבותי הגדולים שלימדוני תורת ה' והורוני את הדרך הטובה והישרה, הרה"ג אברהם איגל שליט"א, הרה"ג יצחק רביצקי שליט"א, הרה"ג אברהם קנובלך, הרה"ג רבי דוד צרור שליט"א, הרה"ג רבי יהודה ראפ שליט"א, הרה"ג רבי אהרן באקסער שליט"א, הרה"ג רבי דוד עוזרי שליט"א, הרה"ג רבי שלמה שלום שליט"א, הרה"ג רבי דוד כהן שליט"א, הרה"ג אשר זיגפריד שליט"א, הרה"ג רבי מנחם מאניש מינץ שליט"א, הרה"ג רבי שמואל סתהון שליט"א, הרה"ג קאפיל פורצקי שליט"א, הרה"ג שלמה דוויק שליט"א, הרה"ג רבי אפרים וואקסמאן שליט"א, הרה"ג רבי יעקב זאב סמיט שליט"א.

זכור אזכור בגעגועים את מורי ורבי המנהל הדגול רבי חיים אהרן וינברג זצ"ל, ממייסדי הישיבה הקדושה 'עטרת תורה', שהיה מסור בלב ונפש אל התלמידים באהבה, והיה מדריך אותם בכל צעד ושעל, ותמיד נותן לכל אחד ואחד את הרגשה של חיזוק ועידוד. ואין לשער את גודל שמחתו כאשר ראה את התלמידים גדלים ומתעלים בתורה וביראת שמים צרופה. יהי זכרו ברוך, ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים.

אילו היו כל הימים והנהרות דיו, אין בהם די כדי להעלות על גליון את רחשי לבבי להורי היקרים, מורי אבי הרה"ג רבי שלמה שורבה מעלי הכהן שליט"א, רב וראש ישיבה קהילת שערי רחמים ברוקלין, ואמי מורתי מרת פרומעיט הינדא תחי'. אשר כל מגמת ומטרת חייהם היא אך ורק למען התורה הקדושה. ובמסירות נפלאה ומיוחדת הם עמלים ויגיעים להגדיל תורה ולהאדירה, הן במעשים טובים ומיוחדים והן בחינוך בני ובנות ישראל. וזכו להקים משפחה מפוארת של תלמידי חכמים לשם ולתפארת בישראל. אילן אילן במה אברכך וכו', יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך, והי ה' אלקינו עמם ועוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, ויזכו עוד רבות בשנים להשפיע עלינו ועל צאצאינו אורה וברכה, ולהמשיך במלאכתם מלאכת הקודש מתוך הרחבת הדעת דקדושה ובריות גופא ונהורא מעליא ונחת מכל יוצאי חלציהם, אמנן כן יהי רצון.

ועמם אברך את מורי חמי הרה"ג רבי ניסן צבי גוירצמאן שליט"א, וחמותי מרת בילא מרים תחי', שזכיתי להכנס אל ביתם, בית שמגדלים בו תורה ותפלה, ותוכו רצוף אהבת התורה ושקידתה. וכל שאיפת לבם להמשיך ולגדל דורות ישרים ומבורכים על אדני התורה והיראה, והם מסייעים לנו בכל זמן ובכל עת ברוחניות ובגשמיות, ורבים מעשיהם המבורכים למען מוסדות התורה והחסד, לשם ולתפארת בישראל. וברכה מיוחדת לזקנתי האשה החשובה אשר זכתה לגדל בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות מרת פנינה

גווירצמאן - גולדשטיין תחי'. וברכה מיוחדת לזקנתי האשה החשובה המסורה למען משפחתה בלב ונפש להרבות כבוד שמים מרת מלכה ברויטמאן תחי'. יתן ה' ויזכו כולם לאריכות ימים ושנים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ויזכו לרוות נחת דקדושה מכל צאצאיהם כשאיפתם הטהורה. ויקויים בהם הכתוב "שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו פריחו עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו".

ואחרון חביב, ברגשות הכרת הטוב אזכיר לברכה את זוגתי היקרה, אשת חיל עטרת בעלה, האשה אשר נתת עמדי, מרת גיטל תחי' לאוי"ט, העומדת לימיני תמיד ובה בטח לבי ונעזרתי. וכל אשר לי שלה הוא, וקשה לתאר את מסירות הנפש אשר היא משקיעה, כי חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה להסיר ממני טירדת הזמן, ונטלה על עצמה עול הבית, כי רק בעמלה ומסירותה עד אין קץ נתאפשר לי לשבת בבי מדרשא ללמוד וללמד ולהוציא לאור עולם חיבורי זה. אין בפי מילים להודות לה על כל החסדים אשר היא עושה עמדי השכם והערב, וכל מה שהיא משקיעה בחינוך ילדינו היקרים, והאהבה אשר היא מרעיפה עליהם ומטפחתם ומגדלתם לתורה ויראת שמים טהורה. ישלם ה' שכרה ותהי משכורתה שלימה, הפירות בעוה"ז והקרן בעוה"ב. ונזכה יחד לרוב נחת מהילדים אשר חנן אותנו ה', ונזכה לגדל את בנינו ובנותינו, פרומעיט הינדא, שלמה, שרה, אדיל, רחל, קילא, לאה שיחי', ונראה בנים ובני בנים חכמים ונבונים, אוהבי ה' יראי אלקים, אנשי אמת זרע קודש בה' דבקים, ויהי נועם ה' עלינו לאורך ימים ושנים טובות, אמן.

ובצאתי מן השער, אפרוש כפי אל השי"ת, בהודאה על העבר ובבקשה על העתיד, עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך, ושמת חלקי מיושבי בית המדרש, ותפלתי על העתיד, אל תטשינו ה' אלקינו לנצח, יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך, שאזכה להמשיך לשבת בבית ה' ולהרביץ תורה לפני תלמידים הגונים וישרים כל ימי חיי, ולחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כבוד אומר כולו, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

פרק א || מתנה נפלאה ..... כה

כח תשובה הוא למעלה מהשכל האנושי • מצד "החכמה" אין אפשרות לחזור בתשובה • כאילו לא היו דברים מעולם • כאילו נעשה בריה חדשה • אדם שחטא ושב וחזר וחטא • מה עם כל "החורים"? • טוהר הנפש בשלימות • עבירה היא סכנת חיים ותשובה היא הצלת חיים • גודל המושג של התשובה • עקירת הרצון כעקירת המעשה • התשובה מביאה לידי קירבת אלקים • מעלת בעל תשובה יותר ממעלת הצדיקים • מקום שבעלי תשובה עומדים • התשובה מתקנת את הזמן האבוד • כאילו אכל קרבן פסח • כחו של הרהור תשובה • הרוצה בתשובה • לפני מי אתם מטהרים? • הבא להיטהר מסייעין בידו • הסייעתא דשמיא של בעל תשובה • תשובה קודמת לבריאת העולם • יתמו חטאים מן הארץ.

פרק ב || חובת התשובה ..... נה

התשובה היא צורך הנשמה • תיקון לנשמות וסוד הגלגולים • המטרה שלשמה אדם בא לעולם • מי מעיד בו באדם? • מכסה פשעיו לא יצליח • תשובה אינה רק עבור יהודים חילוניים • היצר הרע מפתה את האדם שעבירה היא מצוה • גם צדיקים גדולים חייבים בתשובה • תשובת הצדיקים - תשובה מחודשת בכל יום • לפשפש בדרכיך בדרך אמת • חיוב חשבון הנפש • סתירות במעשיו ודיבוריו של האדם • למה בוכה הטלית? • מי שלא שב בתשובה נענש על זה.

פרק ג || יפה שעה אחת קודם ..... עו

דחיית התשובה • תשובה באותו יום שחטא • בכל עת יהיה מוכן לעמוד לדין על מעשיו • בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב • עשה זאת בטרם יהיה מאוחר • שוב יום אחד לפני מיתתך • התשובה מועילה רק בעולם הזה • לא לדחות עד שבאים יסורים ח"ו • כח התשובה רק בחיים • לא דוחים טיפול במחלה ממארת ר"ל • יש קונה עולמו בשעה אחת • לא להגרר אחר תירוצים לדחות את התשובה • בסופו של נעשה תשובה אז למה לא עכשיו? • הקב"ה פונה אל האדם ומבקש ממנו לשוב בתשובה עכשיו • סיפור מענין דחיית התשובה • טעמו וראו כי טוב ה' • חשיבות כל מעשה קטן בדורינו השפל • הסייעתא דשמיא לתשובה כשגוברת הטומאה • דורינו הוא דור של מצב חירום.

פרק ד || החזרת אחרים בתשובה ..... קד

השפעה על אחרים שיחזרו בתשובה • אילו בני אדם היו יודעים איזה זכות היא זו... • המחזיר אחרים בתשובה הקב"ה סולח גם לו • ולא תשא עליו חטא • זוכה ויושב בישיבה של מעלה • כבוד שם שמים וקירוב הגאולה • יתמו חטאים ולא חוטאים.

פרק ה || לעולם לא להתיאש ..... קיב

אין יאוש בעולם כלל • להתחזק אף אם נכשל פעם אחר פעם • הקב"ה סולח גם לאדם שעשה תשובה וחזר ונכשל • כל התגברות והתחזקות מקרבת את האדם • תשובה אפילו מאה פעמים • המתגבר על יצרו זוכה על ידי זה לתקן את מה שפגם • תשובתו של דוד המלך ע"ה • אפילו חרב מונחת על צווארו של אדם • הבוגדים בעם ישראל - גם להם דרך תשובה • תשובתו של מנשה מלך יהודה • כרחם אב על בנים • כל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מצא • מעומק החטא למעלת הקדושה • מעשה דנתן צוציטא • אין להתיאש מאף יהודי • כל זמן שהנר דולק • המציאות של בעלי תשובה בדורינו • תמשיך לרכוב על הסוס... • הדרך הנכונה להתגבר על היצר הרע • מי שאינו שב • בזכות מצוה קלה מעוררים את האדם מן השמים • גם מי שנדחה יכול לשוב • אפילו תשובה חלקית חשובה מאוד בשמים • כיצד יתחיל לשוב מי שהתיאש מהתשובה • הבא להיטהר מסייעין בידו.

פרק ו || פרטים במצות תשובה ..... קמח

תשובה באותו מקום ובאותה אשה • תשובה כשהוא עדיין באותו מצב • לא להגרר אחר תירוצים ואמתלאות • אין דבר העומד בפני הרצון • תשובה על מדות רעות • תשובה על פגם המחשבה • ענוה יסוד לתשובה • וחטאיך בצדקה פרוק • אגרא דתעניתא צדקה • מי שהקב"ה אוהבו שולח לו עני • הריני מוכן ומזומן לקיים מצות תשובה • מצות תשובה היא גם מצוה • תשובה בשמחה • זהירות מעצבות ומרה שחורה • קדש עצמך במותר לך.

פרק ז || עזיבת החטא ..... קסז

ראשית דבר עזיבת החטא • יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטוא • עזיבת החטא באופן מוחלט • אחטא ואשוב • עזיבת החטא - ברגע אחד • לא קשה לחזור בתשובה • ברגע אחד אפשר לתקן חטאים של שנים רבות • תשובה למי שהורגל בעבירה • זהירות שלא לחטוא אחרי שעשה תשובה • יעזוב רשע דרכו • השב בתשובה לא יבוא לידי היזק • התשובה מסירה ומבטלת את הצרות • לעלות על הרכבת הנכונה • עזיבת החטא ותיקון האברים • עזיבת החטא - התגברות בקביעות • לחיות על קידוש ה' • עזיבת החטא שלב אחרי שלב • הבחינה לאדם אם הוא צדיק או רשע.

פרק ח || חרטה ובכיה ..... קפו

בין לבבו כי רע ומר עזבו את ה' • להתחרט על מעשיו הרעים • החרטה היא עיקר התשובה • מהו שיעור החרטה • הבושה מגודל החטא כבושת גנב כי ימצא • תשובה עד כדי מסירות נפש • סיפור על חרטה בדרגה של מסירות נפש • לצעוק אל ה' בבכי ותחנונים • דמעות

הרוצה   תוכן הענינים   בתשובה   יט

הם כפרה על החטאים • דמעות מוחקות רושם העבירות מעל מצחו של אדם • בכיה בשעה ששוכב על מטתו • ניגוני התעוררות.

פרק ט || תשובה בוידוי פה ומעומק הלב ..... ר

עיקר התשובה הוא הוידוי • חרטה בלב אינה מספקת צריך וידוי בפה • וידוי על עבירות נשכחות • הכאה כנגד הלב בשעת הוידוי • עיקר ההתשובה החרטה בלב • רחיצת האיברים בלא רחיצת הלב • וידוי פה בלא לב • קבלה גמורה בלא וידוי פה • המתודה לא יתנצל אלא יודה על האמת ויחזור בו.

פרק י || תפלה על התשובה ..... רט

יתפלל אל ה' שימחול עונותיו • סייעתא דשמיא לשבים אל ה' • לבקש בפרטות על דברים שהיצר מתגבר עליו • שיזכה לעשות תשובה מתוך שמחה • כל ימיו יתפלל על התשובה • הרשע שחזר בתשובה לאחר תפלת השיבנו • מעשה מענין כח התפלה על התשובה.

פרק יא || חיזוק בלימוד התורה ..... רכ

לימוד התורה רפואה לבעל תשובה • שעה אחת של לימוד התורה חביב יותר מאלף תעניות • אוי להם לבריות מעלבונה של תורה • הבטחת התורה למי שתורתו קבע • המקבל עליו עול תורה • השכר על העמל והיגיעה • תורה מגינה ומצלת ביום הדין • התורה היא רפואה ליסורים ומגינה מצרות וגיהנם.

פרק יב || תשובה על ענינים שבין אדם לחבירו ..... רלב

אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה חבירו • הדגש העיקרי בתשובה • יסוד כל התורה כולה • גודל העונש על עבירות שבין אדם לחבירו • במה עלינו להתחזק עקב הצרות • גזל מקטרג בראש • על עבירות שבין אדם לחבירו לא קל לעשות תשובה • מחצית עולם הבא • המתאמץ לעשות תשובה מסייעין בידו מן השמים • דן את חבירו לכף זכות • כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים.

פרק יג || זמני תשובה ..... רמח

תשובה תיכף אחר החטא • משל לבן מלך שבזבז כסף • תשובה בשנות הנעורים • תשובה קודם התפלה • תשובה קודם לימוד התורה • תשובה קודם האכילה • תשובה קודם השינה • תשובה על משכבו בלילות • תשובה באשמורת הבוקר • תשובה בערב שבת • שבת קודש זמן תשובה מאהבה • תשובה בשבת לפני קידוש • זמן סעודה שלישית בשבת קודש • כמו נעילה של יום הכיפורים • ערב ראש חודש • סדר תיקון ליום המשמרה • תענית המשמרה • ערב ראש חודש סיון • ימי השובב"ם • חג הסוכות זמן תשובה מאהבה • הושענא רבה • עת רצון מיוחדת • בהושענא רבא פתוחין שיערי תשובה • שמחת תורה יום תשובה • תשובה בימי חנוכה • ימי הפורים זמן תשובה מאהבה • פסח זמן ביעור היצר • חג השבועות • תשעה באב • חתן וכלה ביום חופתם.

פרק יד || ימי התשובה הרחמים והסליחות ..... רפד

חודש אלול • תפקידו של האדם בחודש זה • תשובה ואמירת סליחות • אני לדודי ודודי לי • דברי התעוררות לפני ראש השנה מאת מרן רבי יהודא צדקה זצ"ל • ראש השנה • תקיעת שופר • /הנעשה בשמים בעת תקיעת שופר • התעוררות לפני תקיעת שופר • פחד ואימת הדין • היתכן להתפלל על שנה טובה ללא תשובה? • עשרת ימי תשובה • דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב • הפעולות והמעשים בעשרת ימי תשובה • מנהג הכפרות • ערב יום כיפור • יום הקדוש • חיוב מיוחד לחזור בתשובה ביום כיפור • מי בא רק פעם בשנה? • תפילת נעילה • תחבולות היצר לבלבל את האדם בעת רצון • מוצאי יום הכיפורים.

פרק טו || תשובה בעת צרה ..... שכ

להקדים תפלה לצרה • כניעה לפני ה' מבעוד מועד • העושה תשובה זוכה לפרנסה • תשובה בעת צרה • החטא מקור הצרות והדרך להנצל היא התשובה • תשובה בעת צרה על אומות העולם • הרואה שיסורים באים עליו • התשובה היא רפואה לכל המחלות והיסורים.

פרק טז || עצות וסגולות לתשובה ..... של

אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו • שמירת שבת • אמירת שירת הים בשמחה • מעביר על מדותיו • מעבירין לו על כל פשעיו • גודל זכות המעביר על מדותיו • לענוים יתן חן • בעל ישועות • הקושי להעביר על המדות הוא נותן הכח לסגולה • האשה שהצילה את הרבים • ההתבודדות • לשמוע בחשק דברי חכם שדורש יראת שמים • סגולות רבינו החיד"א זצ"ל • כל הבוכה ומתאבל על אדם כשר, מוחלין לו על כל עונותיו • המתפלל בערב שבת ואומר "ויכולו", שני מלאכי השרת אומרים לו: 'וסר עוונך וחטאתך תכופר' • יסורין ממרקין עונותיו של אדם • כל העוסק בסדר קרבנות, כאילו הקריבם, ומוחלין לו על כל עונותיו • כל העוסק בתורה לשמה, עונותיו מתכפרין • כל המתעטף בציצית ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל, מוחלין לו על כל עונותיו • כל המצטער ובוכה ביום הכפורים על מיתת הצדיקים נדב ואביהוא • כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, בידוע שנמחלו עונותיו • כל האומר שיר השירים בכל ערב שבת בנעימה וזימרה.

חלק ב הלכות תשובה בקצרה

- מי צריך לחזור בתשובה ..... שנטז
- האם מי שעבר עבירה באונס צריך לחזור בתשובה ..... שנטז
- יהודי השומר שבת וכשרות ומקיים מצות מעשיות, האם גם הוא צריך לחזור בתשובה. שנטז
- דוגמאות לעבירות שאנשים רגילים לעבור עליהם ..... שנטח
- האם צריך לדעת במה חטא כדי לחזור בתשובה ..... שנטט
- המהרהר בעבירה ולא עשה עבירה בפועל, האם גם הוא צריך תשובה ..... שנטט
- האם צריך לשוב על חטאים שהם מדות רעות או דעות פסולות ..... שס
- מתי צריך לחזור בתשובה ..... שס
- האם יש חיוב מיוחד לעשות תשובה בעשרת ימי תשובה ..... שס
- איך עושים תשובה? ..... שסא
- האם כל עיקרי התשובה הכרחיים ..... שסא
- מה השלב הראשון שצריך לעשות בתשובה ..... שסב
- מהו וידוי דברים ..... שסב
- האם צריך גם לכוון במחשבתו לתשובה, או מספיק רק וידוי פה ..... שסב
- המהרהר תשובה בלבו ואינו מתודה בפה, האם מעכב הכפרה ..... שסג
- מדוע צריך וידוי בפה דוקא, הרי הקב"ה יודע מחשבות ..... שסג
- האם יתודה בפני הציבור ויספר על חטאיו או לא ..... שסג
- המתודה על חטאיו להשי"ת, האם יתנצל על מעשיו ..... שסט
- מה על האדם לעשות אחר שהתודה כהלכה ..... שסט
- האם יש הנהגות מיוחדות לבעלי תשובה ..... שסה
- האם צריך גם תיקונים נוספים כמו תעניות, גלות, סיגופים וכדו' ..... שסה

כב הרוצה תוכן הענינים בתשובה

שסו	מתי ידע האדם שזכה לעשות 'תשובה גמורה' .....
שסז	האם יש חטא שאין מועילה עליו תשובה .....
שסח	מי שהחטיא את הרבים, האם יש לו אפשרות לחזור בתשובה .....
שסח	אדם שהרבה לחטא ולפשע האם נועלים שערי תשובה בפניו .....
שסח	מה מעכב את התשובה .....
שסט	האם דברים אלו מונעין את התשובה לגמרי .....
שסט	כיצד ידע אדם שהוא באמת אהוב ונחמד בשמים ומקבלים את תשובתו .....
שע	איך ידע האדם שאכן זכה להכנס בשערי התשובה .....
שע	האם התשובה צריכה להיות מתוך עצבות ויגון, או מתוך שמחה .....
שעא	מה יעשה אדם שהרהורי תשובה מביאים אותו לעצבות .....
שעא	האם בעל תשובה צריך לדאוג ולחשוש ממעשיו הראשונים .....
שעב	איך צריך להתנהג יהודי אחר שעשה תשובה .....
שעב	האם אחרים צריכים לכבד יהודי שחזר בתשובה .....
שעג	אדם שחזר בתשובה וחזר וחטא האם נתבטלה תשובתו .....
שעג	האומר 'אחטא ואשוב' האם מועילה תשובתו .....
שעד	האם תשובה מכפרת על כל העבירות .....
שעד	מה נחשב יסורים לענין זה .....
שעד	האם תשובה מועלת גם על עבירות שבין אדם לחבירו .....
שעד	הפוגע בחבירו ועדיין לא פייסו האם נמחלים לו עבירות שבין אדם למקום .....
שעה	מה יעשה מי שביקש מחילה מחבירו ואין חבירו רוצה למחול לו .....
שעה	המבזה את חבירו ברבים, האם צריך לפייסו ברבים .....
שעה	כשמבקש מחילה מחבירו האם עליו לפרט במה פגע בו, כיון שעלול לצערו יותר .....
שעה	מה יעשה אם מת חבירו לפני שהספיק לבקש ממנו מחילה .....
שעו	אחר שקיבל מחילה צריך מחברו, האם עדיין לעשות תשובה כלפי שמיא .....
שעו	אחר שקיבל על עצמו לעשות תשובה, במה מתחילים .....

נספחים

שעט	יסוד התשובה לרבינו יונה גירונדי ז"ל
שפד	סדר תשובה להגה"צ רבי יעקב שאול דוויך הכהן זצ"ל חכם באשי וראב"ד באר"ץ
שפז	תפלה על התשובה
שפח	תפלה מסדור עבודת תמיד לומר לפני לימוד התורה הקדושה
שצ	וידוי הגדול מרבינו נסים גאון ז"ל
שצג	סדר וידוי להשל"ה הקדוש
שצה	מאמרי חז"ל בענין גדולה תשובה

הרוצה בחשובה

חלק ראשון

- פרק א - נותנה נפלאה

☞ כח תשובה הוא למעלה מהשכל האנושי ☞

אחת מהמתנות הגדולות והנפלאות ביותר שנתן לנו הקב"ה היא התשובה, זוהי אפשרות נפלאה ביותר, שאדם שחטא ופשע נגד הקב"ה יכול להתרחץ מלכלוך עונותיו, ולשוב ולהתקרב אל ה' כאילו מעולם לא חטא. מתנה זו נתן הקב"ה לעם ישראל מרוב אהבה וחיבה שחיבב אותם, והיא למעלה מן השכל האנושי.

בעזרת התשובה יכול אדם לתקן את העבר, למשל יהודי שרחמנא ליצלן חילל שבת, או אכל מאכלות אסורות, ועבר עבירות חמורות ביותר, על פי שורת הדין אין תיקון לחטא כלל, וכי אפשר להסיר את המעשה העשוי מן המציאות? [x] ועוד יותר מזה קשה להבין בשכל הישר, את דברי חז"ל [2] גדולה תשובה שזדונות נעשים לו כזכויות, כלומר שעל ידי תשובה יכול אדם להפוך את החטאים שיחשבו בשמים כאילו עסק בתורה ובמצוות.

משל למה הדבר דומה? אדם שעבר על חוק המדינה, הוא נסע במכונית במהירות למעלה מן המותר, או שעבר רמזור אדום, ועל ידי זה נרצח אדם, ה' ישמור, והנהג הפוגע נתפס על ידי המשטרה, הרי הוא לעולם לא יוכל

א. מסילת ישרים פרק ד.

ב. יומא דף פו, ב.

להחזיר את המצב לקדמותו, יתכן שאם יבקש סליחה כשיעמוד לפני השופט, ישיב לו השופט: דבר ראשון תרצה עונך בכלא שנים רבות כפי הנקבע בחוק, ואחר כך אולי נסלח לך. ואפילו אם יבכה בדמעות שלישי ויתחנן ויבקש רחמים עליו ועל אשתו וילדיו וכו', אולי יקל השופט בעונשו קצת, אבל בשום מצב אי אפשר להחזיר המצב לקדמותו כאילו לא עבר על החוק מעולם, ולפוטר ללא שום עונש.

על פי השכל האנושי והישר, היה עליו לקבל את העונש, ורק אחר כך יסלח לו, זהו מדת בשר ודם. אבל הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו נתן לנו אפשרות לחזור בתשובה, ולהחזיר כביכול את גלגלי הזמן אחורנית, כאילו לא היה מעולם. וכמה עלינו להודות להשי"ת על המתנה הנפלאה ששמה "תשובה".

רעיון זה לימד אותנו אליהו הנביא זכור לטוב וז"ל^[א], כיצד אדם עושה מריבה עם חבירו, הולך הוא אצלו לרצותו, והוא אינו מתרצה לו עד שמקבץ לו בני אדם הרבה ואחר כך מתרצה לו, ואעפ"י שמתרצה לו יש לו מקצת קנאה בלבו, אבל אני (הקב"ה), איני כך אם אדם עובר עבירה לפני אם חוזר ועושה תשובה הרי אני עמו ברחמים ואני מקבל את תשובתו ואין אני זוכר לו אפילו מקצת עונותיו וכו'. בא וראה כמה רחמיו של הקב"ה מרובין על ישראל בעולם, אפילו אם כל ימיהם היו עובדים עבודה זרה, וכיון שהם עושים תשובה קלה, הוא (הקב"ה) בוכה עליהם מיד.

ובל כך העריכו חכמינו ז"ל את המתנה היקרה "תשובה", עד שאמרו שתשובה היא טובה יותר מעולם הבא, כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא^[א].

✧ מצד "החכמה" אין אפשרות לחזור בתשובה ✧

ובאמת כך אמרו חז"ל, שעל פי החכמה אין שום אפשרות לעשות תשובה, וכל המציאות של תשובה זה רק מתנה מאת השי"ת, ומובא בתלמוד

ג. תנא דבי אליהו פרק ד אות א, ופרק ל אות כא.

ד. פרקי אבות פ"ד, משנה י"ז.

הרוצה פרק א בתשובה כז

ירושלמי^[ח] שאלו לחכמה, חוטא מהו עונשו? אמרה להם "חטאים תרדוף רעה", שאלו לנבואה, חוטא מהו עונשו? אמרה להם "הנפש החוטאת היא תמות", שאלו להקב"ה חוטא מהו עונשו? אמר להם "יעשה תשובה ויתכפר לו", היינו דכתיב "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך", יורה דרך לחטאים לעשות תשובה.

כאילו לא היו דברים מעולם

כאמור אין הסבר הגיוני לכח התשובה, למשל אדם שפגע בחבירו, אפילו אם יבקש אלף פעמים סליחה, והלה יאמר בפה מלא: "סלחתי", הכתם נשאר בלב, הוא רק מוחל לו בפיו, אבל עמוק בתוך הלב עדיין נשאר הכאב, ולא מצוי מצב של סליחה אמיתית "כאילו לא היו דברים מעולם".

על זה מכריז ישעיהו הנביא ואומר^[ח] 'מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך', למה נמשלו הפשעים והחטאים כעב וכענן, יהודי שחטא בשוגג, דומה לענן המסתיר את השמים ואת נצוצי האור וקרני השמש, והפושע במזיד הוא דומה לעב שהוא ענן כבד המחשיך את היום, שבעת הצהרים נראה כמו שעת ערב, אבל בנשיבת רוח, העננים נשאים ומסתלקים ושוב מתגלה אור השמים לטוהר, והשמש זורחת במלא הודה והדרה, ולא ניכר עוד שום רושם וכתם. וכן הוא היחס שהקדוש ברוך הוא יתברך שמו מתייחס לחוזר בתשובה, וכמו שהענן חולף ועובר עם הרוח, כך הקב"ה מעביר את חטאיו של האדם ופותח לו דף חדש, ובזה נגלת האהבה שהקב"ה אוהב את היהודי.

כאילו נעשה בריה חדשה

רבינו החיד"א זצ"ל^[ח], הביא שהמפרשים חקרו איך יתכן שוידוי ותשובה מועיל לבעל תשובה, הרי אמרו חכמים^[ח] 'לא אתי דיבור ומבטל מעשה', שאין

ה. ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

ו. ישעי' מד, כב.

ז. מדבר קדמות מערכת ת, אות כא.

ח. קדושין נט, א.

בכח דיבור לעקור פעולה של מעשה, ואם כן איך יתכן שאדם עשה מעשים רעים, ובכח וידוי שהוא דיבור יועיל לעקור את המעשים שעשה. ותירץ על פי דברי המדרש^[ט] שמי שעושה תשובה הקדוש ברוך הוא עושה אותה בריה חדשה. ונמצא שעל ידי הדיבור של הוידוי גורם למעשה עצום ורב שהוא נעשה בריה חדשה, וממילא מתבטלים כל המעשים הרעים שעשה.

בספר הנהגות הצדיקים בהנהגות האדמו"ר רבי נתן נטע משינאווא זצ"ל^[י] כתב, שכל אדם שעושה חטא, מסתלק ממנו חלק מנשמתו. ולכן אמרו חז"ל שרשעים בחייהם קרוים מתים, כי הם עשו כל כך הרבה חטאים עד שכמעט כל נשמתם מסתלקת מהם. וכשהאדם עושה תשובה, אז התשובה מחזירה אליו את רוחו, והוא נעשה כברייה חדשה. ובספר המדות להאדמו"ר רבי נחמן מברסלב זצ"ל כתב^[יא], שעל ידי כל אנחה שנאנח האדם לצורך תשובה נעשה בריה חדשה.

ומה נפלאים הם דברי רבינו הגר"א זצ"ל שכתב^[יב] וזה לשונו: ואם אמר יאמר האדם מה תקנה יש לי אם הייתי רשע עד הנה, מה נעשה עם העבירות שעשיתי, ואין לי תקנה וכו', שהבעל תשובה הוא כקמץ שנולד, שיעשה אח"כ תשובה, וילך בדרך הטוב מכאן ולהבא.

הפסוק אומר^[יג] 'השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם'. ושואלים המפרשים למה הפסוק מדגיש 'כקדם'. הרה"ג רבי ישראל ברנבוים שליט"א מסביר את הענין בספרו הנפלא 'מרפא בכנפיה'^[יד] בדרך משל, אדם קנה חליפה חדשה ומהודרת, אבל לרוב צערו היא התלכלכה והוא היה צריך להכניסה לניקוי יבש. החליפה אכן חזרה נקיה, אבל מכל מקום חסרים הנקיון וההדר של חליפה חדשה. אחרי שדבר מתלכלך ויש עליו כתם, אין בעולם הפיזי שום אפשרות להשיב אל המצב הטהור כמו שהיה קודם שהתלכלך. אבל

ט. ויקרא רבה פכ"ט, יב.

י. הנהגות א"ב, סימן קד.

יא. ספר המדות ערך תשובה סעיף לב.

יב. ליקוטי הגר"א, הביא מכתב מאליהו מפראג תקס"ה.

יג. איכה ה, כא.

יד. עמ' מט.

הרוצה פרק א בתשובה כט

תשובה היא כח אלקי, והיא פועלת למעלה מכל העיכובים והמניעות הפיזיים, המתנה הנפלאה של חרטה על המעשים, היא ללא שום דמיון בעולם הגשמי. על ידי תשובה, לא זו בלבד שהחטאים נמחקים מרישומי חיינו, אלא הם נעלמים לחלוטין, כמו עשבים רעים שנעקרים מן השורש. החוטא שמתחרט ומצטער על מעשיו, הוא נעשה כבריה חדשה ונחשב כאילו מעולם לא התחיל להתעסק עם הרע, הוא השיג את המעלה העליונה של התחדשות, כאילו ביום הזה הוא נולד. ואת המתנה הזאת אנו מבקשים מה', 'חדש ימינו כקדם', תשיב אותנו אל המצב הנקי והטהור שהיינו בו לפני שחטאנו, תן לנו את האפשרות לעשות תשובה למעלה מדרך הטבע, שנוכל להיטהר ולהתקדש לפניך.

אדם שחטא ושב וחזר וחטא

מִרְן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל, הוסיף עוד נקודה נפלאה בנושא^[10], הנה למשל ראובן חטא לחבירו שמעון ופגע בכבודו וביישו, ואחר כך התחרט ראובן, ובא לפני שמעון ומבקש את סליחתו, ושמעון ברוב טובו סולח ומוחל לו, ואומר לו שהוא מסכים לשכוח מן הכל וכאילו לא היה, אלא שלאחר זמן חוזר ראובן ופוגע שנית בשמעון, ושוב בא ראובן לפני שמעון ומבקש את סליחתו, הפעם קשה מאוד לשמעון לסלוח לו פעם שניה, אבל יתכן שבכל זאת שמעון התגבר וברוב טובו סולח לו גם הפעם. אבל אם חוזר ראובן פעם שלישית ומבייש את שמעון, הפעם גם אם יבוא ראובן ויתחרט, כבר לא יסלח לו, הוא יאמר לראובן: כמה פעמים אתה מבייש אותי, ואז אתה מתחרט ומבקש סליחה, אין אתה ראוי שאסלח לך, וכל שכן בפעם הרביעית ואילך.

אבל דרכו של הבורא יתברך אינו כן, כמו שנאמר^[11] 'וחנותי את אשר אחון' וריחמתי את אשר ארחם', ואמרו חז"ל^[12], 'וחנותי את אשר אחון' אע"פ שאינו ראוי 'וריחמתי את אשר ארחם' אע"פ שאינו כדאי, שהקב"ה סולח לבניו עם ישראל למרות שכמה פעמים חזרו בתשובה ושוב חזרו וחטאו, מכל מקום

טו. מדרשות הראשל"צ ח"ב, עמ' נא.

טז. שמות לג, יט.

יז. ברכות ז, א.

באהבתו הוא סולח ומוחל על כל עונותיהם, בפעם האלף כמו בפעם הראשונה, כי המחילה היא ממידת הרחמים בלי גבול ותכלית בבחינת אין סוף, כמו שנאמר^[ח] 'חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו'.

☞ מזה עם כל "החורים"? ☜

יש סיפור ידוע, מעשה ביהודי יקר שהיה לו בן סורר שהלך בדרך לא טובה, והאב ניסה לייסרו ולהוכיחו אך ללא הועיל. בלית ברירה חיפש האב דרכים אחרות להשפיע על הבן שישוב מדרכו הרעה. חשב ומצא רעיון: מכאן ואילך הוא ינעץ מסמר בקיר הפנימי של החדר, אחרי כל חטא שבנו יעשה! וכן עשה על כל חטא שעשה בנו, הוא נעץ מסמר בקיר ותלה עליו פתק ובו רשום את החטא ואת התאריך שבו נעשה. לאחר ימים נכנס הבן באקראי לחדר, ונדהם קירות החדר היו מכוסים במסמרים.

סיפור

פרץ הבן בבכי, ושאל את אביו, מה ניתן לעשות כדי להוציא את המסמרים ממקומם, השיב לו האב: בכל יום שיעבור מכאן ואילך ללא חטא, יישלף מסמר אחד מן הקיר. הבן קיבל על עצמו לחזור בתשובה, ואחרי תקופה ארוכה של ימי תשובה, חזר שנית אל החדר, הפעם מצא את הקירות נקיים ממסמרים! האב הוציא אותם מידי יום ביומו. אך גם הפעם פרץ הבן בבכי.

לשאלת אביו, ענה הבן: אמנם כל המסמרים חולצו והקירות נקיים, אך "החורים" נשארו בקיר....

תשובה היא כח למעלה מדרך הטבע, אדם שחטא כלפי השי"ת ח"ו, הרי חילל את שם שמים בעולם, זהו בזיון נורא לאבינו שבשמים, ואחר כך בא ומבקש סליחה מאת ה', מלבד עצם הענין שה' סולח, הוא מוחק את החטא כאילו לא היו דברים מעולם, וכל "החורים" מהקירות גם כן נעלמים. כאשר שלח הקב"ה ביד ירמיהו הנביא^[ט] 'שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם'.

יח. איכה ג, כה.

יט. ירמיה ג, כב.

הרוצה פרק א בתשובה לא

טוהר הנפש בשלימות

בספר שביבי לב מובא, שהמשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, היה רגיל להביא את דברי התרגום על הפסוק בקהלת^[א] 'סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא', 'סוף פתגם דאיתעביד בעלמא בצנעה כולא עתיד לאתפרסמא ולהשתמעא לכל בני אנשא', כלומר לעתיד לבוא יתפרסם כל דבר שנעשה בעולם בצנעה, והכל יהיה גלוי וידוע לכל באי עולם. ניתן לשער איזה בזיונות איומים יהיה לכל אחד ואחד, שיתפרסם כל דבר שעשה, פלוני בן פלוני עבר עבירה פלונית ביום פלוני. אדם חושב הוא עשה מעשה אשר לא יעשה, ואף אחד לא יודע, ולפתע הכל יהיה גלוי וידוע לכולם, להוריו, לאשתו, לבניו, לחביריו, כולם ידעו בדיוק מה עשה ואיך עשה. הוא יהיה מוכן לקבור את עצמו מרוב בושה וחרפה.

והתרגום מוסיף שם, שעל כן צריך אדם לפחד ולעשות את מצוות ה', ואם אירע שהאדם חטא, יזהר לשוב בתשובה, שכן זה מה שעתיד להיות לכל אחד.

ואולם רבינו יונה ז"ל^[א] מוסיף עוד, לכל תשובה תמצא סליחה, אך לא תטהר הנפש טוהר שלם, שהעבירות יהיו נחשבות כאילו לא היו מעולם, אלא אם יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו. כלומר אדם צריך לעשות תשובה שלמה, לכבס את לבו ולעקרו לגמרי, אז נחשב כאילו לא עשה כלום, אבל אם לא עקר לגמרי את העבירה מלב, אז למרות שהחטא עצמו נמחל, אבל הוא לא ניצל מהבזיון הנורא, כי חטאו יתפרסם לעיני כל. והוסיף הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שעל זה אנו מבקשים 'אבינו מלכינו החזירנו בתשובה שלמה לפניך', כלומר תשובה כזאת שנוכל לעמוד לפניך ללא בושה וכלימה.

עבירה היא סכנת חיים ותשובה היא הצלת חיים

רבינו הרמ"ק זצ"ל כותב בספרו 'תומר דבורה': כל עון שהאדם עושה, הוא בורא משחית, ועל זה אמרו חכמינו ז"ל^[ב] העובר עבירה אחת קונה לו

כ. קהלת יב, יג.

כא. שערי תשובה פתיחה לשער א.

כב. אבות פ"ד מי"א.

קטיגור אחד, ואותו הקטיגור עומד לפני הקדוש ברוך הוא, ואומר: פלוני עשאני! ואין בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקדוש ברוך הוא, ובמה מתקיים אותו קטיגור, הדין נותן שיאמר הקב"ה: אני איני זן ומפרנס משחיתים, ילך אצל מי שעשאו ויתפרנס ממנו! ואז היה המשחית יורד מיד ונוטל נשמתו של האדם שברא אותו או כורתו, עד שיתבטל המשחית ההוא, ואולם אין הקדוש ברוך הוא עושה כן, אלא זן ומפרנס את המשחית הזה, עד שיהיה אחד משלשה הדברים, או שישוּב החוטא בתשובה ויכלהו ויבטלהו בסיגופיו, או יבטלהו שופט צדק ביסורים ומיתה, או ילך בגיהנם ושם יפרע חובו, וזה מה שאמר קין^[כג] גדול עוני מנשא'.

הדברים מפחידים ומזעזעים, כי כל זה נאמר בחטא אחד, ומה נאמר ומה נדבר, אנו שכולנו מלאים בחטאים רבים לאין מספר, ה' ירחם. להשאר בחטא ולא לעשות תשובה, זוהי סכנה של ממש. וכן כתב רבינו החיד"א זצ"ל^[כד], שדבר זה מבהיל את הרעיון למי שיש לו לב, שהחוטא מזיק לו יתברך כביכול לזון המשחית אשר נעשה להכעיסו, ולא יסבלהו השכל כמה מהגנות והשטות לחוטא. ובאמת אם יעמיק האדם בזה, קְטְרֵי תְרָצָה מְשֻׁתְּרִין^[כה], פירוש: אזור חלציו נפתח מחמת היראה, ואחזה רעדה עצמותיו עד היכן מגיע סכלותו ופתיותו להתפתות מיצרו.

ובתב מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א^[כו] בשם הספה"ק, שהעבירה והעונש אינם דברים נפרדים, אלא העבירות שהקב"ה הזהיר עליהם, הם מטבען כמו סם המות לגוף ולנפש, והם מהרסים ומשחיתים ושורפין את הגוף ואת הנפש. ולכן אפילו מי שעשה עבירה בשוגג צריך כפרה, כי העבירה היא אש עד אבדון תאכל, וכאילו אכל סם המות, וכן כתב אביו מרן הגאון בעל קהילות יעקב 'הסטייפלר' זצ"ל^[כז], שעבירה היא כמו מחלת סרטן רח"ל, ואם אחד יודע שאם יעשה דבר פלוני או יאכל מאכל פלוני יש חשש שיקבל מחלת

כג. בראשית ד, יג.

כד. עבודת הקודש, ציפורן שמיר סי' יג.

כה. דניאל ה, ו.

כו. אורחות יושר, ערך יראת חטא עמ' מו.

כז. חיי עולם ח"ב פ"ח.

סרטן ר"ל, בודאי יברח מזה בכל כוחו ויטיירא מאוד שמא יכשל, ואם נכשל בודאי פחדו ויראתו גדול מאוד. ורק חסד ה' שעל ידי תשובה נמחקת העבירה, וזה כמו הטיפול שצריך לטפל מי שנחלה במחלה, שבודאי לא יתעצל ויעשה את הטיפולים הטובים ביותר כדי להציל את חייו, כך צריך אדם להתחזק בכל כוחו במצות התשובה, פשוט מאוד כדי להציל את חייו.

גודל המושג של התשובה

יתר על כן ביאר האדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל^[כא], שמצוות התורה אינם רק גזירת מלך לעשות רצונו, וכל חטאי העובר והעונשין הבאין עליו רק מפני שעבר מצות המלך, כי אם כן לא היה תשובה ענין גדול כל כך, כי ברור שאם אדם בא ומבקש מחילה וכפרה מועיל שה' יסלח לו, שאפילו בשר ודם צריך שלא יהיה אכזרי מלמחול כשמבקש מחילה, כל שכן מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאף על פי שכפי גדולתו, המראת רצונו חטא גדול ועצום מאוד, מכל מקום הוא מלך מלא רחמים, וכבודו למחול לחוטאים המבקשים מחילה, ובדין הוא כך למלך רחמן כמותו יתברך שהוא מקור הרחמים שיש בעולם, ולא יעלה על הדעת שיתאכזר ולא ימחול להמתחרט ומבקש מחילה.

אלא האמת היא שהתורה דפוס מעשה בראשית, וכפי חוקי הבריאה ההכרח הוא לשמור חוקי התורה כדי לקיים העולם, וחטאים תרדף רעה, שהעבירה עצמה רודפת את בעלי העבירה, ומי שחטא אין לו להתאונן אלא רק על עצמו, משל למה הדבר דומה? לאדם שעשה מעשה שטות ולקח סכין לשחק עימה, הוא זרק את הסכין לאויר ותפס אותו שוב, כך כמה פעמים, עד שהסכין נפל לו על האצבע והוא פצע את עצמו באופן חמור ביותר. וכי יועיל לאותו אדם שיתחרט אחר כך על השטות שעשה? הרי בודאי צריך הוא לחבוש את הפצעים ולהשתמש בתרופות, ואם אדם קטע את ידו של עצמו אין לו תקנה עוד, וכמו כן מצוות התורה הם חיות אברי הנפש, והחוטא הוא כפוצע או קוטע אבר כפי גודל החטא, ולפיכך מצד החכמה אין מקום לתועלת התשובה להצלת המיתה הראויה לנפש

החוטאת, אבל ה' יתברך ברא התשובה קודם לעולם, וזהו פתיחת השער לדופקי בתשובה, הם שערי תשובה למעלה מכל השערים של הנהגות העולם.

עקירת הרצון כעקירת המעשה

רבינו הרמח"ל זצ"ל ביאר בספרו מסילת ישרים^[טו], שכח התשובה היא ממידת הרחמים, שהתשובה ניתנת לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו בהיות שהאדם שב בתשובה ומכיר חטאו ומודה בו, ומתבונן על רעתו, ושב ומתחרט חרטה גמורה, כחרטת הנדר ממש שהוא מתנחם לגמרי, והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא נעשה הדבר ההוא, ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר, ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, נחשב עקירת הדבר מרצונו כמו עקירת הנדר ומתכפר לו. ועל זה אמר הנביא ישעיה^[טז] 'וסר עונך וחסאתך תכפר' שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע.

וכה ביאר רבינו בעל בן איש חי זצ"ל בתחילת דרשת שבת שובה, לפני אלפי ישראל בעיר בגדאד^[אז]: 'ידוע ה'דבר ו'מפורסם ה'ענין, כמה גדולה מעלת התשובה, ועיקר התשובה היא וידוי וחרטה ועזיבת החטא, ואין בה מעשה רק קול ודיבור, וזה מבטל את המעשה של העונות שעשה אותם בפועל בידיים. וזה כמו הרוח שיש בכחו לפרק הרים ולשבר סלעים, שכח הדיבור הוא כמו רוח ויש בכחו לשבור מעשים גדולים וחזקים כמו הרים וסלעים.

ובזה הסביר הבן איש חי זצ"ל את הפסוק שאמר דוד המלך ע"ה^[כז] 'אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי', כלומר שהאדם מתבונן על ההרים הגבוהים שנגרמו בחטאיו, וחושב איך אוכל להתגבר ולכפר את כל העונות הללו שהם רבים כל כך וגבוהים כהרים, והתשובה לזה היא 'מאין' יבוא עזרי, מכח הדיבור שנקרא

טו. מסילת ישרים פרק ז.

ל. ישעיה ו, ז.

לא. תשובה מחיים, דרשת שבת שובה לשנת תרל"ד, עמ' מו.

לב. תהלים קכא, א.

הרוצה פרק א בתשובה לה

בשם 'אין', וזה לא קיים בדיני אדם, כי אצל בני אדם אי אפשר לבטל מעשה על ידי דיבור, אבל אצל הקב"ה מתקבלת התשובה, שמקבל את הוידוי והחרטה של האדם, ועל כן 'עזרי מעם ה' והוא 'ישמרך מכל רע ישמור את נפשך'.

✧ התשובה מביאה לידי קירבת אלקים ✧

ולא זו בלבד שהקב"ה סולח לנו מיד, אלא שאם התשובה באה מאהבת השם, הוא מהפך העבירה החמורה ביותר למצוה. והתשובה עצמה מקרבת את האדם למדרגות נפלאות של קירבת אלקים, וכל הנביאים הפליגו מאוד בשבחם וקרבתם של בעלי תשובה, ונאמר^[ג] שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו, ודרשו חז"ל^[ד] 'מי שהיה רחוק ואח"כ נעשה קרוב'. וכתב הרמב"ם ז"ל^[ה], גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר^[ו] 'שובה ישראל עד ה' אלקיך' וגו'. התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאווי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא "אהוב ונחמד קרוב וידיד"^[ז].

ורבינו המבי"ט כתב בספרו בית אלקים^[ח], שקירבת אלקים זו היא עיקר מהות התשובה, וז"ל חקרנו על גדר התשובה ומצאנוהו נכון ושלם, והיא קריבה לה' מריחוק השם, עכ"ל.

וכתב רבינו המהר"ח ז"ל^[ט], מידת הקב"ה שלא כמידת בשר ודם, מידת בשר ודם, כשחוטא לו האדם ואחר כך עושים שלום, אינו בלבבו של חבירו

ג. ישעי נז, יט.

ד. ברכות לד, ב.

ה. רמב"ם פרק ז מהל' תשובה ה"ו.

ו. הושע יד, ב.

ז. עי' מש"כ מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל, בספרו חזון עובדיה על ימים נוראים עמ' ריב, שדברי הרמב"ם הללו הם רק במי ששב תשובה מאהבה, ולכן נקרא מיד "אהוב" כמו שכתוב (משלי ח, יז) אני אהבי אהב, שעבירותיו נהפכות לזכויות.

ח. בית אלקים שער התשובה, פרק א.

ט. ספר עץ הדעת טוב על תהלים כב, א. דף כד.

כמו מקודם, אמנם השי"ת אינו משנה מאהבתו כלל ממה שהיה מקודם, רק אדרבה, אוהב אותו יותר כששב בתשובה שלמה.

והמגיד משכונת הבוכרים בירושלים הגה"צ רבי חזקיה קטנוף זצ"ל, היה אומר^[מ], כל מי שחוזר בתשובה קושרים לו כתר וזוכה לנשמה יתירה ונקרא עבד ה', ורוד המלך ע"ה עד שלא שב בתשובה לא נקרא עבד ה', ולאחר שעשה תשובה נקרא עבד ה', שנאמר^[מ] למנצח לעבד ה' לדוד, וכן מצינו בבני קורח שחזרו בתשובה וזכו להיות נביאים. וטעם הדבר כי כשזדונות נעשים כזכויות, נמצא שהקב"ה נוטל את כל העונות ונהפכות לקדושה. וגדולה תשובה יותר מהצדקה, כי הצדקה לפעמים נותן למי שאינו ראוי לבקש צדקה, אבל העושה תשובה נותן לעצמו, שעל ידי התשובה הקדוש ברוך הוא מתמלא רחמים.

וכתב הגה"צ המקובל רבי עבדיה הדאיה זצ"ל^[מ], שכאשר אדם חוטא הרי יש פגם גדול באותו אבר שחטא בו, והשכינה הקדושה מצטערת, וגם הנשמה הנחצבת מתחת כסא הכבוד מתרעמת על שהורידה גוף הגשמי בעוה"ז, וכשחוזר האדם בתשובה ומתקן אותו אבר, אז חוזר הניצוץ הקדוש למקומו והקב"ה מחזיק טובה לאדם, שע"ז הקב"ה נח מאותו הצער של השכינה, וכן נשמת האדם אינה מתרעמת עוד, וזה כל עיקר מצות תשובה להפיג צער השכינה ולברר כל ניצוצי הקדושה שלה אדם עצמו.

☞ מועלת בעל תשובה יותר ממועלת הצדיקים ☜

כתב רבינו הרמ"ק ז"ל^[מ], שאין הקב"ה מתנהג כמידת בשר ודם, שאדם שחבירו הכעיסו, כשהוא מתרצה, הוא מתרצה מעט ולא כאהבה הקודמת, אבל אם חטא אדם ועשה תשובה, מעלתו יותר גדולה עם הקב"ה,

מ. מדרש חזקיה פרשת נצבים עמ' תקלג.

מא. תהלים יח, א.

מב. שו"ת ישכיל עבדי ח"ו, יו"ד סי' כט.

מג. ספר תומר דבורה פרק א.

והיינו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד וכו', ולזה כאשר האדם יעשה תשובה וכו', ויחזיר הקב"ה שכינתו עליו, אינו שב כאהבה הראשונה בלבד, אלא יותר ויותר, והיינו ישוב ירחמנו, שיוסיף רחמים לישראל ויתקנם ויקרבם יותר, תכלית קורבה יותר ממה שיקרב צדיקים גמורים שלא חטאו.

כתב הרמב"ם^[מ] אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאים שעשה, אין הדבר כן, אלא אהוב הוא ונחמד לפני הבורא, וכאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה, שהרי הוא טעם את טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. ואמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו, כלומר שמעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שכובשים את יצרם יותר מהם.

ועל דבר זה תמהו הרבה מפרשים, כיצד יתכן דבר זה, שאדם שכל חייו היה שטוף בעבירות, והחליט לעזוב את דרכו ושב בתשובה, תהיה מעלתו גדולה מצדיק גמור שכל ימיו למד תורה וקיים מצוות ה'. וכתב רבינו בעל חסד לאברהם (אזולאי) זצ"ל^[מ], שהטעם שבעל תשובה עדיף מצדיק גמור, מפני שע"י התשובה שהיא מצוה המאירה את כל העבירות שעשה, כל הזדונות שעשו פגם באור העליון, כשבא עליהם אור התשובה נעשו זכויות המאירות באור התשובה, ואלו הן מצות שאין צדיקים גמורים יכולים לעשות כמותן.

מקום שבעלי תשובה עומדים

הגה"צ רבי אברהם הכהן זצ"ל מחכמי תוניס, כתב בספרו מלל לאברהם^[מ] לפרש בדרך משל, למה הדבר דומה, לבן עשיר גדול שחשק בבת עניה יפת תואר מאוד, אך היא סרבה ולא רצתה בו בשום אופן, וכל מה ששידל והציע לה בן העשיר לה עלה בתוהו. לימים השפיעו עליה קרוביה, שזה ממש שגעון שלא להסכים על שידוך זה, שהבחור יפה תואר

משל

מד. פ"ז מהל' תשובה ה"ד.

מה. מעין ה, נהר מח, דף נב סוף ע"א.

מו. שער ב, עמ' קיד.

ושלם בהשכלה וגם עשיר גדול, עד שלבסוף גם היא נתרצתה והתחרטה מאוד על סירובה, והתחילה לבכות. ותיכף שלחה מכתב לבחור שהיא מתחרטת ועכשיו היא היא מוכנה להינשא לו.

הבחור שמח מאוד וקבעו זמן החתונה, היא הכינה כמה חודשים נדוניה כפי כוחה, אך בהגיע זמן החתונה פרצה שריפה בביתה והכל נשרף באש, ונאלצה לבוא אל החתן רק בבגדים שעליה, כשהיא דואגת ופניה עצובים, כששמע החתן מה קרה, אמר לה אל תדאגי, אין כאן שום בעיה, אני מוכן לעשות מיד נדוניה חדשה כיד המלך, כי ב"ה עשיר גדול אני, ויוסיפו קרוביה לדבר על לבה לאמור, כי זה ברור שמזל גדול יש לה שנשרפה הנדוניה שלה, כי ללא זה היו כל משפחת העשיר מעקמים את פיהם על נדונייתה, ועל כל דבר ודבר ימצאו חסרון ופגם, וכל מה שהכינה לא ימצא חן בעיניהם לעוצם גדולתם ועושרם.

והנמשל הצדיק גמור שכל ימיו עבד את ה' ועשה מצוות ומעשים טובים, מ"מ פמליה של מעלה הקדושים מאוד, וכאשר יבואו לבדוק מעשיו ימצאו כמעט בכל מצוה איזה פגם וחסרון שאינה שלמה כ"כ בדחילו ורחימו ולשם שמים בשלימות וכו', אך זה החוזר בתשובה, אם הוא עושה תשובה מאהבה, אמרו חז"ל שזדונות יהפכו לו לזכויות, ואם הקב"ה המלך הגדול יתן לו את הנדוניה חדשה הזו כמענק ממנו יתברך שמו, בודאי תהיה שלמה כיד המלך מלכו של עולם ואין בה שום דופי ושום פגם וחסרון, וזדונותיו שנתהפכו לזכויות ולמצוות הנה הם מצוות נקיות וטהורות להפליא. ולכך אמרו במקום שבעלי תשובה מאהבה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

ועוד הסבר נוסף מביא הגה"צ רבי אברהם הכהן זצ"ל, משל למלך שהיה לו בן יחיד שאהב אותו כנפשו, והבן נחטף על ידי כנופית שודדים והוחזק אצליהם זמן מסויים ביסורים וצער, אביו המלך שהיה אהוב מאד על כל השרים ועל כל האזרחים מחמת שהיה טוב ומטיב לבריות, הבטיח בכלי התקשורת לשודדים שאם יחזירו לו את בנו לא יאונה להם כל רע. כששמעו השודדים את הבטחת המלך הביאו את בנו והחזירוהו לארמון המלוכה לידי המלך ותהום כל העיר המשטרה והצבא וכו', לפגוע בשודדים הללו ולחרוץ את משפטם על שחטפו את בן המלך ועינוהו בעינויים קשים והם החליטו שאפילו אם המלך ישחרר את השודדים הם יפגעו בהם בכל מקום שהם.

משל

הרוצה פרק א בתשובה לט

כששמע המלך את החלטת השרים והקצינים הוכרח לתת לשודדים דירה בארמונו בחדרים מסויימים כיון ששם אף אחד לא יעז להכנס ובכך הציל אותם מידם, כי המלך היה ישר ונאמן ורצה לקיים את הבטחתו לשודדים שלא יאונה להם כל רע.

והנמשל הרשעים על ידי עונותיהם חוטפים את ניצוצי הקדושה להורידם לסטרא אחרא והם עשוקים שם, ובכל זאת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא מכריז בתורה בנביאים ובכתובים, וקורא לרשעים לשוב בתשובה ולא יאונה להם כל רע, וכשהם שבים בתשובה מאהבה, אזי מוציאים ומחזירים את אותם ניצוצי הקדושה שהם בבחינת בנים להשם יתברך. והנה לאחר שהבעלי תשובה נפטרים מן העולם מבקשת מידת הדין לפגוע בהם ולהענישם קשות, כי לפי הדין לא תועיל להם תשובה, כיון שמרדו והכעיסו את בוראם, מה עושה להם השם יתברך להצילם מיד מידת הדין, נותן להם מקום בגן עדן יותר פנימי ממקומם של הצדיקים הגמורים, ושם אין רשות למשחיתים ולכוחות הדין להכנס ולפגוע בהם, וזהו שאמרו "מקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים".

✧ התשובה מתקנת את הזמן האבוד ✧

רבינו בעל הנודע ביהודה זצ"ל^[מז], כתב חידוש גדול ונפלא, שכאשר אדם עושה תשובה מאהבה, יש בכח התשובה לעורר ולתקן את הזמן ואת הימים שעברו בעבירה. וזהו ביאור דברי חז"ל שאמרו^[מח] גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם, שנאמר^[מט] 'ובשוב רשע מרשעתו וגו', הוא יחיה, כלומר שעד עתה היו הימים 'מתים' בלי שום חיות, כיון שעשה בהם עבירות, אבל היות שעשה תשובה מאהבה, שזדונות נעשים לו כזכויות, קנו הימים למפרע חיות על ידי זכויות אלו.

מז. חדושי צ"ח עמ"ס יומא, דף פו, ב.

מח. יומא דף פו, ב.

מט. יחזקאל לג, יט.

והדבר מתבאר על פי דברי רבינו הגר"א^[א], על המשנה^[א] הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מה בין דין לחשבון? 'דין' הוא על עצם העבירה, שדנים את האדם על שעשה פעולה של עבירה, 'חשבון' הוא שבאותה שעה שעשה את העבירה הרי היה בידו לעשות מעשה טוב, ודנים את האדם למה לא עשה מעשה טוב.

מעשה באדם שהתכוון לקראת אירוע מיוחד במינו, שמחת נשואיו של חברו הקרוב אליו מאוד. והנה כמה ימים לפני החתונה הוא מדד את החליפה המהודרת שאותה רצה ללבוש בחתונה, אך לאכזבתו ראה שהחליפה מוכתמת ומלוכלכת, וגם המכנסיים קצרים מידי, והוא הבין מיד שבמצב כזה הוא לא יוכל ללבוש את החליפה, הזדרז האיש ולקח את החליפה למכבסה וביקש שהחליפה תהיה מוכנה עד ליום המיועד. אך כמוכן המכבסה הכי טובה בעולם, יכולה רק לכבס ולנקות כל כתם ולכלוך, כאילו לא היה, אבל אין המכבסה יכולה להאריך את הבגד, אם המכנסיים קצרים מידי, אין הכיבוס מועיל כלום. ועל דרך זה אפשר להבין גם כן את גודל מעלת התשובה, שהתשובה היא הרי כיבוס הנשמה, אבל לא זו בלבד שהיא מכבסת את הלכלוך והזוהמה, אלא יש בכח התשובה לתקן את הזמן כאילו עשה מצוות ומעשים טובים באותה שעה. זהו חיזוק גדול לכל הבא בשערי תשובה, שיבין שיש בכח התשובה לתקן לא רק את החטאים שעשה, אלא גם להחשיב לו כאילו שבאותו הזמן שחטא, היה עוסק בתורה ובמצוות ומעשים טובים.

סיפור

⌘ כאילו אכל קרבן פסח ⌘

וגדולה מזו כתב רבינו בעל חתם סופר זצ"ל^[א], שיהודי שחטא ועשה תשובה מאהבה, אמרו חכמים^[א] שזדונות נעשים לו כזכויות, פירוש הדבר שאם

נ. אבן שלמה פ"י י"א.

נא. אבות פ"ג משנה א.

נב. דרשות חתם סופר ח"א, דף יט ע"א ד"ה הוא.

נג. יומא דף פו, ב.

הרוצה פרק א בתשובה מא

למשל אדם אכל בשר נבילה ר"ל, ואחר כך חזר בתשובה מאהבה, אז כל כזית של בשר נבלה שהוא אכל נחשב כאילו אכל קרבן פסח בירושלים.

ומוסיף החתם סופר, שכמו כן אדם שהיה רגיל ללכת לתיאטראות ובתי קולנוע ר"ל, וחזר בתשובה שלימה הרי הכל מתהפך לזכויות, על כן ביום הדין יבואו ויעידו שביום פלוני הלך אדם זה לבית כנסת או לישיבה וישב ועסק בתורה, למרות שבאותו יום הוא הלך לתיאטראות ועבר עבירות חמורות, כי נתהפך לזכות ונעשה ממנו הליכה לבית מדרש ולמד תורה. וכמו כן מי שגזל ממון מחבירו, ואח"כ זכה לעשות תשובה והשיב את הגזילה, נתהפך לו החטא לזכות והרי הוא כאילו הגזלן נתן צדקה לנגזל^[נ].

איזה שמחה והתרגשות עצומה צריכה להיות ליהודי בשעה שזוכה לעשות תשובה מאהבה... ברגע אחד מצטרפים אליו אלפי מצוות ומעשים טובים, שנחשב בשמים כאילו הוא עשה.

חידוש נפלא ומלהיב מובא בספר בני יששכר^[נ] בשם רבינו בעל החיד"א זצ"ל, שד' חילוקי כפרה אינם אלא למי ששב תשובה מיראה, אבל השב מאהבה אין צריך לד' חילוקי כפרה, רק מתכפר הכל בתשובה לבה. [רעיון זה מובא גם במנחת חינוך^[נ], על פי מה שאמרו חז"ל^[נ], שאדם ששב בתשובה זדונות נעשים כזכויות, והרי זה כאילו לא היה לו חטא, ושוב לא שייך שיצטרך כפרה אחר כך]. והוסיף הבני יששכר, שאף שלא מצא כן בסוגיות הש"ס, אבל כיון שפסק זה רב מובהק בדורו בבית דין של ממה, פוסקים כן בבית דין של מעלה.

הגמרא במסכת בבא מציעא^[נ] מספרת מעשה המלמדנו את המושג של תשובה. רבי יוחנן היה משיירי אנשי ירושלים שהיה להם תואר וזיו פנים,

סיפור

נד. דרשות חתם סופר ש"נ. ד"ה אמ, וחת"ס פ' חקת דף ק, וחת"ס דברים דף קד.

נה. לחודש תשרי, מאמר ד דרוש יד.

נו. סוף מצוה שסד.

נז. יומא פו, ב.

נת. ב"מ פד, א.

והרוצה לראות יופיו של רבי יוחנן יביא כוס של כסף כשיצא מבית האומן שהוא צהוב ממראה להב האש שבו, וימלא אותו גרעינים של רימונים אדומים, ויוסיף למעלה סביב ורד אדום ויניחם בין השמש לצל, והזוהר והאור שיצא ממנו על פני הארץ, זהו דוגמת היופי והאור של רבי יוחנן.

יום אחד הלך רבי יוחנן לרחוץ בנהר הירדן, ראה אותו ריש לקיש, שבאותה שעה היה גולן וראש ליסטים, והיה גיבור ורב כח, וכשראה את רבי יוחנן הוא קפץ את הנהר מצד אחד לצד השני. אמר לו רבי יוחנן "כמה כוחך יפה לסבול עול תורה", השיב לו ריש לקיש "יופיך ראוי לנשים". אמר לו רבי יוחנן 'אם תחזור בתשובה ולא תלך עוד בדרך זו, אתן לך את אחותי שהיא יפה עוד יותר ממני. הסכים ריש לקיש וקיבל עליו לחזור בתשובה. רצה ריש לקיש לחזור ולעבור את הירדן לקחת את בגדיו, אבל כבר לא היה בכוחו לקפוץ את הירדן לגדה השנייה כמו שקפץ בראשונה, כי מאחר שקיבל עליו עול תורה תשש כוחו. ומאז נתעלה ריש לקיש בדרגות גבוהות בתורה וביראת שמים, והיה אחד מגדולי חכמי התלמוד.

דברי הגמרא הללו טעונים ביאור, למה הציע רבי יוחנן את אחותו לגולן אם יחזור בתשובה? וכי זו היא דרך לפתות אדם לחזור בתשובה על ידי פיתוי אשה? וכנראה לא היו חסרות לראש הכנופיה נשים, לא על ידי נשים הוא יתפתה וישתכנע. ומסבירים המפרשים, שרבי יוחנן ידע או הרגיש שריש לקיש מעונין לשוב בתשובה, הוא גם ידע את הסיבה שמעכבת אותו מלשוב בתשובה, יש מי שאינו שב בתשובה כי הוא חושב שהוא בסדר ותמיד נוהג כשורה, ויש מי שאפילו שידע שהוא עושה דברים לא נכונים, בכל זאת קשה לו לעזוב את דרכו הרעה. אבל רבי יוחנן הבין שריש לקיש עבר את שני המכשולים הללו, הוא יודע שדרכו אינה נכונה, והוא מוכן ומזומן לעזוב את דרכו, אבל פחד אולי אחרי שיחזור בתשובה לא תתקבל תשובתו, והוא לא יתקבל אל תוך החברה החדשה שהוא עומד להכנס, אולי יחשיבו אותו כיהודי סוג ב', הוא לא רצה לעזוב את החברה שלו לפני שהוא ידע בבירור שיתקבל לחברה החדשה, האם יהיה תמיד נחשב כשודד לשעבר. לכן אמר רבי יוחנן אם תשוב בתשובה, הרי תהיה נחשב צדיק גמור, ותוכל להנשא לאחותי. ולא שאחותי היא נערה שקשה לה למצא שידוך, היא טובת מראה יותר ממני, ובכל זאת אתן אותה לך לאשה, מפני שבעל תשובה הרי הוא נחשב במעלה גדולה עד למאוד.

ואכן כתב האדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל^[נט], שריש לקיש זכה לתשובה גמורה מאהבה, שכל זדונותיו נעשו כזכויות להיות מאירים ומזהירים ממש כזכויות, ומה שהיה קודם רבי בין הליסטים נחשב לו לגדולה ומעלה ממש כמו עכשיו שהוא רב בין החכמים.

כחו של הרהור תשובה

מעשה בבחור צעיר שנכנס אל חכם אחד מגדולי הדור הקודם זצ"ל בערב ראש השנה, ושפך לפני החכם את לבו, מה יעשה שבמשך כל השנה שעברה אין בידו לא תורה ולא עבודה, וכעת הוא מפחד מאימת הדין.

האיר לו החכם את עיניו הטובות ואמר: דע לך בני, שבהרהור קל של תשובה יכול אתה לתקן את כל השנה, כי כן אמרו חז"ל^[ס] 'המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, אפילו שבאמת הוא רשע גמור – מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו', נמצא שבהרהור של רגע בכחו של אדם לתקן את הכל. ואם תחזור בתשובה, הרי אמרו חז"ל^[סא], 'יום אחד בשנה חשוב שנה', ועוד אמרו^[סב] 'מקצת היום ככולו', ואם בשעה זו תחזור בתשובה נחשב מקצת היום הזה ככולו, והיום כולו כשנה שלמה, ונמצא שעסקת כל השנה בתשובה ובמעשים טובים.

סיפור

ורבינו החיד"א זצ"ל כתב^[סג], בשם א' מגדולי הראשונים רבינו ירוחם ז"ל, בביאור מאמר חז"ל המקדש אשה על מנת שאני צדיק גמור, שזה נאמר אפילו אם יש בידו גזלות וגנבות, מועיל ההרהור תשובה להחזיר גזל וגניבה שבידו, והיא מקודשת. למרות שרבי אלעזר מגרמיזא והאריז"ל הפליאו לעשות תיקוני תשובה ותעניות על כל חטא וחטא, אבל ודאי אם עשה תשובה בכל לבו, ודאי היא תשובה טובה, וזה מועיל להצילו מדין גיהנם ולשוב אל

נט. תקנת השבין, אות י דף צז.

ס. ר"ה דף ב, ב.

סא. ראש השנה דף י, ב.

סב. פסחים דף ד, א.

סג. מדבר קדמות, מערכת ת אות יח.

הקב"ה והוא צדיק גמור, אלא שבכל זאת על ידי החטאים שברא מלאכים משחיתים ומקטרגים, למרות שאין להם רשות לקטרג עליו כיון ששב בתשובה, מ"מ הם קיימים, ועל ידי התעניות וסיגופים הם מתבטלים ונמחים מן העולם, עכ"ד רבינו החיד"א זצ"ל. ובזמנינו בודאי מי ששב בתשובה ורוצה לעשות תעניות וסיגופים, לא יעשה זאת ללא שאלת חכם. [וראה להלן בפרק חיזוק בלימוד התורה שהבאנו מכתב נפלא שכתב מרן הסטייפלער זצ"ל, שבזמנינו ברור שהתענית מזיק ללימוד תורה ואסור, ומי שרוצה לסגף עצמו לשם כפרת עונות, ילמד בחזרה על דבר שכבר הוא יודע היטב, שהלימוד זה אין לו חשק, והוי לימוד הזה לשם שמים ממש, והא ג"כ סיגוף. ובכל אופן לא סיגופים אחרים ח"ו, וגם בענין הלימוד צריך שיהי' במדה, לא באופן שאינו לפי כוחו].

❧ הרוצה בתשובה ❧

אבינו אב הרחמן, לא זו בלבד שהוא מקבל את האדם כאשר הוא שב בתשובה, אלא שהקב"ה חפץ וממתין ורוצה בתשובה, והוא מתחנן ומבקש^[טו] 'שובו בנים שובבים', ועל כן אנו מסיימים את ברכת 'השיבנו אבינו' במילים 'הרוצה בתשובה', וביאר רבינו בעל יערות דבש זצ"ל^[טז], שכשאדם מתחיל להתחרט ולעשות תשובה, אז הקב"ה שהוא רוצה בתשובה, מוסיף עליו רוח טהרה מן השמים שיזכה לחזור בתשובה, וכן אמרו חכמים^[טז] אדם שמקדש את עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה מן השמים.

מסופר בגמ'^[טז] שבשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו? אמר להן לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו

טו. ירמ"ג, יד. ושם ג, כב.

טז. יערות דבש, ח"א דרוש ג.

סו. יומא לט, ב.

זז. שבת פת, ב.

הרוצה פרק א בתשובה מה

ובן אדם כי תפקדנו וכו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזר להם תשובה וכו'. וביאר האדמו"ר בעל ישמח ישראל זצ"ל^[100], שהקב"ה אמר למשה רבינו, שמהחסרון שאמרו המלאכים שאתה ילוד אשה מזה בעצמו תוכל להשיבם ולנצחם, כי אמנם בן אדם הוא ילוד אשה וזה שפלות, אבל מצד שני זה גם כן מעלה, כי כאשר אדם יודע שהוא פחות ערך וילוד אשה, ולעומת זה גדלות הקדוש ברוך הוא, עי"ז הוא בא לידי שפלות והכנעה ולתשובה מאהבה. ותשובה היא ששב להשורש, ושורש נשמת ישראל נחצבת מתחת כסא כבודו ית"ש, ובתשובה כזו הוא מתקן כל העולמות, שהקב"ה אוהב ורוצה בתשובה כזו. כמ"ש האדמו"ר רבי בונם מפשיסחא זצ"ל, שאנו אומרים בתפלת העמידה 'הרוצה בתשובה', ולא 'המתרצה בתשובה', לשון הרוצה הוא כאילו כביכול רצה בתשובה, כמו שרצה שיקיימו התורה ולא יחטאו, כן רצה בזה אם עושים תשובה באמת, ובזה מוסיפים כח בפמלי' של מעלה, אבל המלאכים אף שהם גבוהים במעלה, כי הם יציר כפיו של הקב"ה, מ"מ לעומת זה לא יוכלו לזכות לתשובה.

ואמרו חז"ל בפרקי אבות^[100], בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. והקשה בפירוש מדרש שמואל, הרי כיון שהבת קול באה לעורר את לב בני אדם לתשובה, אם כן מה התועלת בבת קול הזאת כיון שבני אדם לא שומעים את הבת קול? ומתרץ שבכל יום ויום יש לכל אחד מישראל הרהור קל של תשובה, שמעוררו על הדרך שהולך בה, ומקור אותו הרהור הוא מהבת קול, שכביכול הקב"ה קורא ומעורר את בניו לחזור בתשובה. ומובא בשם האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין זצ"ל^[101], ששאלוהו תלמידיו, האם יש מציאות של רוח הקודש בזמן הזה, השיב הרבי שכל אדם מישראל הוא בעל רוח הקודש, שכאשר מתעוררים אצל האדם הרהורי תשובה, זו היא רוח הקודש, שקוראים אליו מן השמים לשוב בתשובה.

סח. ישמח ישראל, פרשת וירא ד"ה תשלום.

סט. אבות פ"ו מ"ג.

ע. כנסת ישראל דף נד, ב.

וּכְתוּב בתנא דבי אליהו^[עא], שאליהו הנביא זכור לטוב אמר: מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקדוש ברוך הוא יושב ומצפה להן לישראל, יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה, שיעשו תשובה.

וּכְתוּב הגה"ק רבי חיים פלאגי זצ"ל בספרו כף החיים, וז"ל: האמנתי כי אדבר, שבכל פעם שאני קורא המאמר הנכבד הלזה, עיני יורדה מים, איך יתכן שמלך הכבוד אלקי עולם ה', הוא יושב ומצפה לנו שנחזור בתשובה כדי לעשות עמנו כל הטובות שבעולם, וכל אחד הולך בשרירות ליבו ואין איש שם על לב לאמר: לכו ונשובה אל ה'. ואם בבנו החביב לו יארע שלעת ערב איחר לבוא לביתו יותר מהשעה שרגיל לבוא בכל ערב, אזי האב עיניו כיונים משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, מתי יבוא לביתו. וכן האשה שהלך בעלה למדינת הים, כמה צער מגיע לה עד שתראה פני בעלה, וזה צער השמים. ואם הקב"ה סובל שיעור זה הצער עלינו, למה אנחנו ישנים בתרדמה גדולה כזו, ואין אנו חוזרים בתשובה שלימה? אהא הוא אומר: תן בלב עמך ישראל לשוב בתשובה שלימה לפניך "לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד".

וּרְבִי חיים פלאגי מוסיף שזהו הטעם שאמרו בזוהר הקדוש שהקב"ה בעצמו מכריז בכל יום 'שובו בנים שובבים', וכשיוצא הכרוז למעלה הקול נשמע למטה, והקול ההוא מעורר עצי היער ולובשים חרדה, ואומרים שירה באימה וביראה, כיון שהקב"ה מצפה מתוך חיבה זו מכריז בכל יום בכבודו ובעצמו לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח. ולכן כל איש הירא והחרד ישיב אל לבו יראת הבורא, וישוב מכל חטאותיו, ויכין לו לב חדש וטהור ונקי לעבוד את בוראו, ויהיה ערום ביראה לחשוב מחשבות איך יוכל ליראה את ה' הנכבד והנורא ולעשות רצון הבורא לשמור את כל מצותיו, והבא ליטהר מסייעין אותו ואשרי חלקו בעולם הוה ובבא.

❧ **לפני מי אתם מטהרים?** ❧

אדם שעומד לעשות תשובה, צריך לדעת שכדי לזכות לתשובה שלמה, צריך הוא לסייעתא דשמיא מיוחדת, שיזכה להתנקות ולהיטהר לגמרי.

משל למה הדבר דומה? אמר האדמו"ר בעל ישמח משה זצ"ל, אדם שאכל ארוחת צהרים, והנה נשפך על בגדו מעט מן הרוטב של המאכלים, ובגדו נכתם בכתם גדול ומכוער. הרי בודאי שלא יצא כך לרחוב העיר, אלא ינסה להעביר את הכתם במעט מים. והנה אם הוא מוזמן באותו ערב לחתונה וכדו', הרי בודאי שאז ישפשף את הבגד היטב, עד שהכתם ימחק כמעט לגמרי. אבל אם הוא מוזמן להופיע בפני המלך, אז צריך הוא למסור את את הבגד למכבסה, שיעשו ניקוי באופן יסודי, ובודאי יחפש אחר המכבסה המעולה ביותר, כדי שלא ישאר שום רושם מהכתם, שהכתם יתנקה ויעלם כאילו לא היה מעולם.

והנה אדם העושה תשובה, הרי בודאי התשובה שלו איננה רק משום שכך מתאים לו, ואין זה נאה לצאת לרחוב כשהוא מלוכלך בחטאים ועונות, אלא עיקר התשובה היא להטהר לפני השי"ת, ועל זה נאמר^[עב] 'לפני ה' תטהרו'. אבל כאן נשאלת השאלה מי יכול לכבס את העונות מכל וכל? היכן היא המכבסה המעולה הזאת?

התשובה היא: הקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול הוא מכבס את השבים בתשובה, ועלינו לשפוך את לבנו לפניו שיטהרנו ויקדשנו ויכבס אותנו מכל חטאינו.

זהו שאמר רבי עקיבא^[עב] "אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם – אביכם שבשמים, שנאמר^[עב] 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם', ואומר^[עב] 'מקוה ישראל ה'', מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל". כלומר שישראל צריכים להיטהר כמו האדם העומד לבוא לפני המלך, שצריך להיות נקי ומצוחצח לגמרי, בלי שישאר שום זכר לכתמים של החטאים, ועל זה תמה רבי עקיבא מיהו זה המטהר ומנקה אתכם כל כך? והתשובה היא: אביכם שבשמים, הוא הכובס המכבס את נשמות ישראל, ועל כך הכריז רבי עקיבא: "אשריכם ישראל".

עב. ויקרא טז, ל.

עג. יומא דף פה, ב.

עד. יחזקאל לו, כה.

עה. ירמיה יז, יג.

מח הרוצה מתנה נפלאה בתשובה

הנה"צ רבי יהודא צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף בירושלים היה דורש^[ע], ידוע שאין דבר העומד בפני התשובה, וגדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים, אבל כשמתחייב אדם מלקות או מיתה בבי"ד, אזי לא מועיל תשובה, ואין מקבלים את תשובתו להפטר מהעונש, כי אולי הוא משקר ואינו עושה תשובה, ורק מפחד עונשי בי"ד אומר שעושה תשובה, ולכן אין לדיין אלא מה שענינו רואות ומוטל עליו, ואפי' הנבואה שיודעת עתידות אין לסמוך על זה, ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו שיודע לבבות הוא המקבל תשובה.

וזהו מה שאמרו חז"ל בסוף יומא, אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, כלומר שאם היינו נטהרים לפני בי"ד של מטה, לא היתה אפשרות שתתקבל התשובה, כי אי אפשר להפטר בבי"ד של מטה מן העונש ע"י תשובה, כי בי"ד לא יאמינו שהוא חוזר בתשובה באמת, מה שאין כן אתם שנטהרים לפני אביכם שבשמים, הרי הוא יודע מחשבות, ועל כן מקבל את התשובה, ועל זה אמר "אשריכם ישראל".

❧ הבא להיטהר מסייעין בידו ❧

אמרו חז"ל^[ע], אמר להם הקב"ה לישראל: בני, פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. התורה אומרת 'והתקדשתם והייתם קדושים', ואמרו חז"ל^[ע] אדם מקדש עצמו מעט למטה כאן בעולם הזה, מקדשין אותו הרבה מלמעלה. וכתב מרן החפץ חיים זצ"ל^[ט], הנה בזה כל המאמר מתפרש כפשוטו, שהקדוש ברוך הוא, שהוא מקור הטוב והחסד, כיון שאדם כופה יצרו וממשיך עצמו לצד הקדושה מעט - הקדוש ברוך הוא משפיע

עו. קול יהודה שער האגדה לחודש אלול, עמ' נג.

עז. שיר השירים רבה פ"ה, ב.

עח. יומא לט, א.

עט. שמירת הלשון ח"ב פ"ב.

הרוצה פרק א בתשובה מט

עליו קדושה הרבה במלא חפנים. אמנם האדמו"ר מקאצק זצ"ל הוסיף בזה נקודה חשובה, כי אמנם החוד של מחט הוא קטן, אבל הוא צריך להיות נוקב כמו מחט, חד ועשוי ברזל, כי הצעד הקטן שאדם עושה צריך להיות חזק ובעל תוקף, ורק אז פותחים לו מן השמים פתח כפתחו של אולם.

'בי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שביו^[פ], ופירש רש"י, לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, פירש רבינו בעל החתם סופר זצ"ל, שבאמת אמרו חז"ל^[פא], יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלי הקב"ה עוזר לו לאדם, אינו יכול להתגבר על היצר הרע, אבל גם אמרו חז"ל^[פב] אם אין אני לי מי לי, שהאדם צריך בעצמו להתחיל במלחמה עם היצר הרע, ואז הקב"ה מסייעו לכבוש את ההר הגדול, כאשר אנו יוצאים למלחמה על יצר הרע, אז הקב"ה עוזר לנו במלחמה זו, וכמו שאמרו חכמים^[פג] הבא להטהר מסייעין בידו. וזה הכוונה כי תצא למלחמה על איביך (היצר הרע), אז ונתנו ה' אלקיך בידך.

והוסיף בזה החתם סופר זצ"ל, שזה הפירוש של הפסוק, 'ושבת שביו', כלומר שאם אתה תצא למלחמה על יצר הרע לעשות תשובה מאהבה, אז זדונות נעשים זכויות, וזהו 'שבת שביו', גם מה שהוא כבר שבה ממך, ותפס ממך הרבה זדונות, תוכל לקחת אותם ממנו בחזרה אליך, ולתקנם באופן שיהיו זכויות.

∞ הסייעתא דשמיא של בעל תשובה ∞

עד כמה גדולה הסייעתא דשמיא של בעל תשובה, ומה גדול כחו של 'הבא להיטהר מסייעין בידו', יכולים אנו ללמוד מסיפור פלא מרגש במיוחד שמובא בספר חדוות החיים^[פד].

פ. דברים כא, י.

פא. קדושין ל, ב.

פב. אבות א, יד.

פג. שבת קד, א.

פד. ח"ד, פרק ד.

סיפור זה שסופר בסמינר לבעלי תשובה, על ידי אשה שסיפרה מה הביא אותה ואת ילדיה אל דרך התשובה ולחיי תורה מלאים. האשה המתגוררת בארץ ישראל סיפרה, כי היא ובעלה ושלושת ילדיה, שני בנים ובת, נסעו לארצות הברית בשליחות בטחונות של מדינת ישראל. הבן הגדול היה אז בן עשר וחצי הבן השני בן שבע והילדה היתה בת שנתיים וחצי.

פעם אחת יצאה כל המשפחה לטיול במכוניתם לאחר שנסעו מחוץ לעיר כברת דרך מסויימת התרחש אסון המכונית הידרדרה מהכביש לעבר תהום, אלא שבעומק של מאתיים מטר נתקלה המכונית בסלע ענקי שבלט מקיר התהום ונעצרה עליו. האשה התעלפה אבל הילדים שנשארו ערים פרצו בבכי מר וזעקו "אמא, אמא". מקול הצעקות היא התעוררה, בתחילה היתה מבולבלת ולא הבינה מה קורה עמה, אבל חלפו כמה רגעים וחזרה להכרה צלולה. מיד התחילה לבחון את המצב וראתה איך המכונית תלויה באויר, המחשבה הראשונה שעלתה במוחה, שהיא צריכה לנסות ולהציל את הילדים, אבל לא ידעה כיצד לעשות זאת, היא פחדה אפילו לזוז מחשש שכל תזוזה תגרום לנפילת המכונית למטה. אך מיד אמרה לעצמה אני אמא ואני מוכרחה לעשות משהו למען הילדים. לאט ובזהירות פתחה את הדלת וראתה שהמכונית עומדת יציבה על הסלע, מיד הוציאה בזהירות רבה את שני הבנים החוצה והושיבה אותם מתחת לעץ שצמח במקום, ואז חזרה למכונית וניסתה להוציא גם את הילדה ששכבה בעריסה על המושב האחורי, היא ניסתה לפתוח את הדלת האחורית אך זו לא נפתחה חזרה ונכנסה למכונית דרך הדלת הקדמית, אבל הילדה היתה רחוקה מדי, היא הושיטה את ידה אליה ולפתע הרגישה שהילדה נמצאת בידיה ולא הבינה בשום אופן כיצד הדבר קרה, מיד נטלה את הילדה והביאה אותה למקום שבו הושיבה את שני הבנים, היא אמרה להם לשמור על הילדה וחזרה למכונית כדי לראות מה עם בעלה. היא ראתה שהוא שוכב ללא הכרה ואינו מגיב בכלל, שוב התעלפה ועוד פעם התעוררה למשמע קולות הילדים הקוראים: הנה אבא! הנה אבא! היא התחילה להתבונן מסביב וראתה אדם זר מתקרב לכיוון הילדים, מסתבר כי עוד מכונית נפלה ליד המכונית של המשפחה, אלא שמקום נפילתה לא היה תלול כל כך אלא יותר שטוח כך שהוא נפגע רק ברגלו ויצא מן המכונית כדי לבדוק את מצב רגלו, ואז הבחינו בו הילדים והתחילו לצעוק "הנה אבא".

הרוצה פרק א בתשובה נא

האיש הזה הלך והזעיק עזרה, העלו את כולם למעלה, והעבירו אותם לבית חולים. האשה, אם הילדים סיפרה, כי היתה כל כך פצועה, עד שבפנים שלה בלבד היו צריכים לעשות לה שמונה ניתוחים. כאשר התחילה להרגיש קצת יותר טוב, שאלה מיד היכן בעלה, וגילו לה שהוא נפטר, ואז שוב התעלפה אין היא זוכרת כמה זמן שכבה כך בלי הכרה, אך כאשר התעוררה והתחזקה קצת הביאו לפנייה את הילדים, ואז נזכרה בכל פרטי האירוע ובמיוחד נזכרה בצורה הפלאית שבה קיבלה לידיה את הילדה הקטנה כשהיא משוכנעת שמלאכים עשו זאת, מאחר והיה מרחק כה גדול בינה לבין הילדה ששכבה כאמור בעריסה במושב האחורי של המכונית.

כאשר חשבה האשה על כל הנסים שנעשו להם, החליטה שכאשר תבריא ותצא מבית החולים הם חוזרים לארץ ונוסעים לבני ברק, כדי לחזור בתשובה ולהיות יהודים אמיתיים, וכך אמנם עשתה. וכשסיפרה את קורותיה בפני משתתפי הסמינר לבעלי תשובה, אמרה כי היא מתגוררת בדירה בבני ברק והילדים לומדים בבית ספר דתי וברוך השם עושים חיל בלימודיהם.

וכאן הוסיפה וסיפרה סיפור מרטיט נוסף, הבן הגדול בן השנים עשרה בא לפני כמה חודשים ובכה לפני אמו, אני כבר לומד גמרא, אנו לומדים את הפרק 'שור שנגח את הפרה', כולם יודעים את הגמרא, אבל אני לא יודע ומחר יש לנו מבחן, איך אעמוד בו? ניחמתי אותו ואמרתי לו כי עוד ידע, הן רק לפני זמן קצר התחיל ללמוד, ואם הוא ימשיך ויתאמץ הוא יצליח, אבל הוא המשיך לבכות עד שנרדם.

כאשר קם בבקר משנתו - המשיכה האם בסיפורה - הוא בא אלי ואמר לי: אמא, אני הולך למבחן אני כבר יודע את הגמרא! חשבתי שהוא מדבר מתוך השינה, מה פירוש שאתה כבר יודע? הרי כלילה בכית ואמרת שאינך יודע, והילד חוזר ואומר: אני יודע את הגמרא, אני יודע אבא בא אלי בחלום ולימד אותי.

וממשיך הבן ומספר: חלמתי שאבא בא אלי והלך עמי ברחוב לקנות לי משהו, אמרתי לו: אבא, אתה יודע שאנחנו כבר דתיים? והוא ענה לי: כן, אני יודע. אמרתי לו שוב: ואתה יודע שאני כבר לומד גמרא? גם על זה השיב לי בחיוב. ומנין אתה יודע? שאלתי, והוא ענה לי: כאשר אתם

נעשיתם בעלי תשובה הכניסו אותי לגן עדן, והגמרא שאתה לומד למטה מלמדים אותי שם למעלה בגן עדן. אתה לומד 'שור שנגח את הפרה'? שאל, כמובן שאמרתי כן, ומיד ביקשתי ממנו, אם כן תלמד אותי את הגמרא, מחר יש לי מבחן ואני מוכרח לדעת. הוא הסכים ולימד אותי כל מה שלא ידעתי, ועכשיו אני כבר יודע הכל.

האשה סיימה את סיפורה, הילד הלך שמח וטוב לב לבית הספר, הוא נבחן וקיבל ציון מאה שהוא הציון הטוב ביותר. כל הנוכחים בסמינר לא יכלו להסתיר את התרגשותם הרבה והעצומה מהסיפור המופלא והמוזעזע.

תשובה קודמת לבריאת העולם

מוכא בגמרא^[פ], אמר רבי עקיבא, שבעה דברים קדמו לעולם, ואלו הן: תורה, תשובה, גן עדן וגיהנם, כסא הכבוד, בית המקדש ושמו של משית. וכתב בספר ארחות צדיקים^[פ], למה הקדים הקב"ה את שבעת דברים אלו לפני בריאת העולם, כי עיקר בריאת העולם הוא בשביל האדם, כי אין צורך בעולם התחתון אלא באדם, והוא מושל בבהמות וחיות ועופות ודגים ושרצים, ומאחר שכן הוצרך להקדים את התורה שהיא קיום העולם, דכתיב^[פ] 'אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמת, והוצרך להקדים את התשובה, כי כיון שיש בתורה עשה ולא תעשה וענשין מפורשין בתורה, על כן הוצרך להקדים תשובה, שאם יחטא האדם יהיה לו זמן לשוב, שאם לא כן לא היה העולם קיים דור אחד, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, כי מיד שהדור חוטא ראוי לכלותו ולהשמידו, אלא שהקב"ה הקדים תשובה וממתין דור אחר דור, וכיון שהקדים תורה ותשובה הוצרך להקדים כמו כן גן עדן וגיהנם וכסא הכבוד שהם מקומות לשלם לאיש כמעשהו, וכיון שהקדים כל אלו הוצרך להקדים בית המקדש ושמו של משית, כי בימים ההם תמלא הארץ דעה ולא יהיה יצר הרע בבני אדם וכולם ידעו שעיקר בריאת העולם בשביל עבודת הבורא יתעלה.

פה. פסחים דף נד, א.

פו. ארחות צדיקים שער כו, שער התשובה.

פז. ירמי' לג, כה.

הרוצה פרק א בתשובה נג

וכתב רבינו החיד"א זצ"ל^[פנ], שהקב"ה הקדים תשובה קודם בריאת העולם, מפני "שחסד ה' מלאה הארץ", וידע הקב"ה את לב האדם, שהוא עומד ומסית תמיד את האדם לדבר עבירה, ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, לכן עמד ותיקן מתחילה את כח התשובה, כדי לסייע לכל מי שמתחרט על חטאיו, והוא גם 'פותח שער לדופקי בתשובה', מפני שהוא אל רחום וחנון, ולא יחפוץ במות המת, כי אם בשובו מדרכו וחיה.

והדברים מתפרשים עפ"י מש"כ בבית אלקים להמבי"ט^[פט] שבאמת ענין התשובה אינו מתקבל על הדעת על פי שכל הישר, כי אדם שחטא צריך על פי השכל להענש כפי מעשיו, והאיך תועיל חרטה למחוק את המעשה שעשה, אבל היות שהקב"ה ברא את התשובה קודם בריאת העולם, נמצא שכל העולם נברא בתנאי שיתאים עם התשובה, ועל כן בכל עת שאדם חוזר בתשובה, מתעורר התנאי בעצם הבריאה, ועל כן הקב"ה מוחל וסולח לעונותיו.

ועוד נקודה עמוקה ביאר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל^[צ] שתשובה אין משמעותה רק אמצעי למחילת עונות אלא פירושה של תשובה היא מצוה, וכח מצוה זו עולה על כל המצוות, כי כל מצוה שהיא יש לה סגולה מסוימת, אבל סגולת מצות התשובה היא שונה לגמרי, כי מצוה זו היא מצותו של השי"ת, שהוא סולח ומוחל למי שחוזר בתשובה, שהרי תשובה נבראת עוד לפני בריאת העולם, נמצא שהוא מצותו של הקב"ה ואין לאף אחד שייכות כלל למצוה ומכיון שכן נמצא שהיא מצוה לאין תכלית וללא גבול, ולכן הוא ים של רחמים ללא שיעור כים ממש.

✧ יתמו חטאים מן הארץ ✧

מסופר בגמרא^[צא], שבשכונת מגוריו של רבי מאיר, היו קבוצה של בריונים, שהיו מצערים אותו הרבה, ורבי מאיר התפלל שימותו. אמרה לו

סיפור

פח. לב דוד פרק א.

פט. בית אלקים פרק טו.

צ. אור יחזקאל, אלול עמ' סח.

צא. ברכות י, א.

ברוריא אשתו, מה דעתך? למה אתה מתפלל שימותו, מפני שנאמר [צב] 'יתמו חטאים מן הארץ', הרי לא כתוב 'יתמו חוטאים', אלא 'יתמו חטאים', כלומר שלא האנשים שעושים רשעות ימותו, אלא יפסיקו לעשות עבירות, ומה שכתוב בסוף הפסוק 'ורשעים עוד אינם' הכוונה שכיון שיפסיקו את לעשות עבירות, על ידי כך כבר יתקיים 'ורשעים עוד אינם'. התחיל רבי מאיר להתפלל שיחזרו בתשובה, וכך באמת היה שחזרו בתשובה.

וזהו באמת רצונו של השם יתברך, אינו חפץ במות הרשע, אלא הוא חפץ שהרשעים יחזרו בתשובה. ולא זו בלבד, אלא שגם לנו יש מצוה לאהוב אפילו את הרשעים ולצפות שישובו בתשובה. כפי שכתב הרמ"ק הקדוש בספרו תומר דבורה [צג] כתב "ואפילו הרשעים יאהב אותם בלבד, ויאמר מי יתן ויהיו אלו צדיקים שבים בתשובה, ויהיו כולם אהובים ורצויים למקום, וכמה יאהב בהיותו מזכיר במחשבתו טובות אשר בהם, ויכסה מומם ולא יסתכל בנגעייהם, אלא במדות הטובות אשר בהם".

צב. תהלים קד, לה.

צג. סוף פרק ב.

**- פרק ב -
חובת התשובה**

↪ התשובה היא צורך הנשמה ↪

ידוע שהנשמה מקורה במקום קדוש, כי היא חצובה מתחת כסא הכבוד של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. ואמרו חז"ל^[צב], מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם, אף נשמה מלאה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה, אף נשמה רואה ואינה נראית. מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כולו, אף נשמה זנה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא טהור, אף נשמה טהורה. מה הקדוש ברוך הוא יושב בחדרי חדרים, אף נשמה יושבת בחדרי חדרים. יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו.

הנשמה טוב לה בעולם העליון, ואין לה שום רצון לרדת לכאן לעולם השפל, כמו שאמרו חז"ל^[צב] 'על כרחך אתה נוצר', וכל נשמה באה לעולם לתקן ענינים מסויימים לפי שורש נשמתה, ואם חס ושלום האדם חוטא, אז הקדוש ברוך הוא מצטער ומצפה שתשוב בתשובה, וגם הנשמה בעצמה מצטערת וכואבת, ובאמת גם האדם אחרי שחטא מרגיש את הצער שבנשמתו ואת הריחוק שלה ממקורה, וזאת הסיבה שאדם תיכף אחר שנכשל בעבירה, הוא מרגיש ריקנות ועצבות.

והיות שהאדם נברא באופן שהגוף והנשמה מחוברים זה עם זה. והשאלה היא מדוע הנשמה צריכה לתת "דין וחשבון" על מעשי הגוף, מה חטאה ומה פשעה הנשמה בכך שהגוף חטא והלך אחר תאוות העולם הזה.

צד. ברכות י, ב.

צה. פרקי אבות פ"ד כ"ב

שאלה זו שאל אנטונינוס המושל הרומאי את רבי יהודה הנשיא, וכמו שמסופר בגמרא^[צ], "אמר אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין. כיצד? גוף אומר: 'נשמה חטאה, וראיה לכך שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר'. ונשמה אומרת: 'גוף חטא שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור, שוב אין לי עסק עם עניינים גשמיים כלל'. אם כן איך יתקיים הדין לעתיד לבוא.

אמר לו רבי: אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו פירות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא. אמר לו חיגר לסומא: פירות נאות אני רואה בפרדס בוא והרכיבני ונביאם לאוכלם. שמע העיוור לעצת החיגר, רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום.

משל

לימים בא בעל פרדס אמר להן 'פירות נאות היכן הן?' אמר לו חיגר: 'כלום יש לי רגלים להלך בהן?'. אמר לו סומא: 'כלום יש לי עינים לראות? אף אחד מאיתנו אינו אשם! אך המלך לא היה טיפש כלל, מה עשה? הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד. הנשמה והגוף הם שותפים לכל דבר, שאין לאחד מהם כוח לעשות מאומה בלי עזרת חברו, לכן הם שותפים הן בעבודה והן בשכר והן בעונש הנצחי.

דבר זה גם יבאר לנו כיצד יסורים גופנים שבאים על האדם מזככים את הנשמה הרוחנית, וכמו שלמדנונו חז"ל^[צ] "יסורים מכפרים", למרות היות היסורים ענין המשפיע על הגוף. אמנם כפי האמור הרי הנשמה והגוף קשורים זה בזה.

❧ תיקון לנשמות וסוד הגלגולים ❧

יהודי צריך לדאוג לנשמתו אשר היא טהורה, חייה הם חיי הרוח הנצחיים ואין לה חלק ונחלה בעולם הזה, וכיצד זה יעזי האדם לטנף את נשמתו הטהורה בעבירות ותאוות הגוף, אלא לדאוג למזון רוחני לנשמה השואפת לתורה

צו. סנהדרין צא, א.

צז. ברכות ה, א.

ומצוות, וירבה בהם למען נשמתו שהיא החלק שבו הקיימת לנצח. ואם חס ושלום חטא, צריך לזכך את נשמתו ולנקותה, וזה אפשר לעשות אך ורק על ידי תשובה.

הנה"צ המקובל רבי יאיר ויינשטוק זצ"ל, עמד פעם בדרשת שבת תשובה לעורר את הקהל ואמר בדבריו^[טז], צריכים אנו להרגיש מהו משמעות חטא, מרידה ח"ו במלך מלכי המלכים, כל האיברים צריכים להרגיש שברון רוח שפלות ונחיתות יותר ממי שנתפס במעילה הגדולה ביותר בעניני בין אדם לחבירו. ואם יתבונן האדם במה שעשה הרי תמלא נפשו מורא ופחד, כי איך יתכן אשר האדם שכל חיותו תלויה בחוט השערה ממש שאם איזה גיד קטן במוח או בלב יסתם ח"ו ויפסיק להעביר את החמרים הנחוצים, הרי מיד הנה האדם שהיה רגע קודם גיבור ובעל קומה עכשיו מוטל כפגר, ומעתה איך יתכן אשר בריה שפלה כזו תעיז להכעיס את הבורא ית"ש בורא כל עולמים.

מסופר בגמרא^[טז] שרבי יוחנן בן זכאי קודם הסתלקותו בכה במרירות, שאלו אותו תלמידיו: נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה? ענה להם: קל וחומר ממלך בשר ודם, כי אם הי' תובע ממנו דין וחשבון כמה הי' נשבר לבו, מכל שכן כאשר הוא צריך ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שכעסו כעס עולם והוא חי וקיים. רבי יוחנן בן זכאי שהיה גדול הדור צדיק יסוד עולם, הרגיש בבהירות את תכלית ירידתו לעולם הזה, כי האדם הוא גוף ונשמה, ואחר מותו הנה הנשמה שהיא נצחית צריכה ליתן דין וחשבון על כל המעשים בכל ימי חייו, ומי יודע באיזה דרך יוליכו אותו אם לגן עדן או לגיהנם, כי אין הנשמה יכולה לזכות בחלקה בעולם הבא רק אם תהיה נקיה וטהורה מכל הבלי העולם הזה, אך אם אינה טהורה הרי היא משוטטת עניה וגלמודה. כי כל לבושי הנשמה הם רק התורה והמצוות, ובלא זה הריהו בבחינת נשמות ערטילאין נשמות ללא לבושין, זוהי ההרגשה שצריך האדם להרגיש בעולם הזה, כי תפקידו לדאוג לנשמתו למען חיות נפשה

צח. דברי יאיר דרושים עמ' רצט.

צט. ברכות כח, ב.

הדרוש לה תמיד מזון התורה והמצוות, ולמהר לשוב על כל מה שחטא, כדי לזכך את נשמתו.

וכתב רבינו הגר"א זצ"ל^[ק], שאיך ידע האדם מה שקלקל בגלגול הקודם, יש ב' ענינים, או במה שנכשל בגלגול זה הרבה פעמים, או באיזה עבירה נפשו חשקה לו מאוד, וזה לפי שהורגלה מקודם ונעשה טבע, ולכך יש בנ"א שחושקין בעבירה אחת יותר, וזה בעבירה אחת יותר.

וכתב השבט מוסר^[א] בשם הזוה"ק, ברקיע ישנם כתות מלאכים שמכריזין כל מי שמחויב נזיפה, הרי הוא נזוף עד שיעשה תשובה להתקרב לבורא יתברך שמו. וכל זמן שהוא נזוף כל שערי השמים סגורין לפניו, ומיד כאשר הוא חוזר בתשובה אותם מלאכים מכריזין שהנזיפה הותרה, והם מעלין את תפלותיו לפני הקדוש ברוך הוא. ולכן צריך כל אדם לפשפש במעשיו לשוב בתשובה מיד על מה שעבר, כדי שיתירו לו מן השמים ולא יהא בנזיפה.

✧ המטרה שלשמה אדם בא לעולם ✧

מעשה במדינה שהיתה בסכנה גדולה, ששונאי המדינה ואויביה זממו לצאת למלחמה נגדה, התאספו קרבניטי המדינה וראשיה, והחליטו לשלוח שר מכובד, לניו יורק, אל מטה האו"ם כדי שיטפל בנושא וישתדל אצל שגרירי המדינות לפתור את הבעיות, כדי להציל את המדינה מסכנת המלחמה. כמוכן שהכינו לו תיק עם לוח זמנים מתואם לפגישות עם שגרירי המדינות השונות, ואת התוכן הדפלומטי שידבר עמם, מה לומר לשגריר פלוני, ומה לא לומר לשגריר האחר, וכל הנדרש לנסיעה חשובה זו. ההכנות לנסיעה גורלית זו, היו מורכבות ומסובכות, וכל ההכנות ארכו כמה שבועות של דיונים והכנות גדולות. בסיום כל ההכנות עלה אותו שר נכבד והפמליא שלו, כאשר מנהיגי המדינה וראשיה מלויים אותו לדרכו, ותולים בו תקוה גדולה, בהצלחת שליחותו החשובה.

סיפור

ק. פי" הגר"א על יונה ד, ג.

קא. שבט מוסר פרק כז.

הרוצה פרק ב בתשובה נט

עד שהמטוס הגיע לניו יורק, הכל התנהל כמתוכנן, אבל כאשר המטוס הגיע לשדה התעופה בניו יורק התחילו הדברים להשתבש, בתו של אותו שר התגוררה בניו יורק וכאשר קיבלה את פניו בשדה התעופה ביקשה ממנו שיבוא לביתה לסעוד ארוחה עם בני משפחתה, והשר בודאי הסכים לבקשתה, וכך עבר היום הראשון בניו יורק, ביום השני הלך השר החשוב לקנות בגדים, "אם אני כבר בניו יורק אקנה לעצמי כמה בגדים...", וכך עבר היום השני ללא שהשר עשה כלום בענין שליחותו, ביום השלישי שמע השר על תערוכה חדשה באחת המוזיאונים שבעיר, והוא החליט לבקר שם, הביקור במוזיאון העסיק אותו למשך יום שלם, וכך עבר היום השלישי בלא שהשר יבוא למטה האו"ם. גם ביום הרביעי והחמישי היה השר עסוק בכמה ענינים שונים, וכן הלאה, עד שהאדון החשוב שכח לאיזו מטרה הוא הגיע לניו יורק. כאשר אשרת הנסיעה – הויזה הסתיימה, פנו אליו אנשי רשויות ההגירה, והודיעו לו שעליו לשוב לארצו. פתאום נזכר השר שהוא בא לשם תכנית דפלומטית, הוא התחיל לחפש את התיק עם לוח הפגישות, אבל הם לא מוותרים, ואומרים לו: חזור לביתך! ומאלצים אותו לעלות למטוס.

בהרגשה של בושה נוראה חזר השר למדינתו, הוא בא אל ישיבת הקבינט, ונשיא המדינה מכריז: ברוך הבא כבוד השר! ספר לנו בבקשה על הצלחת השיחות שניהלת במטה האו"ם. אבל לא היה לו להשר מה לומר, בקושי הוא מצליח להרים את הראש ולומר בשקט: "לא הייתי שם"... חברי הקבינט מתקשים לקבל את דבריו, ושואלים: "מה קרה? האם היית חולה?", והוא נאלץ להשיב: "אומר לכם את האמת, ביום הראשון הלכתי לאכול אצל בתי, אחר כך הלכתי לקנות חליפה, וביקרתי פה ושם, עד שהודיעו לי שעלי לעזוב את ניו יורק". הנשיא והקבינט נשאר פעורי פה, והם המליצו לשלוח אותו לרופא פסיכיאטר, לאשפז אותו בבית חולים לחולי נפש.

לצערינו הרב, מצויים בינינו הרבה חולי נפש כאלה, נשלחנו לעולם הזה למטרה נשגבה וחשובה, מצפים מאיתנו לגדולות ונצורות, בהתאם לתיק העבודה שהכינו לנו, כל אחד לפי כוחות הנפש והשכל שקיבל מאת בוראו, אלא שבבואנו לכאן, ישנם הפועלים בניגוד לכל הגיון, הם עסוקים בבילויים ובמילוי תאוותיהם, ושוכחים את מטרת בואם לכאן, אבל בסופו של דבר יהיה

עליהם לתת דין וחשבון לפני בית דין של מעלה, ומה יאמרו שם? אוי לאותה בוששה אוי לאותה כלימה! [פ].

❧ מי מעיד בו באדם? ❧

אמרו חז"ל [פ], לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו אדם עושה מצוה, מי כותבה? אליהו ומלך המשיח כותבים, והקב"ה חותם על ידיהם, ע"כ. ואמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל [פ], שכל מעשה של האדם כתוב וחתום ועל כל מעשה נותנים תשלום בעולם הבא, ועולם הבא הוא נצח נצחים, ולא רק הוא עצמו זוכה ולא רק לשיעור של דור לפי המושגים שלנו, אלא לנצח נצחים. וזה מה שאמרו חז"ל, כל מצוה שאדם עושה, הקדוש ברוך הוא חותם על זה, שעל ידי מעשה של מצוה זוכה האדם לנצח נצחים.

ואמרו חז"ל [פ], שמא יאמר אדם: מי מעיד בי? אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר [פ] 'כי אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה'. כלומר שאדם יחשוב אני עובר עבירה בסתר, ומי רואה ומי יעיד. אבל האבנים של ביתו של אדם יזעקו ויעידו עליו מה שעשה. וידועים דברי מרן החפץ חיים זצ"ל, שהטכנולוגיה החדשה היא כדי לעורר אותנו ולהביא אותנו לידי יראת שמים, שכיום אפשר לצלם תמונות ולהקליט לאדם את מה שדיבר, ואח"כ אפשר לראות את התמונות ולשמוע את ההקלטות, כך יראו לאדם לעתיד לבוא את כל מה שעשה במשך כל ימי חייו. ולפני התפתחות הטכנולוגיה היה קשה לאדם לדמיין בדמיונו שכל מעשים שעשה נכתבו בספר, אבל לאחר התפתחות הטכנולוגיה, ובפרט בדורינו שישנם עוד המצאות חדשות ונפלאות, זה בודאי במטרה מן השמים לעורר אותנו, שנזהר מאוד בכל מעשינו.

קב. נתיבי אור חיים של תורה, עמ' שפג.

קג. מדרש ויק"ר לד, ח, רות רבה ה, ג.

קד. מחשבת מוסר ח"ב עמ' פד.

קה. תענית יא, א.

קו. חבקוק ב, יא.

ובספר תורת איש^[ק] הוסיף בענין זה רעיון נפלא, כי באמת צריך להבין למה לו להקב"ה עדות, שהשאלה היא מי מעיד בו באדם, הלא ה' הוא העד הוא הדיין. אמנם לפעמים האדם חושב בעצמו מה רוצים ממנו ומה עוול מצאו בו, הלא אני מתנהג כיהודי כשר וישר, אני שומר שבת, אוכל כשר, מניח תפילין ולובש ציצית. והנה יכול להיות כי זה הכל אמת, אבל הבה נבדוק הענין לעומק, איך נראים התפילין שלך? איך נראה הריבוע שלהם? איך נראים הפרשיות שבתוכם? ויתר דקדוקי התפילין? וכן בענין הציצית, כיצד נראה הטלית קטן? האם הוא כשיעורה של תורה? ואיך כשרות הציציות? כמה זהירות יש בהם שיהיו על צד היותר טוב? וכמו כן בענין כשרות המאכלים, הבה נבדוק האם הוא על צד היותר טוב?

ומאידך נראה בדברים הגשמיים, איך נראית הדירה? ואיך נראים הרהיטים? כמה זהירות ודקדוקים נזהרים על יופים ושלימותם? שם האדם לא מסתפק במטה כסא שלחן ומנורה פשוטים, כמו בטלית ותפילין, רק מקפידין על המשובח והיפה ביותר. נמצא שכל הדברים השייכים לעניני שמים, מסתפק בדברים פשוטים, ומה שנוגע לעניני עוה"ז, שם מחמיר ומדקדק. על כן נאמר בגמרא, שאדם ישאל - מי מעיד בי? התשובה היא: אבני ביתו וקורות ביתו של אדם הם מעידין בו, כי שמא תאמר מי מעיד בי שאיני ישראל כשר, הלא אני מקיים מצוות?! על זה אמרו חז"ל, אבניו וקורות ביתו ורהיטיו מעידים עליו, שלא דקדק בחוקי התורה ומצוותיה, כמו שדקדק בדירתו במלבושיו ובחפציו.

⌘ מכסה פשעיו לא יצליח ⌘

מי שבא לתקן את מעשיו, צריך להיות גלוי ואמתי עם עצמו, אם יחמוק מן האמת, לא יוכל להתרומם מעל מעשיו הרעים. שלמה המלך ע"ה אמר^[ק] 'מכסה פשעיו לא יצליח', כלומר מי שמכסה על מעשיו ומצדיק אותם, ומחפש תירוצים והסברים למה שעשה, אין אפשרות שיחזור בתשובה, עיקר התשובה

קז. ח"ג עמ' קפה.

קח. משלי כח, יג.

היא הוידוי, שיודה על האמת שחטא, וכך יש באפשרותו לעזוב את דרכו הרעה ולשוב אל ה' באמת ובלב שלם.

כתב רבינו יונה ז"ל^[10], יש אנשים רבים ימנע מהם אור התשובה, כי הם זכאים וטהורים בעיניהם, ולא יתעוררו על תיקון מעשיהם, כי ידמו בנפשם שהם מתוקנים, אבל באמת הם חוטאים הרבה. רבינו יונה ממשיל את מי שחושב שאין לו על מה לשוב, כמו חולה שאין מרגיש בחוליו, ואינו הולך לרופאים, ועי"ז מצבו מתדרדר יותר ויותר, עד שהוא במצב שאינו יכול להתרפאות יותר.

ובן אמר הגה"צ רבי יעקב שאול דוויך הכהן זצ"ל, חכם באשי בחלב ארם צובא, כאשר עמד בדרשת שבת שובה, בתחילת התשובה צריך אדם ללמוד בתורה ובספרי מוסר, כדי שידע שבידו עון, ויכיר שהוא בעל עבירות, כי בלי זה האיך ידע לעשות תשובה, ואם לא למד תורה ומוסר, ידמה בעצמו שהוא צדיק גמור וכל ימיו ירדוף אחרי תאוות לבו ויתפלל קצת ויחשוב שהוא אדם ישר וטוב.

∞ תשובה אינה רק עבור יהודים חילוניים ∞

משום מה אנו רואים שאיננו מנצלים את מצות התשובה כמו שצריך, במשך כל השנה שוכחים לגמרי שיש מצוה כזאת, אבל אפילו בימי אלול, לא שמים דגש על מצות התשובה, למרות שמרבים בתורה ובמצוות ובמעשים טובים בחודש זה, אבל על מצות התשובה בעצמה, יש רבים שלא נותנים את הלב לקיום מצוה גדולה זו, באופן של חרטה ווידוי וקבלה לעתיד, ומסתפקים בריבוי מצוות ומעשים טובים, ואמירת סליחות מהשפה ולחוץ ללא כוונה אמתית לחזור בתשובה.

המושג "תשובה" לא נתפס אצלנו כל כך, ובפרט היום שיש הרבה "בעלי תשובה" חושבים כאילו כל מצות תשובה שייכת לאנשים כאלו, אבל יהודים שומרי שבת וכשרות, לא שייך אצלם מצוה זו.

קט. שערי תשובה שער ב, אות ח.

ויש כאלו הנמנעים מלעשות תשובה, כי חושבים שהם שלמים, והתשובה נועדה רק למחללי שבת, או לגנבים ורוצחים וכדומה, אבל הם שאין בהם דבר מכל זה, ואף זהירים להתפלל בכל יום ומניחים תפילין ומברכים ברכת המזון ושאר ברכות, אינם זקוקים לתשובה, וחושבים עצמם ליראי ה' בתכלית, אבל זוהי טעות מרה, כי כמה שיזהר אדם בקיום כל מצות עשה ונזהר שלא להכשל בלא תעשה, עדיין רחוק הוא מאוד משלימות עבודת השם, ויש הרבה העושים מצות אנשים מלומדה או לשם פניה אישית כל שהיא, ולא לשם שמים בלבד. וכפי המסופר [ק] על תלמידו של המגיד ממזריטש זצ"ל, שפגש את חברו ואמר לו: אחי, מה יהיה עלינו בגלל כל העבירות שלנו? השיב לו חברו: מהעבירות אינני מודאג, שהרי לשם כך יש תשובה בעולם, אבל מה יהיה על המצוות שלנו? באילו פנים אנו עומדים לפני מלך מלכי המלכים עם מצוות שכאלה? והלא כל מצוה צריכה כוונה הראויה לה, ולא לעשותה כלאחר יד, הרבה מהמצוות כמו לבישת ציצית, הנחת תפילין, תפלה וכדו', נעשו אצלנו לדבר שבהרגל, ואין אנו עושים אותם כראוי... וגם אם יזהר בכל זה, מה יענה על ביטול תורה, ועל הסתכלות בעריות, או הרהורים רעים רחמנא לצלן.

ומה נענה על לשון הרע, שעל חומר איסור ופגם של מספרי לשון הרע ומוציא שם רע, כתוב בזוהר הקדוש [קיא] שיש רוח אחד שעומד על כל אלו בעלי לשון הרע, כי כשבני אדם מתעוררים בלשון הרע, אז נתעורר רוח הרע הטמא ההוא שלמעלה, והוא שורה על התעוררות ההיא של לשון הרע שפתחו בני אדם, והוא נכנס למעלה וגורם בהתעוררות ההיא של לשון הרע מות וחרב והרג בעולם, אוי לאלו שמעוררים את צד הרע הזה ואינם שומרים פיהם ולשונם ואינם דואגים על זה וכו'. והדברים נוראים.

הגה"צ רבי אברהם ארלנגר שליט"א מראשי ישיבת קול תורה בירושלים סיפר [קיב], שפעם פגש אחד מגדולי ראשי הישיבות, את אחד מהבעלי בתים בימי אלול, ובירכו שיזכה לעשות תשובה כראוי, והוא נפגע מאוד, ושאל

סיפור

קי. לבוש יוסף לראש השנה, עמ' ער.

קיא. זוה"ק פרשת פקודי רסד, ב.

קיב. ברכת אברהם מאמרים, עמ' קכה.

בתמיהה מה חטאתי, הלא הכל אני נוהג כדת וכדין, ומדקדק במצוות, למה הרב אומר לי שאני צריך לעשות תשובה... הרגשה זו מצויה אצל רוב בני אדם שחושבים שהם יראים ושלמים, ואין להם על מה לשוב בתשובה, ובאמת אצל כל אחד ואחד יש מה לשוב, אלא שצריך אדם לפשפש במעשיו היטב, ואז ימצא שיש לו הרבה מה לשוב...

הנה"צ רבי ישועה עטייה זצ"ל כותב בספרו^[קיג], אל יחשוב האדם באומרו מה פשעי ומה חטאתי, הלא מעולם לא עברתי על עבירות חמורות, ומה יש לי לעשות תשובה, ואולם לא כן! יש כמה מיני עבירות שהאדם עושה אותם בכל רגע ורגע, ואינו מחשיב אותם לעונות, כמו גסות הרוח שאמרו חז"ל^[קיד] שהיא כעבודת כוכבים, וכן המחליף דיבורו שהוא כעובד עבודה זרה^[קטו], וכן בגילוי עריות, אם מסתכל בנשים אז יבוא לידי הרהור, והרהורי עבירה קשים מעבירה^[קטז], וכן בשפיכות דמים אמרו חכמינו^[קטז] כל המלבין פני חברו ברבים כאילו הרגו ואין לו חלק לעולם הבא, וכהנה רבות.

✧ היצר הרע מפתה את האדם שעבירה היא מצוה ✧

מלברד זאת יש פעמים רבות שאדם שקוע בחטאים, אבל הוא סבור שכל החטאים הללו הם בעצם מצוות ומעשים טובים, כי כך דרכו של היצר הרע, שהוא צובע את העבירה, ומפתה את האדם לאמור, לדבר לשון הרע או לבזות אדם פלוני, הרי זו מצוה גדולה, וכדומה עוד הרבה. ויש יסוד ידוע בשם הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל^[קטז] שפירש את מה שאמרו חכמינו הקדושים^[קטז] שלעתיד לבוא עתידים להעניש את היצר הרע ולשחוט אותו.

קיג. שערי ישועה חלק א, ליקוטים.

קיד. סוטה ד, ב.

קטו. סנהדרין צב, א.

קטז. יומא כט, א.

קיז. ב"מ נח, ב.

קית. מובא בשמו בספר בן פורת יוסף קכז, א. ועיי' בעש"ט עה"ת פרשת בראשית סי' קמז.

קיט. סוכה נב, א.

הרוצה פרק ב בתשובה סה

ולכאורה קשה למה מגיע לו שחיטה? הלא הוא עושה רצון השם יתברך במה שמסית את הבריות, כי בדרך זו יש להם בחירה לבחור בטוב, ולמה מגיע לו שחיטה על זה?

ואמר הבעל שם טוב, שהגמרא במסכת שבת^[קכ], שואלת לענין מי ששוחט בשבת, "שוחט משום מאי חייב? רב אמר משום צובע, שמואל אמר משום נטילת נשמה" ומקשה הגמרא "משום צובע אין, משום נטילת נשמה לא?" ומתרצת הגמרא "אימא אף משום צובע" מסבירים ה"תוספות" ששאלת הגמרא שוחט משום מאי חייב? "אשוחט דעלמא קאי". מיהו אותו שוחט דעלמא? הסביר הבעל שם טוב, שוחט דעלמא הוא היצר הרע, שעתיד להישחט בידי הקב"ה לעתיד לבא, ומקשה הגמרא משום מאי חייב? הלא השי"ת ברא אותו כדי להסית בני אדם, שעי"ז יהיה שכר ועונש, א"כ הוא עושה את רצון קונו, ולמה ישחט לעתיד לבא. וזהו שפירשו התוס' "אשוחט דעלמא קאי" הכוונה על מלאך המוות ששוחט את כל בני העולם, ולמה יתחייב מיתה?

ועל זה אומר רב, שהוא חייב משום צובע. כלומר שהוא צובע את עצמו ומסית את בני האדם שיעשו עבירות ואומר להם שזה מצוה, והוא לא נברא אלא שיאמר להם את האמת - שזו עבירה, אבל אין לו רשות לשקר ולומר על עבירה שהיא מצוה. וזהו "משום צובע" שהוא נוהג בצביעות, ומסית את הבריות לחשוב שהעבירות שלהן הן מצוות, ועל דבר זה בוודאי מגיעה לו שחיטה. ומקשה הגמרא "משום צובע אין, משום נטילת נשמה לא?" ומתרצת הגמרא: "אף משום צובע", כלומר שהוא נוהג בצביעות ועי"ז הוא נוטל את נשמתם של בני ישראל מן העוה"ז ומן העוה"ב, לפיכך הוא חייב גם משום צובע וגם משום נטילת נשמה^[קכא]. ולכן כשאדם בא לעשות תשובה, הוא צריך לפשפש היטב במעשיו, לבדוק גם את ה'מצוות' שלו, האם הם באמת מצוות או הם עבירות.

קכ. שבת עה, א.

קכא. המעיין הנצחי עמ' קפא.

גם צדיקים גדולים חייבים בתשובה

דוד המלך אומר בתהלים "וסביביו נשערה מאד"^[קכב], ופירושו חז"ל^[קכג] שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו – הצדיקים, אפילו כחוט השערה. וכפי גדלותו של האדם בתורה ויראה, כך גודל הדקדוק שמדקדקים עמו מן השמים, ולכן כפי כמה שהאדם גדול יותר בתורה וביראת שמים, כך עליו להקפיד יותר ולפשפש במעשיו ולשוב בתשובה.

מסופר^[קכד] על האדמו"ר הסבא משפולי זצ"ל, שפעם אחת כאשר הסבו חסידיו לשלחן השבת שלו פנה ואמר לחסידיו, "יש בלבי עגמת נפש גדולה, היום הדליקו את נרות השבת בביתי מאוחר, ואני מסופק אולי מידי מאוחר, אולי אחרי הזמן... מה דעתכם?"

סיפור

שמעו החסידים את דברי הצדיק וניסו להרגיע את רוחו הנסערת, בודאי לא יאונה לצדיק כל רע, אמר אחד מהם. מן הסתם לא נקרתה תקלה על ידי הצדיק ניסה אחר לשכך את צערו של ה"סבא". וכך הוסיפו החסידים לנחם את הצדיק איש איש כמיטב הבנתו. בקצה השלחן היה יושב הצדיק רבי רפאל מברשיד ומאזין לדברי החסידים, ומשסיימו הגיע תורו לומר דבר מה, רבי רפאל ידוע היה כאיש אמת תמיד הקפיד שלא לזוז מדרך האמת ומדברי אמת אפילו כחוט השערה. עתה קם רבי רפאל ממקומו ואמר לסבא משפולי: אין ספק כי הרבי צריך לעשות תשובה, וכי דבר קל הוא ספק חילול שבת. שמע הסבא משפולי את הדברים ואורו עיניו, הוא פנה אל שאר החסידים בגערה: הן בגלל דברי הניחומים שלכם יכולתי למות בלי לעשות תשובה חס ושלום...

תשובת הצדיקים - תשובה מחודשת בכל יום

יש מדרגה נוספת בתשובה, והיא מדרגת הצדיקים שהם עושים תשובה בכל יום על העבר, מפני שבמדרגה הנוספת שלהם חשו בחסרון העבר.

קכב. תהלים נ, ג.

קכג. ב"ק נ, א.

קכד. שבילי התורה, פרשת ויקהל עמ' שכו.

מסופר [קכה] על רבינו סעדיה גאון זצ"ל, שהיתה לו ישיבה בביתו ובכל שנה בפורים כשהיה עושה סעודת פורים, היו נאספים שם כל תלמידיו לשמחת פורים. והנה ביום פורים אחד שנת הרב יותר מהרגיל והיה מבושם במיוחד. ובאותו זמן אמר לתלמידיו: בשמחתי ביום פורים זה נותן אני רשות לכל אחד ואחד מכם לשאול ממני איזה שאלה שהוא רוצה, ואני מוכן להשיב לכל מה שתשאלו.

קם אחד מהתלמידים ואמר: רבי, את חטאי אני מזכיר היום, זה זמן רב שאני רואה שכבוד הרב נכנס בכל יום בתוך החדר הקטן וסוגר את החדר על עצמו למשך שעה ארוכה. ופעם אחת לא יכולתי להתגבר על יצרי, מה עשיתי? עליתי על הגג ונקבתי חור קטן בתקרה הסתכלתי, וראיתי שכבוד הרב היה שוכב בפישוט ידים ורגלים ומתודה וידוי הגדול של יום הכפורים, והיה בוכה בכי גדול כל כך עד שלבי נשבר מלראות איך רבינו עושה תשובה בדמעות זולגות מעיניו, מאז דבר זה מנקר במוחי לדעת סיבת הענין מה זה ועל מה זה? מה חטא הרבי שצריך לשוב כל כך.

רבינו סעדיה גאון הרגיש שנתן יותר מידי רשות לתלמידיו לשאול, אך בלית ברירה פנה אל תלמידיו ואמר: תלמידי היקרים, אספר לכם מהות הענין, פעם אחת נשלחתי מטעם הציבור בשליחות בעד פדיון שבויים, אספתי מה שאספתי והחלטתי לחזור למקומי. בהיותי בדרך באחד הימים לפנות ערב, נכנסתי בעיר אחת גדולה והתחלתי לחפש מקום ללון, בהיותי מחפש אנה ואנה, ניגש אלי זקן אחד, והזמנני ללון אצלו. נכנסתי לביתו והוא קבלני בסבר פנים יפות. ובאותו לילה עמדו הוא ואשתו ובנו לשמשני ועשו לי כבוד גדול כפי שעושים למלך, ואני התביישתי מכל הכבוד הרב שעשו לי כי מימי לא ראיתי מאכלים כמו המאכלים שהגישו לפני, ולא ראיתי בני אדם שמדת הכנסת אורחים יקרה בעיניהם כמו האנשים האלה.

בבוקר קמתי והתפללתי, ולאחר התפלה חיכיתי שיבוא בעל הבית כדי שאשלים לו שכרו ולהפרד ממנו וללכת, אבל מאוד השתוממתי כי פתאום

נעלמו ממני בעל הבית ובני ביתו, ארוזתי את חפצי והמתנתי לבעל הבית עד קרוב לצהריים, והנה פתאום הופיע בנו וסידר לפני שלחן עוד יותר חשוב ממה שסידר בלילה, הוא הפציר בי כל כך לאכול עד שלא היתה לי ברירה והייתי מוכרח לשבת ולאכול.

לאחר שגמרתי לאכול, והנה פתאום הוא נעלם שוב ואני נשארתי לבדי ממתין לו עד שיגיע הלילה, וכיון שהגיע כבר הלילה לא היתה לי עוד אפשרות לנסוע, והייתי מוכרח להשאר שם גם בלילה השנית, ושוב בבוקר חזרתי מהתפלה הביאו לי ארוחת בקר ושמוה לפני ושוב נעלמו כולם, והייתי מוכרח להשאר עד הצהריים וראיתי שאין אף אחד בא, והייתי מצטער מאד כי איך אלך מבלי לשלם תמורת כל הכבוד והשירות הזה, בינתיים התחלתי לסדר לאט לאט את העגלה שלי, אמרתי אולי יראו שאני מתכוון לנסוע, ואז יבואו לבקש שכרם, אני גמרתי להכין את העגלה ולהכניס את כל חפצי, ועדיין לא ראיתי לצערי אף אחד מהם, תוך כדי נסיעתי רואה אני פתאום איש אחד רץ מאחורי וצועק: רבי רבי, הפכתי את פני וראיתי שזהו בעל הבית, עצרתי את העגלה והתכוננתי לשלם לו, הוא התקרב אלי בדמעות שלישי, והתחיל לנשק את ידי ואת שרוולי מעילי וצועק ואומר, רבי תסלח לי רבי תמחל לי, שאלתי אותו מה עשית לי שאתה מבקש מחילה? ענה ואמר לא ידעתי עד היום שאורחי הוא רבינו סעדיה גאון, מחוסר ידיעה לא נהגתי בו כבוד, כפי הראוי לו והוא לא נתפייס בשום אופן, אלא עד שאמרתי לו מחול לך שרוי לך, וזה היה במקום התשלום. ואז הוא לוה אותי כבדת ארץ ברגלו ונפרדתי ממנו לשלום.

התנהגותו של בעל הבית זה, המשיך רבינו סעדיה גאון את דבריו, לימדה אותי מוסר השכל גדול, הכה אותי לבי על חוסר מילוי תפקידי כלפי בורא העולם, כי כל יום שאדם מתעלה הרי מחובתו להכיר יותר את בוראו ובהכרה החדשה הרי יודע ומכיר שההכרה של אתמול היא קטנה בערכה כלפיהם, והוא הפחית בעבודתו כלפי בוראו ביום אתמול, לכן כל יום חייב לעשות תשובה על אופן עבודתו ביום שעבר כלפי בוראו רם ונשא, אשר מקצת גדולתו נודע לו היום, לכן בני זה חובתי וזה דרכי, לעשות תשובה בכל יום על המצוות והמעשים הטובים של יום אתמול, שלא זכיתי לעשותם כפי הכרתי את השי"ת היום.

לפשפש בדרכיו בדרך אמת

רבינו בעל הבן איש חי זצ"ל כתב בפירושו לספר קהלת על הפסוק [קכ"ו] 'מקום הצדק שמה הרשע', שצריך אדם לדעת את חטאיו על מה הוא שב, יש פעמים רבות ששואלים את האדם על מה יש לך לשוב בתשובה, והוא מפשפש במעשיו ומוצא איזה חטא קל, בזמן שבאמת יש לו חטאים גדולים וקשים עד למאוד, הוא חושב שהוא ב"מקום הצדק" ההצטדקות ובאמת "שמה הרשע" והפשע.

רבינו הבן איש חי הסמיך לכך סיפור מעשה מהספר "שעשועים", מעשה באדם בעל עבירה אלים שבא לפני הרב ואמר, "רבי תן לי תיקון תשובה על חטא אחד שחטאתי", שאל הרב, מהו חטא זה? השיב האיש ואמר, לא נטלתי ידיים למים אחרונים לפני ברכת המזון. תמה הרב, מה מנע ממך ליטול ידיים למים אחרונים? השיב האיש, חשבתי לנפשי הרי אינני מברך ברכת המזון, ואם כן מים אחרונים למה לי? נחרד הרב, חמור חטא זה מן הראשון, בני, מה גרם לך שלא לברך ברכת המזון ולבטל מצוות עשה מן התורה? השיב, בדין היה שלא אברך לאחר האוכל, שהרי לא נטלתי ידיים לפני ולא בירכתי לפני האכילה. כעס הרב אם כן הן חטאתך משולשת, שאכלת בלא נטילת ידיים, ואמרו חז"ל שהאוכל בלא נטילת ידיים חייב מיתה, ואכלת בלא ברכה, ואמרו שהאוכל בלא ברכה כאילו מעל בקודשי שמים, והרי אלו חטאים כבדים עשרת מונים מחטא זה שעליו באת לבקש תשובה שלא נטלת ידיך למים אחרונים.

סיפור

התנצל האיש, רבי אל ידונני לכף חובה! הכיצד יכול הייתי ליטול ידיים ולברך ברכה ראשונה אם היה זה כריך של בשר חזיר, רעד קולו של הרב בקוראו, הרי עברת חטא חמור מאוד, פיך ענה בך שאכלת בשר פיגולים.

פרש הלה ידיו וחינן קולו, וכי מה יכולתי לעשות, אנוס הייתי באמת לא רציתי להתגאל בבשר חזיר, אך איזו ברירה היתה לי? הדבר היה ביום הכיפורים והייתי רעב כי קשתה עלי התענית, ובבתי ישראל לא היו נותנים

לי מאכל, וחנויות ישראל נעולות על מסגר, מה יכול הייתי לעשות הלכתי לחנותו של נכרי וקניתי כריך סנדויץ' של בשר חזיר. גער בו הרב, בושה וכלימה! בחטא קל פתחת, ובכל התנצלות שהתנצלת הרבית עליך אשמה והסתבכת יותר ויותר בעבירות חמורות...

ובאמת ישנם אנשים רבים, שהמדרגה האמתית שלהם היא במצב קשה הרבה יותר ממה שהם סבורים, ועל כן צריך אדם לפשפש במעשיו באמת, ולדעת על מה יש להם לחזור בתשובה, ויחזרו בתשובה על הקלות ועל החמורות.

❧ חיוב השבון הנפש ❧

כתב רבינו יונה ז"ל^[קכז], אנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה', עליהם נאמר^[קכח] 'ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא'. כל אדם צריך תמיד לעשות חשבון נפש ולהתבונן בדרכיו, ואם יש לו מה לתקן, יזדרז לחזור בתשובה, לעזוב את דרכיו ולשוב אל ה'.

בספרי מוסר המשילו את מי שאינו עושה חשבון נפש באופן קבוע, לסוחר בעל עסק שאינו עושה חשבון על הוצאות העסק מול ההכנסות, שכמעט בודאי יתמוטט העסק ויגיע עד לכדי פשיטת רגל, כי יסתבך בהוצאות יותר מההכנסות.

אדם צריך גם לעשות חשבון נפש, האם הוא באמת יכול לעמוד ביום הדין, כמו שכתוב במדרש, שרבי אלעזר היה בוכה כאשר היה מגיע לפסוק^[קכט] 'ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו', אמר ומה תוכחה של בשר ודם כתוב בה 'ולא יכלו אחיו לענות אותו', תוכחה של הקב"ה על אחת כמה וכמה. אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה וכו'. יוסף

קכז. שערי תשובה שער ג, אות טו.

קכח. ישעי' כט, יג.

קכט. בראשית מה, ד.

הרוצה פרק ב בתשובה עא

קטנן של שבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו, ואנו לכשיבוא הקב"ה ויוכיח את כל אחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה.

והקשו המפרשים היכן מצינו שיוסף הוכיח את אחיו? הוא בסך הכל אמר להם אני יוסף, ושאל אם האבא חי, אבל לא מצינו שהוכיחם בדברי מוסר? ואמר ראש ישיבת מיר הגה"צ רבי חיים שמולאביץ זצ"ל, שמהותה של תוכחה אינה דווקא דברי מוסר כפי שאנו רגילים לחשוב, אלא תוכחה היא עמידה על הטעות, וכשאדם נוכח לדעת כי טעות היתה בידו, הרי זה קיבל תוכחה. כשאמר יוסף לאחים "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי" בזה הוכיח להם שמה שמכרו אותו היה כדי לבטל את החלום "והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי". והנה כעת נוכחו לדעת שאדרבה לא רק שלא ביטלו את החלום על ידי המכירה, אלא הם גרמו לחלום להתגשם, זוהי התוכחה הגדולה ביותר, שאדם רואה שכל מחשבותיו הם להיפך ממה שחשב והיה חי בטעות.

ובספר "בית הלוי" מבאר באופן נוסף התוכחה של יוסף, שהוא הראה להם את הסתירה בדבריהם, כי הנה כאשר ניגש יהודה לשכנע את יוסף שישחרר את בנימין, אמר לו שכל דאגתו על אבא "ועתה כבאי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו, והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה וגו', כי איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי". לכן אמר יוסף לאחיו כל דאגתכם הוא על חיי אביכם איך הוא יחיה בלי בנימין וכו', אם כן מדוע כשמכרתם אותי לא דאגתם עליו? מדוע אז לא חשבתם איך הוא יחיה ללא בנו האהובו? "העוד אבי חי" אחרי כל הסבל שסבל מאז שמכרתם אותי עשרים ושנים, האם הוא עוד חי? כששמעו זאת נבהלו מפניו.

סתירות במעשיו ודיבוריו של האדם

בספר "לב אליהו" מבאר בדרך זאת גם את המשך המדרש, "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה", מהו "דין" ומהו "תוכחה"? אלא דין הוא על המעשים עצמם, ותוכחה היא על הסתירות שיש במעשיו ודיבורו של האדם.

מצינו בתנא דבי אליהו^[ק], פעם אחת הייתי מהלך ממקום למקום, ומצאני אדם אחד שלא היה בו לא מקרא ולא משנה, והיה מתלוצץ ומלעיג ובא כנגדי. אמרתי לו: בני, מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הדין? אמר לי רבי יש לי דברים שאני משיב, בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה. אמרתי לו: בני מה מלאכתך? אמר לי: ציד אני. אמרתי לו: בני, מי למדך ואמר לך שתביא פשתן ותארגהו, תשליך לים ותעלה דגים מן הים? אמר לי: רבי, בזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים. אמרתי לו: ומה להביא פשתן ולארוג מצודות ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים ניתנו לך בינה ודעת מן השמים, לדברי תורה שכתוב בהן^[קלא] "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו" לא ניתנו לך בינה ודעת מן השמים? מיד היה מרים קולו ובוכה ומתאנח, אמרתי לו: בני, אל ירע לך, אלא כל שאר בני אדם באי עולם הן משיבין תשובה זו על אותו ענין שהן עוסקין בו, אבל מעשיהם מוכיחין עליהם, עכ"ל.

בספר אוצרות התורה פרשת ויחי מביא את הדברים הנ"ל, ומוסיף שהתוכחה הגדולה לעתיד לבוא, שרבותינו יראו ממנה ואמרו אוי לנו מאותו היום, אם הם רבותינו יראו כ"כ מחשש שמא סותרים הם מעשיהם, מה נענה אנן יתמי דיתמי. מעשים רבים אצלנו נסותרים, מצוות רבות אין אנו עושין, ובפינו תירוצים שונים ומשונים, שערי תרוצים לא ננעלו, וכאשר הדבר נוגע לתענוגי עוה"ז, כל התרוצים נמוגו ואינם קיימים כלל ועיקר, ועושים הכל במרץ ובחשק רב.

למשל אדם קם מאוחר לתפלה, ומענה בפיו שאין הוא מסוגל לקום מוקדם לתפלה, ודבר זה בלתי אפשרי אצלו לעשות כלל ועיקר, והנה כאשר יודע שבאותו יום בבוקר מוקדם צריך לנסוע לאיזה טיול, הרי קם הוא בזריזות עוד קודם עלות השחר.

ישנם אנשים שאומרים שאין באפשרותם ללמוד בישיבה לשבת כל כך הרבה זמן על אותו מקום, והנה כאשר מדובר באיזה צפיה על דבר מעניין, פתאום מסוגלים הם לשבת שעות ולא לנוע ממקומם, וכן על זה הדרך. אדם

קל. תנא דבי אליהו זוטא פי"ד.

קלא. דברים ל, לא.

לא נותן כסף לצדקה, באומרו שאין באפשרותו כיון שדחוק הוא בפרנסה, ואולי הוא אפילו בגדר אביון אשר פטור מלתת צדקה... והנה כאשר צריך לקנות איזה רהיט מסויים לביתו, הוא מבזבז יתר על המידה ומשלם כסף רב. וכן על זה הדרך "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה"

רבינו בעל בן איש חי זצ"ל סיפר סיפור מעניין^[קלב], בעיר אחת היה רב תלמיד חכם שהיו לו תלמידים בחורים, והיה לומד עמם כל יום גמרא. ויהי היום והנה הוא י"ז בתמוז שהוא יום תענית ציבור, והתלמידים בעל כרחם באו לפניו ללמוד גמרא כשאר הימים. אבל הרב ראה את פניהם זועפים, והרגיש כי מחמת מוראו באו, ורוצים ללמוד בהתרשלות ועצבות ועצלות, באומרם שאין להם כח מחמת התענית. מה עשה המלמד? אחר שישבו לפניו קודם שהתחיל בלימוד, אמר להם: היום תש כח ואיני יכול ללמוד ורוצה אני לשחק במין שחוק במשחק שקורין בערבי קאמ"ר [משחק קלפים], היש בכם מי שיודע לשחק בזה השחוק?

סיפור

ויענו כלם בשמחת לב ויאמרו: יש ויש, הנה כולנו חכמים כולנו נבונים בזה, והביא להם הניירות של המשחק, והתחילו לשחק בהם משך רבע שעה בחשק נמרץ וכח גדול ובזעקות גדולות כמנהגם. ואחר שעבר רבע שעה אמר להם: בני, אני חשבתי מחמת כי יום זה הוא יום תענית אין בכם כח ללמוד ולדבר, ועתה אני רואה שיש לכם כח גדול גם ביום זה, א"כ תביאו הגמרות ונלמוד. והם נצודו בדבר זה, שהוכרחו ללמוד אותו היום בכח וחשק, כי לא נשאר להם התנצלות לומר יום תענית הוא, שכבר הראו כוחם חזק במלאכה של חול.

למה בוכה הטלית? ❧

אדם צריך לחיות את חייו בהשקפה נכונה, לעשות באופן קבוע חשבון נפש, לא לשכוח שהעולם הזה הוא פרוזודור בפני העולם הבא, ועוד יבוא היום והשעה שיעזוב את העולם ולא יקח עמו שום דבר, לא כסף ולא זהב, לא אבנים טובות ולא מרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד.

מסופר על המגיד מקלם הרה"צ רבי משה יצחק דרשן זצ"ל, שפעם אחת הגיע לעיירת הנופש 'ריגה', וכאשר נכנס לבית הכנסת להתפלל, הבחין שרבים מהמתפללים אינם מתעטפים בטלית בעת תפלתם, וזאת מאחר שהתרשלו להביא עמם את טליתם לעיר הנופש...

בראותו כי כן, עלה המגיד על הבימה ופתח ואמר: רבותי אספר לכם מעשה שהיה, פעם אחת בימות הקיץ שבתתי בריגה, במהלך השבת נכנסתי לבית בכדי לפגוש את בעליו, אולם אמרו לי כי אין האיש בביתו. היכן הוא? שאלתי, ונענתי כי יצא לשבות ב'דובלין'. אך הנה פתאום, הגיע לאזני קול בכי תמרורים מהחדר הריק, אין בו איש, רק הטלית נמצאת בו, והיא גועה בבכי... טלית טלית, שאלתי אותה, מה לך בוכה? והטלית נענתה, ואמרה 'איך לא אבכה', הלא בעל הבית לקח עמו כל כסף וזהב וחמודות שיש לו, ורק אותי השאיר פה, לבדי! ...

ואילו אני? ניחמתי את הטלית ואמרתי לה: טלית טלית, מנעי קולך מבכי! יום יבוא, ובעל הבית יצא לדרך רחוקה מזו... אז יניח הוא את כל כסף וזהב וחמודות שיש לו, ואותך לבדך יקח עמו!... אין צורך לומר שדרשתו הקצרה אך הנוקבת של המגיד, פעלה את פעולתה, ועוררה דמעות רבות של התעוררות מעיניהם של תושבי ריגה [קלג].

❧ מי שלא שב בתשובה נענש על זה ❧

רבינו בעל בן איש חי זצ"ל כותב בספרו, מי שחטא ולא שב בתשובה, יענש בשמים פעמים, פעם אחת על עצם החטא, ופעם נוספת על כך שלא שב בתשובה. כי אחרי שאדם חטא, הקב"ה ממתין ומצפה לו שישוב בתשובה. אדם שחטא הרי הוא כמו אסור בבית אסורים, והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו חותר לו חתירה שיוכל לברוח מבית האסורים, ומושיט לו את ימינו לעזור לצאת מן הבור, ואם האדם מכביד את לבו ולא חוזר בתשובה, הרי זה כמוסיף חטא על פשע, וזה הפירוש במה שכתוב במדרש [קלד] 'חטאו בכפליים ולקו בכפליים'.

קלג. מחנך לדורות ח"א עמ' סב. אהל משה - נחמה, חלק יח עמ' רלז.
קלד. מדרש רבה איכה, פ"א ס"ה.

הרוצה פרק ב בתשובה עה

וכבר מובא משל זה בספר שערי תשובה לרבינו יונה ז"ל^[קלה], בשם המדרש^[קלו] משל לכת של לסטים, שחבשן המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת פרצו ויעבורו, ונשאר אחד מהם, בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, אז כעס עליו והכה אותו במטהו, אמר לו, קשה יום! הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מיהרת להימלט על נפשך?

קלה. שערי תשובה שער א, אות ב.
קלו. מדרש רבא קהלת, פ"ז, לב.

- פרק ג -
יפה שעה אחת
קודם

❧ דחיית התשובה ❧

דרכו של היצר הרע, לדחות כל דבר טוב, וכבר צעק על זה רבינו יונה ז"ל בתחילת ספר שערי תשובה^[קלז], שאם יתאחר האדם לשוב בתשובה, אז יכבד עליו עונשו מאוד בכל יום. ועל ידי זה הוא חוזר וחוטא עוד פעמים הרבה, ולא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ, אשר הם ישנים שוכבים ולא ישיבו אל לבם, ולא דעת ולא תבונה להם למהר להמלט על נפשם^[קלח].

בספרי המוסר המשילו את האדם שמתאחר לעשות תשובה, כמי שכל גופו מלוכלך ואינו מתרחץ, והוא דוחה את הרחצה, והוא אומר שזה לא דחוף עכשיו ויש עוד זמן, הרי גם כעבור שבוע ושבועיים אפשר להתרחץ, ואינו מרגיש כלל שכולו מסריח מטינוף הזיעה והלכלוך, וכנים באים על ראשו, וסכנת מחלות מרחפות עליו. ועל כל יהודי להתאמץ להזדרז בנקיין החטאים ולפשפש במעשיו.

מסופר^[קלט] על הגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, שפעם נסע לחו"ל במטרה להתרים מנדיבי העם לטובת החזקת הישיבה הקדושה. באחד הימים התארח ראש הישיבה אצל אחד מהגבירים, והלה כיבד את ראש הישיבה במאכל ובשתיה. לאחר שאכל ראש הישיבה, נודע

סיפור

קלז. שערי תשובה שער א, אות ב.

קלח. שם שער א, אות ה.

קלט. לבוש יוסף לעשרת ימי תשובה עמ' צ.

הרוצה פרק ג בתשובה עז

לו שאחד מהמאכלים שאכל, הוא מוצר בכשרות השנויה במחלוקת. הצטער הרב צער רב, במשך כל היום התהלך ברגשות חרטה, וכבר למחרת התענה במשך כל היום. הדבר לא היה קל כלל וכלל, בהתחשב בגילו של ראש הישיבה, ובמיוחד כאשר אינו בביתו, והוא מתרוצץ במשך כל היום מבית לבית, במטרה לאסוף כספים עבור הישיבה, תענית זו היתה כרוכה במאמץ גדול במיוחד.

כשנודע דבר זה לאחד ממכריו של ראש הישיבה, שאל את הרב: מדוע קיבל עליו מיד את התענית, לפחות היה ממתין עד שיחזור לארץ הקדש ואז היה מתענה. ענה לו ראש הישיבה זצ"ל, דע לך, שכאשר אדם נכשל באיזה דבר, הוא חייב לעשות את כל מה שביכולתו לשוב בתשובה תיכף ומיד. הא למה זה דומה, לאדם שנתלכלכה לו החליפה ויש עליה כתם, וכי ישאיר את בגדו כך עד שיזדמן לו לכבסו, ודאי שלא כך, אלא יכבס את החליפה מיד, גם אני עשיתי הזדרזתי להיות נקי מחטא זה כמה שיותר מהר, איך אני יכול לחכות עד שאשוב לביתי, ובנתיים להתהלך מזוהם ומלוכלך...

ובך היה דורש הגה"צ רבי עזרא הכהן טראב זצ"ל ראב"ד דמשק^[מ], שמי שדוחה מלעשות תשובה, וחושב שעוד יש לו זמן, הרי זה בכלל מה שאמרו חז"ל^[מא] האומר אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה, וזה כלל גדול שיזהר אדם תמיד, שלא לדחות שום דבר הנוגע לעבודתו יתברך לאחר זמן.

ובספרי חסידות כתבו רמז על הדבר הזה, שנאמר בפסוק^[מב] 'צא והלחם בעמלק מחר', שהיצר הרע – הוא עמלק, תמיד מפתה ואומר אל האדם 'מחר' תתעורר, 'מחר' תעשה תשובה, אבל התורה אומרת צא והלחם ביצר הזה שאומר מחר, אלא כבר 'היום' אם בקולו תשמעו, לא מחר אלא היום.

קמ. מובא בספר יעטה מורה ח"ד, עמ' קכא.

קמא. יומא פה, ב.

קמב. שמות יז, ט.

עח הרוצה יפה שעה אחת קודם בתשובה

ומצאנו אצל דוד המלך ע"ה, שכאשר בא אליו נתן הנביא להוכיחו על מעשה בת שבע, נאמר בפסוק [קמג] 'ויאמר נתן אל דוד וגו', מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע בעינו וגו'. מיד ענה דוד בהכנעה, 'ויאמר דוד אל נתן חטאתי לה', דוד התודה והתחרט על מעשהו. ופירש רבינו המלבי"ם זצ"ל, שמעלתו של דוד היתה שלא התנצל בשום תירוצים ואמתלאות, ולכן מיד הודיע לו הקדוש ברוך הוא שקיבל את תשובתו, כמו שנאמר שם בהמשך הפסוק 'ויאמר נתן אל דוד גם ה' העביר חטאתך לא תמות'.

✧ תשובה באותו יום שחטא ✧

ועל פי דין כל מי שחטא חייב לשוב בתשובה תיכף באותו יום, ואמרו חז"ל [קמד] אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום וכו', כי בודאי עשה תשובה.

וכתב רבינו בעל הבן איש חי זצ"ל, שצריך האדם לעשות בכל לילה חשבון הנפש עם עצמו, מה שחטא באותו יום, ולמחשבים האלו קראו בזוהר הקדוש [קמה] "מארי דחושבנא". וידוע שהחוטא נרשמים עונותיו על מצחו ועל ידו, ובאותו יום שחטא עדיין אין הרושם ניכר, רק אם לא עשה תשובה ביום ההוא אז ניכר רושם העבירות, ומובא בזה"ק [קמו] על הפסוק [קמז] 'לא תלין נבלתו'. וביאר רבינו בעל יערות דבש זצ"ל, אז בתשובה קלה נמחל כל העון מכל וכל לפי שעדיין לא נכתב למעלה בספר הזכרונות, ולא נשמע למקטרגים ולכן אינו פוגם כל כך [קמח].

קמג. שמואל ב, יב, ח.

קמד. ברכות יט, א.

קמה. זוה"ק ח"ג, דף קעח, א.

קמו. תיקוני זוהר תיקון ה, דף קמא, ב.

קמז. דברים כא, כג.

קמח. כי בלילה כאשר האדם ישן עולה נשמתו עולה למעלה ומעידה בעצמה על העבירות שעשתה ביום ונשמע הקול בין המקטרגים, ולכן למחרת תשובתו קשה יותר.

הרוצה פרק ג בתשובה עט

ובה דרש רבינו בעל בן איש חי זצ"ל בדרשת שבת שובה בשנת תרל"ג [קמט], דוד המלך ע"ה אמר [ק] 'חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך', יען כי מלחמת היצר הרע היא חזקה מאוד, והיצר הרע זריז במעשיו, ולכן גם האדם הנלחם עמו צריך זריזות גדולה, כי כן דרך הנלחמים להיות זריזים במעשיהם, ועיקר ניצוח המלחמה תלוי בזריזות, ואין החיל יוצאים למלחמה עד שילמדום מלאכת הזריזות בתכסיסי המלחמה, והחייל הלוחם אם רואה שאויבו בא בזריזות, הוא צריך להזדרז פי כמה וכמה. ולכן במלחמת היצר צריך להזדרז ולא לדחות את התשובה למחר, כי כל יום שעובר בעצלות ורפיון ידים, יהיה אחר כך יותר קשה לחזור ולתקן.

בכל עת יהיה מוכן לעמוד לדין על מעשיו

אסור לאדם לדחות את זמן התשובה, למחר- מחרתיים, או לאיזה עתיד, כי אין אדם בטוח במחר שלו, ולפיכך חבל על כל רגע, חבל על כל יום שעובר בלא תשובה, אלא תיכף ומיד עליו להתחיל בתשובה, ונמצא שכל ימיו בתשובה.

ובן מובא בחז"ל [קנא] התנא הקדוש רבי אליעזר ישב ולמד עם תלמידיו: 'שוב יום אחד לפני מיתתך'. שאלוהו התלמידים: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? השיב רבי אליעזר ואמר להם, כל שכן שאדם צריך לשוב בתשובה בכל יום, מחמת הספק ישוב היום, שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. וזהו מה שאמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו [קנב] "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר".

אמר רבן יוחנן בן זכאי: משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה, ולא קבע להם זמן, פקחים שבהם קישטו את עצמם וישבו על פתח בית המלך,

קמט. תשובה מחיים דרשת שבת שובה תרל"ג, עמ' לב.

קנ. תהלים קיט, ס.

קנא. שבת קנג, א.

קנב. קהלת ט, ח.

אמרו: כלום חסר לבית המלך? ובודאי הכל מוכן לסעודה וכשנתבקש לא יהא לנו פנאי להתקין את עצמנו. טפשים שבהם הלכו למלאכתם, אמרו כלום יש סעודה בלא טורח, פתאום ביקש המלך את עבדיו, פקחים שבהם נכנסו לפניו כשהם מקושטים, והטפשים נכנסו לפניו כשהם מלוכלכים, שמח המלך לקראת פקחים וכעס לקראת טפשים, אמר הללו שקישטו את עצמם לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו לסעודה יעמדו ויראו.

ועוד מובא בגמ'^[קנג], אמר רבי יהושע בן לוי, מהו שכתוב^[קנד] 'אשר אנכי מצוך היום לעשותם', וכי רק היום צריך לעשות מצוות ולא מחר? אלא הכוונה היום בעולם הזה צריך לעשות את המצוות, ורק למחר בעולם הבא זוכים לקבל את השכר עבור המצוות.

ויש לנו ללמוד מכאן, שחובה קדושה מוטלת על כל אדם להזדרז ולחזור בתשובה היום! כי אף אחד לא יודע מה יהיה מחר, ואין אף אחד בעולם שיוכל להיות בטוח שהוא יחיה למחרת, ולכן יפה שעה אחת קודם. ועוד על האדם לדעת, מה שמובא בשם המהרי"ל^[קנה] שכאשר יבוא משיח צדקנו במהרה, אז כבר לא יקבלו את הבעלי תשובה. ומכיון שאנו מצפים בכל רגע ורגע לביאת המשיח, על כן צריכים להזדרז ולשוב בתשובה לפני אבינו שבשמים, והשם יתברך שהוא אב הרחמים יקבל ברחמים וברצון את תשובתינו.

❧ בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ❧

אמרו חז"ל, בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", והקשה הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל^[קני], ממה נפשך, אם הבת קול יוצאת למה אין שומעים אותה, ואם אין שומעים אותה לצורך מה היא יוצאת?

קנג. עירובין כא, ב.

קנד. דברים ז, יא.

קנה. הלכות עשרת ימי תשובה.

קנו. הובא בשמו בתולדות יעקב יוסף, פרשת ראה ופרשת בהעלותך.

הרוצה פרק ג בתשובה פא

וביאר הבעש"ט, שבכל יום בכל נפש מישראל חולפים הרהורי תשובה וחרטה, וזוהי הבת קול, כי הכרוז זה אינו כרוז של דיבורים גשמיים, הכרוז אינו נשמע לאוזן אלא ללב, מן הכרוז הזה מתעוררים הרהורי תשובה בכל יום בליבו של כל אחד מישראל, אלא שהחכם יודע לנצל אותם הרגעים של הרהורי תשובה, נאחז בהם, ותיכף ומיד הוא מתחיל לפשפש במעשיו עד שבאמת זוכה לתשובה, אך מי שאין בו דעת אינו נותן דעתו להרהורים אלה, ובקריירות ואדישות עובר לו לסדר היום הרגיל.

וזה מרומז בפסוק^[קני] 'ועתה ישראל שמע אל החקים' ודרשו חז"ל^[קני] אין 'ועתה' אלא לשון תשובה, שכאשר מגיע לאדם הרהור תשובה, יתחזק תיכף ומיד, ויקח אל תשומת לבו את הרהור התשובה, ויתחיל לעשות פעולות להתחזק ולהתקרב אל ה', ואל יתן לו להלוך ולעבור מעל פניו, אלא "שמע אל החוקים" יקח את ההתעוררות ויתחיל מיד בקיום המצוות והחוקים.

סיפר הגה"צ רבי שמעון שוואב זצ"ל רב ד"קהל עדת ישורון^[קנט], שבהיותו בחור צעיר נזדמן לו לבקר בביתו של מרן החפץ חיים זצ"ל. בעומדו לפניו שאלו החפץ חיים, האם הוא כהן או ישראל, השיב הנער ואמר: "ישראל אני". אמר לו החפץ חיים: "אני כהן". ואז המשיך החפץ חיים ושאלו: האם תדע מהו ההבדל ביני לבינך? מה ההבדל אם אני כהן או לא? ותוך כדי דיבור המשיך החפץ חיים ואמר כשיבוא משיח צדקנו במהרה בימינו, יעלו כולם לירושלים, וכל אחד מישראל ירצה להיכנס לעזרה להקריב קרבנות ולעבוד את עבודת בית המקדש, כולנו נרוץ לשערי בית המקדש, ולפתע יעצרו אותנו השוערים יבדקו את שנינו, ושם ניפרד, לי יתנו להיכנס כי אני כהן, אבל אתה תהיה מוכרח להשאר בחוץ. קנאת הנשאים בחוץ תגדל במאוד מאוד כאשר "הכהנים" יזכו לעבוד את עבודת הקודש ואילו שאר העם יעמדו בחוץ, ולא תינתן להם הרשות להיכנס.

קנז. דברים ז, א.

קנת. ב"ר כא, ו.

קנט. מובא בספר חיים שיש בהם עמ"ס אבות ח"ב, עמ' תקמז.

מהו הגורם למצב זה? המשיך החפץ חיים להסביר: הבה ואספר לך: לפני כשלושת אלפי שנה עמד משה רבינו בשער המחנה והכריז "מי לה' אלי!" אבות אבותי נזדרזו לשמע הקריאה והתיצבו לפניו מוכנים לעשות ככל אשר יצוה להם משה, אבל אבות אבותיך לא נענו להכרזתו. לכן היות שאבותי נענו לקריאתו של משה, לכן זכו למעלת הכהונה, סיים החפץ חיים את שיחתו. ואז הוסיף ואמר: לשם מה סיפרתי לך את כל זה? משום שלכל איש מישראל יש לו רגעים בהם הוא שומע קול פנימי המכריז "מי לה' אלי", כאשר ביום מן הימים תשמע את הקריאה מהדהדת בלבך, הזדרז! אל תתעצל! אל תחזור על אותה טעות שעשו אבותיך, שבגללה הפסידו מתנה כה חשובה. תזכור, הזדמנות שבאה לידך אל תחמיצנה!

עשה זאת בטרם מאוחר

לפעמים יש אנשים שמבינים שהדרך שבה הם הולכים אינה הדרך הישרה, כאשר שואלים אדם כזה: האם אתה חושב שאתה בסדר? הוא משיב ועונה בגמגום קל: נכון, אתה צודק, אני לא בסדר, ואני צריך לחזור בתשובה, אבל יש לי עוד זמן... הרי בסך הכל אני אדם צעיר...

מסופר [op] שפעם נקרא הגה"צ רבי שלום לופס זצ"ל - מגדולי חכמי אר"ץ ורב העיר עכו, אל הלוויה של אדם צעיר שנקטף בעלומיו. כאשר נעמד הרב הספיד את הנפטר, לא היסס מלעמת את הציבור המרוחק מעול מצוות עם ליבו ומצפונו, "כולם חושבים לעצמם שהם יתקנו את מעשיהם לפני מותם" אמר להם. אתם מאזינים לאדם זקן ואומרים לעצמכם: "כעת אנחנו צעירים, לפנינו פרושות עוד שנים רבות בהן נוכל לחזור בתשובה ולקיים את כל מה שהרב שלום לופס אומר, עזוב אותנו לנפשנו עכשיו, בערוב ימינו נהיה צנועים וצדיקים".

סיפור

רחש עבר בקהל שנדהם כיצד רבי שלום מיטיב לקלוע למחשבותיהם, אבל הרב לא השתהה, אלא המשיך: אך אתם שוכחים שנאמר 'שוב יום אחד לפני מיתתך', וכי אדם יכול לדעת מתי יגיע יום מותו, מישהו

מהנמצאים כאן יכול לומר לי בדיוק באיזה תאריך תיערך הלוויתו, שאל בקול רועם, בעוד כמה שנים? אולי בעוד כמה ימים? רחמנא לצלן...

הקהל נע בשקט על מקומו, חש כי הדברים חריפים ונוקבים, ואין הם מותירים פתח לתירוצים והצטדקויות, "אין זו חכמה יתרה וגבורה מיוחדת להתחיל להקפיד על גדרי הצניעות בגיל מבוגר, איש אינו יודע אם יזכה להגיע לגיל מופלג, לכן יש להתנהג כאילו מחר הוא היום האחרון, לכו ונשובה בטרם יחשכו כוכבי נשפנו"^[אס], ציטט באוזניהם. הפסקת חשמל מתרחשת לעיתים בלי כל הודעה מוקדמת, באמצע הנשף באמצע הריקודים, פתאום כבים האורות והכל מסתיים! עשו תשובה בטרם יהיה מאוחר!

שוב יום אחד לפני מיתתך

כתב הארחות צדיקים^[אס] וז"ל, ידאג אדם לעולם אפילו כשהוא שליו ושקט, וירעד מיום המות שאז צריך ליתן דין וחשבון. ויתודה בכל עת בלב נשבר ונדכא כאילו עתה ימות, ויהא מורא שמים עליו. ויש לאדם לחדש מצוה בכל יום, אולי הגיע עת מותו. ואם יעשה כך, אז אינו חסר מכל המצוות אפילו אחת. כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה^[אס]: כל העושה מצוה אחת סמוך למיתתו, דומה שקיים כל התורה כולה. לכן יתעורר אדם משנית תרדמתו, ויתעורר להבין אחריתו, לקשט את עצמו בתכשיטי המצוות בכל רגע.

סיפר רבינו בעל בן איש חי זצ"ל^[אס], מעשה במלך אחד שיצא מן הארמון אל היער לצוד ציד, וכשהתקרב זמן ארוחת צהרים, פנה המלך ואמר למשרתו, קום והבא איש שיאכל עמי את הסעודה, הלך המשרת וחיפש ומצא רועה צאן שרועה את צאנו בשדה, הביא המשרת את הרועה לפני המלך.

קסא. מתוך תפלת העמידה ביום כיפור נוסח ספרדים.

קסב. שער התשובה.

קסג. קהלת רבה ג, יח. אות כד.

קסד. חסדי אבות על פרקי אבות פ"ב, משנה כ. ומקורו מספר בן המלך והנזיר דף נט.

פנה המלך אל הרועה ואמר לו, בבקשה תרחץ ידיים ותתיישב לאכול עמי ארוחת צהרים. ענה הרועה ואמר, אדוני המלך, אינני יכול לאכול, כי אני יושב היום בתענית, אמר לו המלך אני מבקש ממך בכל זאת שתאכל לכבודי, השיב הרועה, אני מתענה לכבודו של מי שהוא גדול ממך, שאל המלך, מי הוא זה שהוא גדול ממני, השיב הרועה זה בורא העולם שחטאתי לפניו ואני חוזר בתשובה ויושב בתענית. פנה המלך ואמר לו, הנה היום חם והשמש קופחת והתענית קשה מאוד, אני מבקש ממך שתדחה את התענית למחר והיום תאכל עמי.

השיב הרועה ואמר, אדוני המלך, אם תהיה לי ערב בטוח שאזכה לחיות מחר, אעשה כדברייך. השיב לו המלך, לא, אינני יכול להיות ערב שתחיה מחר, כי לא אדע מה ילד יום, וערבך ערבא צריך. אמר הרועה, אם כן אני צריך לעשות היום מה שבכחי לחזור בתשובה. הסכים עמו המלך, ושלחו לשלום. מכאן מוסר השכל לכל בר דעת, שאין לשום בשר ודם הבטחה בעולם הזה על יום המחרת, ולכן כל אשר יתן אל לבו תמיד הדבר זה מובטח לו שלא יחטא.

❧ התשובה מועילה רק בעולם הזה ❧

מסופר על הגה"צ המקובל רבי יעקב אביחצירא זצ"ל, שבזמן שהיה בעיר אורן, היו שני אנשים יהודים עשירים מאוד, שהיה ביניהם קנאה ושנאה, ואחד מהם מרוב שנאתו הלך וכתב שטר מזוייף שהשני חייב לו סכום כסף גדול, והלך לממשלה ואישרו את השטר, ותמורת זה נתן הרבה שוחד שיתבעו אותו לבית המשפט בכדי שישלם לו את הסכום.

סיפור

כשהגיע הזמן הלך לבית המשפט והוציא עליו שטר שהוא חייב לו כך וכך, ושהוא חייב לשלם לו בתוך שלשה חודשים, ואם לא ישלם יענש קשות שיכנס לבית הסוהר או שיעשו לו עיקול על נכסיו. הלה מרוב כאב וצער התחיל לבכות, וסיפר לבני ביתו את צערו הגדול. בא אחד מהשכנים ויעץ לו ללכת אצל רבי יעקב אביחצירא זצ"ל, שבודאי הוא יוכל לתת לו פתרון למצב הקשה. שמע העשיר לקול שכנו, וניגש לרבי יעקב וסיפר לו את כל השתלשלות הענינים. השיב הרב וענה לו, שלא ידאג ועד מחר יסודר

הרוצה פרק ג בתשובה פה

הכל, העשיר הלך לביתו בשמחה ובאמונה שבזכות הצדיק ינצל מהצער הזה. באותו זמן הלך הרב אצל היהודי שזייף את השטר וביקש ממנו שיחזור בו ולא יעשה כך עם חברו, ואסור לצער יהודי, הרב חזר והזהיר אותו קשות, אך הוא לא רצה לחזור בו בשום אופן שבעולם.

הרב יצא בכעס מבית העשיר הזייפן, ובאותו הלילה העשיר הזייפן הלך לישון כרגיל, ובבקר מצאו אותו מת מוטל במטתו, כששמעו בני העיר שהעשיר הזה נפטר, באו לכבד אותו בביתו כבוד אחרון כי היה מכובד אצלם. הרב שהיה יודע בדבר, בא אצל בית הנפטר ומצא את הבית מלא באנשים שבאו ללויה, הוא ניגש ישר אל המת נגע במת במקלו, ואמר לו שיקום, והנה פלא שתיכף ומיד קם המת, וכמובן שכולם נבהלו ופחדו. והרב אמר לעשיר כעת שאתה מת ואתה נמצא בעולם האמת תאמר את האמת, מה היה עם השטר שכתבת על חבירך, האם באמת הוא חייב לך או שלא היו דברים מעולם. מיד הודה העשיר שהוא לא חייב שוה פרוטה ואמר שעשה זאת בגלל שהוא שונא אותו, ואז הוא קרא לבניו וביקש שיביאו לו את השטר וכשהביאו לו את השטר קרע את השטר לחתיכות. בניו של המת ביקשו מהרב שיחייב לגמרי את אביהם, אבל הרב ענה להם שאין בידו לעשות כלום, כי מוות וחיים ביד ה' ולא בידו. בינתיים העשיר היה מתודה ובוכה, אמר לו הרב כעת כבר מאוחר כי היית צריך לחזור בתשובה לפני מיתתך, וזה עונשך שלא רצית לשמוע את דברי אתמול. כשגמר הצדיק את דבריו נפל העשיר ומת שוב, ואז נפל פחד ה' על כולם.

סיפור זה מזעזע כל לב, שצריך האדם לחזור בתשובה תיכף ומיד לאחר שנכשל בעבירה חלילה, כיון שאך ורק בעולם הזה יש האפשרות לשוב בתשובה, וכבר אמרו רבותינו במדרש^[ספ] 'לאחר שהקדוש ברוך הוא מצפה לרשעים שיעשו תשובה ואינם עושים, אפילו אם הם רוצים באחרונה, הוא נוטל את לבם שלא יעשו תשובה', ולכן יזדרז האדם לחזור בתשובה, ואשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב בתשובה ויתכפר לו.

✧ כח התשובה רק בחיים ✧

מובא בפרקי דרבי אליעזר^[10], בן עזאי אומר בא וראה כח התשובה, מעשה ברבי שמעון בן לקיש שהיה הוא ושני חבריו שודדים בהרים, והיו גוזלין וחומסין כל אשר יעבור עליהם בדרך, מה עשה רבי שמעון, הניח לשני חבריו השודדים בהרים, ושב לאלהי אבותיו בכל לבו בצום ובתפלה, והיה משכים ומעריב לבית הכנסת לפני הקב"ה, והיה עוסק בתורה ובמתנות עניים כל ימיו, ולא שב עוד למעשיו הרעים, ונתרצית תשובתו.

סיפור

וביום שמת מתו שני חבריו השודדים בהרים, ובי"ד של מעלה פסקו לרבי שמעון חלקו בעולם הבא, ולשני חבריו בשאול תחתית. קמו וטענו שני חבריו לפני הקב"ה, רבון כל העולמים יש לפניך משוא פנים, זה היה עמנו שודד בהרים והוא באוצר החיים ואנו בשאול תחתית. אמר להם, זה עשה תשובה בחייו ואתם לא עשיתם תשובה.

התחננו השודדים לפני הקב"ה הנח לנו ואנו עושים תשובה גדולה, אמר להם הקב"ה אין תשובה אלא עד יום המיתה, משל למה הדבר דומה, אדם שהוא רוצה להפליג בים, אם אינו לוקח בידו לחם מהיבשה ומים מתוקים בים, אינו מוצא לאכול ולשתות, ולא עוד אלא אדם שהוא רוצה לילך לקצה המדבר, אם אינו לוקח מן היישוב לחם ומים, אינו מוצא במדבר לאכול ולשתות, כך אם האדם אינו עושה תשובה בחייו, לאחר מיתתו אין לו תשובה, אלא מקבל האיש כדרכיו וכפרי מעלליו.

והוסיף על זה הגה"צ רבי אפרים ווקסמן שליט"א, שלכאורה צריך להבין מה הדרישה מהם לעשות תשובה, כמו ריש לקיש, שהיה ידוע במעלתו הגדולה והנפלאה בתורה, והיה מגדולי הדור, וכי יש איזה אפשרות שהגזלנים הללו יגיעו לדרגתו של ריש לקיש? אלא שמכאן מוכח שבאמת זה לא קשה לעשות תשובה, וכל אחד ואחד אם באמת ירצה לחזור בתשובה, הרי ידו של הקב"ה פשוטה לקבל שבים, והבא להיטהר מסייעין בידו.

לא לדחות עד שבאים יסורים ח"ו

בספרי מוסר מובא, שישנם שלשה מיני תשובה: (א) תשובה מאהבה, שהאדם חוזר בתשובה פשוט מפני שהוא אוהב את השי"ת ורוצה להתקרב אליו. (ב) תשובה מיראה שלומד ספרי מוסר ומבין שעבירה היא דבר חמור והעונש על זה גדול, וצריך להתעורר בתשובה. (ג) מי שיסורים באים עליו שמפשפש במעשיו ושב אל ה'.

לאחרונה התפרסם בעיתונות על שערוריה גדולה באחת המדינות, שאירעה שם מעילה גדולה בבנק המרכזי של המדינה. פקידים בכירים שעבדו בבנק נהגו במשך תקופה ארוכה להעלים סכומים גדולים של כסף מקופת הבנק ולהעבירם לחשבונם הפרטי. הדבר עורר תגובות חריפות בקרב כל האזרחים. אבל בחקירת המשטרה התברר שהפקידים הללו היו חלוקים במעשיהם לשלושה קבוצות. קבוצה אחת מהפקידים הללו העלימו סכומי כסף לתוך חשבונות הבנק שלהם, אבל הם התחרטו ועוד טרם שנחשפה השערוריה הם החזירו מעצמם את כל הכסף לקופת הבנק. קבוצה שנייה מהפקידים הללו, כאשר שמעו שהמשטרה פותחת בחקירה אודות המעילה בבנק, הזדרזו תיכף ומיד ופנו למשטרה שהם מתחרטים והם רוצים להחזיר את כל הכסף הלא חוקי שברשותם. והקבוצה השלישית לא התייחסו לחקירת המשטרה, הם התעלמו מהכל התנהגו כאילו השערוריה הגדולה אינה נוגעת להם, הם המשיכו בשגרת חייהם כתמיד.

סיפור

כאשר הובא משפטם של הפקידים אל בית המשפט, פסק השופט שהקבוצה הראשונה שמעצמם התחרטו על מעשיהם והחזירו את כל הכסף לקופה, לא יענשו בשום עונש מעשי, כי הם מעצמם התחרטו. הקבוצה השנייה יענשו עונש קל, אבל הקבוצה השלישית שהתעלמו מכל האזהרות, יענשו בעונש כבד מאוד.

אפשר להשתמש בסיפור זה כדי להבין גם את ענין התשובה, כי אנו כולנו פקידים של אוצר המלוכה, שהקדוש ברוך הוא מינה אותנו להיות פקידים לשמור בית גנזיו התורה והמצוות, שבה גנוזים כל כלי חמדה הנחמדים מזהב ומפז רב, וכשאדם חוטא הוא מועל בתפקידו והוא גונב מאוצר המלך מלכו של עולם, ונותן ח"ו לסט"א. אולם מי שתיכף שב בתשובה, תשובה

מאהבה, שכל השנה שוה אצלו כר"ה ויום כיפורים, ועיניו תמיד יזלו דמעות, וביום שחטא מחזיר את הגניבה למקומה, ומתקן הפגם קודם שנרשם למעלה, לא נודע לא בקלקולו ולא בתיקונו. אבל אם לא שב תיכף ומיד, לפחות ישוב בערב שבת ובכך מתקן את כל השבוע, וזה נקרא שב מאהבה. עוד יש קבוצה שניה שאנשיה בכל השנה אינם מתעוררים לשוב ממעשיהם הרעים ומכלים כל ימיהם בהבל וריק, ובחודש אלול כאשר שומעים קול הכרוז מתלמידי חכמים המכריזים ומעוררים לתשובה, עורו ישנים מתרדמתכם, אז זוכרים את בוראם ומתחרטים על העבר ונותנים צדקה ומסגפים עצמם בתעניות, וגם זו מעלה, אמנם נחשב לתשובה מיראה. אבל יש קבוצה יותר גרועה, שגם כשמכריזים על התשובה אינם מתעוררים, וחלילה וחס נצרכים ליסורים ומלקות, ובכל זאת גם אז אם ישובו בתשובה שלימה, ודאי שהשם יתברך א-ל רחמן הוא וסולח לכולם, ויכתבם לחיים טובים ולשלום.

❧ לא דוחים טיפול במחלה ממארת ר"ל ❧

ויתר על כן מתאר רבינו יונה ז"ל עוד חסרון גדול שיש במי שדוחה את התשובה, "כאשר יתאחר לשוב, בבוא החטא לידו, יפול במוקשו כנפול בתחילה, ויגדל עונו האחרון מאוד, ותעלה רעתו לפני ה' וכו', אחרי אשר ראה דלות כחו, ואשר גברה יד יצרו עליו וכי עצום הוא ממנו, היה עליו לראות כי פרוע הוא, ולשית עצות בנפשו להוסיף בה יראת השם".

בספר אור דניאל^[10] מובא משל נפלא בענין זה. מעשה באדם שהרגיש מאוד לא טוב, הוא התייצב לרופא, והרופא שלח אותו להרבה בדיקות רפואיות. לאחר כמה ימים קרא הרופא את האיש לתוך חדרו ואמר לו: "התוצאות של הבדיקות הרפואיות שלך הם שיש לך גידול ממאיר סרטן (Cancer)". הרופא המתין לתשובת האיש אך הוא לא השיב כלום. חשב הרופא 'כנראה שהוא לא הבין את מה שאמרתי לו', והתחיל להסביר לו את משמעות הדברים, אך האיש נשאר אדיש כאילו לא אמרו לו דבר נורא כזה.

משל

הרוצה פרק ג בתשובה פט

"נו אז מה עלי לעשות" שאל האיש לבסוף, "תשמע טוב, אמר הרופא, ברוך השם יש לנו תרופה נגד המחלה, תרופה שבכוחה לרפא אותך לחלוטין, עליך להתחיל לקחתה עוד היום. "כמה היא עולה?" שאל האיש

"התרופה הזאת לצערי יקרה מאוד, המחיר הוא עשרות אלפי שקלים אבל אין לנו ברירה", כאן התעורר החולה מאדישותו "מה? עשרות אלפי שקלים? לא בא בחשבון"! הזדעק החולה. "לאמיתו של דבר היא עולה הרבה יותר ממאה אלף שקל, אבל קופת החולים שלך משלמת את רוב הסכום, עליך להשתתף בחלק קטן מן המחיר" ניסה הרופא להרגיעו, אך לשווא.

"מה אתה חושב מנין אקח את הסכום הזה, האם אוותר על הנסיעה לחו"ל? האם אמכור את המכונית? עכשיו אני מוכרח לחדש את המטבח, בשנה הבאה אחסוך בהוצאות, ואז נעשה את הטיפול, כרגע זה לא בא בחשבון".

כאן התרגז הרופא "מה אתה מדבר? בעוד שנה אתה בקבר אם לא תקנה תיכף ומיד את התרופה", החולה קם ממקומו והיפנה לרופא מבט של זילזול, "אל תטיפ לי מוסר".

כמה טיפש נראה לנו אותו חולה, כיצד אינו מסוגל להבין מה פירוש של "מחלה ממארת", כיצד הוא מעלה על דעתו שניתן להמתין "עד שנה הבאה" כשכל יום המחלה מתפשטת בגופו. אך לאמתו של דבר אנחנו בעצמנו מתנהגים כך ולא אחרת...

מצבנו הרוחני של האדם לעולם אינו נשאר על מקומו, תמיד הוא בתנועה, גם אם לא מבחינים בכך, או שהוא עולה או שהוא יורד ח"ו, לפעמים נראה מבחוץ כאילו הוא אותו אדם, הוא ממשיך לשמור שבת להניח תפילין ולהתפלל וללמוד וכו', כאילו לא נשתנה דבר, למרות שאתמול הוא עבר עבירה אחת קטנה... אבל אם הוא לא מזדרז מהר לעשות תשובה, היצר הרע משתרש בקרבו וזורע בלבו הרס וחורבן, בדיוק כמו מחלה ממארת ר"ל, שמבחוץ נראה האדם בריא הוא הולך ומטייל ומשחק, ובקרבו מתרחבת המחלה מאוד מאוד ה' ישמור.

צ הרוצה יפה שעה אחת קודם בתשובה

מהרגע שנודע לאדם שיש בקרבו מחלה הוא חייב תיכף ומיד לעשות את כל הטיפולים כדי לעצור את המחלה, וכך גם חייב אדם להזדרז ולעשות תשובה מיד. אבל יש הבדל גדול מאוד, מחלה ממארת התרופה היא יקרה מאוד, וצריך הרבה מאמץ להשיג אותה, אבל אין ברירה, חייבים לעשות כל מה שביכולת להשיג את התרופה, אבל תשובה היא קלה מאוד, צריך רק עזיבת החטא עם חרטה אמיתית מעומק הלב, והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים, כלומר המחיר והמאמץ שהאדם עצמו צריך לעשות הוא קטן, כי לכל השאר יזכה לסייעתא דשמיא, ואז ישיג את התרופה למחלה הממארת הרוחנית אשר בקרבו.

יש קונה עולמו בשעה אחת

פעמים רבות צריך אדם בחיים לקבל החלטה גם כשהיא קשה, גם כשהיא כואבת, אפילו אם נראת לא הגיונית, כדי לעשות את רצון ה' במסירות נפש, הרבה פעמים מנסה היצה"ר לפתות אותנו על מנת שנכשל בעבירה ונעזוב את דרך הישר. ועלינו לדעת, שאם נזדמנה לאדם עבירה ונתגבר עליה, הרי זכותו גדולה לאין שיעור ובזכות זה יקנה את עולמו.

הגמרא מספרת^[קסח] על אלעזר בן דורדיא שלא היתה עבירה שלא עבר בה. פעם אחת פיתה אותו היצר הרע לבוא על אשה באיסור, אך נתגדל והתגבר על יצרו. רצה לחזור בתשובה, הלך וישב בעמק בין שני הרים, ואמר "הרים וגבעות בקשו עלי רחמים". אמרו לו "עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו", הלך וביקש מהחמה ומהלבנה, הלך וביקש מכוכבים ומזלות וכולם ענו לו "עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו", אמר "אין הדבר תלוי אלא בי". הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול מן השמים ואמרה: "רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא".

סיפור

הרוצה פרק ג בתשובה צא

בכה רבי יהודה הנשיא ואמר: "יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת", ואמר רבי "לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן רבי".

ולכאורה נשאלת השאלה, למה רבי בכה מה אכפת לו לרבי, שרבי אלעזר בן דורדיא זכה לחיי העולם הבא, וכי היה עדיף שלא יחזור בתשובה, ההיפך, היה צריך לשמוח כי רבי אלעזר בן דורדיא קנה עולמו בשעה אחת ונכנס לגן עדן.

וביאר בספר אור דניאל^[100], שאותה גויה אמרה לאלעזר בן דורדיא, שאין לו שום אפשרות וסיכוי לחזור בתשובה, הוא היה ידוע באותו הדור בחטאו וברשעותו, הוא פנה אל ההרים ואל הגבעות שיבקשו עליו רחמים, ואף אחד לא רצה להתפלל על נשמתו, אז הגיע למסקנה כי אין הדבר תלוי אלא בו, החרטה שלו היתה כה חזקה ועמוקה, עד שהניח את ראשו בין ברכיו ובכה בקול מר, עד שיצתה נשמתו. ואכן צערו ויגונו של רבי אלעזר בן דורדיא הייתה כה עמוקה וכנה, עד שיצתה נשמתו ממנו מרוב שבר וכאב, ומשום כך זכה שיקבלו בשמים את תשובתו, ולא עוד אלא שברגע אחד נתעלה לדרגה גבוהה עד שקראוהו "רבי".

ועל זה בכה רבי, כששמע שרבי אלעזר בן דורדיא זכה לחיי העולם הבא, למרות שהיה אדם מופקר מן המצוות וריק מכל תוכן, ובכל זאת התרומם מהמצב הרוחני הקשה שהיה שרוי, ובשעה אחת הגיע לרום המעלה והיה מזומן לחיי העולם הבא. רבי הבין את עומק הענין שרבי אלעזר בן דורדיא הגיע למדרגתו, משום שידע לנצל את אותה "שעה אחת" כמו שצריך, והוא הצליח להכניס בשעה זו עמל ויגיעה של שנים רבות, ולהכניס בשעה זו את כל כוחות נפשו.

לבן כשהתבונן רבי וראה שרבי אלעזר בן דורדיא בשעה אחת שעמד על האמת והרהר בתשובה הצליח להתרומם ולהשיג חיי נצח, על כן הצטער ובכה משום שאנו אשר עיתותינו בידינו מודעים ומכירים אנו את האמת, כמה בכוחנו ובאפשרותנו לפעול ולתקן ולהרבות פעלים בתורה ובעבודה. מזה המעשה נלמד "כוחו של רגע" רגע של תשובה והתעוררות, רגע של ראיית האמת, רגע מתוך

קסט. ח"א, עמ' קצב.

צב הרוצה יפה שעה אחת קודם בתשובה

בכיה ותחנונים. צערו של רבי היה כה גדול, כיון שידע שבכל אחד מאיתנו ישנם את כוחות האדירים הללו ממונים בתוכו, אלא שצריך אדם להוציא אותם מתוך עומק הנפש ולנצלם כראוי.

❧ לא להגרר אחר תירוצים לדחות את התשובה ❧

המשניח הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, [קט] אמר בשם אדם גדול, שלמד ממעשה רבי אלעזר בן דורדיא, הערה נפלאה והוא יסוד גדול בכוחות הנפש של האדם. טבעו של האדם כשאינו שבע רצון ממצבו הרוחני נוהג הוא להשקיט את מצפונו ולתלות את הדבר בתירוצים וסיבות שונות, "אילו היה לי חבר טוב, חברותא טובה, שכן טוב וכו', הייתי לומד טוב יותר". ולא אחת אנו שומעים את הטענה הנלוזה "אם היתה לי אשה אחרת קצת יותר מבינה יותר סבלנית, הייתי יכול להגיע למדרגות גדולות ברוחניות". ובאמת אין אלו אלא "תירוצים" מצב זה מסוכן הוא עד מאוד, כיון שבכך נאבד כל הרצון לשינוי עצמי, שהרי לדעתו מצבו הרוחני תלוי בסיבות שאינן בשליטתו אין בכך אלא חלומות שישועתו תצמח ממקום אחר, והרי זה מדרכי היצר להרגיע את האדם שאין הדבר תלוי בו, והוא עצמו אינו יכול לפעול כלום בענין.

אכן הישועה האמיתית של האדם, היא כאשר מגיע להכרה "שאין הדבר תלוי אלא בו" אז יווכח שכל התירוצים תירוצי שווא הם, הן לפני הקב"ה לא יוכל לטעון ולומר "אילו היה לי", מחשבות כאלו רק משתקות את האדם ומפריעות לעליתו, מהשמים מבקשים מכל אחד שיעבוד את ה' עם ה"כלים" שיש לו, אלא שינצל את כל ה"כלים" שיש לו.

❧ בסופו של דבר נעשה תשובה אז למה לא עכשיו? ❧

בספר מעין השבוע [קעא] מובא רעיון יפה בשם האדמו"ר בעל אמרי נועם זצ"ל, כתוב בפסוק בפרשת עקב [קעב] 'והיה עקב תשמעון את המשפטים

קע. שפתי חיים ח"א, עמ' יט.

קעא. מעין השבוע ח"ה, עמ' קצט.

קעב. דברים ז, יב.

הרוצה פרק ג בתשובה צג

האלה ושמרתם ועשיתם אותם' - 'עקב' הוא לשון סוף, הרי הסוף יהיה שתשמעו בקול ה' ותשובו בתשובה, כמו שנאמר [קעג] 'והסרתי את לב האבן מבשרכם וגו', ועשיתי את אשר בחקי תלכו', ונאמר [קעד] 'לבתי ידח ממנו נדח', ואם כן למה לחכות?!

משל למה הדבר דומה? לאדם שסרח והביאוהו לפני השר למשפט, הציב בפניו השר שלוש ברירות כעונש על מעשיו: או שיאכל דג סרוח ומבאיש, או שילקח מאה מלקות, או שישלם מאה דינרים.

משל

חשב האיש: הכי קל לאכול את הדג, זה לא עולה כסף ולא כואב, הביאו את הדג ותעל צחנתו, התחיל לאכול ומעיו התהפכו בקרבו, נגס עוד נגיסה והקיא את בני מעיו, הגיע לחצי הדג ונכנע. החליט לספוג את המכות, יכאב מעט, אבל הכסף ישאר אצלו, מתחו אותו על העמוד והתחילו להצליף, צעק וצווח ויילל, המכות בערו כאש, הדם זב, כעבור חמישים מכות לא יכל עוד לשאת את הכאב: "הניחו, הרפו, אני מוכן לשלם!".

ומסיים המדרש [קעה]: גם אכל את הדג, גם ספג את המלקות, וגם שילם את הכסף... אילו היה חכם ועיניו בראשו, היה מבין את אשר לפניו, ומשלם בתחילה וחוסך את הגועל ואת הכאב...

כך אמר משה רבינו ע"ה לבני ישראל, אתם עוברים עבירות ומטמאים את הנשמה, ועבירה גוררת עבירה, ואתם מתדרדרים ובאים עליכם עונשים צרות ופגעים רחמנא ליצלן, ובסופו של דבר הרי תחזרו בתשובה. למה לכם כל זאת? שובו מיד ותחסכו את כל הצרות.

✧ הקב"ה פונה אל האדם ומבקש ממנו לשוב בתשובה עכשיו ✧

הנה"צ המקובל רבי יעקב אביחצירא זצ"ל, פירש את דברי הפסוק בפרשת עקב [קעו] 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה'. אמרו

קעג. יחזקאל לו, כו.

קעד. שמואל ב' יד, יד.

קעה. פסיקתא דרב כהנא יא, ג.

קעו. דברים י, יב.

צד הרוצה יפה שעה אחת קודם בתשובה

חכמינו^[קטז] אין "ועתה" אלא תשובה, מפני שכל המצוות יש להם זמן ועת, אבל מצוות תשובה קיימת בכל רגע ובכל מקום ממש.

בשעה שאדם חוטא ח"ו, הרי דינו מסור ביד הקב"ה לשפוט אותו בדין וביסורים כפי רוע מעשיו ר"ל, אבל הקב"ה ברוב רחמיו פונה אל האדם ואומר לו, מה אני מבקש ממך? לא לסבול, ולא להתייטר, 'כי אם ליראה' לחזור בתשובה - אם קשה לך לשוב תשובה מאהבה לכל הפחות תעשה תשובה מיראה, וכך תנצל מן היסורים והפגעים הקשים רח"ל, אל תדחה את התשובה, תשוב אל ה' עכשיו "ועתה ישראל".

סיפור מעניין דחיית התשובה

סיפור מרן הראשון לציון הגר"ע יוסף זצ"ל^[קעז], מעשה בבחור מעיר נתניה, שנסע לשבות שבת בישיבה חשובה בירושלים, הבחור הוקסם מאוד מהאווירה הנעימה שבישיבה, והתרגש מאוד מהקדושה החופפת בישיבה, והחליט לחזור בתשובה, ונשאר בישיבה בירושלים והלך מחיל אל חיל.

סיפור

והנה כעבור שנה, נזכר בחבריו שבעיר נתניה, שנשארו שם ללא תורה וללא מצוות, ונסע אליהם להשפיע עליהם שגם הם יחזרו בתשובה, והזמין אותם לבוא עמו ולשבות בישיבה לשבת אחת, כדי שיטעמו גם הם טעמה של תורה, כמו שנאמר^[קעט] 'טעמו וראו כי טוב ה', אבל הם דחו את בקשתו לפעם אחרת, כי בשבת ההיא התקיים משחק ספורט גדול נגד נבחרת רוסיה, ולא רצו להפסיד את התענוג של הצפייה במשחק.

לקראת שבת הבאה, חזר הבחור להזמין את חבריו לבוא עמו לשבת בירושלים, ושוב דחו החברים את הבקשה, באומרם שיש מסיבה ליום הולדת של אחד החברים במוצאי שבת, ואינם רוצים להעדר משם, והבטיחו שיבואו עמו בשבת שאחריה, ושוב מצאו תירוץ שקרוביו של חבר אחד

קעז. בראשית רבה כא, ו.

קעח. הליכות מוסר ח"ב, ערך תשובה עמ' תתשי"ב.

קעט. תהלים לד, ט.

הרוצה פרק ג בתשובה צה

חוגגים מסיבת בר מצוה לבנם, ואמרו לו שיבוא לביתו של אחד החברים ביום ראשון בבוקר, ואח"ז ילכו עמו לירושלים. בלית ברירה חזר הבחור לישיבה בירושלים, וביום ראשון חזר לנתניה, ולתדהמתו הוא רואה שחבריו אינם שם, והוריהם יושבים לארץ ובוכים, ושאלם מה קרה, אמרו לו בלילה כשחזרו הבחורים מהשמחה והם בגילופים, סתה מכוניתם והתנגשה בעמוד חשמל, וכולם נהרגו בתאונה.

התאונן הבחור ובכה באמרו: חבל, אילו היו באים עמי לירושלים, היו נשארים בחיים, כי גדולה תורה שנותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא [פ].

טעמו וראו כי טוב ה' ❧

לעומת הסיפור הקודם, סיפר המגיד הירושלמי הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, סיפור נפלא אודות אברך תלמיד חכם וירא שמים, שבקטנתו למד בבית ספר תיכון חילוני, ובזכות העובדה שהזדרז לטעום את טעם התורה, זכה לחזור בתשובה שלמה, ובמשך הזמן נעשה אחד מתלמידיו המובהקים ומבאי ביתו של רבי שלום זצ"ל.

סיפור

באחת ההזדמנויות שהגיע לביתו של רבי שלום שבדרון, ביקש ממנו הרב שיספר לו את קורות חייו, וכיצד זכה להתעורר ולחזור בתשובה. האברך הסכים וסיפר לרב את סיפורו המעניין, שיש בו לקח גדול ומאלף עד מאוד.

כשהייתי בן שנתיים עלו הורי לארץ ישראל והתיישבו בעיר תל אביב, בעיר זו גדלתי והתחנכתי בבתי ספר חילוניים שהחדירו בי כפירה ואפיקורסות, ולא ידעתי שום דבר אודות יהדות, ומכל שכן שלא ידעתי ולא הכרתי שום מצוה ממצוות תורתנו הקדושה. הורי היו עשירים ובעלי מעמד, ולקראת סיום שנות הלימודים התיכוניים פניתי לאבי ואמי וביקשתי מהם לנסוע לאירופה כדי להשתתף במבצע ספורט של רכיבה באופניים על פני

כל יבשת אירופה, ממערב ועד מזרח. ההורים הסכימו לבקשתי, וכך יצאתי למסע המעניין. והנה ביום ששי אחד באמצע המסע כשהיינו באמצע יער עבות בגרמניה, נתקפתי לפתע בגעגועים עזים לאביו ולאמי, ולמרות שהייתי עם קבוצה, לא התחשבתי בשום קושי, ועצרתי לחפש סניף דואר קרוב כדי ליצור שם קשר טלפון עם ביתי. כשהגעתי לסניף הדואר אמרו לי, שאין אפשרות להתקשר משם בקשר ישיר עם המרכזיה הבינלאומית, ולכן צריך תחילה להתקשר לברלין ומשם לתל אביב, ועל כן התשלום עבור השיחה יהיה פי כמה וכמה מאשר שיחה ישירה. אבל אני לא התחשבתי גם בזה.

בסופו של דבר נוצר הקשר שוחחתי עם אמי על דא ועל הא, סיפרתי על החוויה הגדולה שלי, וכן ביקשתי את רשותה להמשיך את הטיוול למקום רחוק יותר להרי ההימלאיה. האמא לא התנגדה אבל ביקשה ממני כי לפני כן אחזור הביתה לתל אביב, כי היא רוצה לראותי. ותוך כדי השיחה, אמרה לי אמי, שברגע זה חברי הטוב נכנס לבית, וכשומעו שאנו משוחחים בטלפון, ביקש למסור לי, שכאשר אגיע לתל אביב, אגש אליו כי ברצונו לשוחח עמי בענין חשוב.

סיימתי את הטיוול באירופה, וחזרתי לתל אביב כמדובר, ובלי להשתהות הרבה, ניגשתי לבית חברי הטוב, אך בהכנסי אליו נאחזתי בתדהמה של ממש, אותו חבר התגלה לי פתאום עטור זקן ומגודל פיאות. באופן ספונטני נזרקה מפני השאלה, מה קרה לך? השתגעת? נפלת על הראש? אבל החבר הגיב בחיוך לבבי, והזמין אותי להתיישב ולשמוע את סיפורו.

יודע הנך, פתח החבר, שאני אינני כמוך שאינך מתעניין בדת וגם לא לוחם בה, אני בהיותי מראשי הליגה למניעת כפיה דתית, לחמתי בדת היהודית בכל כוחי ואוני, עד שביום מן הימים כבר עלתה במוחי המחשבה, מה לי ליהדות וליהודים, אלך ואמיר את דתי ואהיה ככל הגויים.

אבל כאן התקומם הגיוני בתוכי, ואמר לי: לפני שמבצעים צעד קיצוני כזה, עלי קודם לדעת מה אני עוזב ולאן אני הולך, הואיל וכך התחלתי ללמוד יהדות, וכשאת אט נתוודעתי לאושר הרוחני ולאמת שביהדות, חשבתי לעצמי עד כמה טיפש אנוכי שברצוני להשליך תכנים חיוביים אלו, ונסעתי לישיבת "אור שמח" ומכאן החזות החיצונית שלי שהשתנתה כל

הרוצה פרק ג בתשובה צז

כך, זוהי תוצאה ישירה מתקופת לימוד התורה שלי שם, עתה אני מזמין אותך כי ברצוני לשתף אותך בחווייתי הרוחנית.

בתחילה אמרתי לו: תראה, אני מתכוון לנסיעה להרי ההימלאיה בעוד שבוע, זו חוויה של פעם בחיים, אולי כשאחזור אשמע מה יש להם לדתיים לספר...

אך חברי הטוב אמר לי, תראה דברים כאלה לא כדאי לדחות, כדאי שלפחות תטעם טעם של עושר רוחני יהודי דוקא לפני הנסיעה להרי ההימלאיה. בנוסף אמר לי חברי, שמע היום הוא ערב יום כיפור, ומחר ביום הכיפורים היהודים צמים לא אוכלים ולא שותים מכניסת היום וכל היום הם נמצאים בבית כנסת, אני מזמין אותך לבוא יחד עמי.

אני הסכמתי להצעתו, אף שלא ידעתי עד עתה כמעט כלום על קיומו של יום מוזר זה, ובודאי שלא ידעתי אף מלה אחת מהתפלה, אבל בצאת יום הכפורים כשהסבתי עם חברי לסעודת מוצאי היום הקדוש, חשתי הרגעה מיוחדת הרגשה של חום, והודעתי חגיגית לחברי "אני מבטל ברגע זה את הנסיעה להרי ההימלאיה ובמקום זה אני הולך עמך לישיבת אור שמח". ואכן סיים את סיפורו המרתק רואה אתה הנני זה העומד למולך כיום אברך באחת הישיבות המפורסמות.

סיפור זה מבטא את עוצם החוויה הרוחנית של חיי תורה ואת ההשפעה הגדולה שיש למי שזוכה לטעום מטוב ה', עד שאדם יכול להתהפך ביום אחד, להחליף את כל מהלך חייו, כדי להתענג על ה'. אבל כמובן שכל אחד ואחד לפי דרגתו הרוחנית, אם יתחזק לטעום את החוויה של קירבת אלוקים, יזכה גם הוא להתקרב אל ה'.

בעלי תשובה שזכו להתקרב לדרך התורה, מעידים שאמנם ההתחלה היא קשה, אבל אחרי שהתעלו, הם מבינים שלא חסר להם שום דבר בעולם הזה, הם מאושרים ושמחים, ומרגישים מאוד טוב עם עצמם. הגה"צ הרב משה שמעון שפירא שליט"א, הוסיף לבאר בדרך משל, אדם נסע במטוס, כשהוא נמצא בשדה התעופה, הוא רואה בנינים גדולים ומפוארים, כבישים מסועפים וכו', אבל אחר שעלה על המטוס, ככל שהמטוס ממריא ועולה יותר ויותר גבוה, להמביט

צח הרוצה יפה שעה אחת קודם בתשובה

מהחלון, העיר הגדולה וכל הבנינים נראים בעיניו קטנים וזוטרים. וכן הדבר, שכאשר האדם שקוע בעניני העולם הזה, כל עניני עולם הזה נראין גדולים בעיניו, אבל ככל שהוא מתעלה מעלה מעלה ברוחניות, כל עניני העוה"ז נתקטנים בעיניו, לעומת ההנאה הרוחנית הגדולה של קירבת אלקים.

❧ חשיבות כל מעשה קטן בדורינו השפל ❧

רבינו המהרח"ו זצ"ל כתב^[קפא], שפעם אחת שאל את רבו הקדוש האריז"ל, איך אנו יכולים להתעלות, והרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אנו מגיעים לעקבו. ואמר האריז"ל: דע לך, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאוד בדור הזה, שקול בכמה מצוות גדולות שבדורות האחרים, כי בדורות הללו גברה הסטרא אחרא מאוד מאוד לאין קץ, משא"כ בדורות הראשונים. ומעט מעשים טובים שעושים ישראל בזמן הזה, הוא חשוב מהרבה שעשו התנאים בזמנם, עכ"ד.

ויש להוסיף בענין זה, שאם האריז"ל שחי לפני כמה מאות שנים בעיר הקודש צפת, אומר שבזמנו 'גברה הסטרא אחרא', מה היה האריז"ל אומר בדורינו השפל, שכח הרוע שבעולם נתגבר פי כמה וכמה... ובודאי יש חשיבות עצומה לכל פעולה ופעולה שיהודי עושה לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו.

וידועים דברי מרן החפץ חיים זצ"ל, שאין דומה חייל המועל בתפקידו ואינו שומע לקול המפקד שלא בשעת מלחמה, לחייל המועל בתפקידו בשעת מלחמה. שזה האחרון נידון על כל דבר קטן כמורד במלכות. ולאידך גיסא יכול חייל פשוט הממלא תפקידו בשעת מלחמה במסירות נפש לעלות לדרגה גבוהה בשעה אחת, מה שבימים כתיקונם צריך לעבוד קשה במשך כמה שנים. ובדורינו זה דור מלחמת הקדושה והסטרא אחרא.

קפא. שער הגלגולים סב, ב. מובא גם בבני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת מאמר ז, אות קמז. ובספר דבש לפי מערכת י, אות ד.

הרוצה פרק ג בתשובה צט

כל אדם מישראל, אפילו אם הוא פחות שבפחותים, יכול לקבל את התורה ולהיות במדריגה עליונה. הרי אם נחשוב ונתבונן, איזה ערך יש לנו ולמעשינו כנגד חכמינו הקדושים, הלא גם הבטוי "עפר אני תחת כפות רגליהם", "תולעת אנכי ולא איש" וכו', אינו משקף את שיפלות ערכנו. ובכל זאת, אמרו חז"ל^[קפב] "מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין גוי ובין ישראל, בין איש בין אשה, בין עבד ובין שפחה, הכל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו". ולכן עלינו לדעת כי כל מה שהיה בימיהם אז, הרי זה שייך גם אצלנו, אף אם במדה קטנה בערך, אבל זה קיים, ולכן גם עתה נמצא בנו הכח להגיע למעלות רוחניות גבוהות, וכל אחד בדורו פועל במעשיו וגם במעשה קטן מעלה וחיבות גדולה.

וידוע מה שאמר הבעל שם טוב הקדוש^[קפג], שבפסוק אחד נאמר^[קפד] 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב', ואמרו רבותינו ז"ל^[קפה] שהכוונה על עשרת ימי תשובה, שאז ה' קרוב אלינו. ובפסוק אחר נאמר^[קפז] 'ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו וגו', ועוד נאמר^[קפז] כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראינו אליו, שמשמעות הפסוקים שהקדוש ברוך הוא תמיד קרוב אלינו, ולא רק בעשרת ימי תשובה. והסביר הבעל שם טוב, שיש הבדל בין זמן שבית המקדש קיים לזמן הגלות. שהיום בזמן הגלות קל להיות נענה בתפלה ולהשיג רוח הקודש יותר מבזמן בית המקדש. משל למלך גדול, שכשהוא בבית מלכותו אי אפשר להתקרב אליו כל כך כמו כשהוא בדרך, שאז כל מי שרוצה יוכל להתקרב אליו, ואפילו בן כפר שאינו הגון לבוא לפניו ולדבר עמו. כך היום בגלות, כשהאדם חי בדביקות השם יתברך ברוך הוא, אזי השכינה שורה עמו ושוכנת אצלו תמיד. ולכן ראוי לאדם שירחק עצמו מן התאוות ומחשבות זרות, בכדי שלא יפרד ממנו יתברך, רק יעשה כל מעשיו לשמו יתברך שמו.

קפב. תנא דבי אליהו פ"י.

קפג. כתר שם טוב ח"ב, דף ה, ב. ולק"א דף ו, ב.

קפד. ישע"י נה, ו.

קפה. יבמות קה, א.

קפז. דברים ד, כט.

קפז. דברים ד, ז.

❧ הסייעתא דשמיא לתשובה כשגוברת הטומאה ❧

כבל שגוברת הטומאה בעולם, כן גדלה הסייעתא דשמיא לתשובה. ומסופר על המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל^[קפח], שבבואו לעורר את הציבור בעת אמירת הפסוקים "השיבנו ה' אליך ונשובה", אמר שלכאורה יש להתפלא איך אנו מתלבשים בדורנו במעין חוצפה, ובעוד אנו מודים שנתרחקנו מאוד, אנו מבקשים "השיבנו ה' אליך ונשובה", ולא די בזה אלא מוסיפים ומבקשים מהקב"ה שיחדש ימינו כקדם.

כמו כן יש לתמוה אודות הבקשה הנוספת "אל תשליכנו מלפניך", מצד אחד אנו מגלים בזה הבנה שאנו ראויים ח"ו שישליך אותנו הקב"ה מלפניו, מהו אם כן פשר הבקשה בהמשך "ורוח קדשך אל תקח ממנו" האם סבורים אנו שבעלי רוח הקודש אנחנו שאנו חוששים שהיא תלקח מאתנו.

הדברים מתישבים לאור דברי הגה"צ רבי ישראל מסלאנט זצ"ל, שכל מי ששב בתשובה בזמן שהסמרא אחרא גוברת והטומאה מתרבה בעולם, זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת, ומשפיעים עליו קדושה וטהרה במידה מרובה ומופלאה לאין שיעור! כי זה לעומת זה עשה האלקים אי לכך בצדק יכולים אנו לבקש "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם".

מעתה נבין גם כן הבקשה הנוספת. שכן אם אדם זוכה לזכות מיוחדת שהמלך מקרב אותו, שאינו בקי בגינוני מלכות, הרי עלול הוא להכשל בהתנהגות שאינה הולמת, ועל כך הוא צפוי לעונש ולהרחקה מהמלך, ויושלך מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ח"ו. על כן מבקשים אנו מיד לאחר "השיבנו", "אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך" אשר קבלנו זה עתה כקדם "אל תקח ממנו".

❧ דורינו הוא דור של מצב חירום ❧

בספר "המגיד מדבר" מובא משמו של המגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, דברים ששמע מאביו רבי אברהם צבי גלינסקי זצ"ל, שהיה תלמיד בישיבת מרן החפץ חיים זצ"ל בראדין, יום אחד הוא שמע כיצד פונה

סיפור

קפח. מובא בלב אליהו ח"ד, עמ' שסה. ילקוט לקח טוב, מועדים ח"א, עמ' קנא.

הרוצה פרק ג בתשובה קא

אחד מתלמידי הישיבה אל החפץ חיים, ושואל אותו את השאלה דלהלן: הזוהר הקדוש כותב "כל פקודא דלית בה דחילו ורחימו לא סלקא לעילא", פירוש: כל מצוה המתבצעת בלא יראה ואהבה כלפי ה' אינה עולה לשמים. אם כך, שאל התלמיד, מה יקרה לאנשי דורנו בעולם האמת, קיום המצוות שלנו הינו כה שפל, ומי יוכל לומר שאנו מקיימים את המצוות עם התוספת הנדרשת של אהבת ה' ויראת ה', הרי אנו כה רחוקים מדרגתם של הדורות הקודמים.

החפץ חיים הרגיע את האיש הצעיר ואמר לו: שמע בני, אספר לך דבר שאירע לי, לפני זמן לא רב, לפני המלחמה פגשתי אופה שהכרתי הולך ברחוב, שאלתי אותו כיצד מתנהלים עסקיו, אוי רבי, השיב האיש הייתי שמח לומר שעסקי מתנהלים טוב, אך האמת היא שאני עובד כל הלילה, ואופה אלף ככרות לחם ולחמניות העבודה אורכת לי זמן רב, והיא קשה מאוד, אבל לאחר מכן בבוקר איני שומע אלא תלונות, לקוח אחד אומר שהלחמניה אינה עגולה דיה, לקוח שני מתלונן שהלחם אפוי יתר על המידה, שלישי טוען שהלחם שקיבל לא היה די אפוי, ככל שאני משתדל איני מצליח למכור את כל דברי המאפה, אני מצליח למכור רק כשש מאות יחידות לפני הצהרים, את ארבע המאות הנותרות אני נאלץ למכור אחר הצהרים כמאכל בהמות במחיר זול מאוד, וכך אני מפסיד סכום ניכר מרווחי, בבקשה תן לי ברכה.

אכן ברכתי אותו, אמר החפץ חיים, והנה זמן קצר לאחר מכן לאחר שפרצה מלחמת העולם, הייתי מופתע מפני שכל האחרים היו מדוכאים בשל המלחמה, שאלתי אותו כיצד מתנהלים עסקיו? הם פשוט נפלאים, השיב האופה. אך זהו זמן מלחמה, כיצד הם יכולים להיות טובים, שאלתי. זאת בדיוק הסיבה! השיב האופה, בזמן מלחמה אנשים לוקחים כל סוג של לחם או לחמניה שהם יכולים להשיג, והם מרוצים.

זהו, אמר החפץ חיים לתלמידו, מה שמרגיש ה' כלפי הדור שלנו, אנו כולנו מצויים במלחמה נוראה עם היצר הרע, הנסיונות והמבחנים לכל אדם החי בזמננו, הם מחרידים, בכל זאת אנשים מקיימים מצוות ומצליחים ללמוד תורה, כמה נפלא הדבר! ה' מוכן לקבל כל סוג של מצוה, גם אם היא לא התקיימה בדרגה הגבוהה ביותר של אהבת ה' ויראתו.

קב הרוצה יפה שעה אחת קודם בתשובה

הוסיף הגר"י גלינסקי על הדברים, וכמה עוד יותר נכון הדבר בדורנו, היום פיתויי הרחוב, הנסיונות של גריפת רווחים כלכליים גבוהים, הפיתויים המציפים את היהדות כולה, כמעט מקיפים את כל חיינו, אם על אף הכל ישנם הנלחמים ומנצחים במלחמה זו, בכל יום ה' רואה זאת, ומקבל בשמחה כל מצוה, גם אם היא אינה מושלמת.

סיפור נוסף סיפר הגר"י גלינסקי זצ"ל^[טפ], שפעם אחת פנה אל הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, ואמרתי שיש לי שאלה בגמרא. הכתוב אומר^[צ] 'מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו, ומן הבהמה אשר לא טהורה שנים איש ואשתו'. מי סידר לבהמות קדושין? איפה התחתנו? אמתי נהיו ל'איש ואשתו'? למעשה זו שאלת הגמרא^[אפ], וכי יש אישות לבהמה? ופירש רש"י, והלא אין הבהמות מיחדות בן זוג קבוע, ותירצו מאותם שלא נעברה בהם עבירה. ופירש רש"י שלא נזקקו אלא לבן זוגם, שלא כאותו הדור שהשחיתו בני האדם דרכם, וחילחלה ההשחתה גם בבעלי חיים.

ושאל הגר"י גלינסקי, התשובה אינה על השאלה! השאלה היתה הואיל והבהמה אינה מייחדת בן זוג קבוע, לא שייך לקרא לצמד בהמות בשם 'איש ואשתו', שאין זה גדר אישות לבהמה, שענינו תא משפחתי קבוע, מה תירצו? שלא השחיתו את דרכם, לא היו עם בני מינים אחרים, וכי זה קרוי אישות? אתמהה! הרי זו פריצות, כחטא בנות מדין!

השיב הגר"ח והראה על דברי הערוך המובאים בצד הדף וז"ל: בשביל שלא באו על שאינן מינן עשה להן כבוד וכתב להן אישות כבאדם.

התפעל הגר"י גלינסקי ואמר: הרי לכך אני מתכוון, אין הבהמות מענינות אותי, באתי לשאול שאלה, התורה הרי נמשלה לאשה 'אשת חיל' שבספר משלי. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל היה כביכול בעלה של התורה, כל מעייניו בה, ואין לו בעולם דבר מבלעדיה, החזון איש, הסטייפלר זצ"ל

קפט. ספר והגדת פרשת נח עמ' קיט.

קצ. בראשית ז, ב.

קצא. סנהדרין קח, ב.

הרוצה פרק ג בתשובה קג

כרתו עמה לבדה ברית, אבל יש בני ישיבה רבים, איני רוצה לקטרג, שמעייניהם אינם בתורה לבדה, מעניינים אותם דברים נוספים מלבדה.

אבל אם הדור כולו כה פרוץ, ושקוע בחומריות ומבוסס בתועבות, שלא נדע. והם בכל זאת בחצרות בית השם בין כתלי בית המדרש, כמדומה שיש ללמוד מכאן לעשות להם כבוד, ולהחשיבם כמו הגאון רבי עקיבא איגר, והחזון איש והסטייפלר! ונענע לי בראשו, ואמר "הן"!

- פרק ד -
**החזרת אחרים
 בתשובה**

✧ השפעה על אחרים שיחזרו בתשובה ✧

עוד חלק חשוב בענין חובת התשובה, הוא החובה להשפיע על עוד יהודים שגם הם יחזרו בתשובה, וכאשר דוד המלך ע"ה חזר בתשובה, הוא התעסק להחזיר גם יהודים אחרים בתשובה, כמו שנאמר [קצב] 'אלמדה פשעים דרכיך וחטאים אליך ישובו'. וכן כתב רבינו יונה ז"ל בספרו שערי תשובה [קצג] שאחד מעיקרי התשובה הוא להחזיר אחרים בתשובה. ופירשו המפרשים שטעם הדבר הוא, כי כל חוטא גורם להשפעה שלילית בעולם, ומשום כך עליו לעשות משקל נגד למה שהוא גרם, ולהחזיר בתשובה אחרים. ובספר חרדים [קצד] למד מהפסוק [קצה] 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'', שיש חיוב מיוחד להשיב בתשובה חולה כדי שיתרפא בזכות התשובה מחוליו.

ומובא בתנא דבי אליהו [קצו] וז"ל, אותם שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו? לפי שהיה להם לסנהדרין גדולה וכו', לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם למעלה מארכבותיהם, ויחזרו בכל עיירות ישראל וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ, כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה, בעולמות כולן שברא מסוף העולם

קצב. תהלים נא, טו.

קצג. שערי תשובה שער הראשון אות ג.

קצד. פרק ד' חלק העשין התלויים בפה אות מח.

קצה. תהלים מא, ב.

קצו. תנא דבי אליהו רבא פי"א.

הרוצה פרק ד בתשובה קה

ועד סופו והם לא עשו כן, אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו וליינו ולשדהו, ואומרים שלום עליך נפשי שלא להרבות עליהם את הטורח, עכ"ל.

בספר 'חובת הלבבות' יש עשרה שערים, כשלבים של סולם שראשו מגיע השמימה: שער היחוד, שער הבחינה, שער עבודת האלקים, שער הבטחון וכו', והשער האחרון – שער אהבת ה'. ובסוף שער אהבת ה' [קצז] כתב רבנו בחיי ז"ל דבר נורא, וז"ל: וראוי לך אחי לדעת, כי זכיות המאמין, אפילו אם יהיה מגיע אל התכלית הרחוקה בתיקון נפשו לה' יתברך, ואילו היה קרוב למלאכים במדותם הטובות ומנהגייהם המשובחים, והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם כזכיות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומיישר הרשעים אל עבודת הבורא, שזכיותיו נכפלות בעבור זכיותם בכל הימים ובכל הזמנים.

הנה"צ רבי נסים יגן זצ"ל, הדגיש את דברי חובת הלבבות הללו. נורא נוראות! מי ששלם במעשיו ובמדותיו והגיע לתכלית השלימות בינו לבין קונו, עד כדי כך שאפשר להגדירו שהוא קרוב למדרגה של מלאך, האם יתכן שיהיה משהו שזכיותיו יהיו נעלות ממנו? היתכן?! אומר חובת הלבבות: כן! יש אדם כזה! ומיהו? מי שמיישר את דרכם של רשעי ישראל ומחזירם בתשובה. אדם זה שזוכה לקרב לבבות ישראל אל אביהם שבשמים, הוא בעל הזכויות הנעלות והנשגבות ביותר בעולם.

ומובא בחובת הלבבות משל על דבריו הנ"ל, פעם הגיעו שני סוחרים אל מדינה מסוימת לצורך מסחרם, הרויח אחד מהם בסחורה אחת שהיתה בידו עשרת כפלי הקרן, והיה הכל מאה זוז, וחברו הרויח כפל אחד בלבד, והיו לו סחורות רבות והגיעו לידו עשרת אלפי זוזים, והיה ריוח הסוחר הראשון עם רוב כפלי הריוח, תשעים זוז ועשרה חלקים מאחד עשר חלק בזוז, והיה ריוח הסוחר השני חמשת אלפים זוזים עם מעט כפל הריוח. וכן, אחי, מי שאין מתקן אלא נפשו בלבד, תהיה זכותו מעטה, ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו כפי זכיות כל מי שיתקן להשי"ת, כמו

סיפור

שאמרו חז"ל^[קצח] כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואמרו: משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר^[קצט] 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל'.

✧ אילו בני אדם היו יודעים איזה זכות היא זו... ✧

ויש מקור לדברים הנ"ל בזוהר הקדוש^[ח], שאדם שקיים את הפסוק^[יא] 'ורבים השיב מעון', מתקיים בו הפסוק^[יב] 'בריתי היתה אתו', והוא זוכה שלא ישלטו בו הדינים לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ישנם שערים בשמים שפתוחים רק אל מי שקירב את הרשעים אל ה' להחזירם בתשובה. שואל הקב"ה את המלאכים, מיהו זה שקירב את הרשעים בתשובה? אומרים לו: פלוני. מצוה הקב"ה את המלאכים לחקוק את דמותו של אדם בכסא הכבוד!

ועוד מובא בזוה"ק, שאילו ידעו בני אדם איזו זכות גדולה היא זו, היו רצים אחרי הרשעים להחזירם בתשובה, כמו שאדם רץ אחרי החיים.

וכתב בספר חסידים^[יג], אם ראית חסידים שנענשים, דע לך שהסיבה היא מפני שהיה להם לבקש רחמים על אחרים שלא יענשו. ועל דרך זה כתב בספר מדרש יונה^[יד], שכל שאפשר לבקש רחמים על חבירו או להחזירו בתשובה, ואינו עושה כן הרי הוא בא לידי צער. ומקור הדברים הוא במדרש^[יח], שיונה הנביא היה בידו להשפיע על בני העיר נינוה ולהחזירם בתשובה, אבל הוא לא רצה, ולכן נענש בצער רב, שבלע אותו הדג, ומרוב חום שהיה במעי הדג נשרף בגדו ומעילו, ושערותיו וזבובין ויתושין ונמלים

קצח. אבות ה, יח.

קצט. דברים לג, כא.

ר. זוה"ק פרשת תרומה קכח, ב.

רא. מלאכי ב, ו.

רב. שם ב, ה.

רג. סי' ריא.

רד. סי' ביהמ"ד ח"א קב.

רה. ילקוט שמעוני יונה פרק ד, רמז תקנא.

הרוצה פרק ד בתשובה קז

ופרעושים שרויים עליו ומצערין אותו, עד שבקש נפשו למות, שנאמר [יז] 'וישאל את נפשו למות', ומכאן אמרו כל מי שיכול להחזיר את חברו בתשובה ואינו עושה כן בא לידי צער.

✧ המחזיר אחרים בתשובה הקב"ה סולח גם לו ✧

ובתוב בספר הזוהר הקדוש [יח] 'זכאה מאן דאחיד בידא דחייבא - אשרי מי שמחזיק בידי הרשעים להחזירם בתשובה, והקדוש ברוך הוא מתפאר עמו בכל יום ולפניו נפתחים השמים ושמי השמים. ואדם שחטא וכל שכן אם חטא והחטיא אחרים, והוא מקבל על עצמו להחזיר אחרים בתשובה, בזה הוא מראה שתשובתו מקובלת בשמים, שכל מי שמחזיר יהודים אחרים בתשובה, הקדוש ברוך הוא סולח ומוחל גם לו.

ועל כן חובה מוטלת על כל אחד ואחד להפיץ את אור התשובה בכל מקום ומקום בעולם, ובמיוחד בעלי התשובה שזכו לחזות בנועם השם, חייבים למשוך אחריהם עוד אחרים עד אשר יתקיים בנו "ומלאה הארץ דעה את ה"

ובספר מועדים בהלכה [יח] הביא בזה מה שאמר האדמו"ר רבי בונם מפשיסחא זצ"ל [יט], על הפסוק [יז] "יערף כמטר לקחי" שדברי התורה הקדושים נמשלו לגשם, מה הגשם בשעה שהוא יורד, עדיין אין רואים את השפעתו על הצמחים, ורק לאחר זמן כאשר השמש יוצאת מאחורי העננים וזורחת על האדמה, אז רואים את תוצאות הגשם, כך גם דברי התורה, אף כי בשעה ששומעים אותם אין מבחינים מיד בהשפעתם, בכל זאת סופם לעשות את פעולתם, ע"כ.

רו. יונה ד, ת.

רז. זוה"ק פרשת נשא קכח, א.

רח. עמ' קעו.

רט. אם לבניה פרשת האזינו

רי. דברים לב, ב.

קח הרוצה החזרת אחרים בתשובה בתשובה

דברים אלו מחייבים אותנו להפיץ את אור התשובה לכל יהודי ויהודי, ואף אם יהיה רחוק ביותר ורואים אנו שליבו אטום, ואינו מוכן לקבל את האמת, אף על פי כן אל ימנע את עצמו מלקרבו, אף שאין אנו רואים עתה את ההשפעה, אבל יבוא יום שהדברים יחדרו בליבו פנימה, עד שישריש שורשים ויציצו פרחים ויניבו פירות נאים, וכדברי הנביא ישעיה [יא] "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרוה את הארץ והולידה והצמיחה וגו', כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי".

❧ ולא תשא עליו חטא ❧

אבל צריך להיזהר מאוד איך לומר מוסר לאנשים, ואיך להחזיר אחרים בתשובה, ובפרט בזמנינו שהמציאות היא שקשה לאנשים לקבל דברי תוכחה ומוסר. וצריך זהירות גדולה שלא לפגוע בשום אדם או לביישו חס ושלום, אלא רק לעודד ולקרב בדברי חיזוק, בדרכי נועם ובנתיבות שלום. וגם חשוב מאוד שהמשיע על אחרים לחזור בתשובה, יתכוון באמת רק לטובתו של השומע, ובהכרה אמיתית שאם יתחנף אליו ולא יאמר לו דברי מוסר על מעשיו, הוא גורם לו להמשיך בדרכיו הלא טובים, ובזה הוא בעצם גורם לו רעה גדולה, וכשיבוא לעולם האמת, יראה שהפסיד הפסד עצום בכך שלא הוכיח אותו, ואולי הוא הגורם לכך שלא חזר בתשובה, ורק אם באמת יוכל להשפיע עליו לחזור בתשובה אז הוא מביא עליו טובה וברכה בעולם הזה ובעולם הבא.

וכתב הרמב"ם [יב] אסור לאדם לבייש ולהכלים את ישראל וכל שכן ברבים, אף על פי שהמכלים את חברו אינו לוקה עליו, עון גדול הוא. וכך אמרו חכמים [יג] המלביץ פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. לפיכך צריך

ריא. ישעיה נה, י.

ריב. פרק ו מהל' דעות הל' ח.

ריג. ב"מ נט, א.

אדם להזהר שלא לבייש את חברו ברבים בין קטן בין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא מתבייש ממנו ולא יספר לפניו דבר שהוא מתבייש ממנו.

ומסופר על מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל, שהבחין פעם באדם אחד שנטל בבית המרחץ ללא רשות את הסבון של חברו על מנת להתרחץ בו. ניגש אליו החפץ חיים להוכיח אותו, אבל לא רצה להגיד בפירוש לאותו איש שגניבה בידו, אלא לחש באוזנו בלחש "סבון זה לא מנקה כלל, מי שמתרחץ בסבון כזה יוצא מבית המרחץ כשהוא מלוכלך הרבה יותר מכפי שנכנס".

סיפור

זוכה ויושב בישיבה של מעלה

מסופר בגמרא^[יד] שרבי הזדמן לעירו של רבי אלעזר ברבי שמעון, אמר להם: יש לו בן לאותו צדיק? אמרו לו יש לו בן אבל הוא לא מתנהג בדרך הישר, הביאו אותו לפני רבי וסמך אותו שיקראו לו רבי, כדי שיקנא וישים על לבו תלמוד תורה, ומסרו לר"ש בן איסי בן לקונא אחיו של אמו שילמד עמו תורה, ובכל יום ויום היה אומר זה הבן אני רוצה ללכת לעירי, אמר לו: מה זה? הלא קראו לך חכם ובגד של זהב פרסו עליך, וגם רבי קראו לך, ואתה אומר שאתה רוצה לילך לעירך? אמר להם: הריני נשבע בשבועה שאני מניח זאת ולא אשאל עוד ללכת לעירי. כשגדל זה הבן ישב במתיבתא דרבי, שמע רבי לקולו, אמר רבי קול זה דומה לקולו של רבי אלעזר ב"ר שמעון. קרא עליו רבי את הפסוק 'פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם'. ועוד מסופר שם בגמרא שרבי נזדמן למקומו של רבי טרפון, שאל רבי: יש בן לאותו צדיק רבי טרפון? אמרו לו: בן אין לו בן הבת יש לו, אבל אינו מתנהג בדרך הישר. הביאו אותו לפני רבי, אמר לו רבי: אם תחזור בתשובה, אני נותן לך את בתי לאשה, חזר מדרכיו.

סיפור

ושאלו חכמים: למה טרח רבי כולי האי, לחזור על בני אחרים ולהשיבם בתשובה. והשיבו: כי כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה

של מעלה וכו', וכל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו.

יש לנו ללמוד מדברי הגמרא הללו, שרבי שהיה נשיא ישראל, ובודאי היה לו הרבה עיסוקים וטרדות בצרכי הכלל והפרט, בכל זאת הקדיש זמן להתעסק להחזיר אחרים בתשובה. וגם יש ללמוד את הדרך הנעימה שבה השיבו את בנו של רבי אלעזר ב"ר שמעון, לחזק ולעודד שקראוהו רבי, וכך נתנו לו את החשק לגדול ולהתקרב אל השי"ת.

✧ כבוד שם שמים וקירוב הגאולה ✧

המחזיר אחרים בתשובה, צריך שיעשה למען כבוד שם שמים וכדי לקרב את הגאולה. ומובא בתנא דבי אליהו, שכל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמתו, ומתאנח על כבודו של הקב"ה, ועל כבודן של ישראל כל ימיו, ומחמד ומתאוה ומצפה על כבוד ירושלים ועל בית המקדש ועל הישועה שתצמח בקרוב בימינו, ועל כינוס גליות, מיד שורה רוח הקודש בקרבו וכו'. מכאן אמרו כל ת"ח שעוסק בתורה בכל יום תמיד, בשביל להרבות כבוד שמים, אינו צריך לא חרב ולא חנית ולא כל דבר שיהיה לו שומר, אלא הקב"ה משמרו בעצמו ומלאכי השרת עומדין סביב לו, וחרב ביד כולם ומשמרין אותו, שנאמר [רטו] רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם.

✧ יתמו חטאים ולא חוטאים ✧

מסופר בגמרא [רטו], בשכונה שבה התגורר התנא רבי מאיר התגוררו בריונים, והיו מצערים אותו הרבה. ביקש רבי מאיר רחמים עליהם מהשמים שימותו, אמרה לו ברוריה אשתו: על מה סומך אתה בתפלה זו שימותו, משום שכתוב "יתמו חטאים מן הארץ", אולם האם כתוב "יתמו חוטאים", הרי שצריך להתפלל שלא תהיה רשעות בעולם אבל לא שהרשעים עצמם ימותו, ומה כתוב בסוף הפסוק, "ורשעים עוד אינם", דהיינו שתבקש עליהם

סיפור

רטו. תהלים קמט, ו.

רטז. ברכות י, א.

הרוצה פרק ד בתשובה קיא

רחמים שיחזרו בתשובה וממילא יתקיים "ורשעים עוד אינם", ואכן ביקש רבי מאיר עליהם רחמים וחזרו בתשובה.

הנה"צ רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים, רגיל היה לומר "אם ראית אדם מישראל שחטא ופשע אל תשנא ותבזה אותו אלא רחם עליו כשם שמרחמים על בעל מום או על מוכה בגופו". ורוב פושעי ישראל תינוקות שנישבו הם, ואילולא הגלות והצרות הרבות בודאי היו שבים בתשובה".

בדרך זו היה רבי יוסף חיים כל ימיו מוכיח את העם בדברי מוסר מתוך טוב לב ורחמים, הוא שנא מאוד את השקפותיהם ואת מעשיהם הרעים של פושעי ישראל, אבל כלפי האנשים בעצמם באופן אישי לא היה לו שום קורטוב של שנאה.

וכך היה מספר נאמן ביתו רבי משה בלוי זצ"ל. פעם אחת יצאתי יחד עם הרב מבית החולים "שערי צדק", זה היה בט"ו בשבט וראיתי מרחוק תהלוכת תלמידי בית הספר של החילונים הולכת ומתקרבת אלינו, בנים ובנות נערים ונערות עם דגל בראש כל קבוצה, ושירים עבריים בפיהם הם צעדו בשורות של ארבעה ארבעה כשהם ממלאים את רוחב הרחוב, והקהל נדחק אל המדרכות. חשבתי שמחזה זה יצער את הרב ועל כן אמרתי לו "תהלוכת ילדי בית הספר באה, אולי רוצה הרב לחזור אל בנין בית החולים".

סיפור

אך הרב סירב ואמר, וכי לא ילדי ישראל המה? הרב נשען על כתפי וגם אנו ככל הקהל נדחקנו לצידי הרחוב, התהלוכה עוברת קבוצות קבוצות, כל בית ספר לעצמו וקול השירה פולח את האויר. אני מסתכל ברבי יוסף חיים ורואהו ממלמל בשפתיו. אני מטה את אזני ושומע אותו אומר וחוזר ואומר: "יסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם, ברוכים אתם לה', יסף ה' עליכם"^[12], תוך שהוא מזיל דמעה ומתפלל שיזכו אלה גם לפסוק הקודם "יברך יראי ה' הקטנים עם הגדלים".

**- פרק ה -
לעולם לא
להתיאש**

אין יאוש בעולם כלל

יש פעמים רבות שבן אדם מתייאש וחושב שחטא כל כך הרבה חטאים גדולים ועצומים, עד שאין לו תקווה למחילה. כל פעם שהוא עושה את חשבון הנפש, הוא שבור לגמרי, הוא חושב 'אני כבר עשיתי כל כך הרבה עבירות, כל כך הרבה פעמים ניסיתי להתגבר, וכל כך הרבה פעמים היצר הרע מתגבר עלי, אין שום תקווה ואפשרות שאני אזכה להתקרב אל ה' ולהיות ירא שמים באמת'.

אבל צריך לזכור מה שכתב הרמב"ם ז"ל^[יט], אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והפשעים, אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו, אמרו חכמים^[יט] מקום שבעלי תשובה עומדים אפי' צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בו. כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שהם כובשים יצרם יותר מהם. למדנו מדברי הרמב"ם שאין לאדם להתייאש חלילה ולומר כאשר אבדתי אבדתי, אלא עליו לנצל את ההזדמנות ולשוב בתשובה שלמה.

הרמב"ם ז"ל, כאשר מנה את הדברים המעכבים את התשובה כתב^[יט], כל אלו הדברים וכיוצא בהם, אע"פ שמעכבים את התשובה אין מונעים

ריח. פ"ז מהל' תשובה הלכה ד'.

ריט. ברכות לד, ב.

רכ. פ"ד מהל' תשובה ה"ו.

הרוצה פרק ה בתשובה קיג

אותה, אלא אם עשה אדם תשובה מהן, הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא.

האדמו"ר רבי נחמן מברסלב זצ"ל היה אומר^[רכא] "אין יאוש בעולם כלל". נאמר^[רכב] 'כי אשב בחשך ה' אור לי' גם כשהאדם שרוי בחושך גדול, הוא יכול לצאת משם ולהתקדש ולהתקרב אל אור ה'. כשהיו בני ישראל בגלות מצרים, היו שקועים במ"ט שערי טומאה, עבדו עבודה זרה וכדו', והיו קרובים מאד להכנס לשער החמשים בשאול תחתית שאין ממנו תקומה, מצבם הרוחני היה ירוד ביותר עד שאפילו המלאכים לא ידעו להבחין בין בני ישראל להמצרים, ושאלו "מה נשתנו אלו מאלו?"^[רכג]. באותה שעה נאמר לבני ישראל "משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו עצמכם לעבודת השם"^[רכד], ובבת אחת 'בחפזון יצאו בני ישראל ממצרים' ברגע אחד נהפך מצבם לטובה, יצאו ממצרים והחלו להתעלות לגבהי מרומים, למ"ט שערי קדושה וטהרה, עד למעמד המרומם והנשגב של מעמד הר סיני וקבלת התורה הקדושה.

ועל כן חובה עלינו לזכור יציאת מצרים בכל יום בבוקר ובערב, כדי לזכור שאין מקום ליאוש כלל, ואסור לאבד את התקוה, לזכור שהיו דברים מעולם, שמתוך עומק החושך הגדול זרח אור גדול, ובני ישראל התרוממו ממ"ט שערי טומאה עד כדי גילוי שכינה.

האדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, היה אומר^[רכה], אין ליהודי להתייאש משום דבר, גם אם רואה את עצמו שמשתקע והולך בעניני העולם הזה, אל יתייאש בלבו לומר שלא יוכל עוד לפרוש מתאוותיו, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, ובעזרת השם הוא יוכל להתגבר בכל ענין. כל בנין האומה הישראלית היה אחרי היאוש הגמור, שלא האמין איש ואפילו שרה אמנו ע"ה עצמה, לא האמינה שתפקד עוד ויהיה לה בן, ואחרי הכל עשה השי"ת נס ופלא

רכא. ליקוטי מוהר"ן ב, עת.

רכב. מיכה ז, ח.

רכג. מדרש רבה שמות פכ"א. זוה"ק ח"ב, דף קעב.

רכד. מדרש רבה שמות טז, ט.

רכה. דברי סופרים אות טז.

קיד הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

ונולד לה בן, הוא יצחק אבינו ע"ה, שכל המהות של העם היהודי הוא לדעת ולהאמין שלעולם אין להתיאש, ולעולם השי"ת יכול לעזור.

וידועים דברי הבעל שם טוב הקדוש^[יכו] על הפסוק^[יכו] 'ובקשתם משם את ה' אלקיך', הדגש הוא על תיבת 'משם' דייקא, פירוש מהמקום ומהמצב שהאדם נמצא שם, ואפילו הוא נמצא במצב רוחני קשה מאוד, גם משם הוא יכול לבקש את ה' ולשוב אליו.

ומובא בספר הזוהר הקדוש^[יכו], 'תנינן, לית מילה בעלמא דקיימא קמי תשובה ולכולא קוב"ה מקבל ודאי וכו', פירוש: למדנו, שאין דבר בעולם העומד בפני התשובה, ולכל רשע השב בתשובה, הקב"ה מקבלו ודאי. והזוה"ק ממשיך בדבריו שאם אדם שב בתשובה הרי מזומן לפניו דרך הקדושה שהיא דרך החיים, ואע"פ שפגם בספירות העליונות, הכל נתקן וחוזר על תיקונו. שהרי אפילו בדבר שיש בו שבועה להרע, אם שב בתשובה הקב"ה מקבלו.

ובהמשך הדברים כתוב בזוה"ק^[יכו], שאע"פ שהרשעים עושים כל מה שעושים במזיד, שהולכים בדרכי לבם הרע, ואחרים עושים בהם התראה ואינם רוצים לציית להם, על כן לא היו ראויים לרפואה, עם כל זה בשעה שהם חוזרים בתשובה ומקבלים עליהם ללכת בדרך הטובה של התשובה, הרי רפואת נפשם מוכנת מיד עליהם.

בספר ראשית חכמה, שהעתיק את דברי הזוה"ק הללו, וכתב על זה וז"ל, דבריו מכניעים את הלב, וממנו תראה כמה מעלת התשובה, וכמה רחמי ה' על בריותיו להכניס בלבם דרכי התשובה ולהעלותם מחושך לאור וממוות לחיים, ובזה יתעורר השב לחזור בתשובה מאהבה, שכיון שהקדוש ברוך הוא באהבתו אותו הכניס בלבו התשובה, ונתן לפניו דרכי התשובה, אז ראוי שיאהבהו ויעשה

רכו. מובא בשם הבעש"ט במאור עינים ליקוטים דף צד, ובדגל מחנה אפרים פרשת חוקת.

רכז. דברים ז, כט.

רכת. ח"ב פרשת משפטים קו, א.

רכט. שם קו, ב.

הרוצה פרק ה בתשובה קטו

חפצו, וכן כתב החסיד בחובת הלבבות^[1] כי אחד מן הדברים המעוררים את האהבה הוא שיחשוב חסד אלקים עליו להאריך לו על פשעיו ומחילתו לו.

⌘ להתחזק אף אם נכשל פעם אחר פעם ⌘

נקודה חשובה עד למאוד, כתב בספר תפארת ל^[2]משה, שמצות תשובה היות שהיא מתנה טובה שנתן לנו השי"ת, וערכה וכוחה גדול מאוד, ומכיון שכן 'זה לעומת זה', היצה"ר מנסה בכח מוגבר שלא ישתמש האדם במתנה טובה זו, ובכל פעם הוא מגיע אל האדם בטענה מחודשת. אחת מתחבולות היצה"ר הוא שכשוואה שהאדם רוצה להתחזק בתשובה, מכניס במחשבתו מחשבות פסולות, ואומר לו: את מי אתה מרמה? הרי התשובה שלך אינה שוה כלום, הרי שנה שעברה ג"כ אמרת שאתה חוזר בתשובה, והנה לא הועיל לך כלום, והינך עדיין במצבך הקודם, וכלום לא השתנה, ועל כגון דא אמרו חז"ל^[3] האומר "אחטא ואשוב" אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ובמחשבות אלו וכדומה היצר הרע, מבלבל את האדם עד שנופל למעמקי ליאוש, ומקררו מההתלהבות שהיתה לו לעשות תשובה, והכל בלבוש של בעל מוסר.

אמנם זו טענת שוא של היצר הרע הרוצה להערים על האדם ולגנוב את המתנה טובה שנתן לנו השי"ת "תשובה". והסימן הפשוט לדעת שזה טענת היצר הרע ולא מחשבות טהורות מהיצר טוב, הוא כמו שכתבו הספרים הקדושים, שעל כל דבר טוב ועל כל מחשבה טובה, צריכין להתייגע עליו, שדבר שבקדושה לא בא בקלות, אלא רק בטורח גדול. ולהיפך כל דבר שהוא מצד הסטרא אחרא בא בחינם ובלא טורח.

ולכן כשיתבונן האדם ויראה, שעל מחשבות אלו אין צריכים לעבוד ולהתייגע עליהם כלל כדי להשיגם, ואדרבה המחשבות וההרהורים הללו באים אל לבו כמו מעצמם בקלי קלות, זהו סימן מובהק שאינם מצד הקדושה רק מצד ההיפך רח"ל.

רל. שער האהבה.

רלא. עמי שמג.

רלב. יומא פה, ב.

קטז הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

ומובא בשם האדמו"ר רבי נחמן מברסלב זצ"ל שהיה אומר^[רלבג], לענין התחזקות לבל יפול האדם בדעתו מחמת רבוי הפגמים והקלקולים שקלקל על ידי מעשיו, ואם אתה מאמין, שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן. ומובא בספר מחשבת מוסר^[רלבז], שכשם שצריך האדם להאמין בהשי"ת, כן צריך להאמין בעצמו.

הקב"ה סולח גם לאדם שעשה תשובה וחזר ונכשל

מסופר על האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין זצ"ל^[רלה] שקירב איש אחד בשם ר' מאיר, שהיה אדם נכבד ממשפחה מיוחסת, אבל נכשל ויצא לתרבות רעה. והרבי מרוז'ין קירב אותו וחיזק אותו עד שנעשה בעל תשובה גמור, ונעשה תלמיד חכם ולמדן גדול. פעם ראה הרבי מרוז'ין את אותו ר' מאיר שהוא עצוב מאוד. פנה הרבי אליו ושאל אותו: למה פניך זועפים? האם על העונות והחטאים אשר חטאת, הרי על הכל מועיל תשובה. השיב ר' מאיר ואמר: למה לא אדאג? הרי הרבתי מאוד לפשוע נגד השי"ת, וגם אחר שעשיתי תשובה כמה פעמים חזרתי על חטאי, ככלב השב אל קיאון, ואיני יודע אם תקובל עוד תשובתי בשמים.

סיפור

השיבו הרבי זצ"ל: הרי אומרים עליך שאתה תלמיד חכם ולמדן, לכן אשיב לך כדרך הלומדים. הנה אנו אומרים בתפלה "כי אתה סלחן לבני ישראל". ויש לתמוה למה לא אומרים "כי אתה סולח ומוחל", מהו לשון "סלחן"?

הרבי לא המתין שר' מאיר יענה על השאלה, אלא המשיך ואמר: התשובה לכך היא בפסוק^[רלז] "כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וגו', עזב תעזב עמו, ודרשו חז"ל^[רלז] "רובץ" ולא "רבצן", ופירש רש"י, רבצן

רלג. ליקוטי מהר"ן מהד"ב, סי' קיב.

רלד. מובא בשמו בספר אוהל משה ח"ב, עמ' תשעז.

רלה. כנסת ישראל עמ' ז.

רלו. שמות כג, ה.

רלז. ב"מ לג, ב.

הרוצה פרק ה בתשובה קיז

הרגיל בכך, שאם יש חמור שהוא תמיד רגיל לרבוץ באמצע הדרך, פטורים ממצות עזוב תעזוב. מזה אנו למדים שבלשון הקודש, אם מוסיפים אות נו"ן בסוף המילה, זה לשון של רגילות. וכך גם הפירוש של התפלה "כי אתה סלחן", שהקדוש ברוך הוא רגיל תמיד לסלוח, ודרכו בכך אפילו לאדם שדרכו בכך שחזור בתשובה וחזור לדרכו הרעה, אף לאדם כזה הקב"ה הוא סלחן ומחלן.

כל התגברות והתחזקות מקרבת את האדם

לפעמים יש שהאדם אכן חוזר בתשובה, רק אינו מרגיש שחזר, ועי"ז מכניס היצר הרע בלבו מחשבות לא טהורות, לחשוב שתשובתו אינו כלום. ומספרים שפעם בא הרה"ח רבי ישראל זלמן שו"ב דקהלת שרשוב, אל רבו האדמו"ר בעל יסוד העבודה מסלונים זצ"ל, ושפך לפניו מר לבו, באומרו הרי כל ימי הריני חוזר בתשובה, ובכל זאת איני מרגיש ורואה אף שינוי קל לטובה, וא"כ מה יהא בסופי?

סיפור

השיבו הרבי: אין זה נכון! משל לאדם שנתקע בבוץ, ורגליו שקועות בתוכו, ומתאמץ לצאת ממנו, הוא פוסע פסיעה ועוד פסיעה. אף שלמעשה שני רגליו עדיין בבוץ כמקודם, מ"מ בכל פסיעה שעושה, הוא באמת מתקרב לשפת הבוץ, ואם ימשיך ללכת עוד פסיעה ועוד פסיעה לבסוף יצא מן הבוץ, ואין שום פסיעה הולכת לריק. כך כל התגברות והתחזקות שהאדם מתחזק, מקרבת אותו אל התשובה, למרות שהוא עדיין שרוי בתוך החושך.

תשובה אפילו מאה פעמים

מסופר על האדמו"ר רבי משה מקוברין זצ"ל, ^[רלב] שדיבר פעם עם האברכים אודות ענין התחזקות, ואמר אפילו אם נכשלים ונופלים מאה פעמים, צריכים שוב עוד פעם ועוד פעם להתחזק ולהתחזק.

סיפור

קיה הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

האדמו"ר בעל דברי חיים מצאנז זצ"ל, היה רגיל לומר בסעודה שלישית בחודש אלול, שהאדמו"ר הרבי ר' זושא מאניפאלי זצ"ל, היה תמיד אומר לעצמו "זושא, זושא, מתי תעשה תשובה!?" והשיב לעצמו: "מעכשיו אתחיל לעשות תשובה!!!!" וחזר ושאל את עצמו: "זושא, זושא, הלא גם אתמול אמרת כך, שמעתה תתחיל לעשות תשובה?" ושוב השיב לעצמו: "אבל עכשיו באמת אעשה תשובה!".

מסיפור זה אנו לומדים, שתמיד צריך להתגבר ולחזור בתשובה, ובכל יום מחדש ובהתחדשות צריך להתחזק, ולא להתרפות במה שרואה שאתמול ג"כ אמר כן והוא לא מרגיש שהשתנה לגמרי רק בכל יום יתחיל מלחמה חדשה מהיום והלאה.

ובן הביא בספר אור ישרים^[רלט] שהאדמו"ר רבי משה מקוברין זצ"ל, הסביר דברי הרמב"ם^[רמ], "ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד וכו', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם". ולכאורה דברי הרמב"ם צריכים הבנה, כי הרי נאמר^[רמא] "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", וא"כ איך אפשר להגיע לתשובה כזאת, "שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם"? והסביר הרבי, שהאדם העושה תשובה, צריך שתהיה לו קבלה גמורה בלב, שלא ישוב עוד לחטאו. וז"ל "אכן אחר זה, אם חלילה יפול הנופל עוד פעם, לא אבד מפני זה תשובתו וקבלתו הראשונה שקיבל, ועל זאת צריך לשוב עוד הפעם, ויקבל עליו עוד הפעם קבלה גמורה, הגם כי יחשוב בלבו, מה תועלת מזה? הלא בפעם הראשונה ג"כ קבלתי, ועתה עוד הפעם נפלתי שנית, אזי יאמר: מה שעבר עבר! אך עתה הנני מקבל עלי באמת שלא אשוב עוד לחטאו. ואם אחרי זאת נפל עוד פעם באיזה עבירה, לא ימנע מפני זה תשובתו, ויקבל על להבא עוד הפעם, ויאמר לעצמו: הגם כי קבלתי עלי כמה פעמים ולא נתקיים בידי, עכ"ז בפעם הזאת אני מקבל באמת, וכן תמיד יתחזק ולא יפול בעיניו על לשעבר".

רלט. עמ' סא.

רמ. פ"ב מהל' תשובה הל' ב.

רמא. קהלת ז, כ.

הרוצה פרק ה בתשובה קיט

☞ המתגבר על יצרו זוכה על ידי זה לתקן את מה שפגם ☜

נעתיק בזה דברי חיזוק נפלאים במיוחד, שכתב מרן הסטייפלער זצ"ל, במכתב לצעיר אחד^[רמב], וזה לשונו: הספרים הקדושים מתוך כוונה לעצור בעד החוטא, כתבו בכיאר עצום איך שע"י חטא זה נחטפים ר"ל זכויותיו, וקיצרו לבאר את הצד השני, דהיינו אע"פ שכמה פעמים נכשל ר"ל, מ"מ אם לעומת זה הרבה פעמים מנצח ומתגבר על התאוה, אז באותו פעם שמתגבר על התאוה הבוררת בו באופן נורא, הרי הוא ממשיך אור הקדושה על עצמו ועל העולמות באופן קדוש מאוד מאוד, וחלק גדול מאוד מהניצוצות הקדושות מה שנחטף השפע להסט"א, הרי הוא מוציאם ומחזירם לקדושה, ואין לשער גודל רוממות קדושת זה האדם הכובש תאוותו בזמן תוקפו, והוא אז בבחינת יוסף הצדיק. והכלל, אדם שיש לו מלחמת היצר, ופעמים מנצח ופעמים נכשל ר"ל, הרי כמו שהחטא נורא ואיום, לעומתו ע"י שמנצח הרבה פעמים, זכותו הוא נורא ואיום מאוד, ויזכה ע"ז לתקן בחייו את מה שפגם, ולהחזיר לצד הקדושה, כל הניצוצות הקדושות שנעשקו ע"י עונותיו ר"ל.

עיקר התיקון לחטא של פגם בקדושת ישראל, הוא התורה ובפרט יגיעת התורה, היינו כשלומד גם בשעה שאין לו תענוג מהלימוד, ולומד רק משום שכן צוה השי"ת, כגון שחוזר הסוגיא הרבה פעמים, או שמייגע מוחו להבין היטב דברי תורה. הכלל, מי שמייגע בתורה לשם שמים, ודאי שסוף סוף יזכה לתקן את אשר קלקל, ולהתגבר על יצרו, וגם תזכור בשעת תוקף התאוה גודל הזכות הנורא נוראות, אשר אפשר להשיג ע"י התגברות התאוה הזאת...

כאשר אנו מתבוננים במעשה יוסף, שעמד בנסיון הגדול והקשה ביותר, שזה הסמל והדוגמא לדורות למלחמת היצר, כמו שמצינו בחז"ל^[רמב], שכאשר אדם בא לדין שמים, והוא מתנצל ואומר טרוד ביצרי הייתי, שואלים אותו, וכי טרוד היית ביצרך יותר מיוסף? ובכל זאת עמד בנסיון בגבורה ומיאן לעבור עבירה. אילו היה חוטא חס ושלום היה נמחק מכלל ישראל, ולא היה שמו חקוק על האורים ותומים, ובזכות שעמד בנסיון זכה, שבזכותו נקרע ים

רמב. קריינא דאגרתא ח"א, עמ' כא.

רמג. יומא לה, ב.

קק הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

סוף לבני ישראל, כמו שנאמר 'הים ראה וינוס', ואמרו חז"ל, הים ראה ארונו של יוסף הצדיק. וכן דרשו חז"ל^[ימד], אמר רשב"ג יוסף משלו נתנו לו, פיו שלא נשק בעבירה - 'ועל פיך ישק כל עמי'. גופו שלא נגע בעבירה - 'וילבש אותו בגדי שש'. צוארו שלא הרכין לעבירה - 'וישם רביד הזהב על צוארו'. ידיו שלא משמשו בעבירה - 'ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף'. רגליו שלא פסעו בעבירה וכו', - 'וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו'. מחשבה שלא חשבה בעבירה - תבא ותקרא חכמה 'ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים'.

נקודה נוספת יש ללמוד מסיפורו של יוסף הצדיק, שתיכף אחר שעמד בנסיון בגבורה עצומה, הושלך לבית האסורים האיום והנורא, והיה לו מקום להרהר מחשבת פסול, וכי זו תורה וזו שכרה? אבל יוסף הצדיק לא התייאש, ולא איבד את אמונתו הזכה והתמימה, ולכן זכה לכל הדברים הנפלאים הללו. ויש לנו ללמוד מזה שפעמים רבות אדם עומד בנסיון, ואינו רואה ישועה תיכף ומיד, אלא אדרבה הוא המצב לפעמים נהיה קשה יותר, אבל צריך להתגבר ולהתחזק ולא להתייאש, כי ככל שהמצב קשה, אין זו ראייה שאין הקדוש ברוך הוא מחשיב את העמידה בנסיון, אלא שלפעמים צריך לעבור עוד נסיון, עד שזוכים לראות את ישועת ה' והשכר הנפלא.

✧ תשובתו של דוד המלך ע"ה ✧

אמרו חז"ל^[ימה] "לא היה ראוי דוד המלך לאותו חטא אלא להורות תשובה ליחיד", עלינו להבין את המשמעות של להיות דוד המלך ע"ה, הוא היה מלך, ראש הסנהדרין, עיני כל ישראל אליו תלויות, סמל הקדושה ורוח הקודש בישראל, סמל הצדקות והגבורה, נכשל בענין של אשת איש! וכי אפשר להבין זאת, איזה פנים יהיה לו להראות בפני בני ישראל? אפשר לדמות איך הוא התייצב בפני הסנהדרין? כמה מחשבות יאוש וחלישות הדעת חלפו במחו להצדיק יאוש ונפילה ללא קימה? ובפרט שלא חסרו לדוד המלך שונאים, שדאגו

רמד. בראשית רבה פ"צ, ג.

רמה. ע"ז ד, ב.

הרוצה פרק ה בתשובה קכא

לפרסם קלונו ברבים ולשמוח במפלתו, כאמרם [רמ"א] "אלקים עזבו רדפו ותפשוהו כי אין מציל", הם השתדלו וניסו לייאש את דוד המלך, אבל הוא בצדקותו החזיק בתשובה בכל כחו, כמובא בחז"ל [רמ"א], שבעה חדשים נצטרע דוד, נסתלקה ממנו רוח הקודש, עינה נפשו בצום כל ימיו, ובלילה היה טובל לחמו בדמעותיו. החטא של דוד המלך ע"ה, היה חטא דק מן הדק, כמו שאמרו חכמים [רמ"א], כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, ובכל זאת הרבה לעשות תשובה שכזאת.

אמנם רשב"י בא ומגלה לנו במסכת ע"ז [רמ"ט] סוד נפלא, שבעצם לא היה דוד ראוי לאותו חטא, שהרי אפילו פשוטי עם יראי ה' עומדים בנסיונות קשים, ואם כן בודאי שדוד המלך ע"ה יכול היה לעמוד בכך, אלא למה נכשל כדי "להורות תשובה ליחיד". וכמו בן ישראל לא היו ראויים לחטא העגל אלא כדי "להורות תשובה לרבים".

הקב"ה בחסדו ובטובו שאוהב את בניו, רצונו שלא יפלו ביאוש ובחלישות הדעת, על כן לקח צדיק נשגב שלא ראוי לחטא, והכשילו ועוד בחטא החמור ביותר אשת איש, כדי שיהיה אות ומופת לכל יחיד ויחיד לבל יפול לזרועות היאוש גם כאשר נופל בחטא שכזה, כי אם דוד המלך זכה לעשות תשובה, אזי כל אחד ואחד יכול לעשות תשובה.

אפילו הרב מונחת על צווארו של אדם

מסופר בגמרא [ר"א], שחזקיהו מלך יהודה חלה חולי קשה מאוד ונטה למות, ובא ישעיהו הנביא לבקרו, ואמר לו 'כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה', כי תמות מהעולם הזה ולא תזכה לעולם הבא. נבהל חזקיהו המלך ושאל: מאי כולי האי, מפני מה מגיע לי עונש חמור כל כך?

סיפור

רמו. תהלים עא, יא.

רמז. סנהדרין קז, א. תנדב"א רבה פרק ב.

רמח. שבת נו, א.

רמט. ע"ז ד, ב.

רנ. ברכות י, א.

קכב הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

אמר לו ישעיהו מפני שלא נשאת אשה ולא קיימת מצות פריה ורביה. השיב חזקיהו לנביא, לא נשאתי אשה מפני שראיתי ברוח הקודש שיצאו ממני בנים שאינם הגונים. אמר לו ישעיהו, מה לך עם סתריו של הקדוש ברוך הוא, אתה צריך לקיים את מצוות ה' בלי שום חשבונות. אמר לו חזקיהו לישעיהו, כעת שלימדת אותי והעמדת אותי על הטעות, תן לי את בתך לאשה, וממנה אוליד בנים. אולי בזכותי ובזכותך יחדיו נזכה שיצאו ממני בנים הגונים. השיב ישעיהו לחזקיהו: כבר נגזרה עליך גזירה שתמות, ולא יועיל לך כעת שתשא את בתי לאשה. אמר חזקיהו לישעיהו, כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית דוד המלך, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים. ואכן זכה חזקיהו לעשות תשובה מיד, הוא הסב את פניו אל הקיר, והתפלל אל ה', ולמרות שהנביא אמר לו שהוא ימות, מכל מקום תפלתו נתקבלה בשמים והוא הבריא מחוליו, וזכה לישא אשה ולהוליד בנים.

ובתב בספר הליקוטים^[רנא], שלכן כתב חזקיהו המלך מכתב, כדי להודיע לדורות הנס הגדול הנעשה עמו, שאל יתיאש אדם מן הרחמים, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו, כי בכח התשובה שעשה, לא די שנתבטלת הגזרה ונמחל לו, אלא שהוסיפו לו חינא וחסדא ורפואה וחיים טובים, ככתוב. ולכן פרסם המכתב הזה, להודיע לדורות את מעשה ה', כי נורא הוא, וימינו פשוטה לקבל שבים בכל לבבם.

⌘ להתחיל מיד בהתחדשות גדולה ⌘

כשאנו לומדים את פרשת מכירת יוסף, אחת הפרשיות הקשות שבתורה, פרשה בלתי מובנת בשום אופן, איך ולמה השבטים הקדושים בני יעקב מכרו את אחיהם יוסף הצדיק, לאחר כל ההסברים והביאורים, עדיין הסתום והנסתר רב על הנגלה בפרשה זו. והנה התורה מסיימת את סיפור מכירת יוסף, שיעקב קרע את בגדיו ויתאבל על בנו ימים רבים, וכל בניו קמו לנחמו וימאן

רנא. ספר ישע' סי' לח.

הרוצה פרק ה בתשובה קכג

להתנחם^[יג]. ואח"כ ממשיכה התורה לספר 'ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה, וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבוא אליה.

ובתוב במדרש^[יג], ויהי בעת ההיא - השבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה. והקב"ה היה עוסק, בורא אורו של מלך המשיח.

ובספר שם משמואל הביא בשם זקנו האדמו"ר 'השרף' מקאצק זצ"ל, שכאשר כל השבטים היו 'עסוקים' במכירתו של יוסף, הם הצטערו והתחרטו מאוד על מעשה המכירה, הם ראו את גודל הצער והכאב של האבא, הם הבינו שהם טעו טעות חמורה, אז החליט יהודה שהיה לו כידוע חלק גדול במעשה המכירה, לא להתעסק בעבר, לא להתיימש, אלא התגבר על העבר והתחיל לעבוד את ה' בהתחדשות גדולה, והתחיל מיד בקיום המצוה הראשונה שבתורה, מצות פריה ורביה, ולכן הלך ונשא אשה.

הבה נתבונן מה שאירע למשפחת יעקב אבינו באותו זמן, כולם היו עסוקים, יוסף איננו, יעקב עסוק באבלו הוא ממאן להתנחם, השבטים היו עסוקים במכירה, ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו, וגם יהודה היה לו מקום להתעסק בשקו ובתעניתו, ולהתאבל על אשתו ועל שתי בניו, אבל הוא החליט להתגבר ולהתחדש, ולהתחיל הכל מחדש, הוא התחיל במצוה הראשונה שבתורה - מצוות של פריה ורביה, ועל ידי זה גרם לכך, שהקדוש ברוך הוא היה עוסק בבריאת אורו של מלך המשיח, והכל בזכות הפעולה הזאת של יהודה להתגבר ולהתחדש ולא להתימש^[יג].

וראה בילקוט ראובני^[יג], אמר הקדוש ברוך הוא לראובן: אתה ביקשת להחזיר הבן החביב, דהיינו יוסף לאביו, חייך שבן בנך עתיד להחזיר את ישראל

רנב. בראשית לז, לה.

רנג. בראשית רבא פה, א.

רנד. ע"י ב"ר פה, ב וירד יהודה מאחיו, ירידה היא שקבר את אשתו ובניו.

רנה. פרשת וישב ד"ה אמר.

לאביהם שבשמים, ואיזה זה, הושע הנביא. ועוד מובא שם, שאמר הקדוש ברוך הוא לראובן: אתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שבן בןך פותח בתשובה, שנאמר 'שובה ישראל עד ה' אלקיך'.

❧ הבוגדים בעם ישראל – גם להם דרך תשובה ❧

גם מי שהרשיע מאוד, יש לו תקוה לשוב בתשובה, כמו שמסופר במדרש, שבשעה שבא יעקב אבינו אל אביו יצחק, מלובש בבגדיו של עשו, כדי שיברכהו. נאמר בפסוק 'ירח את ריח בגדיו ויברכהו'. אמרו חז"ל^[ינ] 'ירח את ריח בגדיו' - ריח בוגדיו, שיצחק אבינו ע"ה, כיוון על הבוגדים שעתידיים להיות בעם ישראל, כגון יוסף משיטא ויקום איש צרורות, וכשחזה ברוח הקודש את סופם של הבוגדים שחזרו בתשובה, התחזק ובירך את יעקב אבינו.

ומספר המדרש, מיהו יוסף משיטא? בזמן החורבן בקשו הרומאים להיכנס לבית המקדש, הרגישו במקום קדושה עצומה, ואפילו אותם רשעים ארורים חששו להיכנס, החליטו שאחד מהיהודים יכנס תחילה, ואחר כך הם יכנסו. ושאלו מי מהיהודים מתנדב להכנס, והכריזו שמי שלא יפחד להיכנס לבית המקדש ראשון, יוכל לקחת איזה חפץ שהוא רוצה מבית המקדש, ויקבלו במתנה. בא יהודי רשע בשם יוסף משיטא, ואמר: אני מוכן להיכנס ראשון. נכנס והוציא מנורה של זהב, אמרו לו: אין דרכו של הדיוט להשתמש במנורה מפוארת כל כך, אלא תכנס פעם שנית למקדש, ומה שאתה מוציא יהיה שלך. לא הסכים יוסף משיטא בשום אופן, להכנס פעם שניה למקדש. אמרו לו הרומאים: אם תכנס תקבל פטור מתשלומי המכס לשלש שנים, ולא הסכים, אמר: לא די שהכעסתי את בוראי פעם אחת, וכי אכעיסנו פעם שניה? כעסו הרומאים מאוד, וקשרו אותו על שלחן של נגרים, והיו מנסרים בו, והוא צווח מכאבים וזעק: ווי, אוי אוי, שהכעסתי את בוראי.

סיפור

הרוצה פרק ה בתשובה קכה

ואמר בזה הגה"צ ראש ישיבת מיר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל^[1], שיש שתי דרכים המעוררות את האדם לתשובה, יש המתעורר מצד הטוב, ויש המתעורר מירידתו הגדולה לצד הרע, כשהרגיש יוסף משיתא, עד היכן ירד בתאוותו למה הוא מסוגל, הבין את עומק החטא "הכעסתי את בוראי" התעלה למסירות נפש של רבי עקיבא.

המדרש ממשיך ומספר: מיהו יקום איש צרורות? יקום היה מן המתיוונים שעזבו את תורת ישראל, והיה בן אחותו של התנא הקדוש ר' יוסי בן יועזר איש צרידה, שנידון למיתה ע"י היוונים, ובשעה שהוליכו את ר' יוסי בן יועזר להורגו ביום השבת, בן אחותו יקום היה רוכב על הסוס, תוך כדי חילול שבת בפרהסיא, ומקניט את דודו הקדוש, ואמר לו: ראה סוסי שהרכבני אדוני המלך, וראה הסוס שהרכיבך אדוניך ה', וכוונתו היתה ללעוג לו, ועוד הקניטו ראה את הקורה שאתה נתלה עליה, אני הלכתי בתאות לבי ועליתי לגדולה, ואתה עמלת בתורה ובמצוות כל ימך, וסופך להתלות על העץ. השיב לו ר' יוסי בן יועזר ואמר: אם כך למכעיסיו של הקדוש ברוך הוא, ק"ו לעושי רצונו. שאל אותו יקום, וכי יש אדם שעשה רצונו של הקדוש ברוך הוא יותר ממך, ותראה מה עולה בגורלך! השיב לו הצדיק: אם כך לעושי רצונו קל וחומר למכעיסיו.

מספרים לנו חז"ל, שנכנסו הדברים בלבו של יקום איש צרורות כארס של נחש עכנאי, והלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית דין, סקילה, שריפה, הרג וחנוק. מה עשה? הביא קורה ונעצה בארץ, וקשר בה חבל וערך העצים והקיפן גדר של אבנים, ועשה מדורה לפניו ונעץ את החרב באמצע. והדליק את האש תחת העצים ומתחת האבנים, ונתלה בקורה ונחנק, קדמתו האש ונקרע החבל, ונפל לאש קדמתו חרב, ונפל עליו גדר האבנים, ונשרף. נתנמנם יוסי בן יועזר איש צרידה וראה את מטתו של יקום איש צרורות פורחת באויר, אמר בשעה קלה קדמני זה לגן עדן.

את כל זה ראה יצחק אבינו ברוח הקודש, והרגיש שבנו יעקב העומד בפניו יבטיח את נצחיותו של עם ישראל שתכונותיו יבטיחו שלעולם לא יאבד

סיפור

עם ישראל את אמונתו באלקיו, הוא יבטיח שגם הבוגדים העתידיים של עם ישראל לא יאבדו מתוך הקהל, אפילו הרשע המרושע ביותר, אפילו אנשים כמו יוסף משיתא ויקום איש צרורות, אם הם רק צאצאיו של יעקב אבינו יהיו תמיד במרחק צעד קטן מתשובה שלימה.

תשובתו של מנשה מלך יהודה

נאמר בפסוק^[יג] "וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו, ויבא ה' אליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור, וילכדו את מנשה בחחים ויאסרוהו בנחשתים ויוליכהו בבלה".

מסופר בגמרא ובמדרשים^[יד], שמנשה מלך יהודה, היה רשע גדול, הוא הרג את סבו, והעמיד צלם בהיכל בית המקדש, ולא הניח עבודה זרה אחת שלא עבד לה, ועשה הכל כדי להכעיס את הקדוש ברוך הוא. והקדוש ברוך הוא שילם לו את עונשו, ובא מלך אשור וכבש את ארץ יהודה, לקחו החיילים של מלך אשור את מנשה המלך וקשרו אותו בשלשלאות של ברזל, והכניסו אותו בתוך חבית של נחושת, והדליקו אש מלמטה, וכשהתחיל הסיר להתחמם והיה מנשה המלך הולך ונשרף, התחיל לקפוץ ולהתפלל וקורא לכל עבודה זרה שלו, וביקש שיושיעו אותו כמוכן שלא ענו לו, כיון שראה שלא הועיל לו כלום, וראה שהוא בצרה גדולה, אמר: זוכר אני מילדותי שהיה אבי מלמד אותי את הפסוק "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו, כי אל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבתיך אשר נשבע להם"^[טו]. אמר מנשה, קראתי לכל האלוהות ואני רואה שאין בהם ממש, הרי אני עכשיו קורא ומתפלל אל הקדוש ברוך הוא, אם עונה אותי – מוטב, ואם לאו אני חושב שכולם שוים, ואתה כמוהם, חלילה.

רנת. דברי הימים ב, לג, י.

רנט. ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. דברים רבה ב, יג. רות רבה ה, ו.

רס. דברים ד, ל.

הרוצה פרק ה בתשובה קכז

באותה שעה עמדו מלאכי השרת וסגרו כל החלונות ושערי שמים, כדי שלא תתקבל תפלתו של מנשה, אמרו: רבונו של עולם, אדם רשע שעבד עבודה זרה והעמיד צלם בהיכל, אתה מקבל בתשובה? אמר להם הקדוש ברוך הוא, אם אין אני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה הקדוש ברוך הוא? חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ושמע תחינתו, וזהו שנאמר [סא] "ויתפלל אליו ויעתר לו" שחתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד, ודורשים "ויחתר". וממשיך הפסוק "וישמע תחנתו וישיבהו ירושלם למלכותו", במה השיבו? ברוח השיבו, כלומר שנעשה נס נפלא, ובאה רוח סערה והעיפה את הסיר מבבל לירושלים לחצר מלכותו, ויצא משם וחזר בתשובה, "וידע מנשה כי ה' הוא האלקים", באותה שעה אמר מנשה יש דין ויש דיין.

מסביר הרב הצדיק רבי שמשון פנקוס זצ"ל, בספר שערים בתפלה, שמנשה המלך טען, שאם יש גבול לקב"ה שפעמים הוא עונה ופעמים אינו עונה, הרי הוא כביכול שווה לשאר האלוהות שיש להם גבול, וא"כ כל בעלי תשובה שבעולם גם יאמרו שמא הגבול נמצא אצלם, וזה מה שרצה הקב"ה להראות שאין גבול לרחמיו, כי הוא בעל רחמים בלא שום גבול. ולמדנו ממעשה נורא זה, שאין יאוש בעולם כלל וכלל, ואף אדם שהרשיע כל כך, ומרד בהקדוש ברוך הוא בצורה נוראה ואיומה, ומלאכי שמים דוחים את תשובתו, עדיין יש לו אפשרות לשוב בתשובה, והקדוש ברוך הוא יקבלו בתשובה באהבה רבה.

✧ מרחם אב על בנים ✧

השי"ת חפץ חסד, אוהב את בניו ומרחם עליהם, וגם על אלו שחטאו דואג בכל עת לבל ידח ממנו נדח, ורצונו הוא שיתמו חטאים ולא חוטאים, ורצונו יתברך הוא לטהר את נשמתם החוטאת של אלו שנכשלו, ולהחזירם לשורשם במקומם העליון. וכתב האדמו"ר בעל בית אברהם מסלונים זצ"ל [סב], האמת הוא כי בעת שיהודי משוקע בכללון הפגמים והזוהמה, בודאי מתעוררים רחמי הקב"ה להוציאו, כי לא יתכן שאב לא יציל את בנו בעת שהוא טובע בים.

סא. דברי הימים ב, לג, יג.

סב. בית אברהם לפסח עמ' קיז.

קכח הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

נתאר לעצמינו, אבא שהזהיר את בנו, 'אל תלך היום לרחוץ בים, כי היום המזג אויר מסוכן לרחיצה בים! אבל הבן לא שמע בקול אביו, והלך לרחוץ בים. ולפתע נקלע הבן למערבולת מסוכנת בים, והבן צועק: אבא, אבא! הצילני!!! האם יצעק עליו האבא: אמרתי לך לא לרחוץ היום! הזהרתי אותך! למה לא שמעת בקולי? כעת תטבע, ואינני מציל אותך!

האם יתכן דבר כזה? ודאי שלא! אלא למרות שהאבא הזהיר את בנו, הוא בודאי יציל אותו, מפני שרחמי האב על בנו, והוא אוהב אותו בכל מצב, למרות שהבן חטא ולא שמע בקולו. וכן הדבר שבודאי כל יהודי שיצעק אל ה': אבא! הצילני!!! אז בודאי שהשי"ת יציל אותו משאול תחתית, למרות שחטא הרבה.

בדומה לזה מצאנו בדוד המלך ע"ה, שלמרות שאבשלום בנו חטא נגדו ומרד בו ורצה להרגו, כדי ליטול את המלוכה, בכל זאת אהב אותו דוד, ולא שמח במפלתו לאחר שנהרג אבשלום ע"י יואב שר הצבא. וכאשר נודע הדבר לדוד, הצטער צער רב והתאבל על מות בנו, ואף לאחר מותו דאג לנשמתו החוטאת שלא תכרת חלילה משרשה וכפי שאמרו חז"ל על הפסוק^[רסג] "וירגז המלך ויעל על עליית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום בני בני אבשלום מי יתן מותי אני תחתך אבשלום בני בני וגו', והמלך לאט את פניו ויזעק המלך קול גדול בני אבשלום אבשלום בני בני". ופירשו חז"ל^[רסד] למה הזכיר בבכיותיו שמנה פעמים את המילה "בני", מפני שבזה התכוון להעלותו משבעה מדורי גיהנם ולהכניסו לגן עדן. ומזה יש לדון ומה דוד כך, הקדוש ברוך הוא שהוא אב הרחמים, ודאי שאוהב אותנו ומרחם עלינו, ואינו רוצה שנענש חס ושלום.

✧ כל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מצא ✧

חז"ל מספרים לנו^[רסה] על אלישע בן אבויה, ששמע בת קול שאמרה "שובו בנים שובבים חוץ מאחר, שהיה יודע כוחי ומרד בי", ובעקבות זה אמר

רסג. שמואל ב, יט, א.

רסד. סוטה י, ב.

רסה. חגיגה טו, א. ירושלמי פרק ב דחגיגה הלכה א, מדרש רות רבה פ"ו, ד.

הרוצה פרק ה בתשובה קכט

"כיוון שנטרדתי מהעולם הבא אצא להנות בעולם הזה", ואמר 'לית בחילי' פירוש: איני בכוחי וברשותי לחזור בתשובה. ואמר על זה השל"ה הקדוש^[רס] וכן בעל "ראשית חכמה"^[רס] שאילו היה אלישע בן אבויה מפציר בתפלה ובתשובה - היתה תשובתו מתקבלת, וכל סגירת דלת התשובה בפניו לא היתה אלא כדי שיבקש ויפציר עד שיפתחו השערים.

רעיון זה נכלל במה שאמרו חז"ל^[רס], "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא". בעל הבית זה הקב"ה כל מה שיאמר לך עשה קיום המצוות חוץ מצא, שאם יאמר לך הקב"ה צא מביתי ואל תכנס, כמו שנאמר לאלישע בן אבויה, אל תשמע לו, אלא תכנס בתשובה, כי זה רצונו האמיתי של הקב"ה אלא שמנסה אותך. וכן מובא רמז זה בשם המהרי"ט^[רס].

הגה"צ רבי מאיר להמן זצ"ל, רב דקהילת מייניץ בגרמניה, כתב לפרש את העניין^[רע], משל למה הדבר דומה, לבן שביצע מעשים רעים מאד כלפי אביו, וגרם לו צער רב, עד שנדמה כי לא יסלח האב לבנו החוטא לעולם. אחרי זמן התחרט הבן, ובלב שבור חזר אל אביו בנסותו להשיג את סליחתו, אבל האב ממאן לשים לב לחרטה ואומר "צא ממני! פעמים רבות הכעסתני, ואינני מוכן לקבל אותך!" מה על הבן לעשות במקרה כזה? האם ישמע לדברי אביו הקשים? האם הוא צריך לשמוע בקול אביו, לצאת ממנו ולהמשיך לחטוא, ולחיות חיים עוד יותר גרועים מאשר בעבר? לא ולא! אפילו אם האב דוחה את הבן במלים הקשות ביותר, אסור לו לבן להפסיק מבקשותיו ותחנוניו, הוא חייב להתמיד ולבכות להבטיח לאביו שהוא מתחרט על מעשיו הרעים בלב שלם, עד שיכמרו רחמי האב על הבן באהבתו, ויקבל את הבן השב בזרועות אהבה.

רסו. שער האותיות אות ק, דף צח, ב.

רסז. שער הקדושה פרק יז, אות כא.

רסח. פסחים פו, ב.

רסט. ח"ב, או"ח סי' ח.

רע. מאיר נתיב עמ"ס אבות, פ"ב משנה טו.

קל הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

☞ מעומק החטא למעלת הקדושה ☜

מִרְן החפץ חיים זצ"ל, למד חידוש נפלא ומרגש מאוד בפרשת ציצית^[רעא], חידוש שיכול לחזק את כל מי שרוצה להתקרב אל ה'. כתוב בפסוק^[רעב] 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם', ואמרו חז"ל^[רעג], 'אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם זה הרהורי עבירה ופריצות'. ועל זה אומר הפסוק 'אשר אתם זונים אחריהם', כלומר התורה כאן מדברת לאותם שכבר טימאו את המוח והמחשבה במינות וכפירה, וטימאו את העינים בתועבה ופריצות וכל רע.

ומה ממשיך הפסוק ואומר? 'למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלקיכם', כלומר גם האדם הזה שכבר הגיע בעונותיו למצב שטימא את עצמו כל כך, גם הוא יכול להתעלות למצב של 'קדושים לאלקיכם', התורה הקדושה נותנת אפשרות זו, הבורא יתברך דורש מהאדם להתקדש מבאר שחת עד לרום המעלה, כי אין יאוש בעולם כלל, ואם רק ירצה יוכל.

כל אדם חייב לומר לעצמו: אם התורה הקדושה כותבת שאני יכול להגיע למצב של 'והייתם קדושים לאלקיכם', בודאי עלי להאמין בכך, ולהתגבר בכל הכח לצאת מכל ההרגלים, ולהתעלות ולהתקרב אל השם יתברך.

בספר ראשית חכמה^[רעד] הזהיר בענין הזה אזהרה גדולה, לעולם אל יאמר האדם: חוטא אני ועברתי עבירות הרבה, ומה אועיל אם אקיים עוד מצוה, ומה כבר יזיק אם אעשה עוד עבירה... חלילה מלחשוב כן, אלא יעשה תשובה, וכפי שאמרו חכמים^[רעה] 'אם עשית חבילות עבירות, עשה כנגדן חבילות מצוות. כלומר, אם אדם דיבר דיבורים אסורים כמו לשון הרע ושקר וכדומה, יעשה תשובה וידבר דברי תורה ותפלה, אם עשה מעשים רעים, יחזור בתשובה ויעשה כנגדן מעשים טובים, ואז ימחקו לו עונותיו ויהפכו לזכויות.

רעא. חפץ חיים על התורה ח"ב, פרשת שלח עמ' תנת.

רעב. במדבר טו, לט.

רעג. ברכות יב, ב.

רעד. בהקדמה לפרק המצוות.

רעה. מדרש רבה ויקרא, פכ"א ה'.

הרוצה פרק ה בתשובה קלא

מעשה דנתן צוציתא

סיפור נוסף על בעל תשובה מסופר במדרשים^[עו], מעשה באחד מעשירי ישראל בשם נתן ציצותא. הוא עשיר גדול וכל טוב היה בביתו, וכל אשה היתה נשאת לו ברצון, אבל הוא חשק דוקא באשת איש, אשה יפת תואר בשם חנה. יצרו של נתן גבר עליו כל כך, עד שנפל למשכב מחולי אהבה. הוא שכב במיטתו חולה ותשוש, והרופאים שבדקוהו אמרו: שום תרופה לא תועיל, עליו להתייחד עם חנה האשה היפה, וכשיבוא על סיפוקו - יבריא.

סיפור

פנו רופאיו של נתן אל חכמי הדור ושאלו: האם מותר לאשת איש להתייחד עמו כדי שיבריא? פסקו החכמים: ימות ואל יעבור. חזרו הרופאים ושאלו את החכמים: אולי רק תשב האשה לידו ותדבר עמו? אבל החכמים אמרו שגם זה אסור בתכלית. ונתן העשיר נשאר במיטתו, מתייסר ביסורי תאוותו.

בעלה של חנה, היה עני מרוד, וכשהתרבו חובותיו של בעלה, לקחוהו הנושים והכניסוהו אל בית הסוהר, עד שישלם את חובותיו. טרחה חנה העלובה כל היום בטויה, ובשכרה הדל קנתה בכל ערב מעט אוכל והביאה אל בעלה שהיה בבית האסורים.

זמן רב עבר על הבעל בבית האסורים, ומרוב צער ויאוש, חלה וחייו נמאסו עליו. ערב אחד כשאשתו הביאה לו את מנת האוכל, אמר לה בעלה, ללכת אל העשיר נתן צוציתא, ולבקש ממנו צדקה את הכסף שחייב הוא לנושיו, כדי שישחררו אותו מבית הסוהר שבו הוא נוטה למות, וזכות המצוה תעמוד לה ולעשיר, כי הפודה נפש אחת ממיתה, כאילו מקיים הרבה נפשות.

“האם ייסוריך הוציאו אותך מדעתך?” שאלה האשה את בעלה בתמיהה, “וכי אינך יודע שנתן העשיר חולה בגללי? בכל יום באים אלי שליחיו,

---

רעו. מרומז ברש"י סנהדרין לא, ב. חלק מהמעשה מובא בשאלתות דר' אחאי גאון פרשת וארא פמ"ב, ובאריכות באוצר המדרשים דף שכה, ז. הועתק בספר החוזרים בתשובה עמ' קו.

קלב הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

כסף רב בידם ומבקשים הם בשמו שאבוא אליו, ואני מגרשת אותם בכל יום מביתנו ונשבעת בפניהם שלא אראה את פניו לעולם. ואיך אבוא אליו לבקש ממנו להלוות לי כסף? ובכעס עזבה את בעלה ולא באה לבקרו שלושה ימים. ביום הרביעי לא התגברה על רחמיה אליו, ובאה לראות בשלומי. בחרדה הביטה האשה על בעלה האסיר, וראתה שנוטה הוא למות ומאשים הוא אותה בכך. "רוצה את שאתענה כאן עד שאמות ולאחר מותי תינשא לי לנתן". אמר לה בעלה. "דעי לך שהאלקים ידרוש ממך את עלבוני וינקום נקמתי". אבל האשה החליטה בתוקף "לא אבוא אליו באיסור! גרשני, תן לי גט פיטורין, ואבוא אליו בהיתר!". דרשה ממנו. "זה הדבר!" קרא הבעל בנצחון, הוא אשר שאמרתי, רצונך להיות אשתו". ואשתו חנה החסודה, שומעת עלבונה ובוכה. "מי שמע על בעל ששולח את אשתו לנאוף כדי להוציאו מבית-הסוהר?" בכתה האשה. "לכי מכאן, שובי הביתה, ועזביני לנפשי, אשב כאן ואסבול עד שירחם עלי האלקים". גירש אותה בעלה מלפניו. והאשה הלכה בשברון לב לביתה. היא הצטערה מאוד, ומחשבותיה לא נתנו לה מנוח, ורחמיה על בעלה הסובל בכלאו גברו עליה.

התחזקה האשה, ושפכה את לבה בתפלה אל השם יתברך, וביקשה ממנו שיציל אותה ולא תכשל בעבירה. בלב כבוד יצאה חנה מביתה, והלכה אל ביתו של נתן צוציתא.

כשהודיעו לו משרתיו, על אשת חלומותיו הנמצאת בשער, הבטיח להם בשמחה, שאם אמת הם דוברים ישחרר אותם מעבדותם. הכניסוה עבדיו אל הארמון. לפני דלת חדרו עצרה האשה, וביקשה משפחתו לבשר לו על בואה. וגם לשפחה זו, הבטיח העשיר שחרור אם רצונו יתקיים.

ואז נכנסה אליו חנה משאת נפשו. העשיר התרגש מאוד, וקרא אליה: "מה בקשתך ותעש". השיבה חנה ואמרה: "בקשתי היא שתלוה לבעלי סכום כסף, שבו יוכל לשלם את חובותיו וישתחרר מבית הסוהר, שם הוא יושב זמן רב, חולה ומתענה קשות". מיד ציוה העשיר לעבדיו להביא לפניו את סכום הכסף הדרוש, ונתן לאשה בהתלהבות. "את כל רצונך אמלא" הבטיח העשיר. "יודעת את שבגללך אני סובל, אני חולה אהבה אליך, אנא התקרבי אלי והחיי את נפשי".

הרוצה פרק ה בתשובה קלג

”באתי אליך” אמרה אשה, והנני בידך, אך כדאי לך לחשוב היטב לפני שתחטא בחטא שאין כפרה עליו. הזדמנות גדולה יש לך כעת, לקנות חיי העולם הבא. למה לך להפסיד חיי עולם הבא במילוי תאוותך? חשוב נא כאילו באת על סיפוקך, חשוב על כל אלה המתפתים ליצר הרע, ואחר כך מתחרטים ואין מושיע להם. צא וראה כמה צריך אדם לטרוח כדי להגיע לחיי עולם הבא, ואתה יכול להשיג זאת בשעה קלה. התגבר על יצרך, שמע לעצת השכל, ולא לרגשות הלב, אל תאסריני על בעלי, ותזכה לחיי אושר בעולם הזה ובעולם הבא.

דברי האמת שדיברה בהתרגשות, ויצאו מלבה הכואב, נכנסו אל לבו של העשיר, במהירות קם ממיטתו, ונפל על פניו והתחנן אל ה', שיעזור לו להכניע את יצרו ולהתגבר על תאוותו, ולהדריכו בדרך הטובה והישרה. והקדוש ברוך הוא המקבל את כל השבים אליו בלב שלם, ועוזר למבקשי חסדיו, נעתר לו. קם העשיר ממקומו ונתן לאשה את הכסף שביקשה, ואמר לה ברגשות תודה: ”ברוכה את שמנעת אותי מעבירה חמורה והושעת אותי, לכי לשלום לביתך, ופדי את בעלך מכלאו”.

חזרה האשה חנה בשמחה גדולה לביתה, שילמה את חובות בעלה, והוציאה אותו מבית הסוהר. בביתם סיפרה לו את מה שאירע בבית העשיר, אבל בעלה לא האמין לה שקיבלה את הכסף בלי שתחטא עם נתן העשיר.

באחד הימים ראה התנא הקדוש רבי עקיבא מבעד לחלון ביתו, איש רוכב על סוס ועל ראשו אור זיו גדול וזוהר מזהיר כשמש. קרא רבי עקיבא את תלמידיו ושאל אותם: מי הוא זה האיש הרוכב על הסוס? וכשענו לו שהוא אדם פרוץ שעובר עבירות רבות. שאל אותם רבי עקיבא: האם אתם רואים משהו על ראשו? ענו התלמידים: לא. ביקש רבי עקיבא לקרא לאותו איש, ואמר לו: ראיתי אור גדול על ראשך, וסימן הדבר שאתה בן העולם הבא, הגד נא לי בזכות מה. סיפר נתן לרבי עקיבא את הסיפור עם חנה אשת האיש העני. אמר רבי עקיבא: אכן דבר גדול הוא להכניע את יצר הרע, ואם חזרת בתשובה שלימה וזכית לכתר האור שבעולם הזה, כמה וכמה יהיה שכר חלקך בעולם הבא. לכן שמע לעצתי, בא שב לפני ואלמד אותך תורה. הסכים בעל התשובה, והגיע לדרגה גבוהה מאוד בחכמת התורה.

וכתב רש"י^[רעז], שלכן נקרא בשם 'נתן צוציתא' על שם ניצוצין דנורא שהמלאך פשט את ידו וקיבל את תשובתו, ורבותינו בעלי התוספות כתבו^[רעח], במדרש שהיה נר דולק על ראשו.

והנה מבואר בדברי רש"י ז"ל ששמו האמיתי של מר עוקבא היה רבי נתן צוציתא, ואחר שעשה תשובה החליפו שמו ונקרא בשם מר עוקבא. וטעם הדבר הוא על פי מה שאמרו חז"ל^[רעט], שבעל תשובה ישנה את שמו, וכתב הרמב"ם בהלכות תשובה^[רפ] "מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ה', ומשנה את שמו, כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים".

אין להתייאש מאף יהודי

שערי התשובה אינם ננעלים לעולם, ובשום אופן אין להתייאש כלל וכלל מאף יהודי באשר הוא שם, ואפילו אם הרשיע מאוד מאוד, תמיד לקרב את האדם הרוצה להשיב את לבו אל ה' לחיות חיי תורה ולקיים את מצוותיו. בענין זה מובא סיפור נפלא שסיפר החסיד רבי יוסף פרגר מבריסק זצ"ל, ששמע כש"ב של מרא דאתרא רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל^[רפא].

בימיו של הרבי מאפטא בעל 'אוהב ישראל', נתפס יהודי אחד לעונות, הוא התדרדר כל כך עד שרחמנא ליצלן המיר את דתו לנצרות. הוא עלה במהרה לגדולה בקרב הגויים, עד שנתמנה לשר במדינתו. פעם לפני חג הפסח, ישבו השרים על מדוכת הדם הנוצרי שהיהודים צריכים כביכול לערבב במצות. נענה הלה ואמר: יודעים יפה אתם כולכם, שאני שונא שנאת מוות את היהודים בני אומתי, אולם לא אוכל לשאת עיוות דין,

סיפור

רעז. שבת נו, ב ד"ה נתן.

רעה. שבת שם ד"ה דצוציתא.

רעט. ר"ה טז, ב.

רפ. ה' תשובה פ"ב ה"ד.

רפא. אמרות חכמה פרשת קורח.

הרוצה פרק ה בתשובה קלה

ויודע אני באמת שכל עניין עלילת הדם בשקר יסודו. נתקבלו דבריו על לבם ונתבטלו המזימות.

כיון שנתגלגלה זכות על ידו, נהפך לבו לטובה ונתעורר לחזור בתשובה. בא המומר אל הצדיק מאפטה, ואמר: רוצה אני לחזור בתשובה. אבל הרבי גירשו מעל פניו. המומר לא אמר נואש והוסיף להטריד את הרבי, עד שיום אחד התרעם עליו הרבי, וקרא: צא מפה ואם לאו אכך במטה. ותוך כדי דיבור הפליט מפיו: "כשם שמקל זה לא יצמיח פרי, כך אתה לא תחזור בתשובה".

שכב המומר אחרי כן ליד מפתן חדרו של הצדיק ובכה בכי תמרורים כל הלילה, הבוקר אור ו"האזהב ישראל" מאפטה רואה את מטהו, והנה פלא פלאים, המקל הוציא פרח וגמל פרי, מיד ציוה להכניס את המומר לחדרו, וקיבלו בסבר פנים יפות, ונעתר להורות לו דרכי תשובה.

כל זמן שהנר דולק

דוד המלך אמר בתהלים^[רפב], אשרי 'איש' ירא את ה'. אמרו רבותינו ז"ל^[רפג], בעודו איש. ופירש רבינו יונה ז"ל^[רפד], שכוונת הדברים שהאופן המעולה לעשות תשובה, זה התשובה שאדם עושה בצעירותו כשעדיין כוחו במתניו יתגבר על יצרו. אכן מוסיף רבינו יונה שבאמת כל תשובה מועילה, ולעולם אין להתייאש, ואפילו מי שכבר זקן ובא בימים, יכול לחזור בתשובה, כל זמן שהוא חי ונושם, הוא עדיין יכול לתקן את מעשיו ולחזור בתשובה. כמו שנאמר^[רפה] 'תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם'. ואמרו חז"ל^[רפז], עד דכדוכה של נפש.

רפב. תהלים קיב, א.

רפג. ע"ז יט, א.

רפד. שערי תשובה שער ראשון אות ט.

רפה. תהלים צ, ג.

רפז. ירושלמי חגיגה פרק ב, הלכה א.

יש סיפור מפורסם על הגה"צ רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שפעם אחת נודמן ברחוב צדדי בשעה מאוחרת בלילה, וראה סנדלר יושב שפוף על מלאכתו ועובד במרץ לאור זנבו של נר שהלך ודועך. פנה אליו ר' ישראל ושאל: 'מדוע עורך יושב על מלאכתך, הלא שעה כה מאוחרת? והרי גם הנר עוד מעט ויכבה ולא יהיה בידך סיפק לפעול מאומה'.

'אין בכך כלום' ענהו הסנדלר, 'כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן!' רבי ישראל התרגש עד מאד למשמע הדברים, ואמר: כמה מוסר השכל ולימוד גדול בהלכות תשובה יש בדברי הסנדלר הללו, והלא דברים קל וחומר, אם לצרכו של הגוף צריך לעבוד כל זמן שהנר דולק ואפשר לפעול ולתקן לאורו, לצורכה של הנשמה על אחת כמה וכמה שעל האדם לעבוד לאור 'נר ה' נשמת אדם', וכל זמן שהנר דולק אפשר לתקן ולעשות תשובה. תלמידיו של ר' ישראל מספרים, שימים רבים שמעו את רבי ישראל מהלך בחדרו ומשנן לעצמו בהתרגשות עצומה: 'כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן'...

✧ המציאות של בעלי תשובה בדורינו ✧

וכך רואים בזמנינו את המציאות שיש הרבה בעלי תשובה, שהיו בעבר בעלי חטא גדולים, והגיעו למצבים של טומאה גדולה מאוד ה' ישמור, והחליפו את כל צורת חייהם והתקדשו והתקרבו אל ה' באמת, ויש מהם שנעשו צדיקים ותלמידי חכמים, ושינו הרגלים שהיו רגילים לעשות שנים רבות מימי קטנותם, וזה מחייב כל אחד ואחד, שעל ידי רצון אמתי וחיזוק ותפלה אפשר בסייעתא דשמיא לשנות את הדרך לגמרי.

מפגש עם בעלי תשובה בדורינו, לעיתים יכול לרגש ולהפעים גם את הוותיקים בדת, למשל, יש אדם שעבד בשבת רחמנא ליצלן, הוא היה בעל פרנסה טובה ועבד בחברה שבה הרויח הרבה כסף, ויום אחד התעורר והחליט לחזור בתשובה, הוא ידע שיפטרו אותו מהעבודה, ולא תהיה לו פרנסה, ולמרות זאת לא חשש ועזב את הכל והתקרב אל ה'. כמו כן שחקן ספורט ידוע ומפורסם, שכל עולמו היה הספורט, והיה נוהג לשחק בפני אלפי אנשים מעריצים שהיו שואגים בהתרגשות עצומה כל פעם שהוא עלה על המגרש, עד שיום אחד הוא

הרוצה פרק ה בתשובה קלז

מצא עולם חדש רוחני וטהור, והמיר את כל חייו בקדושה וטהרה ודבקות בה'. יש זמרת שהפסיקה לשיר בפני קהל מעורב. וכך הרבה מאוד בעלי תשובה, שכל אחד ואחד מהם ויתר והקריב חיים שלמים, אבל זכו באור ואושר מלא חפניים, וזו מסירות נפש גדולה, ולעולם לא מאוחר.

מובא במדרש^{[יפ]ו} שעם ישראל מכונה בשם "שושנת יעקב", מה מיוחד בשושנה? שושנה זו שרב (heat wave) יוצא אליה והיא כמושה (dried), יצא טל והיא מפרחתו. לעם ישראל יש כח מיוחד שיכול להשתנות ברגע אחד, להתעורר מעלפון לחיים חדשים, אדם שהוא כשושנה כמושה, הוא אבוד הוא שבור רוחנית, אובד עצות ודרך, ולפתע בא עליו טל של תחייה ורוח טהרה, והוא מתעורר לחיים חדשים לשם ולתפארת.

תמושיך לרכוב על הסוס... ❧

יסוד גדול הוא בעבודת השם, שאפילו אם אדם נכשל ונפל, והלך בעצת היצר הרע תמיד, העיקר הוא שלא ישאר שוכב שם, רק יתחזק וילחם עם היצר הרע מחדש. פעם אחת ישב הרב הצדיק רבי נח נפתלי מקוברין זצ"ל, יחד עם תלמידיו ודיבר בענין מצות התשובה, אחד מהתלמידים היה רבי מרדכי הזקן, שבנערותו גדל בכפר, פנה הרב אל רבי מרדכי ושאל אותו: "הרי אתה גדלת בכפר, האם רכבת פעם על סוס?"

סיפור

"בודאי!" השיב התלמיד, "לא פעם ולא פעמיים, מאות פעמים רכבתי על סוס". חזר הרב ושאל: "האם קרה פעם בעת שרכבת על הסוס, נפלת על הארץ?" השיב התלמיד: "כן, פעמים רבות נפלתי". שאל הרב: "ומה עשית?", השיב התלמיד: "קפצתי עליו בחיפזון עוד פעם ורכבתי". אמר הרב לתלמידים: כך צריך האדם להיות בעבודת ה', כאיש הרוכב על הסוס, כך ירכב על היצר הרע שלו, ואפילו אם היצר מפיל אותו, יקום תיכף ויחזור בתשובה וירכב עליו עוד, וכן בכל פעם ופעם בהתחזקות, כי אין יאוש בעולם.

קלח הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

צריך כל אדם לחזק את הרצון והחשק לעבוד את ה' בכל מצב ובכל לב, לא רק כשאתה נמצא במצב טוב ומוצלח, אלא גם כשיש נפילות, ולא הולך כל כך טוב, וזה כוונת דוד המלך ע"ה בתהלים^[רפח] 'ממעמקים קראתיך ה'.

✧ הדרך הנכונה להתגבר על היצר הרע ✧

כתב מרן רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל^[רפט], יש יצר הרע שמביא לאדם הרגשה של שפלות ודכאון, היות והוא בעל עבירות וקשה לו להתגבר, וכן יכול להיות יצר הרע של גאווה על זה שהוא בא לחזור בתשובה, שתי דרכים אלו אינם נכונות, וכל אחד צריך לכבוש את יצרו להגיע למצב הנכון על ידי שילמד על הנושא שהוא לקוי בו, למשל מי שהוא לץ ילמד דברים המשברים את הלב, ואם הוא שבור ילמד על ערך המצוות, ומשיראה את ערכן, ישמח שברוך השם הוא לומד ומקיים מצוות, וכל יום שעבר ולא חטא צריך לרקוד משמחה על זה שלא חטא, כי כל אותם בעלי תשובה שהם עצובים, תשובתם לא תאריך ימים, וכן כל אותם שהוללים ג"כ תשובתם לא תאריך ימים.

✧ מי שאינו שב ✧

ולעומת זאת, מי שאינו חוזר בתשובה, מפסיד את ההזדמנות המיוחדת לתקן את כל מה שנכשל ופגם, התשובה היא ממש עוגן הצלה בעבור החוטא.

הגה"צ רבי נסים יגן זצ"ל^[רצ], סיפר על כך מעשה באדם שלוה מאתים אלף דולר מהבנק, בתחילת הדרך הוא שילם את החדשי, אולם במרוצת הזמן נקלע לקשיים, ולא היה באפשרותו לשלם את החוב, כך נוסף לחוב ריבית, ולריבית נוספה ריבית דריבית, ויחד עם הקנסות גדל החוב והגיע לסכום עצום כמליון דולר.

סיפור

רפח. תהלים קל, א.

רפט. אור לציון חכמה ומוסר, עמ' קמט.

רצ. נתיבי אור, ערך תשובה עמ' תרסג.

הרוצה פרק ה בתשובה קלט

האדם בא אל הרב כולו אחוז בכי ורעדה, בקושי הוציא מפיו את המילים, לוקחים לי את הבית, לוקחים לי את העסק ואת החשק לחיות. יותר הוא לא דיבר הוא רק רעד. אשתו הוסיפה ואמרה בבכי, הבן אדם הזה כבר לא מתפקד, לא מסוגל לעבוד, ובמצב הזה הוא לא מסוגל להחזיר חובות.

והנה יום אחד מצלצל מנהל הבנק לאדם הזה, ומספר לו, ראיתי את שטר החוב שלך, תבוא מחר לבנק בשעה עשר בבוקר, ואני אמחק לך את כל החוב, בלי ריבית ובלי תשלומים, כל מליון הדולר אני מוחק. מובן מאליו שמיד יקבל האדם מצב רוח מרומם, והרעד יהפוך לשמחה.

אך מה נאמר על האדם הזה, אם למחרת בבוקר במקום להגיע אל הבנק למחוק את החוב כפי שנקבע, הוא אומר ברוב יאושו 'הרי אני בעל חוב גדול כבר אין לי תקווה לשלם את החוב' ועל כן הוא הולך לשחק בכדור ומטייל או יוצא לקנות פיצה? אחר כך הוא נזכר וחושב אולי בכל זאת אלך לבנק, ולבנתיים המנהל כבר הלך... כמה טיפש האדם הזה שלא השכיל לבוא אל הבנק בזמן, כדי לחסוך מעצמו את כל החוב הנורא שמוטל עליו.

דוד המלך ע"ה אומר^[רצא] 'ה' משמים השקיף על בני אדם לראות היש משכיל'. השי"ת יורד אל האדם ואומר לו, ראה את שטר החוב שלך, אתה חייב בתשלום ובריבית וריבית דריבית, גיהנם, מחלות, צרות, אסונות וגזירות קשות ר"ל, כל חטא שעברת, הקב"ה מציע לך הצעה, מתוך התחשבות ורחמנות, אני מציע למחוק את כל החוב, רק תבוא ותעשה תשובה, כמה טיפש האדם שלא מנצל את ההזדמנות להסיר מעליו את העול הכבד של חוב העונשים הנוראים.

✧ בזכות מצוה קלה מעוררים את האדם מן השמים ✧

לפעמים יש מצב שאדם נופל לשאול תחתית, הוא כל כך מרבה לחטוא, ואז בזכות מצוה קלה, מעוררים אותו מן השמים, והוא זוכה להתקרב אל ה' ולעשות תשובה שלמה.

מסופר [יציב] שפעם נכנס יהודי אל ביתו של האדמו"ר רבי יהושע מבעלזא וצ"ל, ועל פניו היה ניכר עצב ויגון עמוק. כאשר פתח האיש את פיו לספר את אשר על לבו, התבררה הסיבה לכאבו הגדול. וכה סיפר האיש בקול בכי: בני יחידי אהוב לבי, התחבר לחברים רעים ופוחזים, והם השפיעו עליו לרעה, עד שיצא לתרבות רעה ר"ל, הוא והתדרדר עוד ועוד, וכעת... יצאה אנחה שוברת לבבות מתוך פיו של האיש, רוצה בני לשאת אשה נכריה. כששמעתי זאת כעסתי כל כך עד אשר גרשתי אותו מביתי, והרימותי את קולי ואמרתי לו בזעם שאיני רוצה לראות יותר את פניו. אך לאחר מעשה עשיתי חשבון נפש וחשבתי לעצמי, אולי טעיתי, אולי הייתי צריך לדבר ולהשפיע עליו בדרך אחרת.

השיב הצדיק ואמר: אכן כך, לא נכון עשית להרחיקו מהבית, אתה צריך לשנות לגמרי את התנהגותך כלפי הבן הסורר, ומעתה תתחיל לקרב אותו אליך, השב אותו לביתך, והשתדל להביא אותו אלי.

כאשר חזר האיש אל עירו, פנה מיד לחפש את בנו, ולתדהמתו הוא מצא את הבן במצב מוזר במיוחד, והוא לא האמין למראה עיניו, אותו בן שעזב את ביתו ברוב גאווה, היה עכשיו מסכן ואומלל, בגדיו היו קרועים ומקום מגורים כלל לא היה לו, עשה איפוא האב כדברי הרבי, ופנה אל הבן ואמר: בוא הביתה. הבן הסכים, ובבואו לבית זכה הבן ליחס נפלא, אביו האכילו והשקהו במיטב המאכלים והמשקאות, ורכש בעבורו בגדים חדשים ונאים. ובמשך כל אותה תקופה לא דיבר האב עם בנו כלום על אודות נשואיו לאותה נכריה, והבן התענג על שהותו בבית אביו והתאושש מהעוני והמחסור שהיו מנת חלקו בעת האחרונה.

באחד הימים פנה האב אל הבן ואמר, אני מתכונן לנסוע לבעלזא, אולי תפוזן להצטרף אלי, הבן שהכיר טובה לאביו על כל מה שעשה בעבורו, החליט לגרום לו קורת רוח והצטרף לנסיעה, במהלך הנסיעה שוחחו השנים על נושאים רבים, ובין היתר דיברו על אודות נישואיו של הבן. באותו רגע לבשו פני הבן ארשת של נחישות ועקשנות, ואמר חד משמעית: "בענין זה

הרוצה פרק ה בתשובה קמא

לא אשנה את דעתי, ואיש בעולם לא יצליח להשפיע עלי לשנות דעתי, גם הרבי שלך לא יצליח בכך”.

ומה בדבר בני משפחתה של אותה נכריה, שאל האב את הבן, כיצד לא תחשוש מהם שמא רוצחים ושוודדים הם? הוי אבא! השיב הבן בביטול, למה תחשוב כך? הם אנשים הגונים וישרים, אני לא חושש מהם כלל וכלל! בהגיעם לבעלזא, נכנסו שניהם אצל הרבי, והרבי פתח בשיחה ידידותית עם אותו בן, עד שחש כי הבן רוחש לו אמון רב. ואז הגיש לו הרבי “טלית קטן” מצוייצת לבנה כשלג, ואמר: ‘לבש את הציצית הזאת מתחת לבגדיך’, הרי אתה נמצא בקרב הנכרים, וזהו מקום סכנה, והטלית הזו תהא לך לשמירה. הבן שרחש אמון לרב ושמח כי הרבי כלל אינו מנסה להשפיע עליו לבל ינשא לנכריה, הסכים ללבוש תמיד את הטלית.

זמן קצר לאחר ששבו האב ובנו מנסיעתם לבעלזא הגיע מועד הנשואין של הבן, ואותן נשואין אמורים היו להערך בהילולא וחינגא כדרכם של הנכרים. על פי עצת הרבי מבעלזא השתתף בטקס גם האב היהודי, הוא ישב מן הצד ליד שולחן קטן שהוכן במיוחד בעבורו, ועקב בעיניו אחר הנכרים המתהוללים, בראש השלחן ישב בנו החתן והשתכר והתהולל כחבריו הגויים. כטוב לכו ביין חש הבן החתן בחום רב, והסיר את בגדו העליון, אך למרות זאת יקד היי”ש בקרבו והציף אותו בחום, ניסה החתן להשתחרר מעוד מלבוש ומעוד מלבוש, עד אשר נגלה לעיני כל קהל הנוכחים בגד מזור טלית קטן בצבע לבן. הביטו! קרא אחד הנוכחים בתדהמה, הן זהו בגד של יהודים, החתן לובש בגד של יהודים, החתן הוא יהודי! צעקו אחריו שאר הנכרים, ובחמת זעם התנפלו עליו, מדוע אמרת שאתה גוי, כיצד העזת? הרעימו בקולותיהם והרביצו לחתן מכות קשות ומכאיבות, ולבסוף גורש מהחתונה ונאלץ לנוס על נפשו כל עוד רוחו בו.

אז נזכר החתן בדברי אביו על אודות משפחתה של הכלה, הוא למד בדרך הקשה, שאכן בני משפחתה אינם אלא חבורת רוצחים ושוודדים, החבילה נתפרדה איפוא, והבן נעשה לבעל תשובה וחזר לצור מחצבתו.

גם מי שנדחה יכול לשוב

בספר מתוק לנפש ומרפא לעצם^[רצג] מסופר סיפור נפלא, שממנו יש ללמוד שגם אדם שעל פי דין אין לו תשובה, אם יתאמץ בכל כוחו יזכה גם הוא להתקרב אל ה' אשר ידו פשוטה לקבל שבים, ואין שום נשמה אשר נידחת ללא תקנה.

לפני כשש מאות שנה היה יהודי בארץ ספרד, ושמו היה יעקב אבולעפיא, הוא היה עוסק בסחורה וגם היה עושה מצוות ומעשים טובים. כשהגיע לגיל ששים וחמש נכשל באיזו עבירה גדולה, וכיון שנכשל בעבירה נברא מאותה עבירה קטיגור אחד שהכשילו בעוד עבירה, וכך התדרדר האיש מדחי אל דחי עד שיצא לתרבות רעה. הוא היה חוטא ופושע ברבים בפרהסיא ללא כל בושה, והגיע למצב נורא ואיום שהיה מסית את הנוצרים נגד היהודים, וכתוצאה מכך נרדפו היהודים עד חרמה.

סיפור

לאחר זמן מה, התהפכה רוחו בקרבו, ורוח הטהרה נתלכשה בקרבו, ורצה לחזור בתשובה. הוא פנה אל הגאון רבנו חפץ ז"ל, שהיה מפורסם בתורה ובחסידות. אבל רבנו חפץ שידע את מעשיו הרעים, לא רצה בשום פנים לקבל אותו בתשובה. ובפרט שבאותו רגע שבא יעקב אבולעפיא לביתו של רבנו חפץ, היה זה ביום ששי פרשת ויצא, והיה רבנו חפץ עוסק בפרשת ויצא בפסוק "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע", הבין רבינו חפץ שזה סימן מן השמים שלא יקבל את יעקב אבולעפיא. וכן עשה ודחה אותו בשתי ידים ולא רצה לדבר אתו ולתת לו תיקון על מעשיו.

יעקב אבולעפיא לא התייאש, הוא סגר את כל עסקיו בספרד, ונסע למדינת צרפת. כשהגיע לשם הלך אל רבנו פרץ שהיה חכם העיר פריס, ושפך לפניו צרתו, והתחיל לבכות שיראה לו את דרך התשובה. אך גם רבנו פרץ דחה אותו בשתי ידים, לאחר שגרם צרות רבות לישראל, חטא והחטיא את הרבים, ואמר שאין לו תקנה.

הרוצה פרק ה בתשובה קמג

אך יעקב אבולעפיא לא התייאש, הוא שמע שיש בפריס ישיבה ובראשה עומד רבינו נתנאל, שהוא אדם נוח וענוותן, ופנה אליו לבקש שידריך אותו לעשות תשובה, אך גם רבנו נתנאל דחה אותו ולא רצה ללמדו דרך תשובה.

כאשר ראה יעקב אבולעפיא שאף רב אינו מוכן לקבלו, החליט שהוא יפנה בעצמו אל השי"ת, הוא הלך אל מחוץ לעיר אל מקום נידח, ושכר שם חדר למגורים, והיה יושב שם יומם ולילה ובוכה, הוא לבש שק והתחנן לפני בורא העולם שימחול על כל עונותיו. וכך היה אומר: רבנו של עולם! אני מוכן ומזומן שתביא עלי יסורים ועונשים כבדים על עונותי שהכעסתי אותך, ואני מתחרט על כל מה שעשיתי. הוא התענה כל יום שני וחמישי בשבוע, ואמר: רבנו של עולם! הריני חוזר בתשובה ומרבה בתפלות משך שנה תמימה ברציפות, יהי רצון שתקבל את תשובתי ברחמים וברצון.

לאחר שנשלמה השנה, באותו יום כלתו של רבנו פרץ, הגיעה שעת לידתה, אך היא היתה מקשה ללדת, ורבנו פרץ שלח שליח שיאסוף מנין מהרחוב לעשות לה 'התרת נדרים', כי זו סגולה למקשה לילד לעשות התרת נדרים שעל ידי זה תילד בנקל. השליח הביא מנין וביניהם היה יעקב אבולעפיא, הם עשו 'התרת נדרים' ומיד ילדה בקלות בן זכר. והרב הזמין אותם לברית.

בלילה שלפני הברית דיברו ביניהם מה שם לקרא לילד הנולד ומי יהיה הסנדק. ביום השמיני באו כולם לברית, רבנו פרץ ניגש לבנו ואמר לו: בלילה נגלה אלי מלאך אלקים ואמר לי, כאשר יבואו מחר אנשים לברית, תראה ביניהם אדם שמעל ראשו אור זוהר, הוא יהיה סנדק. אמר לו הבן: גם אני חלמתי בדיוק חלום זה. אמרו: אם כן בודאי צריך לקיים את דבר החלום. אורחים רבים הגיעו וביניהם הגיע רבנו נתנאל, והוא פנה אל רבנו פרץ ואמר לו: אמש חלמתי חלום שמלאך אלקים פונה אלי ואמר: מחר יבוא אדם לברית שמעל ראשו נראה אור זוהר, הוא יהיה סנדק, וגם שם הילד תקראו כשם הסנדק.

לפתע נכנס אדם והיה אור זוהר על ראשו, ואלה שחלמו ניגשו אליו וביקשו שיהיה סנדק, בתחילה הוא סירב מתמת בושה וענוה, אך לאחר שהפצירו בו הסכים, הוא ביקש ללכת לטבול, וכשחזר מהטבילה ראו

קמד הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

שהאור זוהר יותר. הושיבו אותו על הכסא וכל הזמן האור זהר על ראשו. לבסוף שאלו אותו מה שמו, השיב: שמי יעקב, ונקרא שם התינוק בישראל: יעקב.

לאחר הברית שאלו אותו מה מעשיך, אמר יעקב לרבנו פרץ: כבודו לא מכיר אותי? שנה שעברה באתי לקבל מכבודו דרך תשובה, וכבודו דחה אותי, אבל ברוך הוא וברוך שמו אשר ידו פשוטה לקבל שבים, פנית להשם יתברך במשך שנה, ולא התייאשתי. אמרו לו אם כן גדלה שמחתינו כפליים, שאף על פי שדחינו אותך החזקת מעמד ועלית במסילה העולה בית ה'.

אפילו תשובה חלקית חשובה מאוד בשמים

מצות תשובה כתובה בתורה בשני פסוקים^[רצד] בתחילה כתוב, "ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו" ובהמשך כתוב, "ואתה תשוב ושמעת בקול ה'". וצריך להבין מדוע כפלה התורה ב' פעמים את ענין התשובה. וכתב רבינו בעל צרור המור ה"ה רבי אברהם סבע זצ"ל, חמיו של מרן הבית יוסף זצ"ל, וז"ל: מה שכתב למעלה "ושבת עד ה' אלקיך" אותה תשובה לא היתה תשובה גמורה, על כן אמר כשתכיר מעלת התשובה, אתה תשוב מעצמך ועשית את כל מצותיו, וכפי שאמרו חכמים מתוך שלא לשמה בא לשמה.

למדנו מדבריו חיזוק נפלא ועצום בעניני התשובה, לפעמים אדם מתייאש מלשוב בתשובה, באומרו איך אשוב ממעשי הרעים, הלא דרגות התשובה גבוהות מאוד, ואין בכחי לעלות ולטפס עליהם ועקב כך הוא עוזב את הכל, לכן צריך אדם לדעת, שכל המחשבות האלו עצת היצר הם, שהרי מכאן למדנו אף כאשר עושה האדם תשובה שאינה גמורה, מקובלת היא ומרוצה לפני הקב"ה, שהרי על תשובת בני ישראל שאינה גמורה כתוב בתורה "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך" וגו'.

רצד. דברים ל, ב. ושם ל, ת.

הרוצה פרק ה בתשובה קמה

ובדבריו כתב המבי"ט בספרו "בית אלקים"^[רצ"ה] וז"ל, אע"פ שמצות התשובה היא חרטה ועזיבת החטא, מ"מ אינו כשאר המצוות שהעושה חלק מהמצוה אין לו שכר כלל, כמו מצות ציצית שהיא בד' כנפות והעושה ציצית בג' כנפות לבד, לא עשה כלום. אולם במצות התשובה החרטה לבד בלא עזיבת החטא, מועילה גם כן, וכן עזיבת החטא בלא חרטה. וכמו שמצינו באחאב שנכנע מלפני ה', וקרע בגדיו וצם ושכב בשק, שנראה כמתחרט על מה שעשה, ולא עזב את כל חטאיו, ועם כל זה הועיל לו, כמו שנאמר^[רצ"ו] "הראית כי נכנע אחאב לכן לא אביא הרעה בימיו", ע"ש עוד בדבריו.

❧ כיצד יתחיל לשוב מי שהתייאש מהתשובה ❧

הנה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל^[רצ"ז], נשאל אודות בעל עבירה, שכבר התייאש מלעשות תשובה, כיצד יתחיל בכל זאת לשוב?

והשיב הרב מילר זצ"ל, אדם המעשן עשרים סיגריות בשבת, וחושב כי הוא אינו יכול לשבור את הרגליו בשום פנים, נאמר לו: תעשן רק תשע עשרה סיגריות. אם הוא מסרב להפסיק לעשן סיגריה אחת, בכך הוא חוטא חטא גדול. ביותר העניין נבחן על פי מאמר הגמרא^[רצ"ח] "גדול עונשו של לבן מעונשו של תכלת" כלומר, בעבר כאשר הציצית היתה מורכבת מחוטי לבן מצויים וזולים, ומחוטי תכלת נדירים ויקרים, כאשר התרשל אדם בחוטי התכלת הרי נענש על כך, כי היה צריך לרכוש בכספו מצוה גדולה זו, אולם במקרה שהתרשל אדם גם בחוטים הלבנים, עונשו גדול פי כמה וכמה, כי קל וזול יותר להשיג מצוה זו ולקיימה. כלומר כאשר קל לו לאדם לקיים מצוה והוא אינו מקיימה עונשו כבד. וכן אדם המסרב לעשן סיגריה אחת פחות מהכמות אליה התרגל, נענש קשה, כי מעשה קל שהיה בידיו ולא עשהו, מחייבו יותר ממעשים מורכבים יותר.

רצה. שער התשובה פרק י"ב.

רצו. מלכים א, כא, כט.

רצז. אור עולם חלק י, עמ' קלא.

רצח. מנחות מג, ב.

קמו הרוצה לעולם לא להתיאש בתשובה

ולכן האדם הרוצה לעשות תשובה וקשה עליו, לכל הפחות יעשה תשובה כל שהיא, תשובה חלקית, מפני שחוסר עשייה הוא הדבר החמור ביותר, מי שאינו מצליח לעשות תשובה מלאה ולהיות צדיק גמור, יעשה לפחות משהו בכיוון הרצוי.

והוסיף הרב מילר, כשאנו מתפללים "השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך" הכוונה היא, שאנו רוצים תשובה מושלמת, אולם מי שאינו יכול להגיע לעשות תשובה מלאה, לפחות יעשה תשובה חלקית. אם אינך יכול להיות צדיק גמור, הפחת קצת מרשעותך. למשל אדם היושב וסועד במסעדת טריפה זה עתה סיים את סעודתו ומגישים לו קינוח "מעדן סרטנים", והנה צועקים אליו "אל תאכל זאת, אינך חייב, לפחות את הקינוח השאר", הכי קל לעצור את אכילת הקינוח, כי אז האדם אינו רעב כל כך, אולם אדם שאינו מסוגל להפסיק אף אכילה זו, עונשו חמור ביותר.

אדם מבוגר, יצרו אינו תקף כל כך כאשר היה בעודו צעיר, עתה לפחות עליו להשתדל לעשות תשובה, כמובן שהוא חייב בתשובה בהיותו צעיר והדם זורם בעורקיו, אולם גם אם לא שב בהיותו צעיר, עתה כאשר הוא מבוגר ואפילו זקן עליו לעשות תשובה ואפילו חלקית.

❧ הבא להיטהר מסייעין בידו ❧

וכתב רבינו יונה ז"ל [רצ"ל] וז"ל, והתבאר בתורה כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו, שנאמר "ושבת עד ה' אלוהיך" וגו', ואומר בגוף הענין "ומל ה' את לבבך" וגו', להשיג אהבתו על כן אמרה התורה ב' פעמים, ענין התשובה להורות שאם אך יתחיל האדם לעשות תשובה אף כי תהיה בדרגה הנמוכה תשובה מיראה, יסייעוהו משמים להגיע לתשובה המעולה תשובה מאהבה. וכן מדוקדק בפסוקים שבתחילה נאמר "והיה כי יבואו עליך הברכה והקללה וגו', ושבת עד ה' אלקיך",

הרוצה פרק ה בתשובה קמז

היינו תשובה מפחד הקללות ולבסוף "ומל ה' את לבבך לאהבה את ה' אלוהיך ואתה תשוב" וגו', תשובה מאהבה.

מעשה ביהודי בעל בית חרושת לשקיות ניילון, שהלך אחר עצת אשתו לעשות מלאכתו רמיה, בחושבו הרי אין הלקוחות נוהגים לבדוק את כמות השקיות באריזה, על כן הציעה לו שישווק בכל אריזה של מאה שקיות, רק תשעים וחמש שקיות, וכך עשה. ואף הלך והפחית עד שמונים וחמש שקיות בכל אריזה. וכך עברו שנים רבות ואיש לא תפס אותו בקלקלתו.

סיפור

יום אחד החל עושה חשבון הנפש עם עצמו, מה יענה ביום פקודה כשיתבעוהו על מעשה הגניבה, נכנס אל הגה"צ רבי יצחק זילברשטיין שליט"א מבני ברק, ושטח לפניו את מר לבו הציע לו הרב, שאם עד היום שיווק שמונים וחמש שקיות הרי מעתה יוסיף חמש עשרה שקיות, דהיינו שימכור מאה וחמש עשרה שקיות, בכל אריזה, ובכך יוכל לכפר על מה שעשה.

היהודי קיבל את הפסק, והחל מאותו יום לשווק מאה וחמש עשרה שקיות באריזה של מאה, לא עבר זמן רב ומיודענו חוזר שנית אל הרב, ומספר לו שאחד הלקוחות החליט לספור את האריזה, ומצא בה מאה וחמש עשרה שקיות, ומיד פנה הלקוח אל כלי התקשורת, וסיפר להם מעשה זה, ואלה פרסמו את הסיפור 'בחדשה מרעישת', כיון שלא האמינו שגם בתקופתנו יש סוחר המוכן לשווק יותר ממה שמודפס על שקית המוצר, הוסיף ואמר: לא רק שזכיתי לקדש שם שמים ברבים, שהציבור ראה את צדקותו וישרותו של סוחר יהודי, אלא שלאחר הפרסום הוצף בית החרושת בהזמנות כה מרובות עד שאין לנו אפשרות להשתלט על הכמות, ובוה זיכו אותו מן השמים שע"י כך כל אדם קנה ממנו את המוצר וכולם קבלו את גולתם ותקן את המעוות.

**- פרק 1 -
פרטים במצות
תשובה**

↪ תשובה באותו מקום ובאותה אשה ↪

אמרו חז"ל^[ש], היכי דמי בעל תשובה? כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה וכו'. באותה אשה באותו פרק באותו מקום. כלומר שהאדם יעמוד שוב באותו נסיון שהיה בו קודם ויתגבר ולא יחטא.

וכתב הרמב"ם^[שא] אי זו היא תשובה גמורה? זה שבא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשלוך כח. כיצד הרי שבא על אשה בעבירה, ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו בה, ובכח גופו ובמדינה שעבר בה, ופירש ולא עבר, זהו בעל תשובה גמורה. וזהו מה שאמר שלמה המלך^[שב] 'זוכר את בוראיך בימי בחורתיך'.

ויש ללמוד מדבריו, דאם אדם נכשל חס ושלום בראיה אסורה, אוי יתגבר תיכף ומיד בשעת מעשה שלא להביט עוד, וזה נחשב שעשה תשובה באותו אשה ובאותו מקום ובאותו פרק, וזה נקרא תשובה שלימה.

ענין התשובה הוא להיזהר שלא להיכשל באותו חטא פעם נוספת, שאפילו אם יזדמן שוב באותו מקום ויכנס שנית באותו נסיון שהיה לו שבעבר נכשל בו, וכעת יתגבר ולא יחטא, בזה יתקן את החטא ויטהרו, וכך יתגלה שבאמת

ש. יומא פו, ב.

שא. פ"ב מהל' תשובה ה"א.

שב. קהלת יב, א.

הרוצה פרק ו בתשובה קמט

שב מדרכו הרעה. ואדם הרוצה לתקן את חטאו עוד יותר עליו לתקן את הדבר ולעשות ממנו מצוה ממש, והיינו שבאותו אבר שחטא יראה איך לקיים בו מצוה, ובזה לא רק שיעשה תשובה על חטאו אלא תהיה זו תשובה מאהבה שזדונוֹת נעשות כזכויות^[שג].

בענין זה הביא בספר טיב התורה פרשת תרומה^[שד], את דברי הירושלמי^[שה] שהקב"ה ציוה על בני ישראל לאחר חטא העגל לבנות את המשכן ולעשות כפורת זהב טהור, כדי שיבוא זהב של כפורת ויכפר על זהבו של עגל, ולכן נקראת 'כפורת' מלשון כפרה. ופירשו המפרשים שכל ענין הזהב שבני ישראל נתנו בבניית המשכן נועד לכפרה על חטא העגל, כי התשובה והכפרה על כל חטא צריכה להיות באותה בחינה ובאותה מידה של החטא, במה שאדם נכשל ופגם ע"י החטא, עליו להביא נגדו בדיוק את אותו הדבר כדי לתקנו.

ובך יעשה בכל עבירה ובכל חטא שחטא, וכגון אם חטא בעיניו בהסתכלות רעה, ילמד תורה ויעיין בה בעיניו, ובזה יכפר ויתקן את עיניו. ואם חטא בידיו ועשה בהם איזה חטא, יעסוק בצדקה בידיו או יעשה בהם שאר מעשים טובים. אם חשב מחשבות שאינן טהורות, יחשוב מחשבות טובות בתורה ובעבודה, ואם דיבר לשון הרע יעסוק בתורה בפיו בהרמת קול, וכמו שאמרו חז"ל^[שז], מה תקנתו של מספר לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה. על דרך זו, אם עשה עבירה בשותפות עם חבריו או עם כמה אנשים ביחד, יראה לתקן זאת ע"י עשיית מצוה בשותפות.

ומכל מקום כתב הרמב"ם^[שז] שלמרות שתשובה גמורה היא שאדם שב בתשובה כשהוא בכוחו ויש לו אפשרות לעשות עבירה, אך בכל זאת אם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה, אף על פי

שג. יומא פו, ב.

שד. עמי תעח.

שה. שקלים פרק א הלכה א.

שו. ערכין טו, ב.

שז. פ"ב מהל' תשובה ה"א.

קנ הרוצה פרטים במצות תשובה בתשובה

שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו, ובעל תשובה הוא. ואפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו, כל עונותיו נמחלין. וכתב הגר"א [טח] יש שני דרכים בעבודת ה', יש גיבור איש, ויש גיבור בשעה שבאה עבירה לידו והוא מתגבר וכו'. כלומר שיש אדם שהוא בעצם לא אדם בעל מדרגה גדולה, אבל כשבא לידו עבירה והוא מתגבר, הוא יכול באותה שעה להגיע למדרגות גדולות ונפלאות.

ובספר הקדוש חסד לאברהם [טו] כתב, שהתשובה צריכה להיות באותו זמן, ולכן תיקון השבתות, צריך להיות ביום שבת קודש, ולכן נקרא יום כיפור בשם 'שבת שבתון', דהיינו שעל ידי יום כיפור שנקרא שבת, יהיה תיקון לשבתות הרבה, וזה נקרא שבת שבתון.

✧ תשובה כשהוא עדיין באותו מצב ✧

כתב בספר שומר אמונים [טז] בשם אחד הצדיקים זצ"ל, שהיצר הרע ממציא לאדם בכל פעם תירוצים שונים להדיחו מעבודת ה', פעמים האדם מתרץ את עצמו שאין לו אפשרות לעשות תשובה ולהתחזק בעבודת ה', מכיון שיש לו אשה המונעתו אשר היא לו למכשול והיא אשר מונעתו. פעמים מתרץ עצמו שאין הזמן עכשיו מסוגל כל כך ודוחה את התשובה ועבודת ה' לזמן אחר. פעמים מתרץ את עצמו שאין המקום מסוגל, אמנם כשיעבור למקום אחר שם יעשה תשובה, ועל ידי כך דוחה את התשובה. תירוצים אלו באים מהיצר הרע, הרוצה להדיחו מעבודת ה' ולהפילו לבאר שחת. על זה אמרו חז"ל: היכי דמי תשובה? כלומר באיזה צורה אפשר לשוב בתשובה. "באותה אשה" עצמה שחלק לך ה', "ובאותו זמן" שאתה עומד, עם הסביבה והחברים שאתה מצוי עמם. "ובאותו מקום" דוקא שאתה עומד עליו, והנסיגות שאתה מתנסה בהם עכשיו. רק באופן כזה יגיע האדם לתשובה. אבל כאשר האדם בא עם דחיות ותירוצים

שח. פי' הגר"א לאיוב ו, ב.

שט. לר"ה, ד"ה בגמ' מגילה.

שי. דרוש הבטחון.

הרוצה פרק ו בתשובה קנא

לא יגיע לעולם לתשובה, כי שערי תרוצים לא ננעלו. ועל זה אמרו חז"ל [שי"א], אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה."

ומובא בגמ' [שי"ב] שריש לקיש למד מרבי יוחנן את ההלכה שאסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, ומאותו רגע קיבל על עצמו הלכה זו, וכל ימיו לא מילא את פיו שחוק. ורבינו בעל בן איש חי זצ"ל, מוסיף על הענין הזה [שי"ג], שריש לקיש היה בטבעו ברחוק, ולכן היה לו קשה מצד טבעו, ועם כל זה קיבל עליו קבלה זו, והיה נזהר בה כראוי. ריש לקיש לא המתין רגע אחד ומיד אחר שלמד מרבי יוחנן את ההלכה תיקן מה שהיה צריך לתקן.

מסופר על הגה"צ רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל, שאמר פעם לרבו הגה"צ רבי ישראל מסלנט זצ"ל, אם היה לי את המח של השאגת אריה, ואת הלב של בעל היסוד ושורש העבודה, ואת המדות של רבינו, אז הייתי יכול לעבוד את ה'. אמר לו ר' ישראל: נפתלי נפתלי, במח שלך! בלב שלך! ובמדות שלך! עליך לעבוד את ה' ולהיות מה שאתה צריך להיות.

וידוע בשם מרן החפץ חיים זצ"ל [שי"ד], שאמר בדרך רמז על הפסוק [ש"ט] 'של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא'. שלפעמים נדמה לאדם שהתנאים שבהם הוא מוכרח להתקיים מפריעים לו בדרכי עלייתו בהר ה', ויש שחושב שלגמרי אין לו אפשרות במצבו לקיים תורה ומצוות, ומשאיר את חובותיו לזמן אחר יותר מתאים, "ולכשירחיב". אבל זוהי טעות מוחלטת, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, בכל מקום ובכל זמן תוכל לעלות ולהתקרב אל ה'. ואדרבה, דוקא במקום זה שהקדוש ברוך הוא הניח אותך בו, זה התפקיד שלך, ודוקא במצב זה תוכל להתעלות ולזכות לדבקות בהשי"ת. רק של נעליך מעל רגליך, תתאמץ להסיר את המחיצות המבדילות בינך לבין הקב"ה, כי אתה באמת עומד על אדמת קודש.

שיא. אבות פ"ב מ"ד.

שיב. ברכות לא, א.

שיג. בן יהודע ברכות שם.

שיד. חפץ חיים על התורה ח"א, עמ' קעז.

שטו. שמות ג, ה.

❧ לא להגרר אחר תירוצים ואמתלאות ❧

וכיוצא בו מצינו באחר [אלישע בן אבויה] שיצא לתרבות רעה כמובא בגמרא [ש"ט] שאמר לו רבי מאיר, חזור בך. אמר לו איני יכול, ובכל פעם שרבי מאיר היה אומר לו לחזור בו מדרכו הרעה, היה מסרב ומתרץ דבריו. פעם אמר שמעתי בת קול מכרזת מאחורי הפרגוד ואמרת: 'שובו בנים שובכים שובו אלי ואשובה אליכם חוץ מאחר'. ופעם אמר ששאל לתינוק מה פסוק למדת היום בבית המדרש? כי משחרב בית המקדש נתנה נבואה לקטנים, והשיב התינוק את הפסוק [ש"י] 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי וגו', ואותו התינוק היה מגמגם בדיבורו, ובמקום לומר 'ולרשע אמר אלקים וגו', אמר התינוק 'ולאלישע אמר אלקים מה לך לספר חקי', ומכאן הסיק אלישע מסקנא, כי לא לחינם גרמו מן השמים שהתינוק יאמר כן, אלא להורות שאין לו תקנה על ידי התשובה.

סיפור

ועוד אמר שאמו היא האשמה בדבר, שכן כאשר היתה אמו מעוברת בו, עברה לפני עבודה זרה והריחה מן בשר טמא שהיה שם ואכלה ממנו [ש"ח], ונמצא שגם אלישע אכל מן אותו מאכל טמא, ודבר זה טמטם את לבו, וכמאמר הכתוב 'ונטמתם במ' עבירה מטמטמת לבו של אדם. ופעם האשים את אביו על שמסר אותו לתלמוד תורה שלא לשם שמים, וכך היה מתרץ תירוצים רבים, ונשאר בדעתו ולא קיבל את דברי רבי מאיר וסירב לחזור בתשובה.

והנה באחריתו חלה אלישע בן אבויה, הלך רבי מאיר לבקרו, אמר לו חזור בך, אמר לו ועד כאן מקבלים תשובה, אמר רבי מאיר הרי נאמר [ש"ט] 'תשב אנוש עד דכא', עד דכדוכה של נפש, באותה שעה בכה אלישע בן אבויה ומת, והיה רבי מאיר שמח, ואמר דומה שמתוך תשובה נסתלק רבי, ע"כ.

ש"ט. חגיגה טו, א. ירושלמי פרק ב דחגיגה, הלכה א.

שיז. תהלים נ, טז.

שיח. כ"כ התוס' חגיגה שם, ד"ה שובו.

שיט. תהלים צ, ג.

הרוצה פרק ו בתשובה קנג

והקשה הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, קושיא גדולה, הרי לאלישע היו תירוצים רבים, מדוע מסרב הוא לחזור בתשובה, ובעבור זה לא שמע לרבי מאיר, ודחאו בשתי ידיו ונשאר ברשעותו עד אחרית ימיו. אם כן כאשר רבי מאיר ביקש ממנו לפני פטירתו שיחזור בתשובה, מדוע איפוא לא השתמש עם כל התירוצים שהיו לו, והעדיף להתחרט על מעשיו ולבכות עד שיצאה נשמתו מתוך תשובה?

אלא פשוט הוא, כי במשך חייו הוא לא רצה לחזור בתשובה, ולכן השתמש בדרכו של היצר הרע בתירוצים שונים, והאשים את הקב"ה כביכול, שאינו רוצה בתשובתו, וחיזק דבריו על פי דברי הקטן שכאילו נזרקה בו נבואה, וכן האשים את אביו ואמו, ורק את עצמו הוא אינו מאשים, וטחו עיניו מראות כי הוא האשם היחידי שנגרר אחר עצת יצרו.

ברם לפני פטירתו ברגע של אמת, כאשר ראה כי אחריתו עדי אובד, הוא ידע כי אין שום תירוץ, והכל שקר ואז התעורר בו כח הרצון, ומיד בכה עד שיצאה נשמתו מתוך תשובה. הרי למדנו כאן פרק נפלא בדרכו של היצר הרע, אשר יכול להוליך את האדם עם תירוצים שונים, כדי למנוע ממנו תשובה או קיום מצוות, או שאינו מניח לו ללמוד תורה. אבל כאשר מתבוננים רואים שהכל הבל שאין בו ממש, והתירוץ האמיתי הוא רק שאינו רוצה, ולכן צריך לחזק את כח הרצון לתלמוד תורה ולקיום המצוות, ואז בודאי שיתגבר על יצרו כי אין דבר העומד בפני כח הרצון^[שכ].

אין דבר העומד בפני הרצון

אמרו חז"ל, 'אין דבר העומד בפני הרצון'. וכתב בספר שם משמואל^[שכא], שכח הרצון גדול כל כך, עד שאם הרצון הוא חזק ואיתן, יש לו כח לפרק הרים ולשבר סלעים. ואדם שרוצה להתקרב אל ה', אם הוא רוצה באמת, אין שום דבר שיעמוד כנגדו.

שכ. ספר חביבות התורה עמ' נב.

שכא. פרשת צו, תרע"ה.

סיפר הגה"צ רבי יעקב ניימן זצ"ל^[שכב], שברוסיה היה יהודי גיבור גדול בשם זי שא ברייטברד, שהיה מראה גבורותו הגדולה, והגוים התקנאו בו ורצו להכשילו. ופעם בעיר אחת התאספו אלפי אנשים לראות את גבורתו, נתנו לו הגוים מוט ברזל שבתוכו היה עופרת (lead), כדי שישבור את המוט. מפי שידוע שאותו זי שא היה בכוחו לשבור ברזל אבל לא עופרת. אבל כשהתבונן לראות שאם לא ישבור את העופרת יעלב לפני הקהל הגדול, התאמץ ובכוחו שבר גם את העופרת. הרצון החזק נתן לו את הכח הדרוש.

לפעמים אדם מרגיש, שהיצר הרע חזק ממנו ואינו יכול לנצחו, אבל אם יתבונן שעומד הוא לפני הקדוש ברוך הוא וכל פמליא של מעלה ומלאכי מרום מסתכלים עליו, ואם לא יעמוד בנסיון יהיה לו בזיון גדול, זה יתן לו כח ותעצומות לנצח את היצר הרע החזק ביותר. וכפי שמצינו ביוסף הצדיק ע"ה, שהתבונן שאם לא יעמוד בנסיון, אז שמו לא יהיה חקוק בחושן ואפוד, ובכח זה גבר על יצרו.

❧ תשובה על מדות רעות ❧

יש חיוב מיוחד לשוב בתשובה על מדות רעות, כמש"כ הרמב"ם^[שכג], אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה, כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו [כלומר השקפות זרות שאינם לפי דרכי התורה], ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העונות קשים מאותן שיש בהם מעשה, שבזמן שהאדם נשקע באלו, קשה מאוד לפרוש מהם, וכן הוא אומר^[שכד] 'יעזב רשע "דרכו" ואיש און מחשבתיו'.

שכב. דרכי מוסר פרשת ויצא, עמ' סח.

שכג. פ"ז מהלכות תשובה ה"ג.

שכד. ישע"י נה, ז.

הרוצה פרק ו בתשובה קנה

וכתב הגה"צ רבי יעקב חיים סופר שליט"א ראש ישיבת כף החיים בירושלים^[שכה], דבר נפלא הוא שיש בכח התשובה לא רק לתקן ולהעביר חטאים ועונות, אלא שיכול לתקן ולרפא מדות רעות, שמדותיו יהיו מתוקנות יותר ממה שהיו קודם ששב בתשובה. וכ"כ כתב רבינו יונה ז"ל^[שכז] שכדרך שיש לגוף חולי וכאב, כך יש לנפש חולי וכאב, וכאב הנפש וחליה הם "מדותיה הרעות" וחטאיה, ובשוב רשע מדרכו הרעה, ירפא השי"ת חולי הנפש החוטאת, עכ"ד. ומבואר שהתשובה היא רפואה לחולי הנפש שזה המדות הרעות.

ומה נפלאים הם דבריו של רבינו בעל הנתיבות המשפט זצ"ל^[שכז], בביאור מאמר חז"ל^[שכה], גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם. וקשה להבין מה ענין רפואה לתשובה, אלא הכוונה לאדם שנולד בטבע רע שקשה לו לפרוש מתאוות עריות וכדומה, או שנולד ברתחת דמים עד שאי אפשר לו לפרוש מכעס וכו', ואם עושה תשובה, הקב"ה מרפא את טבעו שלא יקשה עליו שוב להתגבר על הכעס והתאוה.

❧ תשובה על פגם המחשבה ❧

כתב הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים^[שכט], יש ענין נפלא מאוד, כשיחטא אדם בגופו, הוא ממרה את ה' מצד חומריותו שזה החלק הבהמי שבאדם, אבל כשאדם מהרהר בעבירה, הוא פוגם במחשבה שהיא מסגולות האדם בחלק הכי נכבד שבו, והוא חמור מאוד, כי זה כמו שמבזה שר נכבד וחשוב. וכן כתב רבינו בחיי ז"ל^[של], וביאר שעל כן אמרו חכמים^[שלא] שהרהורי עבירה קשים מעבירה.

שכה. מנוחת שלום חלק יא, סי' מא.

שכו. שערי תשובה שער ד, אות א.

שכז. אמת ליעקב יומא פו, ב.

שכה. יומא פו, ב.

שכט. מורה נבוכים ח"ג, פרק ח.

של. כד הקמח ערך טהרת הלב, עמ' קצא.

שלא. יומא כט, א.

קנו הרוצה פרטים במצות תשובה בתשובה

וכתב הרב מגדל עוז^[שלב], שעל כן צריך אדם לעשות תשובה על המחשבות והרהורי עבירה, וגם עבירות כמו גאווה כעס וקנאה וכו', הם תלויים במחשבת האדם, וצריך אדם לשוב בתשובה אם עבר וחשב מחשבת עבירה ח"ו. ודרש מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל^[שלב], שענין זה מרומז בדברי הנביא ישעיה^[שלי], 'יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח', הפירוש 'יעזב רשע דרכו' זה אדם שעובר על לאוין מן התורה שהוא רשע, 'ואיש און מחשבותיו' אינו רשע אלא מחשבותיו הם נגד התורה, ועל שני אלה נאמר, 'וישוב אל ה' וירחמהו' כי התשובה מועילה לשניהם, ואין דבר העומד בפני התשובה.

סוד נפלא ביותר גילה הגה"צ רבי עזרא ראובן דנגור זצ"ל, הרב הראשי לבגדאד בספרו עדי זהב^[שלה], שכאשר אדם משתדל לעשות תשובה ולשוב אל ה', אז השי"ת עוזרו לזכך את לבבו לאהבת ה', באופן שיכיר את טובו וחסדו יתברך, ואז יאהבנו בהכרח, וכענין שאמרו בגמ'^[שלו] 'הבא ליטהר מסייעין אותו'.

וזה מרומז בפסוק^[שלי] 'ומל ה' אלקיך את לבבך', כי כל דבר שהוא מיותר ולא נצרך וראוי להסירו ולהשליכו נקרא בשם 'ערלה', והסרתו וחיתוכו נקרא 'מילה'. כל המחשבות של הבלי שוא תאוות לב נקראות בשם 'ערלת הלב' כי התאוות גורמים לאדם להמשך אחר דברים אשר השכל מתנגד אליהם, והסרת התאוות נקראים בשם 'מילת הלב'. אדם שמתחזק ומשתדל לעשות טוב, הוא זוכה שלבו מזדכך ומטהר מכל רע, והוא מקבל כוחות מיוחדים מן השמים להתגבר נגד תאוות היצר הרע, וכל מי שרוצה לאהוב את ה', סופו של דבר שיזכה להגיע למדרגה זו של אהבת ה'.

שלב. על הרמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ג.

שלב. מדרשות הראשל"צ ח"ב, עמ' נא.

שלד. ישע"י נה, ז.

שלה. עדי זהב ח"ב, פרשת נצבים עמ' רפב.

שלו. שבת קד, א.

שלוז. דברים ל, ו.

הרוצה פרק ו בתשובה קנז

עונה יסוד לתשובה

רבינו בעל בן איש חי זצ"ל, כתב בספרו תשובה מחיים^[שלח], צריך האדם להיות תמיד נכנע ושפל, כי בזה תקובל תשובתו בנקל בלתי קטרוגים, כי על ידי הכנעה ושפלות מורה האדם על עצמו שהוא עדיין חסר, ולא הגיע לשלימות התיקון, ואז תיקונו צריך להיות בקלות כחומר ביד היוצר.

רמז נאה מאוד כתב הצדיק החסיד רבי ישועה עטייה זצ"ל, דיין בק"ק ארם צובא, הנה אמרו חז"ל^[שלט] 'מאוד מאוד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה', כי הענוה היא מארכת ימיו של האדם, וכאשר אדם מתנהג בענוה הוא זוכה לאריכות ימים ויש לו זמן רב לעשות תשובה ומעשים טובים, והרי אמרו חכמים 'פה שעה אחת בתשובה ובמעשים טובים יותר מכל חיי העולם הבא'. ועל כן טוב לו לאדם להתנהג בענוה, שעל ידי זה יזכה לעשות תשובה, וינצל מן הרימה לאחר מיתה, כמו שאמרו חז"ל שצדיקים אין רימה שולטת בהם..

והטאיך בצדקה פרוק

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה^[שמ], מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כחו. ומקור הלכה זו מדברי הגמרא^[שמא], אמר ר' יצחק, ארבעה דברים מקרעים גזר דינו של אדם ואלו הם צדקה, צעקה, שנוי השם, שנוי מעשה. צדקה דכתיב וצדקה תציל ממות וכ'.

ומובא בספה"ק^[שמב] שצדקה היא סגולה נפלאה לתשובה, כי שקולה ככל המצות ומצילה ממיתה משונה ומדינה של גיהנם. וכתב המגיד

שלח. דרשת שבת שובה תרל"ד, עמ' סח.

שלט. פרקי אבות פ"ד מ"ג.

שמ. פרק ב הלכה ד.

שמא. ראש השנה טז, ב.

שמב. דרושי רבי חיים כהן להגר"ח רפאפורט אב"ד לבוב, דרוש ו.

קנה הרוצה פרטים במצות תשובה בתשובה

מקאזניץ זצ"ל^[שמג], שכח הצדקה חותר חתירה מתחת כסא הכבוד ומאפשרת לאדם לבקש מחילה על חטאיו ממנו יתברך. ויש לפרש את טעם הדבר, כיון שממונו של אדם חביב לו מאוד, ולפעמים חביב עליו יותר מגופו, והאדם הנותן מכספו, כאילו חתר בנפשו לעשות רצון ה', לכן הקדוש ברוך הוא עושה רצונו ומוחל עונותיו.

בפרט ראוי להרבות בצדקה בערב יום הכיפורים, וכתב בספר יסוד ושורש העבודה^[שמד], שביום זה ירבה בצדקה אף יותר מכדי יכלתו, כי נתינת הצדקה היא סגולה נפלאה לכפרת עונות, וביחוד לאביונים מהוגנים בעלי תורה.

רבי יעקב סקילי זצ"ל, בספרו תורת המנחה^[שמה], בא להזהיר לאדם שכבר עשה תשובה, שלא יאמר כבר נתכפר לי והרי חלקי עם הצדיקים בגן עדן, ואיני צריך לנתינת הצדקה, אלא אחר התשובה יתעסק בצדקה, שנאמר^[שמי] 'שלח לחמך על פני המים', ואין מים אלא תשובה כמו שנאמר 'שפכי כמים לבך', ור"ל על פני המים שהיא התשובה, 'שלח לחמך' - כלומר תתן צדקה ולחם לעניים.

ומובא בזוהר הקדוש^[שמז], 'אית מאן דפרע בממוניה ואית מאן דפרע בנפשיה', שבעונותין של מעלה, אפשר באמצעות מצות צדקה לבטל אפילו עונש מיתה, כמאמר הכתוב^[שמח] 'צדקה תציל ממות', ואפילו אם חס ושלום נגזר על האדם עונש מיתה, והוא נתחייב בשריפה שהיא המיתה החמורה ביותר, הוא יכול להציל את עצמו ולפדות את חייו על ידי נתינת צדקה. כמו שנאמר^[שמט] 'וחטאך בצדקה פרוק'.

שמג. עבודת ישראל פ' נח בהפטרה, ד"ה בצדקה.

שמד. יסוד ושורש העבודה, שער האיתון.

שמה. דרשה פה.

שמו. קהלת יא, א.

שמז. תקו"ז קמג, ב.

שמח. משלי י, ב.

שמט. דניאל ד, כד.

אגרא דתעניתא צדקה

מסופר בגמרא^[שנ] מעשה בבנימין הצדיק, שהיה ממונה על קופה של צדקה, פעם אחת באתה אשה לפניו בשנת בצורת, אמרה לו: רבי פרנסני! אמר לה: אני נשבע בשם העבודה - שאין בקופה של צדקה כלום. אמרה לו: רבי, אם אין אתה מפרנסני, הרי אשה ושבעה בניה מתים. עמד ופירנסה משלו, לימים חלה ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה, ימות בשנים מועטות הללו. מיד קרעו לו גזר דינו, והוסיפו לו לחייו עוד עשרים ושתים שנה.

סיפור

וביאר הגה"צ רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל^[שנא], שבאמת זו פליאה עצומה, אם חז"ל קוראים לו בנימין "הצדיק", הרי שצדקותיו היו מרובות עד מאוד, ובכל זאת עם כל צדקותיו הוא ניצל ממוות רק בזכות הצדקה. רואים אנו ש"במדה שאדם מודד מודדין לו בה", וענין הצדקה יכול להיות המליץ זכות ביום הדין "וכל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים".

ואמרו חז"ל^[שנב] אגרא דתעניתא צדקתא, שעיקר החשיבות של התענית הוא הצדקה שנודרים ומפרישים ביום התענית, ופירש רש"י ז"ל, שנותנין צדקה לערב לפרנסת העניים שהתענו היום.

מי שהקב"ה אוהבו שולח לו עני

בספר צדקת הצדיק^[שנג] כתב, שמצוה היא זכות לאדם שתזדמן לידו, כמו שכתוב 'שכר מצוה מצוה', ורעיון זה אנו מוצאים בחז"ל בכמה מקומות, לדוגמא, סיפרו חז"ל^[שנד] על אדם שכאשר נזדמנה לידו מצות שכחה, היה מביא

שנ. בבא בתרא יא, א.

שנא. נתיבות חיים תשס"ב, עמ' יט.

שנב. תענית ו, ב.

שנג. אות טו.

שנד. תוספתא פאה פרק ג.

קס הרוצה פרטים במצות תשובה בתשובה

קרבת עולה. ולעומת זאת אמרו חכמים^[שנה] שכאשר יורדים גשמים בחג הסוכות ואי אפשר לשבת בסוכה ולקיים מצות ה', הרי זה סימן רע. ובחובת הלבבות כתב, שכאשר הקדוש ברוך הוא רוצה לשלוח דורון לאוהבו, מזמין לו עני, כדי שיוכל לקיים מצות צדקה, כי בסך הכל מצוה זה דבר טוב מאין כמוהו.

וביאור דברי חובת הלבבות שכאשר הקדוש ברוך הוא רוצה לשלוח דורון לאוהבו מזמין לו עני, שאם חס ושלום נגזר בשמים על האדם עונש מיתה, לפעמים הקדוש ברוך הוא מרחם עליו ומזמין לו עני, כדי שיעשה עמו צדקה, ועל ידי זה אדם ניצל מעונשו.

כאשר מבקשים מאנשים צדקה, פעמים שהם נותנים בליט ברירה, ופעמים אפילו משמיעים אנחה יחד עם נתינת הצדקה. אמנם היחס הנכון הוא, שכאשר בא עני לבקש צדקה, צריך לשמוח במצוה, ולהודות להקדוש ברוך הוא ששלח לנו מתנה כל כך טובה, אפשרות לקיים מצות צדקה, ואפשרות להציל את חיינו.

רבינו בעל הנודע ביהודה זצ"ל, אמר בדרשתו ליום ראשון לסליחות^[שנה], שכאשר אדם חוזר בתשובה, לא זו בלבד שמסירים ממנו את הבגדים המלוכלכים, אלא גם זו כי 'הלבישני בגדי ישע', כי אותן עבירות עצמן זדונות נעשו זכיות, בגדי כבוד, 'ומעיל צדקה יעטני'. ומסביר הנודע ביהודע שיש הבדל בין שאר המלבושים למעיל, כי שאר המלבושים כל מלבוש מכסה אבר מיוחד, בתי ידיים מכסים את הידים, וגרביים מכסים את הרגלים, וכתונת לגוף, וכך כלם, אבל מעיל הוא מכסה את כל הגוף ואיבריו. והנמשל מכל מצוה נעשה בגד להנשמה, והיינו לאותו אבר שבו פעל המצוה, אבל ע"י מצות הצדקה, הנה מחיה נפש המקבל קומה שלמה, כאלו קיים עולם מלא, נעשה ממנו מעיל להנשמה, ולכן אמר הנביא לנבוכדנצר הרשע 'וחטאך בצדקה פרוק', וקשה מדוע דוקא בצדקה? אלא שזה הרשע היה מנוול ברשעותו, ובכל אבריו הרבה לפשוע, ואם היה נותן לו עצה על מצוה אחרת, לא היתה אותה מצוה עומדת כי אם להגן על אותו אבר, ולכן נתן לו עצה ליתן צדקה, שכשר לכל גופו, ולכן סגולה גדולה לבעל תשובה להרבות בצדקה.

שנה. סוכה כח, ב.

שנו. דרושי הצל"ח דרוש א, ליום א דסליחות.

הרוצה פרק ו בתשובה קסא

אמרו חכמים^[שנא], שלשה דברים המאריך בהן מאריכין ימיו ושנותיו של אדם, ואחד מהם מי שהוא מאריך על שולחנו. בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם ועכשיו שאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם [שנותן פרוסה לאורחים] מכפר עליו. ועל כן כדי מאוד לתת בכל שבוע כסף לארגוני צדקה הנותנים מזון למשפחות עניות ונצרכות.

בספר שלל דוד^[שנח] לרבינו החיד"א כתב, שבשעה שאדם עושה תשובה על עונותיו ונותן צדקה לקופת רבי מאיר בעל הנס לטובת עניי ארץ ישראל, אז הוא מעורר רחמים על כל ישראל, ומוחלין לו ולכל העולם כולו, מאחר ורבי מאיר בעל הנס הוא המליץ יושר על עם ישראל, על פי שיטתו שאמר רבי מאיר^[שנט] גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כולו, שנאמר ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו, מהם לא נאמר אלא ממנו.

❧ הריני מוכן ומזומן לקיים מצות תשובה ❧

רבינו בעל בן איש חי זצ"ל^[שו], היה אומר לפני סיום הדרוש של שבת שובה: לא נעלם מעיניכם מורי ורבותי, שמעלת התשובה גדולה היא, ופרט בשבת זו, ובפרט שעה זו שהיא שעת רצון ודבר בעתו מה טוב. ועל כן כל אחד מכם יאמר בפיו, הריני מוכן ומזומן לקבל עלי מצות עשה של התשובה, כמו שנאמר^[סא] 'ושבת עד יי אלקיך ושמעת בקולו', ובודאי שמצוה זו תכריע, אמן כן יהי רצון.

אמנם הרה"ג אברהם ארלנגר שליט"א כתב^[סב], שאדם שעשה תשובה ולא כיון לקיים מצות עשה של תשובה, אפי' שלא יצא ידי חובת המצוה,

---

שנא. מנחות צז, א.

שנח. עמ' קכד.

שנט. יומא פו, ב.

שו. בן איש חיל סוף דרוש שני, לשבת שובה.

סא. דברים ז, ל.

סב. ברכת אברהם מאמרים ח"ב, עמ' קסז.

קסב הרוצה פרטים במצות תשובה בתשובה

כי מצות צריכות כוונה, אבל מכל מקום תיקן את החטא, כי לא המצוה מתקנת ומכפרת, אלא עצם זה ששב ומתחרט כבר מתקן את החטא, אבל בודאי כדאי לכוון לשם מצות תשובה, שעל ידי כוונה זו הוא מקיים מצות עשה של התשובה.

✧ מצות תשובה היא גם מצוה ✧

עצה טובה להתעורר לתשובה, שאדם יביא את עצמו להבנה שתשובה מצוה הרי היא ככל המצוות, הרי כל אחד ואחד מישראל אוהב לעשות מצוות, כמו שאנו רואים שאנשים מתחזקים לעשות מצוות כמו בניית סוכה ואכילת מצה, וגמילות חסדים ועוד ועוד, רק לפעמים שוכחים שגם מצות תשובה היא מצוה.

סיפור רב חשוב המחנך בישיבה, שהיה לו תלמיד שהתרחל מאוד בלימודו, לא הקשיב בשיעורים, וגם הפריע לאחרים, וכמה שניסו לחזק את התלמיד ולהכניס בו אהבת תורה, לא הצליחו. ניסו בהבטחות של פרסים, ולהיפך הענישו אותו בעונשים, אבל התלמיד היה עצלן ולא רצה ללמוד, ושום דבר לא עזר. עד שיום אחד קרא הרב לתלמידו, ושאל אותו, האם אתה רוצה לעשות מצוה? השיב הנער, בודאי! אמר לו הרב, דע לך שללמוד תורה זו מצוה, אני מבקש ממך שתתישב ללמוד היום, ותאמר 'הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של לימוד התורה, לשם יחוד קודשא בריך הוא' וכו'.

סיפור

וראה זה פלא, הנער התישב ללמוד בהתמדה ובחשק גדול. התברר שהנער שלומד בישיבה פשוט לא הרגיש שלימוד תורה זו מצוה, וזה גרם לו התרשלות, מהרגע שהבין שזו מצוה, הוא פשוט התחזק ללמוד, כי הרי הוא אוהב לעשות מצוות ולעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו. אם יחשוב אדם שמלבד מה שהוא רוצה לתקן את נפשו, הוא רוצה לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, זה ממש המושג של תשובה מאהבה, ואין לשער את גודל הנחת רוח שהוא עושה בעולמות העליונים.

תשובה בשמחה

מצות התשובה היא מצוה ממצוות התורה, ועל כן צריכה להיות מתוך שמחה כמו כל מצוה ועבודת ה' שצריך לעבוד את השי"ת מתוך שמחה וטוב לבב. ואמנם חלק מחלקי התשובה היא היגון כמו שכתב רבינו יונה ז"ל^[ג], שיחשוב האדם כמה רעת מי שהמרה את יוצרו, ויגדיל יגון בלבבו ויאנח במרירות לב על כל חטאיו. אבל כל שאר חלקי התשובה צריך לעשות בשמחה, ומאוד צריך להזהר לא לעשות תשובה מתוך עצבות. וכתב הגה"צ רבי דוד יוסף פרחי זצ"ל^[ד], שאם אדם עצב שמעלה על לבו גודל עונותיו וכובד עונשו עליהם, עלול לחזור וליפול ולהשאר ברעתו, אלא יהיה שמח על מה שעתיד להיות צדיק. וכמובא בכתבי האר"י ז"ל^[ה], שאין דבר הגורם מניעת השגה כמו המידה של עצבות, אלא צריך לעבוד את ה' בשמחה יתירה וגדולה ככל האפשר, כמו עבד המשמש את רבו בשמחה יתירה, ואם משמשו בעצבות עבודתו נמאסת עליו.

וכדברים האלה כתב האדמו"ר הזקן בעל התניא זצ"ל^[ו] שצריך האדם להזהר מאוד מעצבות במילי דשמיא, שהוא מתחבולות היצר הרע כדי להפיל אחר כך את האדם בתאוות, ועל כן צריך קביעות עתים ושעת הכושר בישוב הדעת להתבונן בגדולת ה' אשר חטא לו, ויהיה בהכנעה ובלב נשבר (בשעת וידוי שהיא אחרי שמונה עשרה, ולפני קריאת שמע על המטה) ומיד אחרי שנשבר לבו בעתים הקבועים ההם, יסיר את העצב מלבו לגמרי, ויאמין באמונה שלימה כי ה' העביר את חטאתו ורב לסלוח וזו היא השמחה האמתית על שזוכה להתקרב אל ה'.

שסג. שערי תשובה שער ראשון, אות יב.

שסד. אהבת עולם עשרה למאה דרוש ו.

שסה. שער רוח"ק דף לג. ושער הכוונות דף ב.

שסו. עי' אגרת התשובה להאדמו"ר הזקן בעל התניא פרק יא, ושם לקוטי אמרים פרק כו, ופרק לד.

וכתב האדמו"ר בעל תפארת שלמה זצ"ל^[שז], על הפסוק^[חס] 'ועתה אל תעצבו' וז"ל: הנה 'ועתה' הוא לשון תשובה^[סס], לכן אמר אף על פי שאתם צריכין לשוב בתשובה על המעשה הזה אשר עשיתם [חטא מכירת יוסף] אך אל תעצבו, לא בעצבות הוא דרכי התשובה! כי התשובה היא מצות עשה מן התורה, וצריך לעשותה בשמחה, כמו שכתוב^[שע] 'עבדו את ה' בשמחה'.

בספר סיפורי חסידים מסופר, פעם אחת בא הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל, לעיר אחת קודם יום הכיפורים, ושאל את בני העיר, מי הוא הבעל תפלה שמתפלל לפני העמוד ביום הכיפורים? והשיבו לו בני העיר, שהרב המרא דאתרא הוא הבעל תפלה. שאל אותם הבעש"ט: איך הוא מתנהג בתפלותיו? והשיבו בני העיר, שהרב אומר כל הוידויים והעל חטא בניגוני שמחה.

סיפור

קרא הבעש"ט זצ"ל את הרב, ושאל אותו על פשר הדבר, הלא וידוי צריך לומר בצער וביגון ולא בשמחה. השיב הרב ואמר: הנה עבד של מלך שיש לו מלאכה לגרוף ולנקות את חצר המלך ממי השופכין המלוכלכים והטינופת, כדי שתהי' חצר המלך נקיה ויפה, אם העבד אוהב את המלך, אז בעת שמנקה את החצר, הוא שמח שזכה לשמש את המלך ועושה עבודתו בשמחה, כמו כן אני בעת שאני מנקה את חצר המלך אני מנגן בשמחה שזכיתי לכך שאני עושה נחת רוח למלך מלכי המלכים. הבעש"ט זצ"ל, נתפעל מתשובה זו ואמר, אם כבודו מתפלל בכוונה זו יהי חלקי עמו^[שעא].

❧ זהירות מעצבות ומרה שחורה ❧

ועוד נקודה חשובה עד למאוד מובא בספר תפארת למשה^[שעב], שאדם הרוצה להתחזק בתשובה צריך לידע תכסיסי היצר הרע, שבא בכל מיני לבושים,

שז. תפארת שלמה פרשת ויגש.

שסח. בראשית מה, ה.

שסט. ע"י ב"ר כא, ו.

שע. תהלים ק, ב.

שעא. תורת אבות עמ' קפז.

שעב. עמ' שלט.

הרוצה פרק ו בתשובה קסה

לפעמים הוא בא כיצר מסית ולפעמים כבעל מוסר, ולפעמים כאוהב הדואג עבור נשמתו של האדם. ובכל פעם בכל מיני טענות והוכחות שונות וחדשות, ובכולם המכוון הוא להפילו בעצבות או יאוש או מרה שחורה, ועל האדם להתגבר על זה.

והדרבה ויסוד גדול איך צריכין ללחום יום יום במלחמת היצר, מובא בשם האדמו"ר ר' משה מקוברין זצ"ל, שאם יהודי נפל ונכשל בעבירה או במדה רעה, אל יפול רוחו בקרבו, אלא יתחזק תיכף ויעשה תשובה. משל לשני חיילים שהיו במלחמה, אחד מהם היה חכם והשני לא היה בר דעת, ובעיצומו של הקרב פגע כדור בידו של החייל החכם, והחליט כי אין הזמן מתאים עתה באמצע המלחמה לחבוש את פצעי ידו, כיון שבינתיים יפגע בו האויב עם כדור נוסף בלבו, והמשיך להילחם בכל עוז עד שניצח את האויב, ורק אח"כ התחיל להתעסק בפצעי ידו. אבל החייל השוטה לא עשה כן, וכשנפגעה ידו הניח את נשקו כדי להתקין תחבושת לידו, ומיד פגע כדור מות בלבו ומת. וכמו כן צריכה להיות על דרך זה דרכו של איש יהודי הלוחם מלחמת היצר, שאם נכשל בדבר עבירה, אל יפול לבו בעצבות, כי עי"ז לא יוכל שוב ללמוד ולהתפלל, כי היות והנפש של איש יהודי היא מעולם התענוג, על כן כשהוא במרה שחורה, ואינו מרגיש תענוג בדבר מצוה, הריהו נמשך אחרי תענוגים ותאות רעות, אלא מחובתו לשוב בתשובה ולהתחזק תיכף ומיד מכאן ולהבא.

קדש עצמך כמותר לך

בעל תשובה צריך לקדש עצמו כמותר לו. וכן מצינו בשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל^[שע], שכתב וז"ל: שהבעל תשובה יעשה גדר לשמור את דרך התשובה, יפרוש מתענוגי העולם, ולא ימשך אחר תאותו גם בדברים המותרים. וכן כתב הרמב"ם, שרפואת הנפש היא כרפואת הגוף שצריך להטות את עצמו לקצה האחרון, שמי שהוא חולה ורוצה להתרפא, הוא צריך לשמור את עצמו מאוד מאוד, הרבה יותר מאדם בריא. ולכן בודאי מוטלת עליו החובה להשתדל

להתקדש ולהתחזק ולהמנע גם מהדברים המותרים לו, ובעל התשובה בודאי שעליו להשמר ולהתקדש אפילו בדברים המותרים כדי שיגיע למדריגת השלימות.

ורמז נאה פירש בענין זה האדמו"ר רבי יצחק מבאיאן זצ"ל^[שעיד], על הפסוק^[שעה] 'כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלהיך בידך', ופירש רש"י, במלחמת רשות הכתוב מדבר. בדרך רמז, התורה מרמזת על היצר הרע, כמו שאמרו חז"ל 'לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע', והכוונה שבמלחמה עם היצר הרע, יש שלשה דרגות, מלחמת חובה, מלחמת מצוה, ומלחמת רשות. מלחמת חובה זה "סור מרע", אדם צריך להלחם בכל כוחו שלא לעבור איסורים חס ושלום. מלחמת מצוה זה "עשה טוב", שאדם צריך להלחם עם יצר הרע, ולהתאמץ להרבות במצוות ובמעשים טובים. ומלחמת הרשות היא "קדש עצמך במותר לך". וזאת היא כוונת רש"י "במלחמת הרשות הכתוב מדבר", אם זכה אדם והגיע למדריגה של "קדש עצמך במותר לך" אז "ונתנו ה' אלהיך בידך" בבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים".

שעיד. ציצים ופרחים פרשת כי תצא, עמ' שז.

שעה. דברים כא, י.

- פרק ז - עזיבת החטא

❧ ראשית דבר עזיבת החטא ❧

בדרשת שבת שובה עמד רבינו בעל החתם סופר זצ"ל, על בימת בית המדרש הגדול בפרעשבורג, והוכיח את העם לאמור^[שע], יש רבים שטועים בענין התשובה, מרבים בתהלים ונסגרים בבית הכנסת ומוסיפים מעשים טובים, ואינם שבים מרוע מעלליהם, זהו מפיתוי היצר הרע, שהיצר מפתה להם לומר תהלים ומעמדות כל היום וכל הלילה בלי הפסקה, אבל האנשים הללו לא למדו הלכות תשובה לרמב"ם, שעיקר תחילת התשובה היא שיקבל עליו האדם לעזוב את חטאיו, עד שיעיד עליו הבורא ית"ש שלא ישוב עוד למעלליו הרעים. ועל זה נאמר^[שע] 'סור מרע' ואחר כך 'עשה טוב'.

וזה לשונו של הרמב"ם^[שע], ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו, ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר^[שעט] 'יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו, וישב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח'. כי יתנחם על שעבר, שנאמר^[שפ] 'כי אחרי שובי נחמתי', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם.

שעו. דרשות חתם סופר ח"ג, דף לח, ודף לט.

שעז. תהלים לד, טו.

שעת. פ"ב מהל' תשובה ה"ב.

שעט. ישע"י נה, ז.

שפ. ירמ"י לא, יח.

מסופר על מרן החפץ חיים זצ"ל^[שפא], שפעם אחת בעת אמירת סליחות בשיבה, השתיק לפתע את הציבור, ואמר: "מה מועילה אמירת סליחות לומר ולספר להשם יתברך שחטאנו לו, הלא הכל גלוי וידוע לפניו, העיקר הוא לקבל על עצמנו שלא נשוב לחטא!" ועורר את העם לתשובה, שנאמר בתורה^[שפב] 'והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלם אשר מעלו בי, ואף אשר הלכו עמי בקרי, אף אני אלך עמם בקרי, וגו'. ולכאורה קשה, הלא הכתוב אומר 'והתודו את עונם', וא"כ מכיון שהתודו הרי הקב"ה מחל עונותיהם, וא"כ למה ילך עמהם בקרי? ותירץ החפץ חיים, שהכתוב מלמדנו, שוידוי בלא תשובה וחרטה וקבלה להבא אין לו שום ערך, כיון שהם רק מתוודים על המעל שמעלו בה, אבל אינם מקבלים על עצמם להבא שלא ילכו עמו עוד בקרי, ולפיכך לא הועילה להם תשובתם.

עיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא

אנשים רבים שואלים, קשה מאוד לחזור בתשובה באופן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. מי יכול לומר שתשובתו חזקה כל כך, שהקדוש ברוך הוא יעיד עליו שלעולם לא יחטא שוב. אמנם ידועים דברי המבי"ט בספרו בית אלקים^[שפג] והובא גם בספרי רבינו החיד"א זצ"ל^[שפד], שגם אם לאחר התשובה חוזר חס ושלום האדם לסורו כיון שבשעת התשובה גמר בליבו לגמרי שלא ישוב לחטאו, נחשב הדבר כתשובה מעליא, והשי"ת מעביר חטאתו בתשובה זאת. ואם אח"כ חוזר לחטאו, היצה"ר הוא שפיתה אותו מחדש לחזור ולחטוא, אבל החטאים הראשונים אינם חוזרים ונעורים אחר שנתבטלו בתשובה הקודמת. כי לגבי דין התשובה הדבר תלוי ועומד באשר הוא שם' כמו שנאמר לגבי ישמעאל^[שפה] "כי שמע אלקים אל קול הנער כאשר הוא שם", הרי שהמודד לתשובה הוא דרגתו שבאותו הזמן, ולא מה שיהיה

שפא. ח"ח על התורה פרשת בחוקותי, עמ' קפב.

שפב. ויקרא כו, מ.

שפג. שער התשובה פרק ו.

שפד. חומת אנך פרשת אמור. במדבר קדמות ערך ת, אות ב.

שפה. בראשית כא, יז.

הרוצה פרק ז בתשובה קסט

בעתיד. וכזה צריך שיהיה בזמן תשובתו בדרגה של תשובה מוחלטת שלא יחזור לאותו חטא לעולם, וע"ז יעיד יודע תעלומות, שהוא עתה בדרגתו זו, ומה שיורד מדרגתו לאחר מכן, שוב אין מגרע בתשובתו של קודם, אלא מתחיל חשבון חדש. ויש להוסיף ולדקדק זאת בלשון הרמב"ם, שלא כתב יעיד עליו "יודע עתידות", אלא "יודע תעלומות".

והמאירי בחיבור התשובה^[שפז] כתב, שעזיבת החטא הכוונה, שיעזוב בדעתו העבירות, שיגמור במחשבתו שלא

ישוב למעשיו, ומביא פסוקים מהתורה שנאמר^[שפי], והשבות אל לבבך וגו', ושבת עד ה' אלקיך וגו', עי"ש.

עזיבת החטא באופן מוחלט

פעמים רבות אנו שומעים מאנשים שמרגישים שהם צריכים לשנות את דרכיהם ולשוב בתשובה, ואומרים, נכון שאני צריך לשוב בתשובה, אבל אני רוצה לעשות את זה בהדרגה לאט לאט, כי קשה מאוד להפסיק בבת אחד הרגל שהייתי רגיל בו פעמים רבות לאורך ימים ושנים, ולכן אפסיק מעט מעט עד שאפסיק לגמרי לחטוא.

אבל צריך לדעת שזה טעות גדולה, כפי שהוכיח אליהו הנביא^[שפז], 'עד מתי אתם פסחים על שתי הסעפים'. כך גם ברוחניות, בחיי אושר המצוות ונועם התורה צריך לפתוח דף חדש נקי, גם אדם שהורגל הרבה בעברות צריך להפסיק ברגע אחד של החלטה חזקה וקבועה, לשנות את כל אורח חייו.

מי שרוצה לחזור בתשובה צריך מיד לעזוב את החטא באופן מוחלט, ואמרו חכמים^[שפט] על מי שחוזר בתשובה ואינו עוזב את החטא באופן מוחלט, למה הוא דומה לאדם שטובל במקוה ומחזיק שרץ בידו, שאפילו טובל בכל

שפו. מאמר א פרק ט.

שפז. דברים ל, א.

שפח. מלכים א, יח, כא.

שפט. ילקוט שמעוני משלי פכה, סימן תתקסא.

מימות שבעולם לא עלתה בידו טבילה ואינו טהור, ואם זורק את השרץ מידו וטבל בארבעים סאה, מיד עלתה לו טבילה, שנאמר [שצ] 'ומודה ועזב ירחם'.

הסבא מנובהרדוק זצ"ל, אמר על זה משל נפלא, יכול אדם ללכת על שפת הנהר, ויכול גם לקפוץ למים ולשחות, אבל אי אפשר לשחות חצי, להשאיר יד אחת יבשה. יהודי ששנים רבות אכל לא כשר, והחליט להכשיר את המטבח, אבל לא בבת אחת אלא בהדרגה, יום אחד הוא יכשיר כף אחת, וביום השני עוד כף... הרי בודאי ישאר המטבח טרף כפי שהיה.

המשנית הצדיק רבי ירוחם ממיר זצ"ל, ביאר שענין התשובה אינה הטיפול עם 'הפתיתים' של החטא, עיקר עסק התשובה יהיה בחילוף כל מצבו שהביאו לידי החטא, להעתיק את מקומו מעולם הקטנות ממדור החטאים, כמו שנאמר 'עזוב רשע דרכו', לעזוב את הדרך לגמרי. אדם שהלך ברחוב בימות הגשמים, ונפל לתוך שלולית של בוץ, אינו יכול לנקות את עצמו כשהוא עדיין נמצא בתוך השלולית, כי אם הוא ינסה לנקות את החליפה שלו כשהוא עדיין שוכב בשלולית, כל דבר שהוא ינקה הוא ילכלך שוב. העצה היא לקום מתוך השלולית, ואז ינסה לנקות את עצמו. כך גם התשובה, צריך לקום מתוך השלולית של הבוץ, ואז לנסות לכפר על מה שעשה.

⌘ אחטא ואשוב ⌘

העונש החמור ביותר על האדם, הוא שהקדוש ברוך הוא אינו מקבל את תשובתו, אמרו חז"ל [שצא], האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, נועלים בפניו שערי תשובה. וכשמתקרבים ימי הדין ראש השנה ויום כיפורים, האדם בוכה ומתחנן על נפשו ומבקש בבכי: אנא ה' סלח לי! אבל הקדוש ברוך הוא לא יסלח לו, למרות שימינו פשוטה לקבל שבים, אבל לא בכל מצב. הדבר הזה צריך לעורר בנו פחד ורעדה, זה הרי דבר נורא, שאדם כבר מתחרט ומוכן לעשות הכל כדי שימחלו לו על עונותיו, אבל הקדוש ברוך הוא מסרב.

שצ. משלי כח, יג.

שצא. יומא פה, ב.

הרוצה פרק ז בתשובה קעא

סיבת הדבר שהאומר אחטא ואשוב זה כל כך חמור, כי הוא משתמש בכח התשובה כדי לחטוא ולעשות עבירות, הוא לוקח את המתנה הנפלאה שהשי"ת נתן לנו את התשובה, ובעזרת זה הוא מרגיע את מצפוננו ואומר: לא נורא, אני יכול עכשיו לחטוא ואחר כך לעשות תשובה, ובשעה שהוא עושה תשובה, הוא חושב, עכשיו אני עושה תשובה, אבל אני אמשך לחטוא. אדם כזה לא מקבלים את תשובתו.

עזיבת החטא - ברגע אחד

הארמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל כתב^[שצב], שביציאת מצרים נאמר^[שצג] 'כי בחפזון יצאת ממצרים' כלל ישראל יצאו מהטומאה של מצרים, בקפיצה אחת, ולאחר מכן מתחילים מ"ט ימי ספירת העומר, כדי להתקדש בקדושת התורה, אבל היציאה מהעבדות של המצרים ומשעבוד היצר הרע, היה ברגע אחד, בחפזון.

ובספר באר מים חיים^[שצד] כתב, שחשיבות הבעל תשובה בעיני הקדוש ברוך הוא, הוא משתנה לגמרי ברגע אחד, כמו שכתב הרמב"ם^[שצה] במתק לשונו, כמה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה שנאווי לפני המקום משוקן מרוחק ותועבה והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, וכו'. אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר וכו', צועק ואינו נענה שנאמר וכו', ועושה מצוות וטורפין אותו בפניו וכו', והיום הוא מודבק בשכינה, צועק ונענה מיד וכו', ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה ולא עוד אלא שמתאווין להם וכו'. ומוסיף הבאר מים חיים, שלפעמים כשאדם עושה תשובה, הוא כל כך אהוב לפני הקדוש ברוך הוא, שנותנין לו מן השמים עוד נשמה אחרת ממקום גבוה ביותר, כדי לסייע לו לעבודת ה', ברוב אהבה וחיבה. ואז יהיה לבבו נמשך אל עבודת ה'. והכל נעשה ברגע אחד שהחליט החלטה גמורה ואמתית לחזור בתשובה.

שצב. צדקת הצדיק אות א'.

שצג. דברים טז, ג.

שצד. פרשת משפטים ד"ה אם אחרת.

שצה. פרק ז מהלכות תשובה, הל' ו.

❧ לא קשה לחזור בתשובה ❧

גם אדם שהוא מקושר אל היצר הרע בעבותות וחבלים גדולים, וכל כולו שקוע בטומאה יכול ברגע אחד לצאת מאפילה לאור גדול, וכן כתב רבינו יונה ז"ל: ועל זה נאמר [שצו] 'לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיך ובלבבך לעשותו'. וכתבו המפרשים [שצו], שהכוונה היא על מצות התשובה, שאדם מקבל על עצמו קבלה אחת חזקה, לעזוב לגמרי את החטא שהיה רגיל לעשותו, זה יתכן וזה אפשרי. ומרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א מפרש [שצח], שלמרות שיש הרבה מדרגות בתשובה, אבל החלק העיקרי שמעכב בתשובה זה רק חרטה ועזיבת החטא, ושאר פרטי התשובה אינם מעכבים.

מסופר שהרב מפונביז' זצ"ל, קודם נסיעתו לארצות הברית, שאל את מרן החפץ חיים, מה למסור ליהודים שם בשמו, אמר לו: תאמר להם שזה קל לעשות תשובה, חרטה וקבלה, אלא שהיצר מפתה את האדם שקשה לעשות תשובה. וביאר מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א, שבאמת מצד עצמו קשה מאוד לחזור בתשובה, וזה אכן לא קל בבחינת 'בשמים היא', רק שה' יתברך שמו עושה חסד מיוחד שיהיה 'קרוב אליך הדבר מאוד', הוא נותן סייעתא דשמיא, ומסייע ביד הבאים להיטהר ולשוב אליו.

❧ ברגע אחד אפשר לתקן חטאים של שנים רבות ❧

רעיון זה שישאל יכולים לעשות תשובה בקלות, מובא כבר במדרש [שצט] על הפסוק [ת] 'אני חבצלת השרון שושנת העמקים', שעם ישראל חביבין, שכאשר הם היו במצרים, הם היו שרויים במ"ט שערי טומאה, וברגע אחד יצאו מטומאה לטהרה, והתקדשו להיות עבדי ה', ואמרו שירה לה', כמו שנאמר [תא] "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג".

שצו. דברים ל, יד.

שצז. רמב"ן וספורנו עה"ת שם.

שצח. דרך שיחה ח"א, פרשת נצבים עמ' תריד.

שצט. מדרש שיר השירים רבא ב, א.

ת. שיר השירים ב, א.

תא. ישעיה ל, כט.

הרוצה פרק ז בתשובה קעג

רבינו בעל בית הלוי זצ"ל מסביר, שכוונת המדרש היא שדבר שאדם עושה אותו מטבעו ומצד עצמו קשה לו להפרד ממנו, כי ההרגל נעשה טבע, ולכן יש צורך להפעיל הרגל הפכי. כך מצינו למשל בשור המועד, שהוחזק לנגחן אינו חוזר לתמותו עד שיחזור בו שלוש פעמים.

אבל אצל יהודים בענין תשובה הדבר שונה לגמרי, כי גם אם האדם חטא ופשע הרבה מאוד, מכל מקום הוא יכול בכח התשובה לעקור הכל בפעם אחת. אפילו אדם שחטא ימים רבים ועשה עבירות חמורות, כשהוא עושה תשובה, אינו צריך לחזור בתשובה כל כך הרבה ימים, כמספר הימים והשנים שהוא חטא, רק מספיק החלטה אחת קבועה וחזקה שהוא רוצה לחזור בתשובה, ומיד אין נזכרים לו עונותיו.

ומעם הדבר הוא, כיון שישראל ברצונם הפנימי טובים הם, ורק סיבות חיצוניות מחוץ לגופם מכשילות אותם ומביאות אותם לידי חטא. וכדברי רבי אלכסנדר^[א] "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות".

ובזה יובנו דברי המדרש, כנסת ישראל אמרה "אני היא וחיבה אני" גם כאשר אני מלוכלכת בחטאים חלילה, חיבה אני בפנימיות הלב. וזה על דרך מאמר הכתוב "שחורה אני ונאווה וגו', כאהלי קדר כיריעות שלמה" גם אם מבחוץ אני כאהלי קדר שהם שחורים, מבפנים אני כיריעות שלמה^[א].

⊕ תשובה למי שהורגל בעבירה ⊕

אכן צריך להגדיר, שאדם שהורגל בחטא ימים ושנים רבות, בודאי עזיבת החטא בפועל קשה מאוד, אבל יש אפשרות תשובה גם לאחד שהורגל בעבירה, דהיינו שיעשה תשובה כל פעם מחדש, ולא ימנע מלעשות תשובה מחוסר הבטחה שלא ישוב לחטא זה לעולם. כי אכן גם אם התשובה אינה 'תשובה גמורה' בצורה 'שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא לעולם',

תב. ברכות יז, א.

תג. ילקוט לקח טוב פרשת בשלח.

בכל זאת יש כמה וכמה מדרגות בתשובה, ואשרי חלקו של מי שמתקרב אל ה' בכל מצב.

ועל כל בעל תשובה לדעת, שבודאי בדרכו הראשונה יתקל בקשיים ונסיונות וכל מיני מכשולות, אשר בודאי יקשו עליו בדרכו החדשה שבחר לו, אולם עליו לדעת שזהו רק בתחילה, מפני שכל ההתחלות קשות הן, אבל כאשר יעבור את המכשולות הראשונות ימצא אחר כך דרך ישרה, שמאור התורה תאיר לפניו כל ימי חייו, וכמו שאמרו חכמים [ת"ד] "כל ההתחלות קשות - מכאן ואילך יערב לכם". כי החיים האמיתיים המאושרים הם חיי תורה,

יש הרבה בעלי תשובה, אשר זכו וטעמו כי טוב ה', וראו שדרך התשובה היא הדרך המובילה לאושר האמיתי בחיים, ואף על פי כן למרבה הצער, הם נתקלים בבני משפחה, שכנים, ידידים או אנשים במקום העבודה, הלועגים להם על הדרך החדשה שבחרו, וכאן מתחלת עיקר מלחמת היצר.

ולכן צריך כל אדם שמתעורר לחזור בתשובה, לעמוד בגבורה ולא להשים לב לכל המלעיגים, הרי בסופו של דבר יזכה לחיי נצח ויהא מאושר לכל ימי חייו, ואז אף אלו שלעגו עליו בתחילה, יעריכוהו יותר וזה יעודד גם אותם לחזור בתשובה. אבל אם חס ושלום אדם אינו עומד בפני הלחץ של החברה, אז ברגע אחד יכול לאבד חיי נצח ואושר, ולא רק זה אלא אף גורם חולשה לאחרים שימנעו מלחזור בתשובה.

ועלינו לזכור תמיד, את הסעיף הראשון בשולחן ערוך אורח חיים "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך". ועל כן אדם שזכה להכיר את האמת יתגבר כארי ואל ישית אל לבו לכל המלעיגים עליו, ואדרבה הגבורה שהוא מתגבר נגד כל המלעיגים עליו, תוכיח שתשובתו תשובת אמת, ובגדר 'תשובה באותו מקום ובאותו מצב', ותהיה כפרה על כל מעשיו שעשה בעבר. ואמרו חכמים [ת"ה] לפום צערא אגרא, וכמה שיותר מלעיגים עליו, כך יקבל יותר שכר. ואם יעבור את המכשולות הראשונות שנקלע בדרכו הראשונה

תד. עי' רש"י עה"ת שמות יט, ה.

תה. אבות פ"ה, משנה כב.

בהצלחה, מובטח הוא שיזכה אחר כך לראות את כל הדרך במישור, ואור התורה תאיר את דרכו כל ימי חייו.

⌘ זירות שלא לחטוא אחרי שעשה תשובה ⌘

אזהרה גדולה הזהיר בספר טהרת הקודש הקדמון^[מ], מאוד מאוד יזהר אדם שלא לחטוא אחר שעשה תשובה, כי זה דבר חמור ביותר. ומי ששב בתשובה ואחר כך חוזר למעשיו הרעים, השני קשה יותר מן הראשון. וכתב "המגיד הירושלמי" הצדיק רבי יצחק פרחי זצ"ל בספרו מתוק לנפש^[מ], שאחר שישוב האדם בתשובה, צריך הוא להתרחק כמטחוי קשת ולעשות גדרים וסייגים שלא יפול שוב בעצת היצר הרע.

לדוגמא, אדם שנכשל בעבירה מסוימת, עקב שהלך למקום מסוים, כגון למסעדה, או אם התחבר עם חברים מסוימים, ועקב כך נגרר לעשות עבירה, אזי צריך הוא להתחזק שלא לשוב עוד לאותו מקום ולא ללכת עמהם. ואל יסיתו היצר הרע לומר, הפעם אהיה חזק ולא אגרר אחריהם, כי אל תאמין בעצמך, אלא כמו שאמרו חכמים^[מ]: סחור סחור אמרינן לנזירא, לכרמא לא תקרב, כלומר - מזהירים את הנזיר שלא יתקרב אל הכרם שלא יאמר אני אלך לשם ואתגבר ולא אשתה יין, אלא יתרחק משם, ולא יכנס למקום סכנה ולא יביא את עצמו לידי נסיון. וכן אדם שגלש באינטרנט ונכשל, יבין שהאינטרנט הוא מקום סכנה. ולכן יתחזק מאוד לא לגלוש שוב באינטרנט אלא עם פילטר חזק, ועם שומר שלא יהיה במצב של יחוד עם אינטרנט, כפי הוראת מרנן רבותינו גדולי התורה.

ולמרות שהיצר הרע מפתה את האדם ואומר לו: אתה אדם חזק, ירא שמים ולומד תורה, אין לך מה לפחד, אתה לא תכשל. אבל המציאות מראה שאין חסיונות מפני פגעי האינטרנט, וכך דרכו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שמפילו לשאול תחתית בעולם הזה

תו. סדר וידוי דף שיז.

תז. מתוק לנפש פרק ח, עמ' קיג.

תח. פסחים מ, ב.

קעו הרוצה עזיבת החטא בתשובה

ובעולם הבא, ואין כאן המקום להאריך על גודל פגעי האינטרנט, והדברים ידועים ומפורסמים.

וכתב רבינו הגר"א ז"ל^[טז], שני דברים מטים את האדם מדרך הטוב והישר. האחד, שהאדם נעשה כעיוור ונדמה לו לפעמים שהעבירה היא מצוה או שנעשה לו כהיתר. ב' גם אם יודע האדם שהיא עבירה חמורה, ודרכיה דרכי שאול ואחריתה מרה כלענה, רק שאי אפשר לו לסור מהרגלו כנעוריו, או שקשור עם חברים רעים, וקשה לו להפרד מהם. ולכן אדם שעושה תשובה צריך להתגבר על שני הדברים הללו, א) להבין ולהתבונן בדרכיו, לפשפש במעשיו לראות אם הם באמת טובים או לא. ב) להתרחק מהדברים הללו המרחיקים אותו מעבודת ה', ועל ידי זה יזכה לשוב בתשובה שלימה להתקרב אל ה'.

עזוב רשע דרכו

על זה הדרך היה רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, נוהג לפרש את הפסוק^[טז] 'עזוב רשע דרכו וגו', וישב אל ה'. בפסוק זה מרומזים עיקרי התשובה והדרך להגיע לתשובה. ראשית, על כל אחד ואחד לחזור בתשובה על מעשיו לפי דרכו ומדרגותיו. לדוגמא, רב או ראש ישיבה החוזר בתשובה על זיוף משקולות, או סוחר בעל חנות החוזר בתשובה על שלא הוכיח את הרבים, זו אינה דרך התשובה הנכונה. אלא על הרב לחזור בתשובה שמא נשא פנים לעשיר ולא הוכיח אותו, או שהקדים לומר שלום לעשיר לפני העני. עליו לפשפש במעשיו אולי נתן שיעור ולא התכונן לשיעור כפי הצורך, ועקב כך דברי הגמרא לא היו ברורים לתלמידים. אברך כולל צריך לחזור בתשובה אולי לא ניצל את זמנו מספיק והגיע מאוחר לכולל, והסוחר צריך לחזור בתשובה אם לא נשא ונתן באמונה. ועל זה אמר הנביא ירמיהו^[טז] שהשי"ת הוא גדל העצה ורב העלילה אשר עיניך פקחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכו וכפרי מעלליו, כלומר שלכל איש יש דרך משלו בעבודת ה', ולפי דרכו הוא צריך לחזור

תט. ביאור הגר"א על אגדות הש"ס ב"ב עח.

תי. ישע"י נה, ז.

תיא. ירמ"י לב, יט.

בתשובה, וזהו עומק כוונת הפסוק 'יעזוב רשע דרכו', כלומר הדרך שלו והאופן שהוא חטא.

בנוסף לזה, צריך כל אדם שמתחרט על דרכיו, להתבונן ולחפש מה היה 'הגורם' לחטא, ומכאן ולהבא להיזהר בכל תוקף ועוז להשמר מגורם זה שהביא אותו אל החטא, וכך לא יכשל בו שנית. לדוגמא, אדם שרגיל לדייק תמיד בזמן ולהגיע לתפלות בבית הכנסת בשעה המדוייקת. ויום אחד הוא איחר לקום בבוקר, ואיחר את התפלה בציבור, והתפלל תפלה ביחידות וללא כוונה הראויה. כשיחזור בתשובה צריך לחשוב למה זה קרה? למה הוא איחר לקום משנתו? ואם יבין שזה בגלל שהוא הלך לישון מאוחר כי השתתף באירוע או בשמחה עד שעה מאוחרת, והתוצאה היתה הפסד תפלה בציבור, הרי עליו להפיק את הלקחים, להיות בטוח ששוב פעם זה לא יקרה. וגם זה נכלל בפסוק 'יעזוב רשע דרכו', שהוא צריך לעזוב את הדרך שבה הגיע אל החטא.

❧ השב בתשובה לא יבוא לידי היזק ❧

הנה"צ רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, היה תמיד מזהיר את תלמידיו^[תיב], שהתשובה מדאורייתא, היא חרטה ועזיבת החטא, אלא שחז"ל הוסיפו והחמירו שצריך גם צום ובכי ושאר דברים. ואולם יש אנשים שרוצים לעשות תשובה, והם עושים צום ובכי, ואילו חרטה ועזיבת החטא אינם מקיימים. רבי חיים הסביר לתלמידים את מהות התשובה, והבטיח נאמנה, שאם יעמיד אדם במבחן את כל מעשיו אשר עשה, ויתודה על חטאיו מובטח הוא שינצל מן העונש ולא יבוא לידי היזק לעולם.

וסיפר רבי חיים על עצמו, שהוא היה מדקדק נפלא בכל המצוות, והתאמץ כל ימיו להרבות בצדקה, הוא הקפיד לא רק בנתינת מעשר כספים שהוא עשירית מהכנסתו, אלא גם "חומש" היה מפריש לאלתר לצדקה. הוא היה אומר "השומר חומש מובטח שיתעשר". עוד אמר "אם כל ישראל ישמרו חומש יתקיים בהם אפס כי לא יהיה בך אביון". פעם אחת אירע שנפל ספק בלבו אודות דמי ה"חומש" שנתן, אם חייב להוסיף עוד סכום

סיפור

מסוים או לא, והיקל על עצמו ולא נתן, אותו יום הלך משרתו לשאוב מים מן הבאר, ונפל לו הדלי אל הבאר. נטל המשרת גרזן בידו וירד אל הבור כדי להוציא את הדלי בעזרת הגרזן, וגם הגרזן נפל פנימה. שב המשרת לבית רבי חיים וסיפר לו מה שאירע, תיכף ומיד עשה הגר"ח חשבון, וגילה כי המחיר של הדלי והגרזן יחדיו עולה בסך שלושה זהובים, בדיוק כאותו סכום שהיקל על עצמו ונמנע מלהפרישו ל"חומש". ללא שהיה נוספת שב הגר"ח לתקן את המעוות והפריש על אתר שלשה זהובים לצדקה, והנה לא עבר כמה רגעים, ובאו לבשרו כי מצאו את הגרזן עם הדלי. שאב רבי חיים מ"דליו" מוסר השכל, שאם יפשפש אדם במעשיו ויתודה על חטאיו, בו ברגע ינצל מכל נזק, ויסיר מעליו את עונש החטא.

✧ התשובה מסירה ומבטלת את הצרות ✧

עוד סיפור סיפר הגה"צ רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל^[תיא], מה שאירע בעת חתונת בנו הגה"צ רבי יצחק זצ"ל, החתונה נערכה באכסניה על אם הדרך, ולא היה שם ספר תורה לקריאת התורה. רבי חיים שהיה מדקדק ומקפיד בקלה כבחמורה לא רצה לוותר על קריאת התורה אפילו גם פעם אחת בעיצומה של שמחת לבו. בהתקרב זמן הקריאה בבוקר יום שני בשבוע, ביקש ללכת למקום שיש בו ספר תורה, בין המשתתפים בשמחת הנישואין היה גם רב זקן שאמר לרבי חיים שאין חיוב ללכת למקום אחר כדי לשמוע קריאת התורה, ואם אין כאן ספר תורה אין חיוב, ולא כדאי להטריח ללכת למקום אחר, ביקש רבי חיים שיביאו ספר תורה ממקום אחר, אמר אותו רב שלא ראוי לטלטל ספר תורה לשם כך. כיון שהיה הרב ההוא זקן בגילו מר' חיים, ביטל ר' חיים את דעתו מפני דעת הרב ולא הלך לשמוע קריאת התורה.

כאשר תמו ימי המשתה, ורבי חיים שב אל ביתו ופתח את ארון הקודש, גילה ברוב חרדה כי ספר התורה המהודר שלו נגנב. בני הבית ניסו להביא האיך נכנס הגנב, ובאיזה אופן פתח את ארון הקודש, אך לרבי חיים היה

הרוצה פרק ז בתשובה קעט

רק הסבר אחד ויחיד לפשר הגניבה, מניעת הקריאה בתורה באותו יום שני בבוקר. 'במשך כל ימי השמחה לא אירע לי שום מכשול' - אמר רבי חיים בבטחון - מלבד אותה קריאה שהפסדתי'.

נכנס רבי חיים לחדרו המיוחד להתבודד ולהתבודד, ועשה תשובה מעומק הלב על אותו מעשה. והנה עוד הוא יושב בחררו ומתודה בכל לב, באו ובישרו לו בשמחה שספר התורה נמצא, חייל רוסי נשא את הספר ברחובה של וואלוז'ין, וביקש למוכרו לעוברי אורח, ואז תפסוהו מידי ו הביאוהו אל הרב. הפלא היותר מרשים ומפליא נתגלה רק דקות מספר אחר כך, כאשר פתחו את ספר התורה ומצאו את הספר כמעט שלם, ורק יריעה אחת ויחידה חסרה מהספר, זו היתה היריעה של אותה קריאה שהפסיד. אכן נשגבים הם חשבונות שמים.

סיים רבי חיים את סיפורו ואמר, מכאן נמצינו למדים מה גדול כח התשובה, אם שב אדם ומתודה על חטאו בודעו שבעבור חטא זה באה עליו הצרה, מדה כנגד מדה, אזי תסור ממנו הצרה תיכף ומיד.

לעלות על הרכבת הנכונה

רבינו בעל חתם סופר זצ"ל היה דורש על הפסוק^[תיד] 'כרחק מזרח ממערב הרחיק ממנו את פשעינו', מזרח ומערב הם שני קצוות, זה בקצה אחד וזה בקצה השני, אי אפשר להיות גם כאן וגם שם, מי שנמצא במזרח אינו נמצא במערב, ומי שנמצא במערב אינו נמצא במזרח.

משל לאדם שהיה צריך לנסוע למערב, ובטעות עלה על הרכבת הנוסעת למזרח, באמצע הנסיעה נודע לו שהוא על הרכבת הלא נכונה, הוא קם ממקומו והתיישב על הספסל שמולו הפונה למערב, הלא בודאי לא הועיל ולא כלום, עליו לרדת תיכף בתחנה הבאה, ולעלות על הרכבת הנכונה. עלית על הרכבת שמתרחקת מהבורא עולם, תרד ממנה תיכף ומיד ותעלה

משל

לרכבת שנוסעת בכיוון הנכון. וזה מה שאמר הנביא [תטז] 'נחפשה דרכינו ונחקרה, ונשובה עד ה'.

אך כמובן כדי 'לעלות על הרכבת הנכונה', צריך קודם לדעת לאן הוא רוצה להגיע, ואח"ז לדעת הכיוון הנכון שבו הוא צריך לנסוע. אדם שאינו יודע לאן הוא רוצה להגיע, אין שום מציאות שיוכל לעלות על 'הרכבת הנכונה', וכמו כן במהלך החיים האדם צריך לדעת להיכן הוא שואף להגיע, ואז הוא יכול לחפש את הדרך הנכונה, ואם הוא יחפש באמת, הוא ימצא את הדרך במסילה העולה בית א-ל.

ברחובות העיר אתונה במדינת יוון, טייל אדם, כל אזרח שפגש הוא עצר, ושאלו, כיצד לחיות? שאלה זאת המשיך לשאול כל ימי חייו, את כל מי שבא עמו במגע. שואל זה היה החכם הפילוסוף המפורסם סוקרטס, שהיה מגדולי חכמי אומות העולם.

אדם אחר בתקופה אחרת, הלך באמצע היום, ואבוקה של אש בידו, כאשר שאלוהו למה הוא מחזיק אבוקה בצהריים, השיב בן אדם אני מחפש. גם סיפור זה היה באתונה, והמחפש הזה היה אחד מגדולי חכמי יוון.

כותב הגה"צ שלמה וולבה זצ"ל [תטז], סיפורים אלו התרחשו באתונה, שם שאלו כיצד לחיות, ושם חפשו בנרות "בן אדם". בירושלים לא הוצרכו לשאול, שם ידעו היטב כיצד לחיות, ושם חיו בכל התקופות כ"בני אדם". כיצד לחיות? [תיז] 'ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם'.

אנשים אלו לא היו טפשים, אלו היו גדולי חכמי אומות העולם, אנשים שכל חייהם שאלו 'כיצד לחיות', ועדיין לא נתיישבה דעתם. גם החכם שחיפש 'בן אדם' באבוקה לאור יום, כדי להדגיש כמה קשה למצוא בן אדם, עד שאור יום לא מספיק לכך, והוא נזקק לאבוקה.

תטו. איכה ג, מ.

תטז. עלי שור - מבוא השער ח"א, עמ' יט.

תיז. ויקרא יח, ה.

יש בסיפור זה לקח עמוק מאוד, בודאי לא יוכל סוקרטס להגיע לתשובה מלאה ומספקת על שאלתו, הוא לא שאל את השאלה הנכונה, קודם כל צריך אדם לדעת לשם מה לחיות, מהי התכלית שאליה הוא רוצה להגיע, ורק אחר כך, הוא יוכל לדעת כיצד להגיע לאותו יעד, ולעלות על 'הרכבת הנכונה'^[תיח]. ובזאת פותח הרמח"ל את ספרו 'מסילת ישרים', יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה, הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם, מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו, בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו.

עזיבת החטא ותיקון האברים

חלק בלתי נפרד מעזיבת החטא, הוא להוסיף במצוות ובמעשים טובים. לא מספיק רק להיות 'סור מרע' אלא צריך גם כן 'עשה טוב'. וכך פירש רבינו האור החיים הקדוש זצ"ל, את הפסוק בפרשת נצבים^[תיט] 'ושבת עד ה' אלקיך', ובפסוק לפני כן נאמר, והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך וגו'. פסוקים אלו מלמדים אותנו שני ענינים, הפסוק הראשון מלמד אותנו את ענין החרטה ועזיבת החטא, שאדם יבין מה גרם החטא, והפסוק השני מסביר שלא מספיק רק סור מרע, אלא צריך גם לעשות טוב ולהתקרב אל ה', ועל זה נאמר 'ושבת עד ה' אלקיך'.

בחינה מיוחדת בעזיבת החטא ועשיית הטוב, גילה לנו הצדיק המלוב"ן רבי יעקב אביחצירא זצ"ל^[תכ], לא רק שהאדם יעזוב את החטא, אלא שישתדל גם לעשות מצוה באותו אבר שחטא בו, וזהו תיקון גדול ומועיל ביותר, ועל זה רמזה תורתנו הקדושה^[תכא] 'עין תחת עין שן תחת שן רגל תחת רגל', לרמז שבאותו אבר שחטא בו, בו בעצמו יתקן. וכשמתעורר האדם ורוצה לתקן בכל מה שפגם תיקון גמור, יתקן גם כן כנגד ההליכה שהלך לעשות דבר עבירה, והתיקון הוא שישכים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וכשישמע מצוה ירוץ לה

תיח. בשמחה ובטוב לבב עמי קלב.

תיט. דברים ל, ב.

תכ. אלף בינה עמי סא.

תכא. שמות כא, כד.

קפב הרוצה עזיבת החטא בתשובה

בלי שום עיכוב כלל. ועל זאת התפלל דוד המלך ע"ה, 'חשבתי דרכי' כלומר כשבאתי לעשות תיקון על עונותי, חשבתי שגם הדרכים שהלכתי שלא לשם מצוה צריכים תיקון, והתיקון הוא 'ואשיבה רגלי אל עדתיך', ועוד 'חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך', זהו תיקון על הליכת הרגלים.

עזיבת החטא - התגברות בקביעות

הרבה פעמים מוכן אדם להתגבר באופן חד פעמי על תאוה לבו, יש לו התעלות והוא מוכן עכשיו לעשות את רצון ה', לפעמים זה מאוד קשה והוא מוכן גם להקריב ולשלם מחיר יקר מאוד, בשביל לעשות את רצון ה', זה יפה מאוד, אבל יש סוג נסיון אחר, הנסיון אינו גדול כל כך, אבל הוא קבוע ותמידי, וזה צריך להיות כל יום ויום.

רבינו יונה ז"ל, שאל: מה תמור יותר, מי שנכשל ועשה עבירה חמורה פעם אחת, או מי שעובר עבירה קלה פעמים רבות? והשיב: ודאי מי שחוטא באופן קבוע בעבירה קלה. שנאמר [תכב] 'כי לי בני ישראל עבדים' כשם שעבד שומע בקול רבו אפילו בדברים של מה בכך, שאם לא כן הוא פוגם בעבודתו, כך בני ישראל.

אין ספק שהעונש על עבירה חמורה קשה יותר מהעונש על העבירה הקלה, אבל הנכשל בעבירה קלה באופן קבוע ותמידי חמור יותר מהנכשל בעבירה חמורה באופן חד פעמי. וכן להיפך, מי שמתגבר ועושה תשובה על עבירה קלה שבא הורגל, ועוזב את החטא, ומתגבר בגבורה גדולה, ונלחם ביצרו באופן קבוע כל יום ויום, זה עדיף ואהוב לפני הקב"ה יותר ממי שמתגבר רק פעם אחת.

ובך הסביר 'סנגורן של ישראל' הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, את הפסוק בתהלים [תכג], 'מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו', זה לא גבורה גדולה לעלות בהר ה', כל אחד יכול להתאמץ ולהתגבר על יצרו

תכב. ויקרא כה, נה.

תכג. תהלים כד, ג.

ולעלות בהר ה', התביעה היא 'ומי יקום במקום קדשו' מי יכול להחזיק מעמד בראש ההר?

עזיבת החטא שלב אחרי שלב

סיפר [תנ"ך] מרן החפץ חיים זצ"ל, מעשה בחנווני של עיירה קטנה שבא לעיר כדי לקנות סחורה, נכנס החנווני לסיטונאי שהיה רגיל לקנות אצלו, והזמין את כל כמות הסחורה שהיה זקוק לה. לאחר שהגישו לו את החשבון, ביקש החנווני שהסחורה תנתן לו בהקפה, מכיון שאין מעות מצויות עתה בידו. הוא הבטיח שיסלק את כל החוב מיד לכשיחזור ויבוא לביתו.

משל

השיב לו הסיטונאי ואמר: לא, לצערי אינני יכול לתת לך בהקפה, שכן בדקתי את פנקסי ומצאתי שכמה וכמה פעמים כבר לקחת אצלי סחורה בהקפה והבטחת לסלק את החוב מיד לכשתחזור ותבוא לביתך, ולא קיימת את הבטחתך, לכן שוב אינך נאמן עלי.

התחיל אותו חנווני בוכה, ואמר: כי אינו אשם כלל בזה שלא עמד בדיבורו עד כה, סיבות שונות גרמו לכך, אולם עתה הוא מבטיח בהן צדקן שיעמוד בדיבורו, ומיד לכשיחזור לביתו יסלק את כל החוב, והמשיך להפציר בסיטונאי שיחוס וירחם עליו ועל אנשי ביתו, שכן אם לא יקבל עתה את הסחורה עלול הוא להרוס את כל מעמדו, ויהיו הוא ובני ביתו צפויים לחרפת רעב.

לא יכל הסוחר הסיטונאי לעמוד בפני הפצרותיו ותחנוניו של החנווני, והסכים למלא בקשתו. אולם כאשר שמעו זאת המוכרים ושאר הפקידים בבית המסחר של הסיטונאי, התקבצו כולם וטענו לפני הסוחר כי בשום פנים לא יתנו לו למכור לאותו חנווני בהקפה, מכירים אנו יפה בטיבו של זה, אמרו דיבורו אינו דיבור והבטחתו אינה הבטחה, פעמים רבות שלחנו לו חבילות סחורה ואפילו דמי משלוח לא שילם, לא ניתן לך בשום פנים

לחזור ולתת לו בהקפה. בעוד הם מדברים ומתווכחים נכנס לחנות סוחר אחר, ולאחר ששמע את הענין הנדון, פנה אל החנווני ואמר לו שמע בקולי ואתן לך עצה שתניח את דעת כל הצדדים, לשם מה צריך אתה לקנות עכשיו כמות גדולה כל כך של סחורה, ולהתחייב לסוחר ממון רב שלא יהא בכוחך לפורעו אחר כך? האין טוב לך לקנות כמות קטנה לפי כוחך, שתוכל לסלק את דמיה במזומנים מיד, מכיר אני אמנם את הסוחר הזה שסיטונאי הוא ואינו מוכר כמויות קטנות, ברם בטוחני בו שיבין למצבך ויתרצה למכור לך אפילו כמות קטנה במחיר סיטונאי, וכך תוכל להרויח יפה בסחורה זו.

שמעו הצדדים בקולו של בעל העצה, החנווני מן העיירה קנה מעט סחורה בכסף מזומן שהביא אתו, שב לביתו מכר את הסחורה וחזר וקנה במזומנים, כך עשה פעמים אחדות עד שהרויח כסף הגון שהעמידו על רגליו.

מבקשים אנו יום יום מלפניו יתברך שיחוס וירחם עלינו וישלח לנו גואל צדק במהרה בימינו, כשל כח הסבל אנו משוועים ונפשנו קצרה בעמל הגלות, אם לא יקום הוא ברחמיו ויגאלנו הרי נאבד חלילה בעניינו. ודאי שהוא יתברך מוכן ומזומן להתרצות לנו ולהענות לבקשתינו, כי על כן מרבים אנו בתחינה ובתפלה ומבטיחים לחזור בתשובה שלמה. אמנם גלוי וידוע לפניו יתברך שלמרות הבטחותינו נשוב ונחטא, אולם אף על פי כן הקדוש ברוך שהוא רחום וחנון, אינו יכול להשיב פנינו ריקם בבקשתינו, ואפשר שאף היה נעתר לנו ושולח לנו באמת גואל צדק להעלותנו מבור גלותנו. אבל כאן באה מדת הדין ומעכבת בידו כביכול, וטוענת שאנו "בנים לא אמון בם" מבטיחים אנו לחזור בתשובה שלמה ולשנות את דרכנו, אך מעולם לא עמדנו בדיבורנו ולא קיימנו הבטחותינו.

לפיכך אין לנו דרך אחרת לפנינו, אלא לעשות כאותו חנווני, אם אין בכוחנו לקנות כמות גדולה של סחורה ולחזור בתשובה שלמה, האין טוב לנו לקנות מעט מעט ובמזומנים, הבה נתחיל ונחזור בתשובה על עונות שאנו נכשלים בהם לעתים קרובות ונחשבים קלים בעינינו, לשון הרע שקר ורכילות, קמעא קמעא נסלק את חובותינו עד שנעמוד על רגלנו כבני אדם מהוגנים, ודיבור שלנו יהא נאמן עליו יתברך.

הבחינה לאדם אם הוא צדיק או רשע

שלמה המלך החכם מכל אדם אמר^[תכה], 'כי בתחבלות תעשה לך מלחמה', ודרשו חכמים ז"ל^[תכו], אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצות.

ובתב בספר הישר^[תכו], שאדם יכול לבחון את עצמו האם הוא צדיק או רשע, או אולי בינוני, וז"ל: "דע! שכל הרוצה להכיר אם אלקיו רוצה אותו, ישקול נפשו בין הזכויות והעונות, ואם יראה כי נפשו נוטה לתאוות הרעות ולרדוף אחר העושר והבצע והגזל והתענוגים יותר מאשר היא נוטה לעבודת הא-ל ולתפלה ולצדקות ולמעשים טובים, ידע כי הוא רשע, וכי הא-ל אינו מקבל מעשיו, ואם היה נוטה למעשים הטובים יותר מאשר הוא נוטה לדברים הרעים, ידע כי עלה זכרונו לטובה" עכ"ל.

ביאר לנו בזה עצה שיכיר האדם את עצמו, וכשם שבמחלות הגוף, כאשר הגוף אין לו תיאבון לאכילה ושתייה סימן הוא שמחלה מקוננת בגופו, כמו כן בחולי הנפש כאשר הנפש אין לה תיאבון לתורה ותפלה מוכח כי הנפש חולה, ורפואת הנפש היא על ידי התשובה, וכאשר יפתח האדם פתח כחודו של מחט יפתח לו השי"ת פתח כפתחו של אולם לסייעו להתרפא.

תכה. משלי כד, ו.

תכו. ויק"ר פכ"ה, ה.

תכז. שער תשיעי.

- פרק ח - חרטה ובכיה

❧ יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה' ❧

במצות תשובה, יש כמה מדרגות זו למעלה מזו, והעיקר תלוי במידת החרטה והקבלה שהאדם קיבל על עצמו, יש מי שמתחרט על חטאו כמו אחד שמתחרט על שאיבד סכום כסף קטן, מחמת שלא שמרו כראוי, ויש מי שמתחרט על חטאו כמי שאיבד סכום גדול מאוד. ואמרו חז"ל^[תכח], כל העושה דבר ומתחרט בו, מוחלין לו מיד, שנאמר^[תכט] 'ולא יראוני', הא יראוני - מוחלין להם מיד.

ובתב רבינו יונה ז"ל, בספר שערי תשובה, שלכל תשובה תמצא סליחה, אלא שיש הרבה דרגות של סליחה, וכפי העוצמה של התשובה, כך העוצמה של הסליחה, דהיינו שיש חרטה קטנה בצער קטן, ויש חרטה גדולה בצער רב, וכמובן שהחרטה בצער גדול יותר מכפרת.

ואמר הצדיק הירושלמי רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל, שרבינו יונה ז"ל כותב^[תל], יבין לבבו כי רע ומר עזבו את ה'. הפירוש בזה, שלפעמים נמצא אדם במצב קשה, ויש לו צרות ובעיות שונות, ואז הוא חושב: כל כך עצוב שה' עזב אותי וזה רע ומר. אבל רבינו יונה זועק: שהאדם צריך להבין שרע ומר הוא זה שהאדם עזב את ה', ולא מה שה' עזב אותו, כי מה שה' עזב אותו זו רק תוצאה מכך שהוא עזב את ה', ולכן טוב לו להתקרב את ה', ועל ידי כך

תכח. חגיגה ה, א.

תכט. מלאכי ג, ה.

תל. שערי תשובה שער ראשון.

הרוצה פרק ח בתשובה קפז

ה' יהיה קרוב אליו, ואדרבה מתוך הצרות יזכה האדם להתקרב אל אבינו שבשמים, כי זה המטרה האמתית, וכמו אבא שמעניש את בנו, שהמטרה היא לא להרחיק את בנו, אלא להתקרב אליו באהבה.

❧ להתחרט על מעשיו הרעים ❧

כתב רבינו בעל בן איש חי זצ"ל^[תלא], שאדם צריך להתחרט על מעשיו הרעים מפני מיאוס החטא, שהוא מבין שהחטא הוא רע והוא מואס בו, אבל אם אדם לא מתחרט אלא רק מפני יראת העונש, שהוא מפחד שאם לא יעשה תשובה הוא יענש ויבואו עליו צרות, ואילו היה יכול להמשיך למרוד בה' בלא שיקבל עונש, היה הוא היה ממשיך בדרכיו הלא טובים... זו לא תשובה אמיתית.

ועוד כתב רבינו בעל בן איש חי זצ"ל^[תלב], שמה שאמרו 'בכל דרכיך דעהו', הכוונה שיאמין שכל מה שנעשה בעולם הזה אינו מקרה המסור לטבע, אלא הכל נעשה בהשגחתו יתברך, והוא המשגיח והוא נותן חיות בכל רגע לכל הנבראים, מקרני ראמים עד ביצי כינים, ואפילו כשעושה עבירה יזכור דבר זה שכחו וחיותו באותו רגע בא לו מהשגחתו יתברך, וזה יועיל שאם חטא יתחרט תיכף על מעשיו ויחזור בתשובה שלמה.

❧ החרטה היא עיקר התשובה ❧

במשנה במסכת תענית מובא^[תלג], שכאשר היתה עצירת גשמים וגזרו ב"ד תענית ציבור, הזקן שבקהל היה אומר לפניהם דברי כבושין: אחינו! לא נאמר באנשי נינוה 'יורא האלקים את שקם ואת תעניתם', אלא^[תלד] 'יורא האלקים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה'. וכן הוא אומר^[תלה] "וקרעו לבבכם ואל בגדיכם".

תלא. בן יהוידע חגיגה, דף ה, א.

תלב. בן יהוידע ברכות, דף סג, א.

תלג. טו, א.

תלד. יונה ג, י.

תלה. יואל ב, יג.

קפח הרוצה חרטה ובכיה בתשובה

ואמרו חז"ל שם [תל"ו], אדם שיש בידו עבירה ומתודה, ואינו חוזר בו, למה הוא דומה, לאדם שתופס שרץ בידו, שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה, זרקו מידו כיון שטבל בארבעים סאה, מיד עלתה לו טבילה, שנאמר [תל"ז] "ומודה ועזב ירחם".

ומובא בשם הגר"א מוילנא [תל"ח], שלענין התשובה צריך האדם שני דברים: (א) תיקון על העבר. (ב) תיקון על להבא. ולענין החרטה על העבר, יותר טוב יותר מכל הסיגופים הוא לעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ובזה יכופר עוונו. ולענין התיקון להבא, העצה היא שישים יראת השם על פניו, שהקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו, ועומד עליו ורואה מעשיו המכוערים, ואיך לא יבוש מפניו לעבור על רצונו בפניו ממש.

נמצינו למדים, שעיקר התשובה אינה תעניות וסיגופים, אלא עיקר התשובה היא החרטה על מה שעשה, וקבלה מוחלטת שמכאן ולהבא לא ישוב לעשות את המעשים הרעים שעשה. יש נטייה בקרב אנשים שמרגישים לא טוב עם המעשים שעשו, ומרוב השתוקקות להתקרב אל ה' הם מקבלים עליהם סיגופים מסוימים בלא להתייעץ עם רבנים, ובדרך כלל אינם מחזיקים מעמד, והם נופלים מדחי אל דחי. לכן צריך להזהר שלא לעשות שום דבר על דעת עצמו בלא לשאול גדולי תורה. שידריכיהו לעשות את הישר והטוב ולהתקרב אל ה'.

וראה להלן בפרק חיזוק בלימוד התורה שהבאנו מכתב נפלא שכתב מרן הסטייפלער זצ"ל, לצעיר אחד בענין זה, וזה לשונו: שבזמנינו ברור שהתענית מזיקה ללימוד תורה ואסור. מי שרוצה לסגף עצמו לשם כפרת עונות, ילמד בחזרה על דבר שכבר הוא יודע היטב, שלימוד זה בלא חשק הוי לימוד לשם שמים ממש, והוא ג"כ סיגוף. ובכל אופן לא סיגופים אחרים ח"ו, וגם בענין הלימוד צריך שיהי' במדה, לא באופן שאינו לפי כוחו.

תלו. תענית טז, א.

תלז. משלי כח, יג.

תלח. אבן שלמה פרק ד.

מהו שיעור החרטה

פעם בא יהודי ישיש אל האדמו"ר רבי יששכר דב מבעלזא זצ"ל, ואמר לו: רבי, ברוך ה' זכיתי לאריכות ימים, הגעתי לשנות זקנה ולא חסר לי דבר, רק חטאות נעורי מציקים לי, מבקש אני מהרבי שיתן לי מחילה על חטאות נעורים. השיב הרבי ואמר: אם מתחרט אתה בלב שלם על חטאים הללו, הרי זו היא המחילה. חזר החסיד ושאל, מהו שיעור החרטה בעיני הרבי?

השיב הרבי, שמע את הסיפור אשר אספר לך, מעשה בסוחר גדול שהזדרז והקדים לבוא אל היריד הגדול שבלייפציג, והביא עמו כמה קרונות מלאים בסחורה. באותו יום ירדו גשמים עזים ושיבשו את דרכם של שאר הסוחרים שעדיין לא הגיעו אל העיר, עמד הסוחר הזריז בשוק וקונים רבים הקיפוהו מכל צד, כי אף אחד מהסוחרים האחרים לא הצליח להכנס לעיר בגלל הגשם העז, לכן היה יכול לבקש עבור סחורתו כל סכום שירצה. אמנם הסוחר החליט לחכות עוד כמה ימים כדי שירבו הקופצים על סחורתו ויוכל להרויח פי כמה, וסרב למכור ודחה את הקונים מיום ליום. לילה אחד פסק הגשם ולמחרת בבוקר נתמלא השוק בסוחרים. בבת אחת ירד מחיר הסחורה, מכיון שרבים היו הסוחרים, וכולם רצו למוכרה.

ועתה סיים הצדיק את סיפורו, תאר לך את הצער ורגשות החרטה שמלאו את הסוחר שיכול היה להרויח כל כך והפסיד הכל, אם החרטה על חטאי נעוריך גדולה כצערך של אותו סוחר, דע שהחרטה היא המחילה עליהם ואינך צריך לדאוג.

הבושה מגודל החטא כמושת גנב כי ימצא

אמרו חכמים [תלט], כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עונותיו. וכתב הרב עזריאל טאובר שליט"א [תמ], שמעלתו של בעל תשובה היא שהוא מתבטל, הוא חטא והוא מתבייש בחטאו, ככל שהוא יותר

תלט. ברכות יב, ב.

תמ. פרקי מחשבה על אלול וימים נוראים, עמ' רכג.

קצ הרוצה חרטה ובכיה בתשובה

שבור ויותר נדכה, הוא יותר מתבטל, ונאמר [תמא] "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוזה". כאשר הבושה מהחטא מביאה את האדם לתשובה, "מוחלין לו על כל עונותיו". ואין הכוונה לבושה מפני אחרים, אלא בושה בינו לבין הקדוש ברוך הוא, שהוא מתבייש מעצמו, והוא מבטל את עצמו אל ה'. וסיפר הצדיק בעל ישמח משה זצ"ל [תמב], שהרבי ר' זושא מאניפולי זצ"ל, נשא את עיניו לשמים בימים הנוראים, ואמר: בודאי עכשיו הוא הזמן לעשות תשובה, אבל הרי יודע אתה שבושתי וגם נכלמתי לנגדך, אין בי כח לעשות תשובה כהלכה, קח איפוא את אהבתי אליך, ואת בושת פני כנגדך במקום התשובה.

וכתבו המפרשים [תמג], שבלשון הגמרא "מוחלין לו על כל עונותיו" משמע שעל כל העבירות, ואפילו על מי שעבר חלילה על עבירות שהוא חייב כרת רחמנא ליצלן, שתשובה לא מכפרת, אלא תשובה ויום הכיפורים תולין, ויסורים ממרקין. או מי שחס ושלום גרם לחילול ה', שאפילו יסורים לא מכפרים, רק יום המיתה [תמד], בכל זאת אם הוא מתבייש במעשהו, הרי מוחלין לו על "כל" עונותיו.

❧ תשובה עד כדי מסירות נפש ❧

כתוב בספה"ק בת עין [תמה] שאדם שמתחרט על מעשיו, צריך שהחרטה תהיה מוחלטת עד כדי מסירות נפש, כמו שנאמר בפסוק [תמז] 'אם יכפר העון הזה לכם עד תמתו', פירוש שהתשובה צריכה מסירות נפש יתרה, בבחינת השתוקקות וכלות נפש לה'.

תמא. תהלים נא, יט.

תמב. עולם המחשבה ח"א, עמ' תעט.

תמג. בשמחה תצאו פרשת במדבר, עמ' שפא.

תמד. יומא פו, א.

תמה. דרוש לפרשת החודש ד"ה והנה, ודרוש לשבת שובה ד"ה ועכשיו.

תמו. ישעי' כב, יז.

הרוצה פרק ח בתשובה קצא

מסופר בגמרא^[תמז], פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, ותפסו את רבי עקיבא שהיה יושב ומלמד תורה לרבים. בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי, לא אקיימנו?

סיפור

רבי עקיבא כל יום ויום היה מתחנן להקב"ה שימות על קידוש ה', ותחינה זו הייתה בקריאת שמע, שאז צריך האדם לקבל על עצמו למות על קידוש ה', לכן כששאלו אותו תלמידיו, האיך הוא מוסר את נפשו להריגה מתוך שמחה, השיב להם שכל ימיו ציפה וקיווה שיגיע לכך. וכן כל הצדיקים האמיתיים השתוקקו לקיים ולזכות למות על קידוש ה', וכך סיפרו על החפץ חיים זצ"ל, שהיו תלמידיו שומעים אותו בכל יום שהיה מתפלל ומתחנן להשי"ת למות על קידוש ה'.

וידוע שמרן הבית יוסף זצ"ל, ביקש מהמגיד – המלאך שלמד עמו, שיברך אותו שיזכה למות על קידוש ה'. והמלאך בירך אותו שיזכה למות על קידוש ה' כמו רבי שלמה מולכו הי"ד, אבל הוא לא זכה לכך. אמנם החיים על קידוש ה' הם מדרגה גדולה יותר מלמות על קידוש ה', ומרן הבית יוסף חי את כל חייו חיים של מסירות נפש בעבור תורת ה' ומצוותיו, וזה הרבה יותר מעולה ונעלה.

סיפור על חרטה בדרגה של מסירות נפש

מעשה נורא מובא בספר הקדוש "אור צדיקים" למקובל הקדוש רבי מאיר פאפירש זצ"ל^[תמח], מעשה אשר אירע אצל המקובל הקדוש רבי משה די ליאון זצ"ל, פעם אחת הגיע יהודי לפני רבי משה די ליאון והתחנן על נפשו לסדר לו סדר תשובה על חטאיו ופשעיו הרבים מספור, נתישב רבי

סיפור

תמז. ברכות סא, ב.

תמח. ומובא גם כן בספר צנתרות הזהב ח"ב, עמ' שמג. ובספר מוסר ה' ח"ב, עמ' שצו.

קצב הרוצה חרטה ובכיה בתשובה

משה להאזין לוידויו של האיש, ושערות ראשו סמרו משמוע, רשימת העבירות התארכה עד אין סוף, ולא היתה כמעט עבירה שבתורה שלא עבר אותו אדם.

לאחר שסיים האיש למנות את חטאיו, פתח רבי משה ואמר: "הלא מביין אתה בעצמך, כי כמות גדולה כל כך של עבירות כה חמורות, אי אפשר למחות בתשובה פשוטה. אין לי איפוא שום עצה בעבורך כי אם שתקבל על עצמך להישרף על קדושת השם, לשם כפרת חטאיך, ועל ידי כך יסורו עוונותיך וחטאותיך יתכפרו".

האיש אשר היה נחוש בדעתו לחזור בתשובה, לא נרתע, ומיד אמר שהוא מוכן ומזומן לכך. החל רבי משה לתאר בפניו את סדר מיתת ה'שריפה' מארבע מיתות בית דין כפי המבואר במסכת סנהדרין, אשר תוכנה יציקת עופרת רותחת לתוך פיו הפתוח של החוטא וכך שורפת את בני מעיו.

לאחר שהסכים האיש גם לכך, קבע לו רבי משה זמן, והלה הופיע בבית הדין, כדי שיקיימו בו את גזר הדין. כרכו את עינו בסודר, ר' משה אמר לפניו את סדר הוידוי, והאיש אמר אחריו את הוידוי מילה במילה בדמעות שלישי. אחר כך אמר לו הרב: כעת תקרא בקול גדול 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ותקבל עליך מיתה וזו תהיה כפרת עונותיך. בבכי קורע לב קיבל על עצמו החוזר בתשובה עול מלכות שמים לעיני כל האנשים הרבים שעמדו שם בחרדה גדולה. ואז אמר הרב: פתח את פיך ואמלאהו בעופרת הרותחת, ללא היסוס פתח האיש את פיו במוכנות לבלוע את העופרת ולמות. ואז לעיניהם הנדהמות של הסובבים הושיט הרב את ידו לפיו של האיש, אבל בתוכה לא היה עופרת רותחת, אלא צנצנת דבש, הרב שפך את הדבש אל תוך פיו של האיש, כשהוא מכריז ואומר: "וסר עונך וחטאתך תכופר".

כאשר הרגיש האיש בטעמו של הדבש, החל לבכות ולצעוק: מה עשית לי רבי, למה רמיתני, הרגני נא למען כבוד יוצרנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, יאבד נא גופי ואל אראה ברעתי באיבוד נפשי, למה לי חיים כשעונותי כה רבים. אל תירא בני, הרגיעו הרב והסביר לו, כי נכונותו למסור את נפשו בפועל ממש על קדושת השם, הותירה אותו נקי מכל חטאיו והוא נעשה בעל תשובה גמור כתינוק שנולד.

הרוצה פרק ח בתשובה קצג

מאותו יום לא זו בעל התשובה מבית מדרשו של הרב, ימיו עברו בתקוני תשובה, והוא שתה בצמא את דברי הרב והתאבק בעפר רגליו. לפני שהתבקש רבי משה לישיבה של מעלה הבטיח לבעל התשובה להשתדל לקרבו אליו בגן עדן. ולאחר זמן מועט נפטר הרב לבית עולמו, מיום פטירתו של הצדיק התחנן בעל התשובה בכל יום אל האלקים שירחם עליו ויקח גם את נפשו, מפני שחייו ללא הרב הצדיק אינם חיים, ואחרי תפלות רבות נעתרו לו מן השמים והאיש חלה ונפל למשכב. רגעים ספורים לפני יציאת נשמתו התיישב על מטתו וקרא "פנו מקום לרבנו רבי משה די ליאון, כעת הוא בא לקיים את הבטחתו שהבטיח לי בחייו להוליכני לגן עדן ולהושיבני על ידו". ובדברים אלו יצאה נשמתו. לאחר ימי האבלות סיפרו כמה מזקני העדה שבעל התשובה נראה להם בחלום יושב בגן עדן ליד רבו ושניהם לומדים בצוותא.

לצעוק אל ה' בבכי ותחנונים

הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל כתב^[תמט], מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ה' בבכי ובתחנונים. ורבינו יונה ז"ל, כתב בספרו שערי תשובה^[תנ], שמעקרי התשובה הוא הצער במעשה, כמו שנאמר^[תנא] 'וגם עתה נאום ה' שבו עדי בכל לבבכם ובצום ובבכי ובמספד', ואמרו חז"ל^[תנג] הלב והעינים שני סרסורי החטא, ולכן עון העינים יכופר בדמעות, כמש"כ^[תנג] 'פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך', לא אמר 'לא שמרתי תורתך' אלא 'לא שמרו' כי הם סבבו החטא על כן הורדתי פלגי מים.

כמה גדול כוחה של תשובה בבכיות ובתחנונים מעומק הלב, כשאדם בוכה מעומק לבו, הוא כביכול מתמזג עם השכינה, תפלתו עולה עד כסא

תמט. רמב"ם פ"ב מהלכות תשובה, ה"ד.

תנ. שערי תשובה שער א, אות טו.

תנא. יואל ב, יב.

תנג. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד.

תנג. תהלים קיט, קלו.

קצד הרוצה חרטה ובכיה בתשובה

הכבוד ובוקעת את כל המחיצות, כמו שאמרו חז"ל^[תנד] "מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה וכו', ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו". וכתב בספר ארחות צדיקים^[תנה], דע כי מדרגות התשובה הכל לפי עוצם היגון, כי היגון בא מאת טוהר הנפש הנשמה העליונה, ובוה מכפר יותר מרוב יסורי הנוף ומכאוביו, והדמעות באים מהיגון והאנחה, ושערי דמעות לא ננעלו^[תנו], שנאמר^[תני] 'פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך'. ולעולם יהיה ביגון בלבבו על מה שעבר וידאג על העתיד, ויפחד תמיד שמא לא השלים חוק התשובה.

ובספר ראשית חכמה^[תנח] הביא בשם הזוה"ק^[תנט], כל הדברים שבעולם תלויים בתשובה ובתפלה שהאדם מתפלל אל הקב"ה, וכל שכן מי שמוריד דמעות בתפלתו, שאין לך שער שאלו הדמעות לא תבאנה בו, מה כתוב 'ותפתח ותראהו את הילד', ותפתח זה השכינה העומדת על ישראל כאם על הבנים, והיא פותחת תמיד בזכותם של ישראל וכו'. מה כתוב 'והנה הנער בוכה', כיון שבכה נשברו כל הגזירות הקשות שבעולם, מה כתוב 'ותחמול עליו'. ועיקר הבכיה שישים אל לבו בתחילה את מה שקלקל, ואחר כך יתפלל.

וכתב רבינו בעל החתם סופר זצ"ל^[תס], התשובה על ידי בכיה דוקא, כי לא יתוקן שום חטא בלא בכיה. ומרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א כתב^[תסא], שמה שאמרו חז"ל שערי דמעות לא ננעלו, צריך דמעות ממש, ולא כמו שיש טועים שכיון שכתוב^[תסב] 'במסתרים תבכה נפשי' שגם בכי במסתרים

תנד. ב"מ נט, א.

תנה. שער הדאגה ד"ה דע.

תנו. ב"מ דף נט, עא.

תנוז. תהלים קיט, קלו.

תנח. חלק תוצאות חיים ע"א.

תנט. זוה"ק פרשת שמות יב, ב.

תס. דרשות חתם סופר ח"א, דף פא, ב. ד"ה ברבה.

תסא. שאלת רב ח"א, פב, אות ד'.

תסב. ירמיהו יג, יז.

הרוצה פרק ח בתשובה קצה

בלב נשבר ואין דמעות זולגות מעיניו נחשב בכי, כי רק בדמעות ממש שיין הבטחת השי"ת שלא ננעלו שערי דמעות.

וכך מובא בשם הזוהר הקדוש^[תסג], שמי שעושה תשובה ובוכה בכי רב עד שמתוך הדמעות הוא לא יכול לדבר עד שנחנק, זוהי תשובה שלימה ותשובה חזקה, והיא מתקבלת בשמים ואינה חוזרת ריקם. וביארו מפרשים את דברי הזוה"ק, עפ"י מש"כ בראשונים שכל תשובה צריך לתקן באבר שחטא, אמנם הלב הוא קשור לכל האיברים, וכל העבירות מתחילות בלב, ולכן הדין הוא שבתשובה צריך להתוודות בשפתיו ולבטא, כי וידוי הוא בפה, אבל אם בוכה מעומק הלב, עד שרוצה להוציא בשפתיו ואינו יכול, זו כבר התשובה החזקה ביותר.

❧ דמעות הם כפרה על החטאים ❧

כתב בספר ארחות צדיקים^[תסד], הלב והעינים שני סרסורי החטא, וכן כתוב 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', לכן בזאת יכופר עון הסרסורים עון סרסרות הלב במרירות, וצער ועון סרסרות העינים יכופר בדמעות, כמו שאמר דוד המלך ע"ה^[תסה], 'פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך', לא אמר 'על לא שמרתי' אלא 'על לא שמרו', פירוש העינים הן היו רגילות לתור החטא, על כן הורדתי פלגי מים, וכשיבכה על פשעיו יאמר דמעותי יכבו חרון אפך ותשובת מעשי ישיבו אפך ממני.

ובספר ישמח ישראל^[תסו], הביא בשם האר"י הקדוש, שעל ידי דמעות אפשר למחות אפילו את החטאים שלא מועילה להם תשובה, כי הדמעות באים רק מתוך דוחק וצער, כשאדם יודע נגד מי חטא, ועד כמה פגם בחטאיו. ובספר עטרת ישועה^[תסז], כתב שזמן תקיעת שופר הוא זמן מסוגל לתקן את

תסג. זוה"ק פרשת שמות, דף יב.

תסד. ארחות צדיקים שער התשובה.

תסה. תהלים קיט, קלו.

תסו. ישמח ישראל פרשת תצא, מאמר ג.

תסז. עטרת ישועה מאמרי ראש השנה.

העינים והלב, וראוי אז לשפוך דמעות מעיניו בלב נשבר, ואותיות תשוב"ה עם עי"ן טוב, הוא בגימטריה ראש השנה.

כל דמעה וכל אנחה שיהודי בוכה ונאנח לפני בורא העולם, נספרת ונחשבת בשמים, ומעוררות עליו רחמים. ואפשר שזה הבאור במה שדוקא ביום הדין הנורא בעת שכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון ותוקעים לפניו בשופר, מזכירים לפני ה' יתברך את בכיתה של אם סיסרא, כמו שכתבו הראשונים^[תס] שנהגו לתקוע בראש השנה מאה קולות, כנגד מאה פעיות שפעתה אם סיסרא על בנה שלא חזר מהמלחמה, וכמו שנאמר^[תס], 'בעד החלון נשקפה ותיכב אם סיסרא בעד האשנב, מדוע בשש רכבו לבוא'. ולכאורה צריך להבין, מדוע אנו צריכים לתקוע בראש השנה, כמנין הבכיות של אותה אשה נכריה, מה לנו ענין בבכיתה על בנה הרשע. וביותר יקשה היעלה על לב מי להרגיש בצערה של האם הנאנחת על בנה בשעת מלחמה שכזאת, הרי תאכל חרב המלחמה, וביותר על רשעי עולם אלה, שהתורה צותה עליהם 'לא תחיה כל נשמה', והנביאה דבורה סיימה את השירה: 'כן יאבדו כל אויביך ה'. והסביר הגרי"א שר זצ"ל^[תע], אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, כן אנו בעת עוברינו לפניו כבני מרון, משמיעים גם כן מתוך השופר את פעיותיה של אותה אם סיסרא המבכה על בנה וממאנת להנחם, כי גדול הקשר והאהבה שבין אם לבנה, ואפילו בכיה של אשה רשעה, עמד מלאך וספר כמה בכיות היא בוכה, ועל אחת כמה וכמה, שכל בכיה ובכיה שאנו בוכים, אף אתה אבינו אב הרחמן אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים^[תעא].

⌘ דמעות מוחקות רושם העבירות מעל מצחו של אדם ⌘

סוד גדול לימד אותנו הצדיק 'אביר יעקב' אביחצירא זצ"ל, אדם ההולך בדרך הקדושה יש אור מיוחד ששרוי על פניו ומאיר גם בעיניו, כמו משה רבינו

תסח. תוס' ר"ה לג, ב. בשם הערוך.

תסט. שופטים ה, כח.

תע. לקט שיחות מוסר ח"ב, עמוד סא.

תעא. ענינו של יום עמ' יד.

הרוצה פרק ח בתשובה קצז

ע"ה שנאמר בו^[תעב] 'קרן עור פניו', וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה^[תעג], 'חכמת אדם תאיר פניו', וכדי לזכות לאור הזה, צריך שיהיו פניו שלמים וטהורים וקדושים, שנשאר בהם צלם הקדושה. אבל ח"ו אם אדם עושה עבירה, אז סר ממנו צלם הקדושה ושורה עליו הסט"א, וידוע שעונותיו של האדם חקוקים לו במצחו, ומשם יודעים המקטרגים מה הוא, וכל עוד שהחטא רשום על מצחו אין הקדושה שורה עליו. והתיקון לזה הוא שיעשה תשובה שלימה כראוי ויבכה על חטאותיו, ויעביר הדמעות על עיניו, בזה ימחק הרושם שבמצחו ויעלם כלא היה, ואז שורה עליו הקדושה.

✧ בכיה בשעה ששוכב על מטתו ✧

כתב רבינו בעל החתם סופר זצ"ל^[תעד], בשם ספרי מוסר^[תעה], שהבוכה על משכבו בלילות, בכיתו מתקבלת ביותר, כי אז מדבק כל חושק עם חשוקתו, אז ידבק הוא עם ה' אלקיו בדמעות עיניו ואהבת לבבו. וכן מובא בספר בלילה שירה עמי^[תעו], שחייב איש ישראל להיות ממארי דחושבנא, לעשות חשבון הנפש על משכבו בלילות, לקיים הפסוק^[תעז] 'מטתי בדמעתי ערשי אמסה', להרטיב מטתו בדמעות עיניו שמוריד מתוך תשובה.

ורבינו האלשיך הקדוש זצ"ל^[תעח], כתב להמשיל מה שאמרו חכמים שמצות בדיקת חמץ היא בלילה לאור הנר, ואפילו שמדין תורה מספיק שיבטל את החמץ, אבל המצוה היא שיבדוק היטב את החמץ בכל החורים והסדקים. וכן צריך אדם לבטל ולהכניע את יצרו, עד שיהיה כעפר הארץ ולא יוכל עוד להחטיאו. ובאמת מספיק בביטול שהוא הרהור תשובה בלב, אבל המצוה היא

תעב. שמות לד, כט.

תעג. קהלת ח, א.

תעד. חת"ס עה"ת כי תצא עמ' צו. ודרשות חת"ס ח"ג, דף פג א.

תעה. חובת הלבבות שער אהבת השם, סוף פרק ו.

תעו. עמ' שצא.

תעז. תהלים ו, ז.

תעח. תורת משה פרשת בא יב, כ.

קצח הרוצה חרטה ובכיה בתשובה

שיבער את היצר בדיבור ובמעשה, בוידוי ותחינות ודמעות שלישי, ובקום ועשה יבער כל דבר רע. ועיקר הבדיקה היא בלילה, כשהאדם מצוי בביתו במקום שאין אנשים, ואינו טרוד בעסקיו, אז יתבודד ויחשב את חשבון הנפש, על כל מה שעשה, ויבדוק לאור הנר, היא הנשמה הטהורה שאורה יפה לבדיקה, ויאמר אליה:

"נפשי נפשי, אחותי רעיתי עד מתי תשכרי, התעוררי עורי עורי, גדול כים שברך, תחת היותך בהיכלי מלך מלכי המלכים, כל קדושים עמך, באורך יראו אור ואת עלית על כולנה, כבודה בת מלך משחקת לפניו בכל עת, ומה לך פה, עניה סוערה גולה וסורה טמאה כטומאת הנדה, כי נטמאת וכי שטית טמאה תחת אישך, ויתן בך היצר הרע את שכבתו וימשכך בתלם עבותו. וכי תבואי לראות פני אלקים, מה תשתוחחי נפשי ומה תהמי, כי אז תצאי וידיך על ראשך, לבושה שחורים ומתעטפת שחורים מהבגדים הצואים, כל רואיך ידדו ממך בלי יוכלו יגעו בלבושך. ועי' שם אריכות לשונו הקדוש המעורר לב ונפש לתשובה".

ניגוני התעוררות

בנוסף לבכיה ודמעות, יש כח נוסף המעורר לתשובה, והוא כח הניגון. כשאדם שר ניגוני התעוררות, אז נפשו מתעוררת בתשובה. וידוע בשם הרבי מקוברין זצ"ל^[טע], שעולם הניגון הוא העולם הקרוב ביותר לעולם התשובה. וזה מרומז בפסוק^[תפ], 'הטיבו נגן בתרועה', תרועה הוא לשון שבירה, כלומר שהנגינה טובה כאשר היא יוצאת מלב נשבר. ונאמר^[תפא] 'והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה', שכשאדם מנגן נגינה טהורה, אז 'ותהי עליו יד ה' והוא זוכה להתקרב אל ה'.

תעט. אמרות משה עמ' קכ.

תפ. תהלים לג, ג

תפא. מלכים ב, ג, טו.

הרוצה פרק ח בתשובה קצט

והנה"צ רבי דוד הקשר זצ"ל, מראשי ישיבת קול תורה בירושלים כתב^[תפכ], על גודל השפעת הנגינה על כוחות הנפש של האדם, שבכוחה לסלק עצבות ולהביא לידי שמחה ולידי תשובה. ומסופר על בעל ה'עוללות אפרים' זצ"ל, שבעודו ילד נשבה על ידי הפריץ, וגדל אצלו ואחר כך ברח משם והלך ולמד תורה, אך לא הרגיש טעם בלימודו, עד שבא לבית הכנסת ושמע את הנגיגון של כל נדרי, וזה הביאו לתשובה שלימה. מכאן שכח הנעינה כה חזק, שהצליח לעוררו יותר מכל דברי התורה ששמע ושלמדו אתו. ומזה נלמד על גודל כוחה של הנגינה, גם על כוחות השכל וגם על כוחות הנפש.

- פרק ט -
**תשובה בוידוי פה
 ומעומק הלב**

❧ עיקר התשובה הוא הידוי ❧

כתב הרמב"ם בראש הלכות תשובה [תפג], 'כל המצות שבתורה בין עשה ובין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון ובין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא וכו'. וידוי זה הוא מצות עשה. כיצד מתודה, אומר אנא ה' חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך, והרי ניחמתי ובושתי במעשי, ולעולם איני חוזר לדבר זה, זה הוא עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח.

ובתב בספר ברית אברהם בהקדמה, שמי שעושה תשובה צריך לפרט בשפתיו ולא מספיק שיהרהר בתשובה, וצריך לומר את כל החטאים שעשה, והנוסח 'אשמנו בגדנו' וכו', שנדפס בסידורים, זה רק בדרך כלל, אבל אם יודע מה חטא, הוא צריך לפרט לפני ה' ולומר עשיתי עבירה פלונית ועבירה פלונית, וכו'.

❧ חרטה בלב אינה מספקת צריך וידוי בפה ❧

משל נאה כתב רבינו בעל בן איש חי זצ"ל [תפד], באישון לילה פרצה דליקה באחד הבתים שבעיר, בעל הבית שהיה אדם צעיר, הצליח לצאת מהר מן הבית, והוא עומד ומתבונן בלהבות האש המכלות את ביתו, עומד ובוכה על כל רכושו העולה באש. אומר לו חבריו: שוטה שבעולם! מה

משל

תפג. רמב"ם פ"א מהל' תשובה, הלכה א'.

תפד. נחמת ציון, הובא באוצרות חיים על תשובה, עמ' לב.

הרוצה פרק ט בתשובה רא

אתה עומד ובוכה, רוץ ותעשה כל שביכלתך לכבות את השריפה, אילו היית אדם זקן וסומא שאין בידך כח ללכת ולהביא מים לכבות את האש, או אינך יכול להזעיק עזרה מהשכנים, אז מן הראוי שתעמוד ותבכה. אבל אתה צעיר ובריא, ויש ביכולתך להושיע את עצמך ולהציל את רכושך, רוץ מהר ועשה כדי להציל את כל מה שעדיין אפשר להציל. בזה שאתה עומד ובוכה לא תצא לך שום תועלת, כי בתוך זמן קצר ישרף לך כל הבית.

בן הדבר, אדם שיש לו עונות וחטאים, ומתאונן וירא פן יהיה לו איזה עונש בעבורם, הנה אין הצער הזה מציל אותו מן החטא, אלא עיקר ההצלה הוא שיתפלל ויתודה וישוב בתשובה שלימה עליהם. וזה הפירוש בפסוק [תפח] 'מה יתאונן אדם חי גבר על חטאו', אם הוא עדיין חי, והוא 'גבר', ויש בידו כח להשתנות ולעשות תשובה. מה התועלת בכך שיבכה ויתאונן, עליו לחזור בתשובה באמת, וכך יצליח לכפר על עונותיו.

הנאון רבי יעקב גליסקי זצ"ל דרש [תפח], עיקר התשובה הוידוי בפה. ולדוגמא ניקח את החטא הראשון של אדם הראשון. הסבא מנובהרדוק מאריך לבאר את תשובתו של אדם הראשון. אדם הראשון היה יציר כפיו של הקב"ה, ובלא יצה"ר חכמתו גדולה היתה מהמלאכים, והיה גדול מהאבות הקדושים, אם כן איך חטא? איך עבר על רצון ה'? והסביר שהאדם נברא עבור כבוד שמים, וכבוד שמים נובע מהתמודדות בנסיונות. איזה נסיונות יש בגן עדן? החליט אדם הראשון לעבור עבירה לשמה, כדי להחדיר לתוכו את היצר הרע, ולהיות מגורש מגן עדן לעולם של נסיונות והתמודדות, ולעמוד בהם ולקדש בכך שם שמים. וגם המלאכים הסכימו לכך, כמו ששאלו את הקב"ה, מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון? [תפז]

אלא שאם כן צריך לדעת למה נענש? מובא במדרש [תפח] על הפסוק [תפט] 'גאות אדם תשפילנו', זה אדם הראשון, שבשעה שעבר על ציווי של הקב"ה

תפה. איכה ג, לט.

תפו. והגדת פרשת נשא עמ' נ.

תפז. שבת נה, ב.

תפח. במדבר רבה פי"ג, ג.

תפט. משלי כט, כג.

רב הרוצה תשובה בוידוי פה בתשובה

ואכל מן האילן, ביקש הקב"ה שיעשה תשובה, ופתח לו פתח, ולא הסכים אדם לעשות תשובה. אמר לו הקב"ה: אפילו עכשיו עשה תשובה ואני מקבלך. ואמר אדם: אי אפשר!

מבהיל על הרעיון! מוכן הוא להתקלל בארבעים קללות, לאכול לחם בזיעת אפיו, להקנס במיתה, לשבת בתענית ופרישות וביסורים בלי קץ, ובלבד שלא להודות 'חטאתי'!

זו ההוכחה שהיודוי, ההכרה בחטא, היא עיקר התשובה.

∞ וידוי על עבירות נשכחות ∞

לצערינו אנחנו מכירים את המציאות, הרבה פעמים אנו שוכחים אפילו על מה אנו צריכים להתוודות, לא זוכרים את כל מה שעשינו... איך נזכה לעשות תשובה כהלכתה? רבינו יוסף די אבילה זצ"ל, הביא בספרו 'ויבוא יוסף' בשם הרמ"ע מפאנו, בשם הזוהר הקדוש, שאם אדם שב בתשובה ומתודה על כל העונות שהוא זוכר, אז הקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו מוחל ומכפר לו גם עבור העונות ששכח, ואין היודוי על אותם עבירות ששכח מעכב את התשובה. וזהו מה שאמר הפסוק^[תצ] 'הנסתרת לה' אלקינו, והנגלת לנו ולבנינו עד עולם', כלומר אם אנו התוודינו על 'הנגלות לנו ולבנינו' אז ה' אלקינו מכפר גם על 'הנסתרות'.

∞ הכאה כנגד הלב בשעת היודוי ∞

נוהגין להכות על הלב בשעה שאומרים את היודוי, וטעם הדבר ביאר בסדר יודוי שחיבר הרב הקדוש בעל טהרת הקודש הקדמון^[תצא], כי אמרו חכמים^[תצב] שהעין והלב הם שני הסרסורים המביאים את האדם לעשות עבירות, כי עין רואה והלב חומד וגומר, והעבירה נקראת על שם גומרה.

תצ. דברים כט, כח.

תצא. עמי שטז.

תצב. ירושלמי ברכות פ"א, הלכה ה'.

אבל חשוב מאוד שבשעה שמתודה יכוין באמת להתחרט ולהתעצב על מה שעשה, ולא שיתודה בפיו ולבו בל עמו. ומסופר על הצדיק בעל זרע קודש זצ"ל, שפעם אחת ראה אדם עומד ומתודה ומכה על לבו בשעת הוידוי, אבל היה ניכר עליו שאין לו כוונה והוא חולם ומחשבותיו מעופפות במקום אחר, פנה אליו הצדיק ואמר, "אין לך מה לדפוק, חבל על המאמץ בעל הבית לא שם"^[תצג]. זה מצחיק, אבל צריך לבכות על זה, כמה פעמים אנו מכים 'על חטא' ומתודים, אבל האם 'בעל הבית' נמצא שם? האם הלב נפתח?!

וכתב מרן הרב חיד"א זצ"ל^[תצז], "עיקר התשובה היא בלב", אדם צריך להכיר בחטאו ותוקף עונותיו שעבר על ציווי המלך, ויתבייש מאוד ויתחרט חרטה גמורה אמיתית, ויגמור בלבו שלא ישוב עוד לחטוא, וכל זה מיראת ה' ואהבתו. וכן מובא בספר באר שלמה^[תצה] בשם השל"ה הקדוש, שזהו הטעם שלא תיקנו חכמים לברך על מצות תשובה, כמו כל המצוות שמברכים עליהם ברכת המצוות, כי עיקר התשובה היא בלב, שאדם מתחרט על חטאיו ומקבל על עצמו שלא ישוב עוד לחטוא, ואין מברכין על מצוות שבלב.

ובספר ראשית חכמה שער התשובה הביא בשם המדרש^[תצח], דרש רבינו הקדוש, גדול כחה של תשובה, שכיון שאדם מהרהר בלבו לעשות תשובה, מיד היא עולה לרקיע ועומדת לפני כסא הכבוד. וכן הושע אומר^[תצט], 'שובה ישראל עד ה' אלקיך'. וכן כתוב במדרש^[תצח] על הפסוק^[תצט] וירא אלקים את בני ישראל, וירא אלקים שעשו תשובה, וגם הבינונים ואפילו הרשעים "הרהרו לעשות תשובה", וידע אלקים, שהם לא ידעו אחד על חבירו שעשו תשובה, אלא רק הקב"ה לבדו ידע שהם עשו תשובה, וקיבל הקב"ה את תשובתם.

תצג. שיח שרפי קודש ח"א, אות עז.

תצד. עין זוכר מערכת כ' אות מ'.

תצה. מערכת ת.

תצו. פסיקתא רבתי מד, אות ט.

תצז. הושע יד, ב.

תצח. שמו"ר א, אות מב.

תצט. שמות ב, כה.

על פי הדברים האלה מסביר רבינו החיד"א זצ"ל^[תק], אפשר לתרץ את קושיית המגדל עוז^[תקא], במי שנתחייב מלקות או מיתה בבית דין, למה לא תועיל תשובה לפטור אותו מן העונש. אלא התירוץ הוא, כי הבי"ד אינם יודעים מה שבלבו אם באמת עושה תשובה או לא, כי אפילו אם יבכה ויעשה סיגופים וכו', אולי עושה כן מפני שהוא מפחד מהעונש של בי"ד, אבל אין בית הדין יודעים אם באמת הוא מתחרט, וכל הענין של תשובה הוא רק כדי לצאת ידי שמים.

עיקר התשובה החרטה בלב

ובן הדגיש בילקוט מעם לועז^[תקב], עיקר התשובה זה החרטה בלב, כמו שאמר הנביא יואל^[תקג], 'שובו עדי בכל לבבכם ובצום ובבכי ובמספד' והקדים הכתוב 'בכלל לבבכם' להורות שעיקר התשובה היא בלב. וכ"כ בעל התניא באגרת התשובה, שעיקר התשובה היא בלב שלם, ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית, אלא שהשב בכל לבו מאהבה, מעורר אהבת ה' אליו, למרק עונותיו ביסורים בעולם הזה.

אמנם יש ענין גדול בחלקי התשובה לצום ולבכות, אבל זה רק למרק את העון להנצל מיסורים של מעלה ח"ו, אבל בודאי שלא עצם התענית הוא העיקר, אלא התוצאה שהיא ההכנעה והתשובה בלב. וכן מפורש ברמב"ם^[תקד] שתעניות הציבור הם לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ובזכרון מעשינו הרעים נשוב להטיב.

ובן כתב רבינו בעל החתם סופר זצ"ל^[תקה], שזה ההבדל בין אומות העולם לישראל, שלאומות העולם הקב"ה מוחל להם על עונותיהם רק אם עושים

תק. עין זוכר מערכת כ, אות מ.

תקא. פ"ד מהל' ע"ז, ה"ו.

תקב. פרשת נצבים עיני תשובה.

תקג. יואל ב, יב.

תקד. פ"ה מהל' תעניות, ה"א.

תקה. תורת משה פרשת צו, דף ל, ב.

תשובה בצום קול וממון, כמו שהיה בעיר נינוה, אבל ישראל בזעקה ובתשובה מעומק הלב בלבד, הקב"ה סולח להם על כל עונותיהם.

ואפילו ביום כיפור שאנו לובשים בבגדי לבן ועומדים וצמים ומתפללים במשך כל היום וכורעים ומשתחוים לפני ה', מבאר רבינו האלשיך הקדוש זצ"ל, שהעיקר הוא דוקא ההכנעה שבלב. וכה פירש רבינו האלשיך את הפסוק^[תק], 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו', ומה ההדגשה לפני ה'? כי בגדי לבן, צום, תפלה וכריעה, כל זה נראה לעיני האדם, אבל בקשת הסליחה וההכנעה באים ממעמקי הלב, וזה רואה רק הקדוש ברוך הוא לבדו, וזה מה שאמר הכתוב 'לפני ה' תטהרו', כלומר אתם תטהרו בדבר שהוא רק לפני ה'.

❧ רחיצת האיברים בלא רחיצת הלב ❧

רבינו בעל בן איש חי זצ"ל, המשיל על זה משל נפלא^[תק], מעשה שהיה ביהודי כפרי שהגיע לביקור בעיר הגדולה, בעודו מתפעל מיופי העיר הגדולה ומתהלכותיה, הגיע גם אל השוק במקום שבו יושבים הסוחרים ועוסקים במשא ומתן, וראה שאדם נכנס אל אחת החנויות ופונה אל בעל החנות, ונותן לו אלפיים זהובים, והסוחר כותב לו פתק קטן שבו רשום כמות סחורה מסוימת ונותן לו את הפתק, ואז האדם מודה לו מאוד ויוצא מן החנות.

בראות העני את המחזה הזה, תמה מאוד כיצד בעבור נייר קטן נותנים כל כך הרבה כסף, הלך והציץ אל הפתק שהחזיק את הקונה, ושמר את הדברים בלבו, ואז פנה אל הסוחר וביקש ממנו חתיכה מאותו הנייר, כי חשב שהנייר הזה הוא נייר מיוחד שתמורתו נותנים סכום כסף גדול כל כך. ואז התיישב ורשם את הנוסח שראה באותו פתק שנתן בעל החנות, ומיד פנה אל הסוחר, ושאל אותו האם יש בידך עוד כסף? הסוחר חשב שאולי גם האיש הזה הוא בעל עסקים. אמר לו: כן, יש בידי עוד כסף,

תקו. ויקרא טז, ל.

תקז. מים חיים עמ' סו.

בכמה כסף אתה מעוניין, השיב הכפרי: אותו סכום שנתת לבעל החנות שהוא כי יש בידי לתת לך את מה שהוא נתן לך, נתן לו הסוחר את הכסף הדרוש, וביקש ממנו פתק, הושיט לו הכפרי את הפתק, עיין הסוחר בפתק, וראה שהוא באמת רשום בסגנון של סוחרים, אבל אינו חתום בחותמת מסחרית. אמר לו הסוחר: סליחה, אבל שכחת לחתום בחותמת, השיב הכפרי: אין לי חותמת, המתן עד שאלך ואקנה חותמת, ואז אחתום לך. בשמוע הסוחר מילים אלו, כעס מאוד וצעק: נוכל ורמאי! אינך מבין כלל את ענין הפתק, ואין לך שום סחורה למכור, אפילו חותמת מסחרית אין לך, וחטף ממנו חזרה את הכסף...

בן הנמשל, יש אנשים הרואים צדיקים ואנשי מעשה שעושים תשובה, ועושים סיגופים על מה שחטאו, ואומר אעשה כן גם אני, אבל לבם קשה כאבן, ובזה מוסיפים חטא על פשע, עיקר התשובה היא לב טהור, וחרטה וקבלה על העתיד, ואם המלך טיפש מה יועילו חכמת עבדיו, וכן אם הלב שהוא מלך על האיברים כולם, הוא פגום ומטונף, מה תועיל רחיצת האיברים.

ובתוב בתהלים [תקסח], 'ממעמקים קראתיך ה'', והפירוש ממעמקים היא התשובה מעומק הלב, שהיא תשובה שלמה ותשובה מאהבה, ותשובה שכזו אינה חוזרת ריקם, אפילו ממי שחטא ופשע הרבה עד שמכבידים את לבו מן השמים ומונעים אותו מלעשות תשובה, אבל אם הוא בוכה מעומק הלב, יכול לשבור את כל המחיצות, ותשובתו מתקבלת.

❧ ידוי פה בלא לב ❧

מסופר על אדם שפגע בכבודו של הצדיק רבי ברוך ממעזיבוז זצ"ל, האדם ההוא היה בטוח שהוא צודק, ולהיפך הרבי הוא זה שצריך לבקש ממנו סליחה... אך בהתקרב ערב יום הכיפורים הזמן שכל אחד פונה לרעהו ומבקש סליחה, גם הוא פנה אל הרבי באדישות ובקרירות ואמר: אני מבקש סליחה.

הרים הרבי את עיניו הקדושות והביט בו, ואמר: כתוב בפסוק^[תקט] 'ויאמר ה' סלחתי כדבריך', גם אני אומר לך 'סלחתי כדבריך' כלומר אני סולח לך בדיוק באותו אופן שאתה מבקש סליחה, אתה מבקש סליחה בלא לב, גם אני סולח לך בלא לב.

זהו לימוד גדול על האופן שבו זוכה האדם לכפרה ולסליחה מאת הקדוש ברוך הוא, אם האדם מתודה ועושה תשובה בקרירות ולא מעומק הלב, אז גם הסליחה שה' סולח לו היא גם באופן זה.

☞ קבלה גמורה בלא וידוי פה ☜

למרות שוידוי הוא חלק עיקרי במצות התשובה, בכל זאת כתב בספר מנחת חינוך^[תקפ], חידוש דין שאף שעיקר התשובה היא בוידוי דברים, שצריך שיוציא בשפתיו ויתודה על חטאיו ופשעיו בפיו, מכל מקום גם אם לא התודה ולא אמר בפיו אלא קיבל קבלה גמורה בליבו לחזור בתשובה, תשובתו מועלת. והביא ראייה מדברי הגמרא^[תקיב], האומר לאשה, התקדשי לי על מנת שאני צדיק, אפילו הוא רשע גמור, הרי היא מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו. אף שאם הרהר בליבו לא התודה בפה, ובכל זאת נחשב צדיק גמור. וביאר המנחת חינוך, שתשובה בלב אם תשובה גמורה היא, הוא נחשב כצדיק גמור לפי ששב מדרכו הרעה. אולם גם צדיק צריך כפרה על חטאיו, והוידוי הוא גורם כפרה שיתכפרו לו עונותיו, כדוגמת מי שחטא וחייב קרבן שגם אם יחזור בתשובה כל עוד לא הביא חטאתו לא נתכפר לו, אבל הוא נקרא צדיק כבר בעצם זה שהוא הרהר בתשובה. ורעיון זה כבר מובא בדברי המבי"ט בספרו קרית ספר^[תקיג] ובספרו בית אלקים^[תקיג] שלענין להקרא צדיק גמור מספיק מחשבה בלב.

תקט. במדבר יד, כ.

תקי. מצוה שסד.

תקיא. קדושין מט, ב.

תקיב. פרק א מהלכות תשובה.

תקיג. שער התשובה פרק ה.

✧ המתודה הטאיו לא יתנצל אלא יודה על האמת ✧

המתודה על חטאיו להשי"ת, לא יתנצל על מעשיו בתירוצים ואמתלאות, לומר עשיתי כן מפני שהוכרחתי, או לא התכוונתי וכדו', מפני שכשאדם מתנצל הוא מקטין בעיניו את החטא, כאילו יש תירוץ למה חטא, ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה [תק"י], 'מכסה פשעיו לא יצליח', וגם אדם הראשון התנצל לאחר שאכל מעץ הדעת ואמר [תקט"ז] 'האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל' ולא התקבלה התנצלותו [תקט"ז].

ומסופר במדרש [תק"י] מעשה בר' יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו ילד אחד יש בבית האסורין בקלון, הלך שם ראה ילד אחד, יפה עינים טוב ראי וקווצותיו סדורות לו עומד בקלון. עמד רבי יהושע בן חנניה על פתח בית האסורים, ודיבר כאילו אל עצמו ואמר את הפסוק [תק"ח] 'מי נתן למשסה יעקב וישראל לבוזזים'. ענה הילד אחריו ואמר את המשך הפסוק 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו'. כיון ששמע ר' יהושע את דברי הילד, והבין שלא זו בלבד שהילד בקי בפסוקים, אלא הוא גם כן מצדיק עליו את הדין, הוא מודה בחטא שחטאנו לפני ה'. קרא ר' יהושע עליו את הפסוק [תקט"ז] 'בני ציון היקרים המסולאים בפז' וזלגו עיניו דמעות ואמר: מעיד אני שמים וארץ, שמובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל, ונשבע: 'איני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שיפסקו עליו'. אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטים עד שאותו ילד גדל והורה הוראה בישראל, והוא התנא הקדוש רבי ישמעאל בן אלישע.

סיפור

תק"ד. משלי כח, יג.

תקטו. בראשית ג, יב.

תקטז. ספר העיקרים מאמר רביעי, פרק כו.

תק"ז. איכה רבה ד, ד.

תק"ח. ישע"י מב, כד.

תקט"ז. איכה ד, ב.

פרק י - תפלה על התשובה

✧ יתפלל אל ה' שימחול עונותיו ✧

כתב רבינו יונה ז"ל^[תקכ], יתפלל אדם אל ה' ויבקש רחמים לכפר עונותיו וכו', ועוד יתפלל אל השם למחות כעב פשעיו וכענן חטאותיו, ושיחפוץ בו וירצהו ויעתר לו כאשר אם לא חטא וכו', ועוד יתפלל בעל תשובה אל ה' שיעזרהו על התשובה וכו'.

חיזוק נפלא להרבנות בתפלה על התשובה, מצאנו בדברי רבינו המהרש"א^[תקכא], ודאי אדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה, מקבלים תפלתו, כי אפילו שאמרו חכמים, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל הרי אמרו גם כן, שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והבא ליטהר מסייעין לו מן השמים, ומי שמבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה, הרי זה בכלל "הרוצה ליטהר".

ורבינו אליהו הכהן מאיזמיר זצ"ל בעל 'שבט מוסר' הוסיף^[תקכב], שיתפלל אדם שיזכה לעשות תשובה שלמה על כל חטאיו, ולא ימות מן העולם הזה בלי תשובה, ועל זה התפלל דוד המלך ע"ה^[תקכג], 'אל תאסף עם חטאים נפשי'. פירוש שלא יאסף מן העולם הזה בלא תשובה אלא יניחנו בעולם עד שיעשה תשובה.

תקכ. שערי תשובה שער א, אות מב.

תקכא. מהרש"א ח"א ברכות י, א. וע"ע מהרש"א ח"א, ע"ז ה, ב.

תקכב. שבט מוסר פרק יט.

תקכג. תהלים כו, ט.

רי הרוצה תפלה על התשובה בתשובה

ובספר מעבר יבוק^[תקכז] כתב, שצריך אדם להקציב זמן שילך לבית הכנסת להתפלל אל ה' שיעזור לו לעשות תשובה, ולפחות יקבע זמן להתפלל על זה פעם אחת בשבוע.

כתב הגה"צ המקובל רבינו אביר יעקב אביחצירא זצ"ל^[תקכה], עיקר התשובה, תפלה כראוי בכל עת, שהיא גדולה מכל הקרבנות, כי כדי שיזכה לסייעתא דשמיא מלמעלה. אם האדם שב בתשובה שלמה בלב שלם כראוי ובכל יום מוסיף מעשים טובים על יום שעבר, כי מפחד שמא לא נתקבלה תשובתו, ומרבה תפלות ותחנונים לפני הקב"ה, אז בכל יום מוסיפין לו מהשמים קדושה וטהרה וסייעתא דשמיא, ועל כן בכל תפלה יבקש שיקבלו בשמים את תשובתו.

וכתב האדמו"ר בעל בית אברהם מסלונים זצ"ל^[תקכז], האמת הוא כי בעת שיהודי משוקע בלכלוך הפגמים והזוהמה, בודאי מתעוררים רחמי הקב"ה להוציאו, כי לא יתכן שאב לא יציל את בנו בעת שהוא טובע בים, אמנם רצונו שהבן יעשה גם מצדו התעוררות עצמית 'אתערותא דלתתא', שלכל הפחות יצעק אל ה', וכפי שמובא בשיר השירים^[תקכז], 'הראיני את מראיך השמיעני את קולך וגו', כלומר שהקדוש ברוך הוא מחכה לאדם שיבקש רחמים ותחנונים שיוציאו מהבוץ שהוא שקוע בו ע"י פגמיו, ואז יעזור לו ה' ויוציא אותו משם.

❧ סייעתא דשמיא לשבים אל ה' ❧

בספר "אור לציון" מובא סיפור שכתב הגה"צ רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, ברשימותיו הפרטיות. מסיפור זה ניתן ללמוד על הצורה העל טבעית שבה מסייע ה' לשבים אליו. מעשה במנהל בנק שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות וביקש לשוב בתשובה, בשלב ראשון החליט לשמור על המצוות

סיפור

תקכז. מאמר אמרי נועם פרק י, ומאמר שפ"א פרק כב.

תקכה. אלף בינה עמ' קעד.

תקכו. בית אברהם לפסח, עמ' קיז.

תקכז. שה"ש ב, יד.

הרוצה פרק י בתשובה ריא

העיקריות, אך בדבר אחד לא ידע את נפשו, כיצד יוכל ללבוש כיפה בשהותו בבנק, הרי הכל יצחקו וילעגו לו על שהפך לשומר תורה ומצוות.

התלבטות זו לא הרפתה ממנו, ולבסוף הגיע לבנק בשעות הבוקר בלי כיפה, לקראת השעה עשר הוציא האיש פתו, והתכוון לאכול, ואז נזכר שהוא בגלוי ראש, וכיצד יברך? עמד מנהל הבנק חסר אונים והלחם בידו, לחבוש את הכיפה לפני חבריו עדיין אינו מסוגל, אבל מאידך אסור לו גם לברך בגלוי ראש. הוא התפלל אל ה' בלבו: אבא! אנא עזור לי... עזור לי להתקרב אליך... ואז הגיעה הסייעתא דשמיא...

מחזה בלתי רגיל ארע בבנק ברגעים אלו, אחד הלקוחות האמידים של הבנק נכנס, ובידו שקית גדולה של מטבעות שערך היה שווה הון רב, ולפתע נקרעה השקית וכל המטבעות נפלו ארצה בקול רעש גדול, ההמולה בבנק היתה גדולה. במקרים כאלה - כך מקובל, נותן מנהל הבנק הוראה לסגור את הדלתות, כדי למנוע ביזה. גם הפעם ניתנה הוראה זו, כל הלקוחות והפקידים היו עסוקים באיסוף המטבעות, ולא ידעו את נפשם מרוב התרגשות, כולם יחד עם העשיר השתטחו על הרצפה ואספו, ואת אותם רגעים ניצל מנהל הבנק, חבש את הכיפה ובירך בלי שאיש יבחין בכך.

❧ לבקש בפרטות על דברים שהיצר מתגבר עליו ❧

ידועה היא צוואתו הקדושה של הגה"צ בעל יסוד ושורש העבודה זצ"ל, שכתב לבניו ולנכדיו, צואה זו מלאה בדברי מוסר ותוכחה יקרים וחשובים. בין השאר כותב הצדיק על עצמו כך ^[תקכח], "בחנתי את עצמי לא פעם ולא עשר פעמים בעזרת ה' בטהרת המדות, וראיתי בחוש שרק בכח התפלה שהתפללתי אל ה' בתמידות, יכולתי לטהר את עצמי".

"ולבן בני אהובי, תתפללו בתמידות אל השי"ת שיציל אתכם מהעונות המרים, ועל מה שתרגישו איזה הרגל בהסתת היצר הרע, רחמנא ליצלן, ובפרט

ריב הרוצה תפלה על התשובה בתשובה

בברכת השיבנו, כשתאמרו 'והחזירנו בתשובה שלמה לפניך', תתפללו במחשבה אל השי"ת מעומק הלב מאוד, ממש כבן המתחטא לפני אביו באיזה בקשה, שיציל אתכם מעון שתרגישו בעצמכם, אך תקבלו בלבבכם קבלה אמיתית להבא. ואני ערב בדבר, בני אהובי, שבודאי יעזור לכם השי"ת, כי הבא לטהר מסייעין אותו".

❧ שיזכה לעשות תשובה מתוך שמחה ❧

סיפר הרב בעל משמרת איתמר זצ"ל, ששמע מהאדמו"ר החוזה מלובלין זצ"ל, שהתפלל על התשובה וביקש שיזכה לעשות תשובה מתוך שמחה והרחבה ולא מתוך דוחק ויסורים ח"ו. ואמר ששמע מפיו שאמר ששמח מאוד על המתנה שנתנו לו מן השמים שכל והארה לדעת להתפלל באופן הזה, כי זה זכות גדולה לעשות תשובה מתוך שמחה, שאז התשובה חשובה הרבה יותר.

ובתב רבינו בעל בן איש חי זצ"ל^[תקכט], אם יראה אדם שיש לו טורח גדול בעניני התשובה, הן בתעניות וגדרים וסייגים שעושה, לא יחשוב אותם עליו כאילו הוא עול ומשא כבוד ויהיה קץ בהם, אלא ישמח ויגיל במעשה התשובה כאדם המרויח ממון רב, כי בזה הוא מתקן נפשו למעלה ומביאה לחיי עולם הבא, ומציל עצמו ממות לחיים להדבק בשכינה, ומה יש שמחה בעולם יותר מזאת, ומה לו לאדם בחיי עולם הזה בלתי זאת, וכל מה שיטרח יחשוב כאילו אינו טורח כלום.

❧ כל ימיו יתפלל על התשובה ❧

סיפר מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל^[תקל], על אחד מגדולי החסידות, רבי מרדכי מנשכ"ז זצ"ל, שהיה יוצא מעירו לכפרים הסמוכים בחודש אלול, ודואג לצרכי הקהילות, בימים הנוראים למנין, חזן, שופר ולבעל תוקע. פעם אחת לקח עמו רבי מרדכי את רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל, [שהיה אז צעיר

סיפור

תקכט. אדרת אליהו, מובא באוצרות חיים על עניני תשובה, עמ' כח.
תקל. מדרשות הראשל"צ ח"א, עמ' תנו.

הרוצה פרק י בתשובה ריג

ולימים גדל לאדמו"ר, ונסעו יחדיו בעגלה, בדרך ירדו במורד גדול, ורבי מאיר פחד מאוד שמא העגלה תתהפך, ורצה לקפוץ מהעגלה, הרגיעו רבי מרדכי ואמר לו: אל תדאג, וכך היה כמה פעמים, עד שהגיעו למקום מישור, ור' מאיר נרגע כי הנה הגיע למקום בטוח.

והנה לא עברה שעה קלה, והעגלה עלתה על אבן והתהפכה עליהם... אמר לו רבי מרדכי לרבי מאיר, רואה אתה, כאשר אנו היינו במקום מסוכן, והתפללנו אל ה' ודאגנו מן הפורענות ניצלנו, ואילו כשישבנו לבטח ולא דאגנו כלל, נהפכה עלינו העגלה...

ואמר מרן הראש"ל זצ"ל, שכך הענין במלחמת היצר, כאשר אדם שם את לבו, כי היצר אורב לו, יכול הוא להישמר מפניו, אבל אם יושב שאנו, יכול ליפול במלכודת היצר, כי היצר צופה אליו ומבקש להפילו ברשתו, האדם צריך להיות מוכן למלחמה עם היצר כל ימיו, ולהתפלל תמיד אל ה' שיעזרהו שלא יפול.

❧ הרשע שחזר בתשובה לאחר תפלת השיבנו ❧

אחת התפלות המרגשות ביותר שאנו מתפללים בכל יום, היא תפלת 'השיבנו אבינו לתורתך' וגו', ואמרו חכמים [תקלא], למה תיקנו להתפלל ולבקש התשובה בתפלת העמידה אחר ברכת חונן הדעת? כי תשובה היא אחר בינה, כמו שנאמר [תקלב] 'ולבבו יבין ושב ורפא לו', שכאשר האדם מקבל דעת, הוא מבין מה מצבו בעולם, מה גודל חטאו, וכנגד מי חטא, ועל ידי כך מתעורר לבקש על התשובה, שיזכה להתקרב אל אבינו שבשמים. והשם יתברך אומר, 'שובו אלי ואשובה אליכם', אבל אנו מבקשים ומתחננים 'השיבנו אבינו', שישלח לנו השם יתברך בלבנו התעוררות לתשובה.

סיפר מרן הראש"ל זצ"ל הגר"ע יוסף זצ"ל [תקלא], מעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות שבין אדם למקום, מתפלל בכל יום שלוש תפלות בציבור וכו',

סיפור

תקלא. מגילה יז, ב. ועי' מהרש"א שם.

תקלב. ישעי' ו, י.

תקלג. ענף עץ אבות פ"ד מ"ב.

ריד הרוצה תפלה על התשובה בתשובה

אבל היתה פגיעתו רעה, שהיה מלשין ומוסר למלכות כל מי שהעביר סחורות בלי מכס וכיוצא בזה. המושל של העיר העמיד לרשותו עגלה עם עגלון חרוץ ושומר ראש עם נשק, שבכל פעם שירצה יוכל לבוא אל המושל ולמסור כל מידע שיש לו.

פעם אחת ביום חורף סגריר ציוה המלשין לעגלון לרתום את הסוסים כדי לנסוע למושל, ולגלות לו מידע חשוב מאוד שאינו סובל שום דיחוי. העגלון רתם את הסוסים ויצאו לדרך עם שומר הראש של המלשין כשהוא חמוש בנשק, לשומרו מכל פגע. בדרך התחוללה סופת שלג, רצה העגלון לשוב לביתו, אבל המלשין עיכב בעדו והורה לו לנסוע הלאה אל המושל, והוא ישב בפנים העגלה עטוף במעיל פרווה, ומצפה להגיע בהקדם.

באמצע הדרך ראה המלשין שבעוד זמן קט יעבור זמן המנחה, ציוה לעגלון לעצור כדי לאפשר לו לעמוד לתפלת מנחה, הוא ירד סמוך לפרדס אחד, ועמד להתפלל בצל האילן, ובאומרו 'החזירנו בתשובה שלמה לפניך' שם אל לבו את הדברים שהוציא בפיו, וחשב הנה כעת אני הולך למסור יהודים על שעברו על החוק, ומי יודע איזה עונש יוטל עליהם, ואני מבקש לחזור בתשובה? הרי זה כמי שטובל ושרץ בידו.

אחר זה המשיך בתפלתו, וכשהגיע לברכת 'ולמינים ולמלשינים אל תהי תקוה' פרץ בבכי, והחליט שעליו לחזור בתשובה שלימה, ויהי מה. וכשסיים את תפלתו ואמר 'אלהי נצור לשוני מרע' חדרו הדברים אל לבבו, והחליט שאפילו אם יכוהו בשוטים, לא יוציא הגה מפיו, וכשאמר דברים אלה בכה בדמעות שלישי.

והנה כשרצה לעלות על העגלה, ציוה את העגלון שיחזיר אותו הביתה, כי הוא חש בראשו, סירב העגלון לעשות כן, ובפרט שהוא ראה בעיניו את בכיות היהודי ותפלתו, והבין שחל מפנה במחשבתו של המלשין, גם שומר הראש שהיה עד למחזה הנ"ל, הסכים עם העגלון שצריכים להמשיך בנסיעתם אל המושל. העגלון והשומר ראש הושיבו את המלשין בעל כורחו בתוך העגלה, ונסעו עמו אל המושל, כשנכנס אל המושל דרש הלה ממנו להגיד את המידע שבלבו, והוא כאילם לא יפתח פיו, העגלון והשומר סיפרו את אשר עיניהם חזו בתפלתו של היהודי שבכה בדמעות, והבינו שחל מפנה במחשבותיו.

הרוצה פרק י בתשובה רטו

המושל איים עליו שאם לא יגיד את המידע שלו, יכה בבשרו בשוטים, והוא מסרב, ציוה המושל והביאו שני שוטרים גיבורים, והתחילו להצליף בשוטים מכות גדולות ונאמנות על גבו של היהודי, והוא קיבל על עצמו למרק חטאיו ביסורים אלה, והתודה בבכי על מעשיו הרעים בעוד שהשוטרים מפליאים את מכותיו. אחר שספג מאה מכות שהיכוהו בכל כוחם, זרקו אותו אל מחוץ לבית המושל על גבי השלג. באין אונים וכשהוא חבול ופצוע שבור ורצוף ושותת דם עלה על העגלה על מנת לחזור לביתו.

בעוברו בדרכו על יד שפת הים, שמע קול בכי חרישי, נתברר לו שאשה יהודיה הובאה על ידי בעלה בעגלה לטבול לטהרתה, והנה הסוס של העגלה חמק עבר, והבעל רץ אחריו לחזירו ולא הצליח לעצור אותו, והאשה נשארה בודדה רועדת מן הקור ומחכה לשובו של בעלה. היהודי בעל התשובה השליך לה את מעילו וביקש שתעלה אל העגלה שלו כדי להוביל אותה אל ביתה, בלית ברירה נענה לו והוא לקח אותה אל ביתה ומשם פנה לביתו.

כל הלילה היה גונח מפצעיו ואין איש בבית, אפילו כדי להגיש לו כוס מים, הוא הצדיק עליו את הדין, ובכה והתודה על כל מה שעולל לאנשים רבים בהלשנתו עליהם, וביקש רחמים מהקב"ה שיטול את נשמתו ממנו לכפר לו על כל פשעיו. תפלתו התקבלה ונשמתו פרוחה עוד באותו לילה לגנזי מרומים. ובבוקר כשנודע דבר פטירתו התעסקו בו החברא קדישא וקברוהו בבית קברות.

בעלה של האשה הנ"ל חזר לשפת הים, וכאשר לא מצא את האשה שם חזר לביתו, והאשה סיפרה לו כל הקורות אותה, והבעל התחיל לחשוד שהמלשין טימא את אשתו, והלך אל הרב המקומי לשאול אם אשתו מותרת לו, הרב ענה כי מן הדין נראה שהאשה מותרת לבעלה, כי אין אוסרים על היחוד, ובפרט שגם היא אומרת שלא נגע בה, מכל מקום אמר להמתין עד שיעשה שאלת חלום לברר את הדבר ביתר שאת.

והנה נגלה אליו בעל התשובה בחלום וסיפר לו את כל מה שעבר עליו, ותשובתו נתקבלה בשמים, ולכן זיכוהו מן השמים במצות הצלת נפשות שיציל את נפשה של האשה, בבחינת 'מצוה גוררת מצוה', על שמסר את נפשו כדי שלא להלשין על בני ישראל, ותשובתו נתקבלה לפני בי"ד של

מעלה ופסקו שמקום מנוחתו יהיה בגן עדן במדור של בעלי תשובה. למחרת ציוה הרב לעשות מצבה על קברו, ופירסם את המעשה ברבים.

מעשה מעניין כח התפלה על התשובה

בספר ראשית חכמה כתב [תקלד], שהדרך להגיע לתשובה היא על ידי תפלה מעומק הלב. ומביא שכ"כ בזוהר הקדוש [תקלה], על הפסוק [תקלו] 'ממעמקים קראתיך ה'', אימתי מזוכה אדם מחובותיו, בשעה שהוא חוזר בתשובה, כאשר בא לפני המלך ומתפלל מעומק הלב.

מעשה נפלא ביותר המלמד על כח התפלה שבכחה להחזיר בתשובה, מובא בספר אור דניאל [תקלז]. שולמית היתה הבת הקטנה במשפחה דתית בניו יורק, אביה ואמה נתנו לה הכל בכל בשמחה, היא היתה עבורם המושלמת ביותר ה'פרח' של המשפחה. בגיל 17 כאשר האמא שלה כבר לא הייתה בחיים, נכנסה בה רוח שטות להתמרד באביה. אבא ביום ראשון הבא אני יוצאת לטיול בהודו עם עוד כמה חברות. אביה נדהם, להודו! לשם מה מה יש לך לחפש שם? והיא מתעקשת אבא זה מוחלט, אני נוסעת ואצטרך הרבה כסף, לפחות תגידי בעזרת השם, הוא רטן באנחה כבדה, הוא קם מהשולחן, והצטער שאשתו כבר לא בחיים, אולי היא היתה יכולה להבין מה בלב הנערה הקטנה.

סיפור

קודם שעלתה על המטוס בשדה התעופה, ניסה האב להכינה, 'שולי' קרא בקול נשבר שולה'לה תגידי את האמת, מה בחורה דתית מחפשת בהודו? לתדהמתו הרבה, אמרה לו אבא אינני דתיה אני נוסעת לחפש את 'האמת' אצל הבודהיזם. אביה לא האמין למשמע אוזניו, את בודהיזם, השתגע לגמרי, או שזו בדיחה.

תקלד. שער התשובה פרק ג.

תקלה. פרשת אחרי מות דף סט.

תקלו. תהלים קל, א.

תקלז. אור דניאל פרשת וארא.

הרוצה פרק י בתשובה ריז

שולי בפנים מאובנות השיבה לא אבא, אני רצינית אני מקווה שתסלח לי. פניו של האב האדימו מכעס לסלוח לך אחרי כל מה שנתתי לך, אחרי החינוך שאמא זיכרונה לברכה העניקה לך, זאת 'התודה' שלך? אהבתי אותך עד הרגע הזה שולמית, אך אם החלטת לזרוק מאחוריך את כל היקר והחשוב לי בחיים, איני רוצה להכיר בכך יותר, לעולם לא אסלח לך. אלו היו המילים האחרונות ששולי שמעה מפי אביה.

מאז חלפו שלוש שנים היא הגיעה להודו עשתה ככל העולה על רוחה, והחשיבה את חייה אז כמאושרים, רק חבל היה לה שכך נפרדה מאביה, ועל כך שהוא מתעלם מהטלפונים שלה ואינו מגיב כלל למכתביה. יום אחד עת ירדה לקנות מצרכים בשוק, להפתעתה הרבה פגשה חברה משכבר הימים שלמדה איתה בתיכון בניו יורק, תוך כדי הפגישה הלבבית והשמחה, עת החליפו רשמי חוויות ביניהן, הרצינו פני חברתה שולי הצטערתי כששמעתי על אביך. אבי? מה קרה לו? חברתה הביטה בה כלא מאמינה, מה זאת אומרת? אביך נפטר מהתקף לב חצי שנה לאחר שעזבת, אמרו שלבו נשבר בגלל שנסעת להודו, לא ידעת?

מאז ששמעה על אודות פטירתו של אביה תקף אותה בכי ממושך, ומשהו קרה לה בתוכה "אני רוצה לנסוע לישראל להתפלל להשם" אמרה לחברתה ובהודו לא תוכלי להתפלל? בהודו אני שונאת את הודו שונאת את האלילים פה, אני לא רוצה לראות את המקום הזה יותר, בעיניים מלאות דמעות ובקול צרוד מרוב בכי אמרה, "אני רוצה לנסוע לכותל המערבי, אני חייבת להתפלל שם במקום הכי קדוש".

שולי עזבה את הודו היא מצאה את עצמה במטוס בדרך לישראל, אל המקום המקודש כל כך לעם ישראל, היא הגיעה ישירות לכותל המערבי שריד בית מקדשנו שממנו לא זזה השכינה מעולם. אבל האם מותר לה להתפלל כאן, היא שעזבה את הדת, היא שגרמה בנסיעתה להודו למות אביה היקר. בהיסוס מה ובהתרגשות רבה התקרבה אל הכותל, ליטפה את אבניו הטהורות ספוגות הדם והדמעות, הניחה את ראשה על אבני הכותל, והחלה לבכות על העבר על ההווה ועל העתיד.

מעל לכל בכתה על כך שציערה כ"כ את אביה היקר לה מכל. היוכל פעם לסלוח לה, התוכל היא לסלוח לעצמה, דמעותיה זלגו ללא הפוגה.

ריח הרוצה תפלה על התשובה בתשובה

אשה שעמדה לצידה והבחינה בכך, הציעה לה לכתוב על פתק את כל מה שמעיק עליה, ולהניח בין אבני הכותל.

ואכן שולי התיישרה וכך כתבה "אבא אני כאן בירושלים עיר הקודש ליד הכותל המערבי, אם נשמתך רואה אותי מלמעלה, אני מבקשת ממך אבא'לה יקר אנא סלח לי, לא התכוונתי להכאיב לך, אני מבטיחה לחזור בתשובה וללכת בדרך של אמא ושלך, התוכל לסלוח לי פעם אבא?! מבתך האוהבת לעד, שולמית".

גל חדש של דמעות שטף את פניה, אך כעת היא הרגישה הרבה יותר טוב. שולי חיפשה מקום בין אבני הכותל להניח את הפתק, אך בכל פעם שניסתה הפתק נפל, כאומר לה "סליחה אין כאן מקום עבורך", היא פחדה שאולי זה סימן משמים שאביה לא מעוניין, היא החליטה להתאמץ יותר, לקחה כסא בסמוך למחיצה, נעמדה עליו וניסתה להכניס את הפתק קצת יותר בצד של הגברים. תודה לא-ל היא הצליחה, אך בכך היא שיחררה והפילה פתק של מישהו אחר שהיה תחוב בדיוק שם, היא החליטה להחזיר את אותו הפתק שנפל למקומו, ובעת שניגשה להרימו היא הבחינה שמשוהו על הפתק מבחוץ היה מוכר לה, שמה שולמית היה כתוב שם שחור על גבי לבן.

שולי הפכה את הדף כתב היד היה מוכר לה, ליבה החל להלום בקצב, כולה מרוגשת ונדהמת היא מכירה שזהו כתב ידו של אביה ז"ל, הסקרנות גברה על לבטיה, היא פתחה את הדף הצהוב הישן והמרופט, ולעיניה הדומעות מהתרגשות, נתגלו כל המילים: "ריבונו של עולם, אנא רחם על שולמית בת רבקה בתי הצעירה, שנסעה להודו לפני חודשיים, תשמור עליה שתהיה יהודיה נאמנה, אם יכולתי הייתי רוצה לומר לשולי שלי, שולי בתי! אני אוהב אותך, אני סולח לך מכל לבי בתי הקטנה, כעסתי מאוד כשעזבת, אמרתי לך שלעולם לא אסלח לך, אך אני נשבע בזה שאני סולח לך מכל לבי. רק אני מתפלל להקב"ה שיחזיר אותך בתשובה שלמה, ושתתחנני בבוא היום עם בחור יהודי ירא שמים, ושתזכו לגדל ילדים טהורים לחיים של תורה ומצוות, מאביך האוהב אותך מאוד מאוד, יעקב בן דינה".

שולי התעלפה מיד לאחר קריאת הפתק שנפל אליה מבין אבני הכותל, והתעוררה לחיים חדשים. שולמית בת יעקב ורבקה, היא כיום אם לשני

הרוצה פרק י בתשובה ריט

ילדים טהורים, הם זכו להיוולד בטהרה לאמא צדקת בעלת תשובה צעירה, שזכתה להקים בית נאמן בישראל. בית של תורה ומצוות, בדיוק כפי שרצה והתפלל עליה אביה ז"ל, הם חיים כיום באחת משכונותיה של ירושלים עיה"ק.

אותו פתק שנפל מתוך אבני הכותל המערבי נמצא מאז עמוק עמוק בתוך קירות ליבה לעד ולנצח, אכן שולמית זכתה לשוב בתשובה בזכות כח התפלה.

**- פרק יא -
חיזוק בלימוד
התורה**

✧ לימוד התורה רפואה לבעל תשובה ✧

מחלקי התשובה הוא להתחזק בלימוד התורה, וכן אמרו חז"ל [תקלח], שאם נכשל אדם בעבירה וחייב מיתה בידי שמים, מה יעשה ויחיה? אם היה רגיל ללמוד דף אחד יתחזק ללמוד שני דפים, ואם היה רגיל ללמוד פרק אחד ילמד שני פרקים.

ומובא בתלמוד ירושלמי [תקלט], אמר הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם. ופירש באמרי אמת [תקמ], שעיקר התשובה היא על ידי התחזקות בלימוד התורה, כמו שנאמר [תקמא] 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה'', שעל התורה אמרו חכמים [תקמב] 'ומרחקתו מן החטא', ועל זה אנו מתפללים 'השיבנו אבינו לתורתך'. וכל העוסק בתורה ניצול מגיהנם [תקמג], ולימוד התורה הוא סגולה כנגד היצר הרע, כמו שמובא בגמרא [תקמד], אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין לו, ואם אתם עוסקים בתורה אתם ניצולין מידי.

תקלח. ויקרא רבא, כה, א.

תקלט. ר"ה פ"ד ה"ח. וראה שבט מוסר פרק מד, ה.

תקמ. לשבועות תרס"ה.

תקמא. הושע יד, ג.

תקמב. אבות פ"ו מ"א.

תקמג. חגיגה כז, א.

תקמד. קדושין ל, ב.

הרוצה פרק יא בתשובה רכא

וכתב בספר מסילת ישרים, שדבר פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה רק עם הרפואה הזאת, ומי שיחשוב שימצא תרופה אחרת, אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו. כי הנה היצר הרע באמת חזק הוא באדם מאד, ומבלי ידיעתו של האדם הולך הוא ומתגבר בו ושולט עליו. ואם יעשה כל התחבולות שבעולם ולא יקח הרפואה שנבראה לו שהיא התורה, לא ידע ולא ירגיש שהוא נהיה חולה יותר ויותר, ורק כשימות בחטאו אז יבין שנשמתו נאבדה רחמנא ליצלן.

המסילת ישרים מוסיף משל על הענין הזה, מעשה באדם חולה שהלך לרופא, והרופא בדק אותו והבין שיש לו מחלה מסוימת, ואמר לו שיקח תרופה פלונית. אמנם החולה למרות שהוא לא רופא ולא למד רפואה, חושב שהוא מבין יותר טוב מהרופא, ולא הסכים לקחת את התרופה שהרופא אמר לו, ובמקום זה הוא לקח תרופות אחרות. מה יקרה עמו? הלא בודאי אותו חולה ימות! כמו כן, אין רופא יותר טוב שמכיר בחולי היצר הרע ובכחו המוטבע בו אלא השם יתברך שהוא ברא את היצר הרע, והוא הזהירנו שהרפואה לו היא התורה. מי איפוא יניח את התורה ויקח תרופות אחרות, ודאי שחושך החומריות ילך ויגבר עליו מדרגה אחר מדרגה, והוא לא יבין עד שימצא שקוע ברעה ורחוק מן האמת. אפילו הרהורי דברים לא יעלו על לבו לבקש האמת, ורק אם הוא עוסק בתורה אז יתחדש בו התעוררות להתקרב אל הדרך הטוב.

שעה אחת של לימוד התורה חביב יותר מאלף תעניות

נעתיק בזה מכתב נפלא שכתב מרן הסטייפלער זצ"ל, לצעיר אחד בענין זה, וזה לשונו: תדע שזהו דרכי היצר לבטל אותך מתורה, כי בזמנינו המסגף גופו אי אפשר שלא יזיק ללימוד התורה שלו, ושעה אחת של לימוד חביב **אצל** הקב"ה יותר מאלף תעניות. וכבר מבואר בספרים הקדושים, דת"ח אסור להתענות, והוא מבואר בגמ'^[תקמ"א]. ומה שמצאנו בחז"ל וקצת בפוסקים, שהיו תלמידי חכמים מתענים, זה כשהיו בריאים חזקים, וידעו בבירור שלא יזיק

רכב הרוצה חיזוק בלימוד התורה בתשובה

להם כלל, אבל בזמנינו ברור שהתענית מזיק ללימוד תורה ואסור. מי שרוצה לסגף עצמו לשם כפרת עונות, ילמד בחזרה על דבר שכבר הוא יודע היטב, שבלימוד זה אין לו חשק, והוא הלימוד הזה לשם שמים ממש, והוא ג"כ סיגוף. ובכל אופן לא סיגופים אחרים ח"ו. וגם בענין הלימוד צריך שיהי' במדה, לא באופן שאינו לפי כוחו.

❧ אוי להם לבריות מעלבונה של תורה ❧

אמרו חז"ל^[תקמו] בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב, ומכרזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה". וכבר הקשו כל המפרשים, למה יוצאת הבת קול בכל יום ויום, וכי לא די בפעם אחת בשנה? ואילו היינו שומעים את הבת קול – ניחא, אבל הרי אין אנו זוכים לשמוע אותה כלל, ואם כן לשם מה יש צורך בבת קול הזאת, איזו תועלת יש בה?

ופירש הגה"צ רבי נסים יגן זצ"ל^[תקמו], שיש לפרש את דברי המשנה, "אוי להם לבריות", אם ראית אדם שאוי ואבוי לו, והוא מתייסר במכאובים וצרות, דע לך כי הסיבה לכך היא "מעלבונה של תורה". האדם מסיח דעתו מן התורה ופוסק מתלמודו, וכך גורם עלבון לתורה, התורה תובעת את עלבונה, והקב"ה נותן התורה תובע את עלבונו. "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת" עלינו לדעת שכל הצרות והייסורים הפוקדים את הבריות בכל יום ויום, הסיבה היא "עלבונה של תורה".

❧ הבטחת התורה למי שתורתו קבע ❧

מסופר בגמרא^[תקמו], שסיפרו לרבי יוחנן, 'איכא סבי בבבל', שבארץ בבל קיימים אנשים המאריכים ימים. תמה רבי יוחנן ואמר, הרי כתוב 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה', אבל בחוצה לארץ לא. וכששמע רבי

סיפור

תקמו. אבות ו, ב.

תקמוז. נתיבי אור חיים של תורה, עמ' רמו.

תקמח. ברכות ח, א.

הרוצה פרק יא בתשובה רכג

יוחנן שאנשי בבל 'מקדמי ומחשכי לבי כנישתא' - הם מקדימים ומעריבים לבית הכנסת, אמר זה מה שגרם להם אריכות ימים, כמו שאמר רבי יהושע בן לוי לבניו, הקדימו והחשיכו לבית הכנסת כדי שתאריכו ימים.

מסביר הרה"ג רבי שמואל מרדכי וולנר שליט"א [תקמט] שיש לדייק בלשון הגמ', רבי יוחנן לא שמע שהם מתמידים עצומים שלומדים יומם ולילה ללא הפסקה, או שלומדים תורה במסירות נפש מתוך דוחק ועניות, הוא שמע שהם 'מקדימים ומחשיכים לבית המדרש', יש להם שיעור תורה בבוקר ושיעור תורה בלילה, בבחינת 'ובשכבך ובקומך'. וצריך להבין מדוע הסגולה לאריכות ימים תלויה בהקדמה והחשכה לבית הכנסת.

אמנם ההסבר הוא כפי דברי הגמרא [תקנא], בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זו וזו נתקיימה בידן, דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה בידן. ולכאורה יש להקשות, רבי יהודה ברבי אלעאי מדבר כאן על בני דורו, והרי חז"ל שיבחו והללו מאוד את לימוד התורה בדורו של רבי יהודה ברבי אלעאי, כפי שמסופר בגמרא [תקנא], שאמרו על הפסוק [תקנב] 'יראת ה' היא תהלה', זה דורו של רבי יהודה ברבי אלעאי שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה. כלומר שהיו עניים ביותר עד שלא היה להם מה ללבוש, ובכל זאת היו עוסקים בתורה ובמסירות נפש ממש. ואם כן כמה עלינו להשתומם, שרבי יהודה ברבי אלעאי התלונן על בני דורו שעשו תורתן עראי ומלאכתן קבע, ולמה נענשו בכך 'שזו וזו לא נתקיימה בידן'.

אלא כנראה שיש כאן בחינה של 'תורתן עראי' אפילו אם לומדים במסירות נפש ממש. מאוד יתכן שאדם ילמד תורה מתוך הדחק ועם כל זה הוא מרגיש שהתורה אינה 'תורתו קבע'. כי הסיבה שיש לו מסירות נפש ללמוד, היא מפני שהוא יהודי, ויש חיוב ללמוד תורה, וכמו שעל כל המצוות מסרו ישראל

תקמט. שיחות התעלות חלק שלישי, שיחה כג.

תקנ. ברכות לה, ב.

תקנא. סנהדרין כ, א.

תקנב. משלי לא, ל.

רכז הרוצה חיזוק בלימוד התורה בתשובה

את נפשם, על מצות מילה ועל מצות תפילין וכו', כך הוא מוסר את נפשו על מצות תלמוד תורה, אבל מכל מקום התורה איננה קבע אצלו, אלא מלאכתו קבע ותורתו עראי. ועל הדבר הזה התלונן רבי יהודה ברבי אלעאי על בני דורו, שהם אמנם למדו תורה במסירות נפש אבל תורתם לא היתה קבע.

בהגדרת 'תורתו קבע' ביאר הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה^[תקנ] וז"ל, 'היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו', ע"כ. וכוונת הדברים שהאדם צריך להיות שקוע בלימוד התורה בכל שעות היום והלילה, ואם מוכרח להפסיק לצורך מצוה, או לצורך פרנסה - שגם זה מצוה, אז יפסיק ושוב יחזור לתלמודו. לזאת התכוונו חז"ל באמרם 'תורתו קבע', למרות שהוא עוסק רוב היום בפרנסה, אם זה מה שנצרך - הרי טוב, בתנאי שראשו וכל מעיינותיו שקועים בעבודת השם. אמנם כאשר האדם מונח ראשו ורובו במלאכתו, ומפסיק קצת ללמוד, אזי מלאכתו קבע ותורתו עראי.

הבטחת התורה הק', 'למען ירבו ימיכם על האדמה', היא הבטחה למי שתורתו קבע, כי כאשר חיי האדם מלאים בתורה ובמצוות, ממילא יאריך ימים, כי כמה שהוא חי יותר הוא מרבה כבוד שמים. והיכן הוא המקום שבו לומדים תורה ומצוות בקביעות, בארץ ישראל. כי שם אפילו כשאדם עוסק בעניני חול, זורע, חורש וקוצר, הרי הוא מקיים מצוות התלויות בארץ, וכל מעשיו הם מצוות ישוב ארץ ישראל, ועל כן הוא מוקף בתורה ובמצוות, ובזה יזכה להבטחת התורה 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם'.

רבי יוחנן כאשר שמע שגם בארץ בבל ישנם אנשים המאריכים ימים, הוקשה לו, והא כתיב 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה', אבל לא בחוץ לארץ. אכן כאשר שמע רבי יוחנן שאנשי בבל 'מקדמי ומחשכי לבי כנישתא', למרות שלא שמע שלומדים יומם ולילה במסירות נפש, אבל שמע שהם משכימים ומעריבים לבתי כנסיות בקביעות, הם מוקפים בלימוד התורה בבחינה

הרוצה פרק יא בתשובה רכה

של 'ויחזור לתלמודו', הרי הבין שהם בגדר 'תורתן קבע' כמו הדורות הראשונים, ועל כן הבין שזוהי הזכות שעמדה להם להאריך ימים.

✧ המקבל עליו עול תורה ✧

במאמרי חז"ל מצינו ברכות מאלופות למי שמקבל עליו עול תורה ותורתו קבע. אמרו חכמים שהעוסק בתורה נכסיו מצליחין, וזוכה לעשירות, והיא סגולה לרפואה ולאריכות ימים, ומצלת מדינה של גיהנם.

בגמרא [תקנ"ד] מסופר, שלח ליה מר עוקבא לרבי אלעזר, בני אדם העומדים עלי ומצערים אותי הרבה, האם מותר לי להלשין עליהם ולמסרם למלכות. השיב לו רבי אלעזר, השכם והערב עליהן לבית המדרש והן כלין מאליהן, הם יפלו לפניך חללים חללים, ע"כ. הרי שאמר רבי אלעזר 'השכם והערב לבית המדרש'. וזו היא העצה שנתן רבי אלעזר למר עוקבא, שבני אדם עמדו עליו לצער, שישכים ויעריב לבית המדרש, ואז תהיה תורתו קבע, ואז כח התורה גורם שהוא מקושר להשי"ת, וממילא הם יהיו כלין מאליהם ויפלו חללים חללים, והוא יזכה לאריכות ימים, וכך היה שבעקבות זה שמר עוקבא התחזק והשכים והעריב לבית המדרש, אותם אנשים שציערו את מר עוקבא נתפסו למלכות, מסיבות אחרות, וכך ניצל מהם מר עוקבא.

אמרו חכמים [תקנ"ה], המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. וביאר בספר אילה שלוחה [תקנ"ו], שעיקר השעבוד שיש לאדם בעולם הזה הוא לשני דברים: א' למלכות, ב' למזון ולפרנסה. ואם מקבל על עצמו עול תורה, יורד ממנו עול מלכות ועול פרנסה, שהם השעבודים הכי כבדים בעולם הזה.

מסופר, שפעם אחת במוצאי חג השבועות בא אדם אל האדמו"ר מהר"י מטאלנא זצ"ל, והתלונן על עול הפרנסה ועול הבאת טרף לבני ביתו. ענה

סיפור

תקנ"ד. גיטין ז, א.

תקנ"ה. אבות פ"ג מ"ה.

תקנ"ו. לחג השבועות עמ' סו.

רכו הרוצה חיזוק בלימוד התורה בתשובה

לו הרבי, הרי אמרו חז"ל, שכל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, עומדים אנו עתה אחר קבלת התורה, שעמדנו יחדיו וצעקנו נעשה ונשמע. הנה לך סגולה בדוקה ומצוינת שיעבור ממך עול מלכות ועול דרך ארץ, לקבוע עיתים לתורה, שיעור קבוע מדי יום ביומו בדף היומי, או משנה יומית, או חוק לישראל. ובטוח אני שתרגיש אחרי זמן מה הקלה גדולה עד למאוד, גם בחיי רוחניות וגם בחיי גשמיות. וכן היה שאחר זמן קצר אותו אדם, היתה לו הקלה גדולה בענייני פרנסה.

ובתב רבינו הרמ"ק זצ"ל^[תקנז], שהמקבל על עצמו עול תורה, מעבירין ממנו גם את היסורים. שאדם שנגזרו עליו יסורים וכאבי גוף וכדו', אם יקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, שהיסורים עוברים ממנו בעת שיתעכב ויתאמץ באיזה סוגיה או תוספות להבין דבריהם.

⌘ השכר על העמל והיגיעה ⌘

בתפלת רבי נחוניא בן הקנה, אשר נתקנה לאמר בכניסה לבית המדרש, אנו אומרים "אנו רצים והם רצים, אנו רצים ומקבלים שכר, הם רצים ואינם מקבלים שכר". ושאל על כך החפץ חיים ז"ל, הרי גם האחרים מקבלים שכר על עבודתם, הסנדלר מקבל שכר על תיקון הנעלים, הנגר על יצור הרהיטים וכדומה, ואם כן מה פשר הדברים שהם לא מקבלים שכר?

וביאר מרן החפץ חיים זצ"ל^[תקנח], שכך היא כוונת התפלה, שאנו מקבלים שכר על המאמץ כקיום המצוה ובלמוד התורה, אפילו אם לא נצליח לקיים את המצוה או לגומרה, וכן אם לא נבין מה שלמדנו, כיון שהתאמצנו הקב"ה משלם לנו שכר על המאמץ, ולא על התוצאות. מה שאין כן בענייני העולם הזה בעלי המקצוע מקבלים שכר רק אם התוצרת טובה ומוצלחת, אבל לא יתכן לשלם לסנדלר על שניסה לתפור לנו נעלים ולא הצליח בכך, ולא לנגר השביל שהיה לו רצון טוב לייצר שולחן ולא הצליח. אשרנו מה טוב

תקנז. פירוש הרמ"ק לאבות פ"ג.

תקנח. שיחות מוסר דעת ותבונה, עמ' צז.

הרוצה פרק יא בתשובה רכז

חלקנו שאין הקב"ה מקפח שכרנו ומשלם על כל תנועה ומחשבה הכי קטנה שאנו עושים לכבודו.

❧ תורה מוגינה ומצלת ביום הדין ❧

כמה עלינו לדאוג מיום הדין הגדול והנורא. בגמרא^[תקנט] מסופר, שבשעה ששאל המלך העלה את שמואל על ידי בעלת האוב, לפני שנלחם נגד פלשתים, והיה זה זמן רב לאחר מותו של שמואל הנביא, פחד שמואל מאוד שמא הגיע יום הדין הגדול והנורא^[תקס], וקרא למשה רבינו לעמוד לצידו, כדי שיעיד עליו שקיים את כל התורה ולא חיסר בה דבר. ומסופר בגמרא, שרבי אלעזר בכל פעם שלמד פסוקים אלו, היה מתעורר בבכי גדולה, ומה שמואל הנביא שקיים את כל התורה והיה יכול להביא את משה רבינו כעד שאין דבר בתורה שלא קיים, ונאמר עליו שהיה שקול בגדלותו כנגד משה ואהרן^[תקסא], פחד מיום הדין, מה נענה אנו אזובי הקיר, קטנים שבקטנים לעומתם.

דוגמא לדבר אדם פלוני יצא זכאי במשפטו ויצא מבית המשפט שמח וטוב לב, והנה לפתע השופט קורא לו ושוב הוא פותח את תיק המשפט כדי לעיין בו, האם לא תיפול עליו אימה וחרדה, בחושבו ששוב הולכים לדון אותו, ואם שמואל הנביא פחד ששוב הולכים לדון אותו, בוודאי אנו אנשים פשוטים ביותר צריכים לפחד מכך. ועלינו לעסוק בכל עת בתורה כדי שהיא תגן עלינו ותשמור עלינו לעתיד לבוא ביום המשפט והדין, כמו שאמרו חז"ל^[תקסב] שהתורה שומרת עלינו לעתיד לבוא. כי מי באמת ינצל מהדין הגדול הזה רק מי שעוסק בתורה ועמל בה, כי התורה מגנא ומצלא וזכות אביי ורבא

תקנט. חגיגה ד, ב.

תקס. ע"י באריכות מדרש ויק"ר כו, ז.

תקסא. מדרש תנחומא פרשת קורח.

תקסב. אבות פ"ו, ט.

רכח הרוצה חיזוק בלימוד התורה בתשובה

ושאר האמוראים הקדושים שהאדם לומד את דבריהם כשהוא עוסק בתורה, הם ישמרו עליו ויהיו מליצי יושר בעבורו כאשר יעמוד לדין שמים [תקסג].

✧ התורה היא סגולה לפרנסה ולרפואה ומגינה מצרות וגיהנם ✧

וגם לענין גיהנם אמרו חכמים [תקסד] תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא, שהיא חיה הנבראת מן האור כשמבעירין אש במקום אחד שבע שנים תמיד בלי הפסק. וק"ו הוא, ומה שלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה, אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב [תקסה] 'הלוא כה דברי כאש נאם ה'' על אחת כמה וכמה, שאין אש שולטת בהם.

בדברי חז"ל בכמה וכמה מקומות, אנו לומדים שהתורה הקדושה היא רפואה לכל מיני יסורים וחולאים. כמו שמבואר בגמרא [תקסו], כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו. וכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין, ועוכרין אותו. ועוד אמרו חז"ל [תקסז], החש בראשו כלומר שיש לו כאבי ראש יעסוק בתורה, וכן אמרו לענין מי שחש כאבים בגרונו או במעיו או בעצמותיו, ובכל גופו, שהתורה היא מרפא לכל גופו של האדם. וכתב המהרש"א שם, שלשון הגמרא אינו 'יעסוק בדברי תורה', אלא יעסוק בתורה, כי גם מי שאינו יכול לעסוק בדיבור של תורה, כגון שהוא קשה והדיבור קשה לו, מכל מקום, יעסוק בתורה במחשבה או במעשה הנוגע לתורה.

ועוד אמרו חכמים [תקסח], שהתורה מגינה על האדם ומצילה אותו, ופירש רש"י, שהיא מגינה מן היסורים ומצילה את האדם מן היצר הרע, שלא יכשילנו

תקסג. פחד דוד על הגדש"פ עמ' רב.

תקסד. חגיגה כז, א.

תקסה. ירמיה כג, כט.

תקסו. ברכות ה, א.

תקסז. עירובין נד, א.

תקסח. סוטה כא, ב.

הרוצה פרק יא בתשובה רכט

בחטא. ומובא במדרש [תקסט] על הפסוק [תקע] 'ואותי עזבו ואת תורתִי לא שמרו', הלואי אותי עזבו ותורתִי שמרו, כי מתוך שהיו ישראל מתעסקין בתורה, המאור שבה היה מחזירן למוטב. ועוד אמרו [תקעא], אם ראית שהיסורין ממשמשים ובאים עליך, רוץ לחדרי דברי תורה, ומיד היסורין בורחין ממך.

וכתבו המפרשים [תקעב] הטעם לכך, מפני שתכלית הבריאה היתה עבור עמל התורה, ולכן דוקא מי שלומד את התורה הקדושה, אז הוא מושל על הבריאה, וכל עניני העולם משועבדים לו, אבל אם רואה אדם שיסורים באים עליו, הרי זה סימן שאינו לומד תורה מספיק, ואינו מתייגע עליה כפי שנדרש ממנו.

מסופר על ראש הישיבה הגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל, שפעם בא לפניו יהודי מדוכא ומיוסר ביסורים רבים, והתאונן לפני הרב על מצבו הקשה. אמר לו ראש הישיבה: תשמע יקירי, אם אנסה לתת לך עצות, מי יאמר שהעצות יועילו, אך זאת אומר לך, קח את העצות של חכמינו ז"ל, תוסף בעמל התורה ותראה ישועות, שאז היסורין יהיו בדלין ממך. וכך היה, שהיהודי שמע לקול ראש הישיבה והתחזק בלימוד התורה, וראה נסים ישועות ונפלאות וזכה לרפואה שלימה.

סיפור

כך מסופר גם על אברך חשוב שמתגורר בארץ ישראל, שנולד לו בן תינוק, שבכה ובלא הפסקה, הוא התרוץ אצל הרבה רופאים, והם בדקו את התינוק ואינם מוצאים בו שום בעיה בריאותית, ואינם יודעים פתרון למה התינוק בוכה ובוכה, והציעו לו לנסוע לארצות הברית לטובי הרופאים בעולם, אולי הם ידעו מה שורש הבעיה, למה התינוק בוכה כל כך הרבה. האברך היה אוכד עצות, ופנה אל מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א לשאול בעצתו, האם באמת יסע לארצות הברית או לא. השיב לו הגאון: אני סבור שכנראה יש לתינוק כאבים ויסורים ולכן הוא בוכה, ולכן כדאי שתקבע לעצמך סדר לימוד נוסף בלילה, יותר מלימודך הקבוע.

תקסט. איכה רבה הקדמה פסקא ב.

תקע. ירמיה טז, יא.

תקעא. תנא דבי אליהו רבא פ"ו.

תקעב. נפש החיים שער ד, פרק כט.

רל הרוצה חיזוק בלימוד התורה בתשובה

והתינוק יתרפא שהיסורים יסתלקו ממנו. כמובן שהאברך שמע לקול הגאון שליט"א, ותוך זמן קצר התרחש הבלתי יאומן, התינוק הפסיק לבכות, והחל להתנהג כתינוק רגיל, לשמחת לב הוריו המאושרים.

ובן מצינו שהתורה הקדושה היא סגולה נפלאה לפרנסה טובה ולעשירות, כמו שמובא בגמרא^[תקעג], אמר ר' יהושע בן לוי, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו, כתוב בתורה: דכתיב^[תקעד], ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל אשר תעשון. שנוי בנביאים דכתיב^[תקעה], לא ימוש ספר התורה הזה מפריך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל. משולש בכתובים דכתיב^[תקעו] כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח.

תקעג. ע"ז יט, ב.

תקעד. דברים כט, ח.

תקעה. יהושע א, ח.

תקעו. תהלים א, ב.

**- פרק יב -
תשובה על ענינים
שבין אדם לחבירו**

✧ אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה חבירו ✧

מצוות התורה כוללים שני חלקים, עבירות שבין אדם למקום, ועבירות שבין אדם לחבירו. אדם שנכשל וחטא, צריך לעשות תשובה, הן על עבירות שבין אדם למקום, והן על עבירות שבין אדם לחבירו. והתשובה על עבירות שבין אדם לחברו חמורים יותר, כמו שדרשו חז"ל^[תקעז] על הפסוק^[תקעח] "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, אבל עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר.

הרמב"ם בהלכות תשובה^[תקעט] כותב לענין עבירות שבין אדם לחבירו, שכל מי שפגע בחבירו, הזיק לחבירו או גרם לו הפסד, אפי' אם יעשה כל תשובה שבעולם, ויתודה לפני ה', חטאתי עויתי ופשעתי ולא אעשה זאת עוד לעולם, לא תהיה לו כפרה עד שיבקש מחבירו מחילה. ואע"פ שהחזיר לו הממון שחייב לו וכדומה, צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחל לו. ואפילו אם לא הפסיד את חבירו ממון, אלא רק ציערו והקניט אותו בדיבורים, צריך לפייסו ולבקש מחילתו.

דברים נוראים! יכול אדם לעשות תשובה מעומק הלב, לבכות ולהוריד דמעות שליש, להתחרט על כל מה שעבר, ולקבל קבלות טובות להבא, אבל כל זה יכפר רק על עבירות שבין אדם למקום, אבל לא על עבירות שבין אדם לחבירו.

תקעז. יומא פה, ב.

תקעח. ויקרא טז, ל.

תקעט. פ"ב מהל' תשובה הל' ט.

מה הסיבה לכך שיום הכיפורים לא מכפר על עבירות שבין אדם לחבירו? כתב רבינו הנודע ביהודה זצ"ל^[תקפ], כי מיהו המטהר אותנו ומוחל על עונותינו? אבינו שבשמים, שמרחם עלינו כרחם אב על בנים, אבל הוא מרחם עלינו רק אם אנו מתנהגים כולנו כבניו, כאחים בני אב אחד, כי אם אין אנו מתנהגים אחד לחבירו כאחים, אלא גוזלים ומציקים ושונאים זה לזה, אז אנו מראים שאין לנו שום קירבה. אם כן מתברר שאין אנו בנים של ה' אלא רק עבדים, ולכן על עבירות שבין אדם לחבירו, אין יום הכיפורים מכפר, כי עבירות אלו מוכחים על ריחוק שבין יהודי אחד לרעהו, ואם כן אין אנו בנים של השי"ת, וממילא גם הוא לא אבא שלנו ח"ו, ואינו מטהר ומכפר עלינו.

המשגיח רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, סיפר על רבו הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שפעם אחת אמר שיחת מוסר בישיבה, והרגיש שאחד מהתלמידים נפגע מדבריו. לאחר שלושה ימים פנה רבי אליהו לאותו תלמיד, וביקש ממנו סליחה, כאשר הוא מוסיף, שמאז אותה שיחת מוסר, אין הוא יכול לכוון כראוי בתפלת שמונה עשרה בברכת 'סלח לנו', כי הוא מרגיש שאין הוא יכול לבקש סליחה מאת השם יתברך, כשיש עדיין אדם שעדיין לא סלח לו.

סיפור

❧ הדגש העיקרי בתשובה ❧

כשבאים לעשות תשובה ולשנות את דרכינו הרעה, חייבים לשים לב דוקא לעבירות שעוברים עליהם בכל יום, עבירות הנעשים בתוך הבית. יש אנשים שמתנהגים כלפי הילדים או כלפי האשה בצורה אכזרית ודורסת, יש אחים ואחיות שמדברים ביניהם בצורה מרושעת ביותר, מות וחיים ביד הלשון. אפשר להרוג אנשים בעזרת הפה. עבירות אלו דורשות התייחסות מיוחדת, כי לפעמים אנו מזלזלים בהם. אבל ביום הדין נעמוד למשפט עליהן, ומי יודע מה יעלה בגורלינו! יש אנשים שמבקשים סליחה בערב יום כיפור, ושוכחים לבקש סליחה מההורים, מאחים, מהאשה ומשאר בני הבית. מצות גמילות חסדים מתחילה דוקא בבית, וכידוע דברי הזוהר הקדוש, שאדם העושה חסדים רבים

הרוצה פרק יב בתשובה רלג

אבל מתעלם מבני ביתו, עתיד לתת את הדין על כל חסד שעשה, כמו כן הסליחה מתחילה בבית.

וּכְתַב המנחת חינוך^[תקפא], שמצות כיבוד אב ואם, היא מצוה שבין אדם למקום, וגם מצוה שבין אדם לחברו, ומי שפגע באביו או אמו, או שלא כיבד אותם כראוי, גם על זה אין יום הכיפורים מכפר עד שיבקש מהם סליחה ומחילה.

וּכְתַב בספר אוצרות האגדה^[תקפב], דדבר פשוט הוא שביום כפור דנים את האדם גם על עבירות שבין אדם לחברו, ויום הכפורים אינו מכפר על עבירות שבין אדם לחברו, עד שיבקש סליחה ומחילה מאת חברו. ואם כן לגבי עבירות שבין אדם לחברו, ביום הקדוש הזה, ביום הדין, אין סליחה וכפרה על הענינים הללו.

בספר אוהל משה^[תקפג], הביא מעשה באדם ששאל את מרן החזון"א זצ"ל, מהי הדרגה הגבוהה ביותר שאליה יכול אדם להתרומם בעולם הזה? החזון איש הרהר כמה רגעים, ולבסוף השיב: לעבור את כל ימי החיים מבלי לפגוע בשום אדם.

סיפור

✧ יסוד כל התורה כולה ✧

מסופר בגמרא^[תקפד], מעשה בגוי שבא לפני שמאי הזקן, וביקש להתגייר על מנת שילמד את כל התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחת. כעס שמאי הזקן וגירשו מעל פניו. בא הגוי לפני הלל הזקן, ענה לו "מאי דסאני עלך לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואיך פירושה הוא, זיל גמור". פירוש מה ששנאו עליך אל תעשה לחברך, זו היא כל התורה כולה, ושאר המצוות הם פירוש של מצוה זו, לך ללמוד. בדבריו של הלל הזקן אנו לומדים יסוד גדול עד מאוד. הלא אם היו שואלים אותנו, מה יסוד כל התורה כולה? היינו משיבים: אמונה, בטחון, לימוד התורה, שבת, כשרות, וכיוצא. ובמה היתה כוונת הלל לכלול את כל התורה במצוה זו דווקא?

תקפא. מצוה לג, אות טו.

תקפב. דרשות מועדים פרק כד.

תקפג. ח"ב, דף קנט.

תקפד. שבת לא, א.

רלד הרוצה בין אדם לחבירו בתשובה

רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל, כתב לפרש^[תקפה], הלל הזקן ידע שבשום אופן לא יוכל להורות וללמד את הגר על רגל אחת את התורה כולה, לכן נתן לו את הטעם הטוב של התורה, את האהבה, שכל יהודי אוהב את חבירו כמו שהוא אוהב את עצמו, 'ואהבת לרעך כמוך', אהבה זאת היא יסוד היהדות, מתבטאת גם באהבה שיהודי אוהב את אביו ואמו, ובאהבה שהוא אוהב את רבותיו, וקל וחומר שהוא אוהב את בורא העולם.

ומכאן אנו לומדים את החשיבות של אהבת חברים, מי שהוא מסוגל לעשות לחבירו דבר שהוא לא רוצה שיעשו לו, הוא אדם חסר לב, ולא יתכן שאדם זה יתנהג בצדקות וביושר גם כלפי שמים. ויסוד זה כולל את כל חלקי עבודת ה', ובתוכם גם את התשובה, מי שעושה תשובה רק על עבירות שבין אדם למקום, והוא חושב שיוכל להמשיך להתנהג לא יפה אל חבירו, או פגע בחבירו ואינו מבקש את סליחתו, אדם כזה הוא חסר לב, ואין תשובתו תשובה, ולכן אין יום הכיפורים מכפר לו עד שירצה את חבירו.

עודל העונש על עבירות שבין אדם לחבירו

על עבירות שבין אדם לחברו, משלמים מחיר כבד. בגמרא מסופר^[תקפו], על חכם בשם אבדן שפגע בכבודו של רבי ישמעאל בן רבי יוסי, ובאותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ומיאנו שתי כלותיו. ופירש רש"י שעונש לשון הרע בצרעת, וכתב שם המהרש"א, שטבעו שני בניו במים שאין להם סוף והוצרכו כלותיו למאן להתירן לינשא. כלומר שמתו בניו בים ולא זכו להגיע לקבר ישראל. ולאחר מה שאירע לאבדן עמד רב נחמן ואמר "ברוך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא". כלומר ברכת הודאה להקדוש ברוך הוא שלא העניש את אבדן בעולם הבא אלא בעולם הזה, כי לעומת העונש בעולם הבא, הרי כל ענשו של אבדן אינו אלא כנזיפה קלה בלבד, ועל האסון הכבד שפקד אותו צריך לברך "הגומל" שנפטר על ידי זה מדין העולם הבא, ומכאן למדים אנו עד היכן חומר הדין מגיע על פגיעה בכבוד חבירו.

תקפה. חורב עמי מז.

תקפו. יבמות קה, ב.

הרוצה פרק יב בתשובה רלה

סיפור

הבעל שם טוב זצ"ל, סיפר פעם את הסיפור דלהלן, בבית אחד גרו יחד שני יהודים, אחד תלמיד חכם גדול והשני פועל עני. בכל יום ויום עם עלות השחר היה התלמיד חכם משכים לבית המדרש לומד דף גמרא ביגיעה, ואחר זה שהה שעה קלה קודם תפלתו כהחסידים הראשונים, ועמד להתפלל מתוך כוונת הלב, והאריך בתפלתו עד חצות היום. גם שכנו הפועל העני השכים לקום, והלך לעבודתו, במשך היום עבד עבודה קשה המפרכת את הגוף והנשמה כאחד עד חצות היום, ולא הספיקה לו השעה ללכת לבית המדרש ולהתפלל תפלה בזמנה ובצבור.

כשהגיעה שעת חצות היום, עזב התלמיד חכם בית המדרש ללכת לביתו, כשהוא שבע רצון, על כי עסק בתורה ובתפלה, ומילא את רצון קונו כראוי. בדרכו מבית המדרש פגע בשכנו הפועל העני כשהוא רץ, וממהר לבית המדרש להתפלל בחפזון תפלת שחרית חטופה, ולחזור אחר כך הביתה. הפועל העני נאנח אנחת עלבון חשאית, בראותו כי שכנו כבר גמר את תלמודו ואת תפלתו והוא שב לביתו, ועל שפתיו של אותו תלמיד חכם רחף בת שחוק קלה. ובלבבו הרהר: רבוננו של עולם ראה מה בנינו לבינו, הוא משכים ואני משכים, אני משכים לדברי תורה ולתפלה בזמנה, והוא כך... עברו ימים שבועות, חודשים ושנים, וכל אחד מהם עסק בשלו, זה בתורתו ותפלתו, והלה במלאכתו ועבודתו, וכפעם בפעם כאשר נפגשו זה עם זה היה התלמיד חכם מחייך ואותו פועל עני נאנח.

והנה הגיע שעתם להפטר מן העולם, התלמיד חכם נפטר לבית עולמו, ותקופה קצרה אחר כך נפטר גם שכנו הפועל. התלמיד חכם נקרא לבית דין של מעלה לתת דין וחשבון על מעשיו במשך שנות חייו, "מה עשית בימי חייך?" שמע קול ממרומים, "ברוך השם" ענה הלה מתוך הכרה עצמית ושמץ של יהירות. "באתי לכאן ותלמודי בידי, כל ימי עבדתי את קוני, למדתי תורה הרבה, פלפלתי בחכמה, התפללתי מתוך כובד ראש וכוונה רצויה". אבל נשמע קול הקטיגור של מעלה, הוא היה מתייחס תמיד בשחוק של "ביטול" אל שכנו הפועל העני כשהיו נפגשים על יד בית המדרש, וקול ממרום נשמע "הביאו את המאזניים", על כף אחת הניחו את כל התורה שלמד זה, את כל תפלותיו שהתפלל, ועל הכף השניה את אותה בת שחוק קלה שהיתה מרחפת על שפתיו מדי יום ביומו כשהיה נפגש עם שכנו הפועל העני, והנה השחוק הקל הכריע את הכף לחובה.

לאחר גמר דינו של אותו למדן, הביאו לפני בית דין של מעלה את הפועל העני "מה עשית בימי חיי הבלך?" שאל קול במרומים, "כל ימי עבדתי עבודת פרך כדי לפרנס את בני ביתי, לא היה לי פנאי להתפלל תפלה בזמנה ובציבור, גם תורה לא למדתי, כי מוכרח הייתי להביא לחם לפי הטף", ענה הפועל העני מתוך צער ובושת פנים. "אבל בכל יום היה מתאנח מקרב לבו, כשהיה פוגש את שכנו התלמיד חכם, הוא הרגיש בעצמו כי אינו יוצא ידי חובתו לפני המקום". התערב הסניגור של מעלה, ושוב הובאו המאזניים, ואנחותיו של הפועל העני הכריעו את הכף לזכותו.

למדנו מכאן את עונש המזלזל בכבוד חבירו, ועל כן מוטלת חובה על כל אדם ואדם, לפייס את חבירו כדי שיתכפרו לו עונות שבין אדם לחבירו, ושב ורפא לו.

במה עלינו להתחזק עקב הצרות

למרבה הצער בשנים האחרונות יש הרבה אסונות וצרות בכלל ישראל, והרבה שואלים, על מה עשה לנו ה' ככה, הרי ברוך ה' יש בדורינו הרבה קהלות קודש לשם ולתפארת, ישיבות עם תלמידי חכמים, ואם כן למה יש כל כך הרבה צרות? כאשר נשאל מרן הרב אהרן ליב שטיינמן שליט"א שאלה זו, השיב תשובה ברורה: צריך לתקן בענין עבירות שבין אדם לחבירו^[תקפז].

מרן הרב שטיינמן שליט"א הוסיף בענין זה, סיפור מתקופתו של מרן החפץ חיים זצ"ל, בעיירה בה התגורר החפץ חיים זצ"ל, היתה אלמנה חסרת כל, אשר התגוררה בשכירות, כה דלת אמצעים היתה, עד שבתקופה מסויימת כבר לא היה לה מאין לשלם את דמי השכירות, ובעל הבית החליט לפנותה מהדירה, היא ביקשה את רחמיו שלא יזרוק אותה לרחוב באמצע החורף הרוסי הקפוא, אך הוא לא ריחם עליה. כאשר ראה שהיא לא עוזבת את הדירה, קם והסיר את הגג, כדי להכריח אותה לצאת! כאשר החפץ חיים שמע מזה, אמר: יש דין ויש דיין, מן השמים לא יעבורו על זה בשתיקה!

סיפור

הרוצה פרק יב בתשובה רלז

עברו עשרות שנים, וצרה קשה באה על ראשו של אותו בעל הבית. היה לו בן יחיד, שחלה במחלה קשה ומסוכנת, הרופאים לא ידעו כיצד לרפאותו, והוא מת בחוליו. אך כיון שהמחלה היתה מדבקת, אנשי החברא קדישא סירבו לטפל בנפטר! האב השכול נאלץ לטפל בבנו בעצמו. הוא עשה לו טהרה, הלבישו בתכריכים, הובילו לבדו לבית העלמין וקברו במו ידיו... [תקפח]

ושאל רבי אהרן לייב שליט"א, כלום חסרו בדורו של החפץ חיים עוברי עבירה ומחללי שבת? למה דוקא על מעשה רע זה אמר החפץ חיים כזה לשון של חריפות, ואמר כי לא ימחלו לו מן השמים? והסביר, כי על כל העבירות הקדוש ברוך הוא מאריך אף, אבל חטא זה, היה עבירה שבין אדם לחבירו, והחפץ חיים היה בטוח שבודאי יקבל החוטא את עונשו, כאן בעולם הזה.

גזל מקטרג בראש

אמרו חז"ל [תקפט], "קופה מלאה עונות מי מקטרג בראש גזל מקטרג בראש", וברמב"ן בפירושו על החומש מבואר, כי גזל הוא דבר שהשכל מחייב, ואע"פ שיש עוד עבירות שאותם מחייב השכל, מכל מקום גזל הוא היסוד. ואם אדם אינו נזהר בגזל, זה הקטרוג הגדול ביותר, שהרי חסר הוא את יסוד המוסר האנושי. ומסופר על מרן החפץ חיים זצ"ל [תקצ], שעמד ביום כיפור לפני תפלת נעילה, ודרש לבאר את דברי חז"ל הללו, שמכל עבירה ועון נוצר מלאך מקטרג, הרי בכל זאת המלאכים הנבראים מסתם עונות אינם מחוצפים, ואינם קופצים בראש, דוגמת החטא עצמו, שבדרך כלל אינו נעשה אלא מתוך רשלנות ורפיון ידים, יוצא מן הכלל הוא המלאך הנברא מן הגזל, שהיא פעולה מחוצפת, ומתוך כך גם המלאך הנהו מחוצף וקופץ בראש. ומשהלה קופץ ומקטרג, מיד הוא נותן פתחון פה לקטרוגים האחרים.

תקפח. נוסחא אחרת לסיפור בספר החפץ חיים חייו ופעלו חלק ג, עמ' תתנל.

תקפט. ויק"ר לג, ג.

תקצ. החפץ חיים חייו ופעלו ח"ג, עמ' תתנרפד.

משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה חייב כסף רב להרבה אנשים, עד שהגיע למצב של פשיטת רגל, ובעלי החובות היו באים אל ביתו כדי לקחת להם בחובם מתפוסת הבית, אף על פי כן אין איש מהם מעיז לחטוף מכלי תשמישו של הלוה, כגון כרים וכסתות שולחן כסא וכדומה. שונה הוא הדבר במקרה שיש ביניהם מחוצף אחד, והוא חוטף מכל הבא בידו ללא הבחנה, אזי גם האחרים שוב אינם בוררים את אשר הם חוטפים, ובסופו של דבר משאירים את הנתבע ריק ונקי מנכסיו.

אל ידמה האדם לעצמו, כי יוכל לעבור בשלום את יום הדין האיום והנורא, באם לא השיב את הגזילה שתחת ידו. ואם כי רואים לפעמים אנשים שאינם נקיי כפים, ואף על פי כן אינם נפגעים, אין זאת אלא משום איזו זכות שתולה להם, ואין לו לאדם לסמוך על זאת, כי בנפשו הוא. ידאג כל אחד ואחד לבקש סליחת חבריו בדברים שבין אדם לחבירו בכלל, ועל עון גזל ועושק בפרט, ככתוב [תקצא] "נשא לבכנו אל כפים". גם אם אדם נמצא במצב שיש לו חובות גדולים וקשה לו לשלם אותם בזמנם, אל יתעלם מהחובות, אלא יפנה מעצמו אל המלוים, וירצה אותם בדברים, שהוא משתדל מאוד והוא מבטיח להם שכאשר יעלה בידו, אז תיכף ומיד הוא ישלם את כל החובות.

על עבירות שבין אדם לחבירו לא קל לעשות תשובה

כתב ביערות דבש [תקצב], שבדרך כלל עבירות שבין אדם למקום - קל לאדם להתחרט עליהם ולשוב בתשובה. אמנם על עבירות שבין אדם לחבירו ובפרט בעניני ממונות, קשה לאדם לפרוש מהן, וכל שכן שקשה לפרוש מקנאה ושנאה. רואים אנו שאם יבוא אדם לשאול שאלה בדיני איסור והיתר, והחכם יפסוק לאיסור, לא יערער ולא יתרגז, ויקבל את הדברים כדת של תורה. ואולם כאשר יבואו לדין לפני הרב בדיני ממונות, ולו תהיה ההתדיינות על סכום קטן, והרב יפסוק לטובת אחד הצדדים, הצד שכנגד יתריס נגד הדיין ויעורר מדנים.

תקצא. איכה ג, מא.

תקצב. ח"א, דרוש ה.

הרוצה פרק יב בתשובה רלט

והטעם הוא, כי לא רק ההפסד הממוני הוא מה שמכאיב לו, אלא מה שהשני נצחו והוא הפסיד לו.

וּכְתַב רבינו בעל פלא יועץ זצ"ל [תקצג], "בעונותינו רבה רעת האדם בעבירות שבין אדם לחבירו, יש מכה רעהו בסתר ויש בגלוי, ואין איש ניהם על רעתו, ואין שואל מחילה מהאיש שחטא לו, וכי יהיה ריב בין אנשים, כל אחד מתנשא לאמר הוא חטא לי ואני לא חטאתי לו, ואפילו הוא יודע ומכיר שחטא, הוא בוש לגשת ולבקש מחילה ממנו, בפרט אם הנעלב קטן ממנו בשנים ובמעלה, לא יהין לגשת לבקש ממנו מחילה. ואפילו יתנו לו כל כסף שבעולם לא יוריד מכבודו מאומה, ולבסוף ימות בעונו. ויש אנשים שנדמה להם, שכיון שחוזר הנפגע ומדבר ויושב עמו בשלוחה כבתחילה, יותר לא צריך לבקש ממנו מחילה על מה שחרפו וצערו. ויש אנשים אשר טועים בדברי שקר וחושבים, אם צערתי גדפתי וגזלתי לחברי, שלום יהיה לי, שהרי הוא אומר לפני שנתו, את הנוסח "הריני מוחל לכל מי שהכעיס והקניט אותי" ולא צדקו בדבריהם כי אפילו אם באמת אותו אדם מתכוון למחול בלב שלם, בכל זאת החוטאים לא נפטרו מעונשם.

מסופר בגמרא [תקצד], על כמה חכמים, שהיו עוברים בכוונה ליד אנשים שפגעו בהם, כדי שאותם אנשים יבואו ויפייסו אותם. ופעם אחת פגע טבח אחד בכבודו של רב. וכאשר הגיע ערב יום כיפור, ורב ראה שאותו טבח לא בא לבקש ממנו מחילה, מחל על כבודו, והחליט שהוא ילך אל הטבח, כדי לתת לטבח הזדמנות לבקש ממנו מחילה. רב הונא פגש את רב בדרכו, שאל את רב, להיכן הוא הולך? ענה לו רב "אני הולך להתפייס עם הטבח". רב הונא שכנראה הכיר את הטבח ואת טבעו, אמר "מעשהו של רב חלילה עלול לגרום למותו של הטבח". ואכן כך היה כאשר רב הגיע לחנותו של הטבח, הוא היה עסוק בחיתוך עצמות, תוך כדי כך ראה הטבח את רב בפתח החנות, ואמר לו בחוצפה ובעזות: "לך! אין לי עסק איתך!" והמשיך לבקוע עצמות. לא עברו יותר מכמה רגעים, ואותו טבח נענש בעונש כבד

סיפור

תקצג. יעלזו חסידים יג, ב.

תקצד. יומא פז, א.

מן השמים, כי עצם אחת שביקע אותה, נשמטה ונזרקה לכיוון צוארו ופגעה בו, והוא נהרג בו במקום.

וממשיך בעל פלא יועץ לפרש, שאם האמת היא כדברי הסומכים על בקשת מחילה שאומרים בנוסח קריאת שמע שעל המיטה, "רבונו של עולם הריני מוחל וסולח לכל מי שהכעיס והקניט אותי או שחטא כנגדי", מה לו לרב להמתין לטבח שיצא ויבקש, הרי המחילה היתה בכוחו וימחול לו בלב שלם, ודי בכך. אלא ודאי צריך לומר שהחוטא כלפי הזולת יענש בכפליים, א) חטא לחבירו. ב) לא קיים מצות תשובה ובקשת מחילה שהייתו התורה. ומכאן אנו לומדים שמי שמוחל לחבירו בלא שהחוטא יתחרט ויפייס, פטרו מעונש חטא הראשון, אבל מהעונש השני אין מצילו עד שיבקש מחילה כדין. ובנוסף לכך עליו לחשוש שמא לא מחל הנפגע בלב שלם.

מחצית עולם הבא

מסופר על הגה"צ רבי דוד בכר זצ"ל, שהיה מגדולי הדור בדורו, עד שאפי' רבינו בעל הנודע ביהודה זצ"ל, שהיה תקיף מאוד בתשובותיו, מפליג בשבחו הרבה מאוד. הסיפור ארע ביום נשואי אחד מילדיו, החתונה התקיימה בעיר רחוקה ממקום מגוריו, ומספר שעות לפני החופה יצא לדרך בעגלה רתומה לסוסים. משום מה התארכה הדרך. רבי דוד הביט בשעונו, וראה ששעת החופה מתקרבת, והדרך עדיין רחוקה, הצטער בליבו על האורחים שמחכים, והאיץ בבעל העגלה לזרוז את הנסיעה, ובעל העגלה מצידו הצליף בסוסים ככל יכולתו, אך ללא הועיל. עבר עוד זמן מה, וסבלנותו של רבי דוד פקעה, ופלט לעבר העגלון: "שלומיאל" שכמוך! אינך יכול לזרוז את הנסיעה, העגלון הגביר את הצלפותיו, ובסוף הגיעו לחתונה.

סיפור

לאחר שנסתיימה החופה, שאל רבי דוד בכר את מקורביו, היכן העגלון? וכשנתברר לו שהעגלון כבר עזב את המקום, לתמיהת כולם ציוה מיד להכין לו עגלה אחרת, וביקש מבעל העגלה השני לרדוף אחרי העגלון הראשון. לאחר כמה שעות מצאו את העגלון. מיד ירד רבי דוד מהעגלה, ופנה לעגלון הקודם, בקריאה: אנה, מחל לי על שהעלבתיך, כשקראתי לך "שלומיאל" אך בעל העגלה החליט ואמר שלא מוחל לו. תמה רבי דוד: הרי אני מתחרט

הרוצה פרק יב בתשובה רמא

ומבקש ממך מחילה, הלא ראית שכה מיהרתי להגיע לחתונה בלי איחור. אך העגלון בשלו לא רוצה למחול, ולא נענה גם להצעות של ממון רב, עד ששאל אותו רבי דוד, מה בכל זאת הוא רוצה כדי שיתפייס ויסלח ענה לו העגלון, אסלח לך רק אם תתן לי מחצית מהעולם הבא שלך. לא הסס רבי דוד ונתן לו מיד את מחצית העולם הבא, ואז סלח לו.

מכאן נלמד כמה חשוב היה לו לרבי דוד בכך שהעגלון יסלח לו, עד שנתן לו מחצית מהעולם הבא שלו. ובודאי אנשים שנמצאים החיים יחדיו במשך כל ימות השנה, לא ימלט שאחד יפלוט מילה בכה והשני יאמר בכה, לכן ודאי שצריך לפייס ולבקש מחילה מכל מי שפגענו בו, בין במזיד בין בשוגג.

✧ המתאמץ לעשות תשובה מסייעין בידו מן השמים ✧

סיפור נפלא במיוחד סיפר רבי שמואל טרוביץ זצ"ל, רבה של העיר "ראשון לציון"^[תקצה]. יהודי זקן מעל גיל תשעים בשם ר' ליב, ניגש אלי וכה סיפר לי: גדלתי ברוסיה ללא תורה ומצוות ובחסדי ה' חזרתי בתשובה, אך דבר אחד מעיק עלי שנים רבות, ברוסיה של אותם ימים – לפני ששים שנה, כשהפרנסה היתה בקושי והממשלה חייבה את בני המדינה לשלם מיסים כבדים מאוד, אני ואחי ועוד חברים הקמנו אגודה שהיתה פטורה ממיסים, ועסקנו בממכר עורות בעסק "שחור". אחי כראש האגודה פיטר את אחד העובדים שלא עמד במשימות שלנו, והלה החליט לנקום בנו והלשין לנ.ק.ו.ד. אחי כנקמה ערך מכתב הלשנה לנ.ק.ו.ד. על הנ"ל שעבר עבירה כלכלית בעבר, את המכתב שלחתי אני בדואר. מיד הנ"ל נעצר ונענש באופן חמור במיוחד, בנזק כספי גדול. כשחזרתי בתשובה, נזכרתי במעשה חמור זה, ששימשתי בו כשליח, והרי זה על פי ההלכה "מוסר" מלשין.

סיפור

ועתה בהגיעי לגיל זקנה ושיבה, וקיצו קרב, נשארתי שקוע בחטא שבין אדם לחבירו שאין תשובה מועלת עד ששייב את הגזילה, ומה בידי לעשות? כאשר סיים את סיפורו, פרץ בבכי מר והתחנן: רבי, עזור לי לצאת מן הסבך הזה, הדבר בנפשי.

תקצה. אוצרות התורה ח"ה, עמ' שלח.

מספר רבי שמואל זצ"ל, שאלתיו האם ידוע לך אם אותו יהודי חי? אם יש לו יורשים? השיב האיש, לפי השמועות הוא נפטר מזמן, אך לפני עשר שנים ראיתי את בנו. יותר מזה איני יודע... ר' ליב המשיך וסיפר יש לי שתי בנות ברוסיה שהן בנות שבעים, פניתי אליהן שתשדלנה לחפש עקבותיו של יהודי זה, אך הן לא עשו מאומה. אמרתי לו, מה אני יכול לעזור לך? והוא בכה ביתר שאת. ואמר: רבי, אתה המרא דאתרא! וכפי שידוע מה שהמרא דאתרא פוסק כך מתקבל בשמים. כל מה שתטיל עלי אעשה, ובלבד שאקבל ממך פסק בכתב שיצאתי ידי חובתי, והנני זכאי ופטור מכל, ועם פסק דין זה אבוא לבית דין של מעלה.

הדברים הללו הדהימו אותי, אמרתי לו שעלי לחשוב ולהתייעץ עם תלמידי חכמים, אבל כולם טענו כי קשה לזכותו לגמרי ולפטרו מכל וכל, החלטתי לצרף את רבני העיר שנשב כבית דין, ונחליט בס"ד מה ניתן לעשות, הזמנתי אותו לבוא ליום רביעי בעוד עשרה ימים, ככל שהתקרב אותו יום חשתי מועקה קשה מפני שציפיתי שלא ימצא פתרון מעשי.

ביום שלישי בשעת בוקר מוקדמת דופק ר' ליב על פתח ביתי דפיקות חזקות, הוא נכנס כשכולו נרגש ונסער, בשר לי בצהלה: ב"ה הבעיה נפתרה! לאחר שישב ונרגע קצת, סיפר שבימים האחרונים חלה והלך לרופא, מאחר והקדים, ישב בחוץ והמתין בתחנת אוטובוסים ליד קופת החולים. היה שם יהודי מבוגר שניכר עליו שעלה מרוסיה, אותו יהודי התחיל לגלגל עמי שיחה, והתברר שהוא מאותה העירה שבה היה גר אותו יהודי שאני מחפש כל כך. לשאלתי אם הוא מכירו, השיב: בוודאי הוא היה חמי ואני חתנו, חזרתי ושאלתי אותו היכן אתה גר? השיב לי כאן בראשון לציון בשיכון הרוסים. ר' ליב נדהם לשמוע שאכן מבוקשו נמצא, הוא סיפר לו את אשר קרה, והלה הזמינו לביתו, כשהגיע לביתו וסיפר את כל הסיפור, קמה אשתו ואמרה שהיא זוכרת היטב את הסיפור, כיצד אנשי הנ.ק.ו.ד. פשטו לפתע על הבית, היא גם זכרה את סכום הכסף שהם לקחו, ועוד פרטים שונים שלא היו ידועים לי.

הייתי אז האדם המאושר ביותר עלי אדמות, זיכו אותי מהשמים באופן פלאי למצוא את המשפחה שכה חיפשתי, אמרתי לו עתה צריך לברר בדיוק מי הם יוצאי חלציו שלהם משפט הירושה, אחרי דרישה וחקירה התברר שישנם שלשה נכדים ברוסיה שהם היורשים על פי דין תורה, ואז נזכר

הרוצה פרק יב בתשובה רמג

שכאשר עזב את רוסיה היתה לו תכנית חסכון בבנק שהכילה סכום זהה לסכום הנזק שנגרם על ידי ההלשנה, את הכסף לא ניתן היה להוציא לארץ. אך קיימת אפשרות להעביר את הכסף מהבנק לתושבי רוסיה.

אמרתי לו שאת סכום הכסף הנשאר בבנק יעביר לשלושת היורשים, והם יאשרו שקיבלו את הכסף בקבלה בכתב, וכך עשה. כעבור זמן מה הגיעו שלש קבלות שביחד היו תשלום על כל החוב. לאחר שהקבלות הגיעו, בא אלי ר' ליב כשכולו קורן מאושר. וביקש: "המתחיל במצוה אומרים לו גמור", כאשר יגיע זמני ללכת מהעולם, תניח בקברי את הקבלות האלו, וזה ישמש לי מסמך לפני בי"ד של מעלה. וכך היה לאחר תקופה מסויימת נפטר האיש, ולאחר זמן קצר הופיע אלי בחלום כשהוא שמח ואמר בשמים זיכוני בענין ההוא, ויצאתי נקי וטהור.

דן את חבירו לכף זכות

אמרו חז"ל^[תקצו] 'הוי דן את כל האדם לכף זכות'. ומקורה של הלכה זו דרשו חז"ל^[תקצז] מהפסוק, "בצדק תשפוט עמיתך" שלא יהיה אחד יושב ואחד עומד, אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר בדבריך. ד"א "בצדק תשפוט עמיתך" הוי דן את כל האדם לכף זכות. וכן ברש"י עה"ת על הפסוק הנ"ל הביא לימודים אלו, אחד לדינים ואחד לכל אדם. ומשמע מדברי כולם שזה מצות עשה מן התורה לדון את כל האדם לכף זכות, וכשלא דן לכף זכות מבטל מצות עשה ופירש רש"י 'בצדק תשפוט עמיתך' הוי דן את חברך לכף זכות.

בגמרא מסופר^[תקצח], מעשה באדם אחד שירד מגליל העליון והלך לעבוד אצל בעל הבית אחד בדרום, הוא עבד אותו במסירות במשך שלש שנים. לאחר שסיים את עבודתו, והגיע ערב יום הכפורים, רצה הפועל לחזור לביתו. פנה אל בעל הבית ואמר לו: תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו בעל הבית: אין לי מעות. חזר הפועל ואמר: לפחות תן לי

סיפור

תקצו. אבות פ"א משנה ו.

תקצז. שבועות ל, א.

תקצח. שבת קכז, ב.

פירות. אמר לו: אין לי. תן לי קרקע, אין לי. תן לי בהמה, אין לי. תן לי כרים וכסתות, אין לי. נצטער הפועל מאוד, הפשיל את כליו לאחוריו, והלך ביתו, ולא היה לו אפילו כסף לשכור בהמה לרכוב עליה. וכשבא לביתו התבייש מאוד מאשתו ובני ביתו, שאחרי שלוש שנים שנפרד מהם, חזר בידיים ריקות [תקצט].

לאחר חג הסוכות, נטל בעל הבית את שכרו בידו, ועמו משאוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו של הפועל. ואחר שאכלו ושתו, נתן הבעל הבית לפועל את שכרו.

ואז פנה הבעל הבית אל הפועל ושאל אותו: תגיד לי, האם לא כעסת עלי בשעה שביקשת ממני את שכרך של שלוש שנים, ואמרתי אין לי מעות? במה חשדת אותי? השיב הפועל: דנתי אותך לכף זכות, ואמרתי בלבי שמא סחורה ופרקמטיה בזול נזדמנה לך, ולקחת בהן. שאל בעל הבית: ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה, ואמרתי אין לי בהמה, במה חשדת אותי? השיב הפועל: אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים. ובשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע במה חשדתני? אמרתי שמא מושכרת היא ביד אחרים היא. ובשעה שאמרתי לך אין לי פירות, במה חשדתני? אמרתי שמא אינן מעושרות. ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות, במה חשדתני? אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים.

קם בעל הבית ואמר: אני נשבע שכך היה, הדרתי את כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חברי בדרום התירו לי כל נדרי. ואתה כשם שדנת אותי לכף זכות, המקום ידין אותך לכף זכות [תי].

כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד המלך, פתח ואמר לו בדרך משל, שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד עני. לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאוד, ולעני לא היתה רק כבשה אחת קטנה. יום אחד הגיע אורח לבית העשיר, ורצה העשיר להאכילו מנת בשר הראויה, גנב העשיר את

תקצט. בן יהוידע שם.

תר. בשאלות דרב אחאי שאלתא מ, מובא שבעה"ב במעשה זה היה רבי אליעזר בן הורקנוס, והפועל היה רבי עקיבא. וביארו האחרונים שהגמ' מספרת את המעשה בהעלמת שמותיהם, כי אינו לפי כבודם לספר אודות הזמן שלא היו עדיין תלמידי חכמים. ובכל זאת אנו רואים את מדותיהם הנפלאות.

הרוצה פרק יב בתשובה רמה

כבשת העני שחטה והאכילה את האורח. שאל נתן הנביא את דוד המלך, מה דעתך על העשיר הזה אשר לא ריחם על העני וגנב לו את כבשתו האחרונה והדלה? ענה דוד המלך בן מוות האיש העושה זאת. אז גילה נתן הנביא, כי כל הסיפור הוא רק משל, ואמר לו "אתה האיש" והוכיח נתן הנביא את דוד המלך מדוע בזית את דבר ה' וכו', ובמקרה זה אנו רואים שדוד המלך חרץ לו את הדין לעצמו.

בספר רכבות אפרים^[תרא], מובא בשם הבעל שם טוב הקדוש, שכך נוהגים בשמים לגבי כל אדם, כאשר באים לדון אותו על עבירה שעשה, מראים לו אותה עבירה על אדם אחר שעשאה, הוא מזדעזע מכעס וקורא: "ראוי הוא זה שיקבל עונש כזה וכזה". בכך הרי הוא חורץ דין לעצמו. לפיכך אמרו חכמינו "הוי דן את כל האדם לכף זכות" אל תהא תדון את משפטו של אדם לחובה, כי אל תדון את האדם עד שתגיע למקומו. להוי ידוע לך דכאשר מראים לך מעשה פסול אצל חברך על מנת שתדון אותו, כיון שאתה הגעת כבר למקומו כבר עשית בעבר מעשה זה בצורה זו או אחרת, והמשפט אשר תגיד עליו או אשר תחשוב עליו, זה יהא המשפט אשר יפסקו גם עליך, ולפיכך אם תדון את חברך לכף זכות, הרי בעצם אתה מטיב לעצמך.

יסוד זה מובא גם בספר "פרי חיים" דכשרוצים למעלה לדון את האדם על איזה עבירה, מראין לו מן השמים את העבירה בסגנון אחר אצל אדם אחר, וזה האדם כועס על חבריו ואומר שהוא ראוי שידונו אותו כך וכך, וכמו שאמרו "הוי דן את חבריך" בזה הפסק דנים אותו, כי הוא בעצמו דן את עצמו בלא כוונה. על כן הזהירו חז"ל "הוי דן את כל האדם לכף זכות" כי אם ידון את חברו לזכות, ידון עצמו לזכות ולא לחובה, וכך גם ישפטו אותו בבית דין של מעלה.

✧ כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים ✧

הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל^[תיב], כתב לפרש את הפסוק "ה' צלך", כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה, כך כביכול כמו שהאדם מתנהג

תרא. ח"ב, עמ' שב.

תרב. קדושת לוי פרשת בשלח.

רמו הרוצה בין אדם לחבירו בתשובה

למטה כך מתנהגים אתו מלמעלה. לכן אם מתנהג במידת הרחמים גם מלמעלה מרחמין עליו וכו', כמו שנאמר "כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים" לכן ראוי לאדם להתנהג עם הבריות במידת הרחמים ובשאר מדות טובות, ואז גם מלמעלה יתנהגו עמו באותה מידה.

נמצאנו למדים שהקדוש ברוך הוא נוהג עם האדם מידה כנגד מידה, וכשהאדם אוהז במידה הקדושה של "בצדק תשפוט עמיתך" שהיא מצות עשה המחייבת לדון את כל האדם לכף זכות, כך גם הקב"ה נוהג עמו כאשר באים מלאכי חבלה לקטרג עליו, הקב"ה אינו רוצה לשומעם מדברים סרה על אדם זה, היות שגם אותו אדם אינו מדבר או מקבל לשון הרע ומלמד הוא זכות על חבירו, כך ניצול הוא מיום הדין.

רבים מגדולי ישראל אשר השכילו להדבק במדותיו של הקב"ה, זכו להיטיב עם בני אדם אשר הרעו להם מפני שדנו אותם לכף זכות.

ומעשה ברבי ישראל מסלנט זצ"ל, שדרש באחד מבתי הכנסת של וילנא, ועורר את הרבים לתקן את המדות והמעשים. גבאי בית הכנסת נכח בעת הדרשה, ובשמעו את דברי התוכחה של ר' ישראל, הרגיש כי דברי התוכחה מכוונים אליו, ומחמת פגיעתו החל לחרף ולבייש את ר' ישראל.

סיפור

בראותו כי ר' ישראל אינו עונה לו מאומה, גדל חרונו של הגבאי והמשיך לקלל, עד אשר עזב את בית הכנסת בטריקת דלת חזקה. ירד ר' ישראל בזריזות מהבמה, והחל לרוץ אחרי הגבאי, כשהשיגו הוציא ממחטה והחל לנגב את הזיעה מעל פני הגבאי, והחל מפייסו בנחת: ניחא שכבודו כועס עלי, אך הרי הוא מזיע כל כך ואיך הוא יוצא ברוח ומסכן את בריאותו. התרגש הגבאי מאוד, ואחרי בקשותיו והפצרותיו של ר' ישראל שהוא כלל אינו מכירו, ובודאי לא נתכוין אליו בדברי המוסר, אז נתרצה לו הגבאי ומחל לו.

כאשר האדם אינו מדקדק במדותיו אף הקב"ה אינו מדקדק עמו על פי מעשיו, כך נשקל המשפט במידה כנגד מידה ככל שאינו מעביר על מדותיו, ואדרבה תובע בכל תוקף 'דין על חברו', אף הקב"ה יתנהג עמו באותו אופן ויתבע ממנו על מעשיו בכל חומרת הדין, וזהו הפירוש של "ה' צלך"

הרוצה פרק יב בתשובה רמז

כמו שצלו של האדם עושה בדיוק את תנועותיו, כך הקב"ה מתנהג עם האדם לפי מעשיו.

הקב"ה חפץ ורוצה שילמדו סגוריה על ישראל, ושונא את מי שמלמד חובה על בניו, ומצינו כי אליהו הנביא נענש על אשר דיבר קטגוריא על ישראל, באמרו "קנא קנאתי לה' צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל", וכן ישעיהו הנביא נענש על אשר אמר "בתוך עם טמא שפתים אנכי יושב". וכן מצאנו אצל משה רבינו ע"ה, שנענש ולא נכנס לארץ בעבור שאמר "שמעו נא המורים".

- פרק יג - זמני תשובה

❧ תשובה תיכף אחר החטא ❧

רבים טועים לחשוב שמצות התשובה היא בימי הרחמים והסליחות, בחודש אלול ובעשרת ימי תשובה, וזו טעות גדולה, כי למרות שזמנים אלו מסוגלים לתשובה ביותר, ואז שערי תשובה וכפרה פתוחים בשמים, מכל מקום אדם חייב לשוב בתשובה בכל יום. וכן תיקנו חז"ל לבקש ג' פעמים ביום בקשת 'החזירנו בתשובה שלמה לפניך', וכן בכל יום אומרים וידוי אחר תפלת העמידה, הרי שצריך אדם לשוב בתשובה בכל עת ולא רק בימים מסוימים.

ובתב הרב בעל פלא יועץ^[תרג], זמן התשובה הוא כל ימי חייו של האדם, מראשית השנה ועד אחרית שנה, וכמו שמסופר בגמרא^[תריז], שרבי אליעזר היה יושב ולומד עם תלמידיו: 'שוב יום אחד לפני מיתתך'. שאלוהו התלמידים: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? השיב רבי אליעזר ואמר להם, כל שכן שאדם צריך לשוב בתשובה בכל יום, מחמת הספק ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. וזהו מה שאמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו^[תריח] "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר".

ואדרבה עיקר תועלת התשובה היא במיוחד במקרה כשהאדם עוסק בתשובה בכל יום ויום. כי כל כמה שיקדים תשובה לעונותיו, התשובה קלה יותר, וככל שיתאחר אז תכבד עליו עבודת התשובה. ובדרך משל, כמו שטיפת

תרג. פלא יועץ סוף ערך תשובה.

תריז. שבת קנג, א.

תריח. קהלת ט, ח.

הרוצה פרק יג בתשובה רמט

כלים, אם מנקים את הכלי סמוך לשימוש, אז קל יותר לנקות ולא צריך לשפשף כל כך הרבה, אבל אם המתין זמן רב, אז הלכלוך נדבק מאוד בכלי וצריך לעמול הרבה יותר כדי לנקותו.

הצדיק בעל יסוד ושורש העבודה כתב בצוואתו הקדושה [תרי"ל], אם הרגשתי בעצמי שעשיתי איזה שגגה נגד רצון הבורא יתברך שמו, הן במעשה והן בדיבור והן במחשבה, התוודתי תיכף לפני יוצרי ובוראי בשברון לב מאוד, והסכמתי במחשבתי הסכמה וקבלה אמיתית שאזהר להלן מאוד מזה.

משל לבן מלך שבזבו כסף

כתב הרב בעל פלא יועץ זצ"ל [תרי"ל], משל לבן מלך ששלחו אביו לארץ מרחקים, כדי שירויה ויקנה סחורה לעצמו וידע דרך משא ומתן. הלך הבן וצורר כספו בידו, אבל היות שבן המלך היה מפונק ולא הורגל בעבודה וסחורה, לא עשה כפי שציוה אותו אביו, אלא בזבו את הכסף אשר עמו על תענוגות וטיולים, ואחר כך פנה אל אנשי עסקים וביקש מהם ללוות כסף, הללו ראו שזה בנו של המלך לא היססו ונתנו לו הלוואות כפי בקשתו, מפני שהיו סמוכים ובטוחים שיש לאוצר המלך לשלם את כל החובות. בן המלך לקח את כספי ההלוואות ובזבו גם אותם על תענוגות, עד שנעשה בעל חוב גדול, והוא בהוללותו לא ידע את סך חובו.

עד שיום אחד החליטו בעלי החובות שהסכום כבר גדול מאוד, ופנו אל המלך וביקשו שיפרע להם את החוב. ביקש מהם המלך שימתינו, כי ברצונו לכתוב אל בנו שישוב בתשובה וישלם בעצמו את חובו, ואם לא ישלם הבן, אז המלך ייסר את בנו ביסורים, כי רצון המלך היה ללמד את בנו את דרכי החיים הישרים.

וכאשר קיבל הבן את המכתב מאביו המלך, נפל עליו פחד גדול, ותיכף התעורר והתחיל לעסוק במשא ומתן, ושלח לאביו סחורות וכסף כדי לשלם

תרו. צוואת יסושה"ע אות י.

תרז. פלא יועץ ערך תשובה.

את חובו, ותמיד היה מפחד שמא עדיין לא שלח מספיק או שמא נגנבו הסחורות והכסף בדרך, ולכן היה שולח כסף לשלם את החובות, כי הוא לא ידע עד בואו אם נפרע כל החוב או לא.

והנמשל: אדם הוא בן מלך שהקדוש ברוך הוא שלחו לעולם הזה להרבות בזכויות ובמעשים טובים, אבל האדם חטא ויש מקטרגים רבים שתובעים את האדם לדין לפני הקב"ה, ואז הקב"ה מעורר את האדם לתשובה, אבל האדם אינו יודע מתי יכופר וירוחם, והקב"ה העלים את עומק הדין מבני אדם.

ועל כן חייב אדם לשלוח למעלה לאביו בכל יום ובכל רגע, הרבה וידויי תשובה ומעשים טובים, כדי לכסות את חובו, משני סיבות: (א) עדיף להזדרז ולשוב ולזכות לנועם ה' כבר בחיים, ולא לגרום שיכעסו עליו מן השמים. (ב) מי יודע אם יספיקו כל ימיו לכפר על חטאיו, ורק אם יעשה כל אשר ביכולתו אז יצא זכאי, שאפילו אם ימות באמצע תשובה – כיון שגלוי וידוע לפניו יתברך שאילו היה חי עוד, היה ממשיך ולא מתרפה מעסק התשובה, אז נחשב לו לתשובה גמורה. ע"כ דברי הפלא יועץ.

תשובה בשנות הנעורים

אף על פי שהתשובה מתקבלת תמיד, מכל מקום חשובה יותר התשובה שהאדם עושה בימי הנעורים, כאשר עדיין כוחו במתניו, וההתלהבות בוערת בקרבו, וערך עבודת ה' באותם ימים גדול מאוד, ובצעירותו יוכל היצר לפתהו בנקל כי דמו רותח ותאותו מתגברת, ועל כן המתגבר לבטל את יצרו בעת רתיחת הדמים עבודתו חשובה ויקרה מאוד בשמים, כפי שאמרו חז"ל^[תר"ל], כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. וכאשר מנצלים את שנות הנעורים היטב, ניתן להתעלות מעלה מעלה. וכפי שאמרו חז"ל^[תר"ט] על הפסוק^[תר"ל], 'אשרי האיש אשרי מי שעושה

תרת. סוכה נב, א.

תרט. ע"ז יט, א.

תרי. תהלים א, א.

הרוצה פרק יג בתשובה רנא

תשובה כשהוא איש. ופירש"י כשהוא בחור בכוחו וכו'. וכתב רבינו בעל נודע ביהודה זצ"ל^[תרי"א], שבשנות הנעורים העושה תשובה מיראה, גם הוא מהפכים לו עונותיו לזכויות כמו העושה מאהבה. כי בשנים אלו יש לאדם תרוצים מתרוצים שונים שהיצר ממציא לו, באמרו עסוק בחיי שעה ואפ"ה מתגבר ועושה רצון קונו, זה חשוב מאוד אצל השי"ת, ולכן נחשב לו כאילו עשה תשובה מאהבה.

מסופר^[תרי"ב] על האדמו"ר רבי חיים מצאנז שישב פעם בשלחנו הקדוש, אחז בזקנו שיורד על פי מדותיו, ואמר בקול נשבר: "עם לבן גרתי" הנה הלבין כבר זקני, "ואחר עד עתה" ואנכי מתמהמה כל הימים, ועדיין לא שבתי אל ה', עדיין לא חזרתי בתשובה...

כעבור רגע של שתיקה חזר הרבי וסיפר: בעיר ליזענסק היו עסקני ה"חברה קדישא" אנשים פשוטים מאד וקטני דעת. כיון שהגיעה שעתו של האדמו"ר הרבי ר' אלימלך זצ"ל להפטר מן העולם, באו ואמרו לו: רבי התודה על מעשיך. השיב להם רבי אלימלך: והיכן הייתם כל הימים, בזמנים שישבתי ליד השלחן ואכלתי צלחת מלאה בשר לתיאבון, הלא אז עדיין היה בי כח לשוב בתשובה, מה לכם כי באתם עכשיו בהיותי חדל אונים. ואחרי שסיפר להם איך היה מרבה לאכול ולשתות, חזר ופירט חטאים אחרים שכביכול נכשל בהם, וכך חשב ומנה את החטאים שכל אחד מהנוכחים עבר ומוסיף לעבור, והתייפחו כולם בבכיה גדולה, ולא זזו משם עד שנעשו כולם בעלי תשובה אמיתיים.

❧ תשובה קודם התפלה ❧

כתב רבינו האלשיך הקדוש זצ"ל^[תרי"ג], יש אנשים מעוטי השכלה, שכשאשר באה עליהם צרה ח"ו, הם מתפללים אל ה' שיוציאם מצרה לרוחה, ואינם מבינים שאדרבה אם אינם עושים תשובה קודם התפלה, זה מעורר את המקטרגים לקטרג עליהם, ואז ח"ו תכפל עליהם הרעה, אלא הדרך הישרה היא, שכאשר

תרי"א. דרושי הצל"ח השלם דרוש נז, עמ' תקלב.

תרי"ב. זה השלחן פרשת וישלח, עמ' רמו.

תרי"ג. תורת משה פרשת בהעלותך, עה"פ וכי תבואו למלחמה.

רנב הרוצה זמני תשובה בתשובה

מתרגשת צרה על האדם, ישים את פניו לחזור בתשובה בלב נשבר ונדכה, ואז יתפלל אל ה', ויאמר ידעתי ה' כי עונותי גרמו את הצרה הזאת, אך הנני שב ומתודה ובוכה עליהם, ואחר הסליחה הקשיבה לקול תפלתי. וכן כתב הגה"צ רבי אליהו הכהן מאיזמיר זצ"ל^[תרי"ז], שכל אדם שרוצה להתפלל על איזה דבר, יקדים וידוי תיכף בתחילתו, ואחר כך ירבה בתחנונים על צרכיו.

וכתב הצדיק המלוב"ן רבי יעקב אביחצירא זצ"ל^[תרט"ו], שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן הוא בעל תשובה, אבל אם הוא חוטא אין תפלתו נשמעת, כמו שנאמר^[תרט"ז] 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי', וכתב^[תרי"ז] גם כי תרבו תפלה אינני שמע', והמקטרגים עומדים תמיד לקטרג ולהשטין לדחות את התפלות שלא יתקבלו מחמת עונות המתפללים, אך אם שב בתשובה כראוי השכינה אפוטרופוסא דיליה ודוחה כל המקטרגים.

ועוד גילה לנו על זה רבינו הקדוש האביר יעקב אביחצירא זצ"ל, רמז נאה^[תרי"ח] למה שתיקנו רז"ל, לומר קודם התפלה את הפסוק 'אדני שפתי תפתח', משום שראשי התבות א'דני ש'פתי ת'פתח ו'פי, עם הכולל בגימטריא 'התשובה' מלמד שצריך לשוב בתשובה באותה שעה כדי שתקובל תפלתו.

כיוצא בזה כתב רבינו החיד"א זצ"ל, וזה לשונו^[תרי"ט], ועיקר גדול שקודם שיתפלל יהרהר בתשובה ויכנע לשאול מחילה וסליחה, ואז נמצא בידו תפלה ותשובה. כי במדרש^[תרכ] נחלקו התנאים, אם תפלה עושה מחצה ותשובה עושה הכל, או איפכא, ואם יעשה תשובה קודם התפלה, אז לכו"ע עושה הכל, וישמע ה' מן השמים ויענהו.

תרי"ד. שבט מוסר פרק כ.

תרטו. אלף בינה עמ' קעה.

תרטז. תהלים נ, טז.

תריז. ישעי' א, טו.

תריח. מעגלי צדק אות נ' דמנצפ"ך, הובא באוצרות יעקב ערך תפלה, עמ' קעג.

תריט. ברית עולם אות אלף קעב.

תרכ. ויקרא רבה פרק י'.

הרוצה פרק יג בתשובה רנג

הנמחה מיוחדת כתב הגה"צ המקובל רבי יצחק חסון זצ"ל, בספרו אוהל יצחק^[תרכא], שמי שמקדים הרהורי תשובה קודם התפלה, בודאי יתפלל בכונה ותתקבל תפלתו. ובזה פירש את הפסוק^[תרכב] 'נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה', נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים', כי צריך כל אדם להרהר בתשובה קודם התפלה, ויחקור במעשיו לשוב מאיזה חטא שיש בידו, ועל כן אמר 'נחפשה דרכינו ונחקרה עד ה'', ואז 'נשא לבבנו אל כפים' בתפלה.

והדבר נרמז גם בדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה, ציבור כל זמן שעושין תשובה וצועקים בלב שלם הם נענים, שנאמר^[תרכג], 'ומי כה' אלקינו בכל קראנו אליו' עכ"ל. והסיבה לזה כי הרי כתב הרמב"ם ז"ל^[תרכד], גדולה תשובה שמקרכת את האדם לשכינה, שנאמר^[תרכה] 'שובה ישראל עד ה' אלקיך' וכו'. והרי אין ספק שהאדם הקרוב לשכינה תתקבל תפלתו ברחמים וברצון.

✧ תשובה קודם לימוד התורה ✧

כתב הגה"צ רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל^[תרכו], בכל עת שיכין האדם עצמו ללמוד, ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל, על כל פנים זמן מועט ביראת ה' טהורה בטהרת הלב, להתודות על חטאיו מעומקא דלבא, כדי שתהא תורתו בקדושה וטהרה.

מבואר בספר השל"ה הק'^[תרכז], שצריך אדם להקדים תשובה וחרטה קודם עסק התורה, וכתב בראשית חכמה^[תרכח] בשם הזוהר הקדוש, שאחרי שיתחרט מחובו ויעשה תשובה אז יעסוק בתורה. אבל אם הוא מסריח בעונותיו איך

תרכא. ליקוטים דף מב, ב.

תרכב. איכה ג, מ.

תרכג. דברים ד, ז.

תרכד. רמב"ם פרק ז מהל' תשובה ה"ו.

תרכה. הושע יד, ב.

תרכו. נפש החיים שער ד, אות טו.

תרכז. של"ה מסכת ר"ה, פרק דרך חיים דף נט, ב.

תרכח. ראשית חכמה שער התשובה, פרק ב.

יתקרב לפני מלך מלכי המלכים, אדרבה המלך יתרחק ממנו, כי כל חטא הוא קוץ מכאיב, וצריך שירחץ צואת עונותיו בתשובה כראוי ואח"כ יעבוד בתורה. ויש ללמוד דין זה, ממה שנפסק בהלכה, שבמקום שיש ריח רע אסור לעסוק בתורה ובתפלה, וצריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח.

וב"ב בספר מאור ושמש^[תרכט], שהעיקר מעיקרי התשובה להרהר בתשובה קודם ישיבתו ללמוד תורה וכו', שאם האדם אינו עושה תשובה קודם לימוד התורה עליו נאמר^[תרל] 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי'. משא"כ אם מהרהר בתשובה קודם הלימוד נקרא צדיק, וכמ"ש בגמ'^[תרלא] המקדש את האשה ואמר לה, על מנת שאני צדיק גמור, מקודשת שמא הרהר תשובה בלבד. וכך מסופר בספר טהרת הקודש וז"ל, פעם מצאו את הקודש 'החוזה מלובלין' זיע"א, שהיה בוכה ומתחנן ומתנפל לפני ה' קודם לימודו ואמר: ריבוננו של עולם, שמא אני מאותם שנאמר עליהם 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי'.

כתב בספר הרוקח^[תרלב] בשם תנא דבי אליהו, עד שאדם מבקש רחמים שיכנסו דברי תורה בתוך מעיו, יבקש רחמים על העבירות שעבר שימחלו לו עליהם. ויובן עפ"י מש"כ רבינו הרמח"ל זצ"ל^[תרלג], שהעבירה מטמטמת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדעה האמיתית וריח השכל שהקב"ה נותן לחסידים, והנה הוא נשאר בהמי וחומרי משוקע בגסות העוה"ז, ואינו מבין את דעת התורה הקדושה.

וב"ב בספר יוסף אומץ^[תרלד] וז"ל, הקושיות הם הקליפות המחשיכות אור שכלו, ובהיותו עושה תשובה וצדקה הוא משבר הקליפות וכו', ומשו"ה נוהגין אנשי מעשה להתודות קודם לימודם, כדי שיבדלו מהם הקליפות המחשיכות דעתם שלא יבינו לימודם.

תרכט. ריש פרשת דברים ד"ה והנ"ל, ובפרשת משפטים.

תרל. תהלים נ, טז.

תרלא. קדושין מט, ב.

תרלב. ספר הרוקח עמ' ט.

תרלג. מסילת ישרים פרק יא.

תרלד. עמ' רסח. וע"ע אוה"ח הק' פרשת ראה יב, כח.

הרוצה פרק יג בתשובה רנה

וכתב רבינו החיד"א זצ"ל^[תרלח], בשם האר"י הקדוש ז"ל, שרשע שאינו רוצה לחזור בתשובה, כל הלימוד תורה שלומד, הכל הולך אל הסטרא אחרא ר"ל. וכתב עוד^[תרלז] שיתכן שזהו דוקא במי שרובו עונות. [אמנם בעל הנודע ביהודה אמר^[תרלז], שאדם שלומד תורה לשמה, אף אם הוא עדיין בגדר 'רשע', אין לסטרא אחרא שום אחיזה בתורתו] והגה"צ רבי משה צדקה שליט"א ראש ישיבת פורת יוסף בירושלים, היה נוהג לומר לפני כל שיעור בישיבה: הרינו מקבלים עלינו תשובה, ומבטלים כל כוונות ומחשבות זרות מעלינו^[תרלח].

תשובה קודם האכילה

כתב הגה"צ רבי אליהו מאני זצ"ל רבה של חברון^[תרלט], הזהר להתוודות שחרית וערבית קודם אכילה, כי אדם המתודה דינים מסתלקים ממנו ודינו אינו נמסר ביד החיצונים רק ביד הקב"ה ושכינתיה. ודבר זה כתוב בהרבה ספרי מוסר, כמו רבינו יונה^[תרמ] וראשית חכמה^[תרמא] והשל"ה^[תרמב] ופלא יועץ^[תרמג] ועוד, שקודם שאדם מתחיל לאכול את סעודתו, הוא זמן תשובה. ובספר טהרת הקודש לרבינו בעל שומרי אמונים זצ"ל^[תרמד], הביא רמז לדבר מהפסוק^[תרמה] 'כי לפני לחמי אנחתי תבא', וטעם הדבר שאכילה היא במקום קרבן, כשהיא בקדושה או כשנותן מפתו לעניים, ועיקר אצל הקרבן הוא התשובה. ובספר בית

תרלה. מדבר קדמות מערכת ר, אות ו.

תרלו. שמחת הרגל לשבועות לימוד ב.

תרלז. אהבת ציון דרוש ג, וע"ע ביערות דבש ח"א, דרוש ו.

תרלח. מובא בספר כתר שם טוב לרבי אבישי טהרני, עמ' קפו.

תרלט. שיח יצחק עמ' לט.

תרמ. יסוד התשובה לרבינו יונה.

תרמא. ראשית חכמה שער הקדושה, פרק טו.

תרמב. של"ה שער האותיות דיני אכילה, סי' קנג.

תרמג. פלא יועץ אות ו, ערך וידוי.

תרמד. טהרת הקודש ח"ב, מאמר מארי דחושבנא.

תרמה. איוב ג, כד.

ישראל [תרמ"ז] הביא עוד רמז מהפסוק [תרמ"ז] 'זבח רשעים תועבה', שצריך אדם לחזור בתשובה קודם אכילתו, כדי שקרבנו יתקבל ברצון לפני ה'.

ובספר חסד לאלפים לרבינו בעל פלא יועץ זצ"ל [תרמ"ח], שיתודה אדם קודם האכילה ויפשפש במה שעשה עד אותה שעה ואז נקרא זובח יצרו, כי בחושו עונותיו יכיר חסדי ה' הזן אותו אף על פי שאינו ראוי, ועל ידי זה יאכל בהכנעה כאוכל לפני המלך, וראוי לכל אדם לעשות כן, כי האכילה היא במקום קרבן, ובכל קרבן היה וידוי לכפר. ובשבת ויום טוב שאין אומרים וידוי, יאמר מזמור נ"א בתהלים ויהרהר תשובה בלבו.

ובן כתב בספר מזמור לאסף להגה"צ המקובל רבי ששון ב"ר מרדכי זצ"ל מחכמי בגדאד [תרמ"ט], צדיק אוכל לשובע נפשו, פירוש לאחר שהשביע הנפש מהתורה שהקדים אכילתה לאכילת הגוף, שכשיבוא לאכול יתבייש ממלך מלכי המלכים הקב"ה שהעריף טובו עליו וישוב בתשובה, ולפחות יאמר קודם אכילתו 'חטאתי עויתי פשעתי', הוא עיקר הוידוי, כי אחרי שובי נחמתי, וכו'.

❧ תשובה קודם השינה ❧

כתב הרב בעל פלא יועץ [תר"ט], אמרו בזוהר הקדוש [תרנ"א], שראוי לאדם שבכל לילה קודם שכבו יפשפש במעשיו של אותו יום, ואם ימצא שעבר עבירה ואשר לא טוב עשה, יתודה ויתחרט, ויתקן מעוותו כאשר יוכל באיזה קנס לצדקה וכדו', ואנשים כאלה נקראים בזוהר הקדוש 'מארי דחושבנא'. ופירש הזוהר הקדוש שעל זה הזהירה התורה [תרנ"ב] 'לא תלין נבלתו', שלא ילין עם החטא, כי נבלה הוא. וכתבו המפרשים שהשב תיכף באותו יום, יוכל בנקל לתקן את עונו,

---

תרמו. בית ישראל (טוסיג) ח"ג, עמ' כב.

תרמז. משלי כא, כז.

תרמח. חסד לאלפים סי' קנז.

תרמט. פרק מוסר לאכילה עמ' קעח.

תרנ. פלא יועץ סוף ערך תשובה.

תרנא. זוה"ק פרשת קורח דף קעח, א.

תרנב. דברים כא, כג.

הרוצה פרק יג בתשובה רנז

שדומה לדיו לח שבקלות אפשר למחוק ולקנח, לא כן כשהדיו יבש או קשה מאוד למחוק.

וכתב המהר"י חאגיז זצ"ל בספר אורח מישור^[תרנג], שמעתי מאנשים צדיקים, שבכל לילה ולילה לפני השינה היו עושים חשבון נפש, מה עשו בכל שעה ובכל רגע במשך היום, ואם מצאו שברגע אחד במשך היום עשו איזה רע במעשה או בדיבור או במחשבה, אז היו מתודים וצועקים מר, ומקבלים עליהם יסורים כמו תענית שק וכדומה, על שהשתמשו בחיים שנתן להם הקב"ה בחסדו כדי להכעיסו ולעבור רצונו.

ובספר טהרת הקודש הקדמון כתב^[תרנד], שבכל לילה קודם שיעלה על מטתו לישון, יתודה וישוב בתשובה, והיודוי אז הוא כמו מודה בקנס ואחר כך באו עדים שהוא פטור, וזהו עיקר תועלת היודוי.

✧ תשובה על משכבו בלילות ✧

כתב רבינו בעל החתם סופר זצ"ל^[תרנג], בשם ספרי מוסר^[תרנז], שהבוכה על משכבו בלילות, אז הבכיה מתקבלת ביותר, כי אז מדבק כל חושק עם חשוקתו, אז ידבק הוא עם ה' אלקיו בדמעות עיניו ואהבת לבבו. ורבינו האלשיך הקדוש זצ"ל^[תרנד], כתב להמשיל מה שאמרו חכמים שמצות בדיקת חמץ היא בלילה לאור הנר, כמו כן העונות נמשלים לחמץ שצריך לעשות את הבדיקה בלילה, כשהאדם מצוי בביתו במקום שאין אנשים, ואינו טרוד בעסקיו, אז יתבודד ויחשב את חשבון הנפש, על כל מה שעשה, ויבדוק לאור הנר, היא הנשמה הטהורה שאורה יפה לבדיקה.

תרנג. אורח מישור פ"ג, נדפס בסוף ספרו תחילת חכמה.

תרנד. סדר היודוי דף שטז.

תרנה. חתם סופר עה"ת פרשת כי תצא עמ' צו. דרשות חת"ס ח"ג, דף פג, א.

תרנו. חובת הלבבות שער אהבת השם, סוף פרק ו.

תרנז. תורת משה פרשת בא יב, כ.

וכתב האדמו"ר בעל 'עטרת צבי' מזידיטשוב זצ"ל, וזה לשונו: דע אחי, כי מובא בדברי רבינו האר"י ז"ל, שמי שרוצה שתעלה נשמתו למעלה, אז טוב שיבכה קודם השינה, ועל ידי בכיה יש לנשמה עליה.

❧ תשובה באשמורת הבוקר ❧

עוד כתב הרב הקדוש בעל עטרת צבי, שיש כמה סיבות עפ"י הקבלה שעדיף לחזור בתשובה לאחר חצות מאשר קודם השינה, ועל כן הכריע הרב הקדוש בעל 'עטרת צבי' שיתודה קצת קודם שנתו, ועיקר התשובה יעשה בעמדו מן המטה באשמורת הבוקר לאחר חצות הלילה. וידבר דיבורים לפני ה', אפילו בשפה ולשון שהוא רגיל לדבר, כמו לשון אשכנז וכיוצא, כדי שיהיו הדיבורים רגילים ומסודרים בפיו שלא יגמגם בהם. ובודאי אם אפשר לו לסדר דיבורים בלשון הקודש בודאי יותר טוב וחשוב^[תרנח], וידבר דיבורים לפני ה' כתינוק המתחנן ומתגעגע לפני אביו, ככה ישפוך שיח ותחנונים לפני קונו, שאל ישליכנו מעל פניו ויקבל תשובתו ויקרבהו לעבודת שמו יתברך, ואז באותו הזמן שהוא לאחר חצות או קודם עלות השחר, הוא עת רצון למעלה ועת רצון לקבלת התשובה, ויפה שעה אחת בתשובה בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא. ואם יהיה רגיל בזה, אז אשרי לו, כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יפשוט ימינו ויקבל תשובתו ברחמים וברצון.

❧ תשובה בערב שבת ❧

כתבו הפוסקים^[תרנט], בכל ערב שבת שבת יפשפש במעשיו, ויתעורר לתקן כל הקלקולים שעשה בששת ימי החול, כי ערב שבת כולל כל ימי השבוע. וגם מפני שהשבת נקראת 'שבת מלכתא' וכאילו מקבל את פני המלך יתברך שמו, ולא נאה לקבל את פני המלך כשהוא לבוש בכגדים מלוכלכים, וכך לא נאה לקבל את פני מלכי המלכים בגוף מלוכלך בעונות.

תרנח. כ"כ בהוספות מהרצ"א שם.

תרנט. קש"ע סי' עב, סעי' טו. משנה ברורה סי' רנ, סק"ג. כף החיים שם.

הרוצה פרק יג בתשובה רנט

וכן מובא בראשית חכמה^[תרס] וכתב רבינו החיד"א זצ"ל^[תרסא], שאנשי מעשה נוהגים להתענות בכל ערב שבת קודש כדי לתקן את כל מעשי השבוע.

כתב בספר 'פלא יועץ', וזה לשונו: ואם לא שב בתשובה באותו יום שחטא, לפחות ישוב ביום ששי שבאותו שבוע שגם הוא זמן תשובה, וראוי לאדם להקדים הרהורי תשובה כדי שיוכל לומר הקידוש בליל שבת שהוא עדות, והרשע פסול לעדות. ועוד טעם חובת התשובה ביום ששי, כדי שיזכה לתוספת נפש רוח ונשמה ולהארת קדושת שבת. ומזיו שפע קדושתה של השבת שיומשך עליו, יושפע עליו לימות החול לשוב בתשובה ולעבוד את בוראו עבודה שלימה, ולכן טוב לגבר שיפנה מעסקיו קודם קבלת שבת, וישפוך שיחה וידרוש שליחה, ואחר כך ילך למקוה, וימצא תועלת לנפשו וטיהרו וקדשו.

יש אנשים שלא מתלהבים מהשבת קודש, ובמשך כל השבת הם קרירים ואדישים, ואין להם טעם בקדושת השבת, וממתנינים מהבוקר ומצפים מי יתן ערב שכבר תצא השבת, והם אנשים מסכנים וזה דומה לחולה שלא מרגיש טעם באוכל, כך בעל עבירות לא מרגיש בשבת קודש מעין עולם הבא. ולכן כדאי מאוד לעשות תשובה כל ערב שבת, ויתפלל את התפלה שאומרים לפני קידוש 'ריבון העולמים' ויבקש מאת ה' מעומק הלב 'וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה ומתוך עושר וכבוד ומתוך מיעוט עונות'. ובודאי שעל ידי זה יזכה להרגיש נועם ומתיקות שבת קודש.

ובספר ילקוט עטרת צבי כתב בשם מהרצ"ה זצ"ל^[תרסב], שצריך האדם להתפלל תפלת המנחה בערב שבת קודש בלב נשבר, והוא תיקון לכל השבוע שעבר, וגם שעיי"ז יהיו כל התפלות של שבת בהתלהבות. והאדמו"ר בעל נועם אלימלך מליזענסק זצ"ל אמר^[תרסג], שערב שבת קודש הוא בבחינת ערב יום

תרס. ראשית חכמה שער הקדושה פ"ז אות צח, קו. ותוצ"ח אות יח.

תרסא. ספר נחל אשכול קהלת א, ג.

תרסב. הובא בספר הליכות חיים שבת, עמ' נ.

תרסג. מובא בשמו בספר אור לשמים פרשת בהר ד"ה וציותי. ושם סוף פרשת עקב ד"ה את.

הכיפורים וצריכים לשוב בו בתשובה שלמה, כי יום השישי כולל כל ששת ימי המעשה, ובו העת לתקן כל השבוע. ובערב שבת קודש מחויב האדם ללכת כל היום ביראה ולהתבודד עצמו.

כתב הצדיק הרי"ז מרגליות זצ"ל, בספרו 'אור זרוע לצדיק'^[תרסז]: שמעת ממורי ורבי הרב מבארניב זצ"ל, ששמע מאיש זקן שהיה משרת בחצר בית הצדיק רבי אלימלך בליזענסק, ותיאר את הנהגת הבית אצל ר' אלימלך, שאפילו המשרתים והמשרתות ביקשו זה מזה מחילה, ממש כמו בערב יום הכיפורים. וכולם פחדו ובכו עד זמן הדלקת נרות של שבת קודש, ומהרגע שהדליקו את הנרות של שבת, נפלה שמחה רבה על כל אחד ואחד מבאי הבית, וכולנו טעמנו שמחת שבת בשמחה גדולה ונעלה.

✧ שבת קודש זמן תשובה מאהבה ✧

אמרו חז"ל^[תרסה], כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, שנאמר^[תרסו] 'אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו', אל תקרי מחללו אלא מחול לו. וכתב רבינו החיד"א זצ"ל, שאפי' שבשבת קודש אין מתודים, מכל מקום עיצומו של יום השבת מכפר.

וביאר הגר"ח קנייבסקי שליט"א^[תרסז], שאפילו שבשבת אסור להתודות, אמנם הוידוי לא מעכב, הרי אמרו בגמ' קידושין, המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, אפילו הוא רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו ונקרא צדיק גמור^[תרסח], ומה שאסור וידוי בשבת הוא משום דלא עדיף מתפלה, אבל הרהור תשובה מותר.

תרסד. אור זרוע לצדיק דף נו.

תרסה. שבת דף קיח, ב.

תרסו. ישעי' נו, ב.

תרסז. דרך שיחה ח"א, פרשת נצבים עניני תשובה.

תרסח. מנחת חינוך מצוה שסד, סק"א.

הרוצה פרק יג בתשובה רסא

וּכְתַב הרב הקדוש בעל 'אהבת ישראל'^[תרסט]: שבת קודש הוא זמן מסוגל לתשובה מאהבה, כי שבת עם הכ"ד שעות בגימטריה 'תשובה אהבה', ושמירת שבת היא עדות על בריאת שמים וארץ, ונעשה שותף להקב"ה, ו'שותף' הוא בגימטריה 'ישועת' כי השומר שבת בתשובה מאהבה בכחו להמתיק את כל הדינים, וכמובא בזוה"ק ששבת קודש כל דינין מתעברין מיניה, ונעשים זכויות והוא ממשיך ישועות על ישראל.

וּכְבַר ידועים דברי רבינו בעל בן איש חי זצ"ל^[תירע], ששעה אחת בשבת קודש, הרי היא כמו אלף שעות בימי החול, שהכוונה שמה שאפשר להשיג קירבת אלקים בימי החול באלף שעות, אפשר להשיג בשבת קודש בשעה אחת מגודל קדושת השבת. וכתב בשפת אמת^[תירעא], ששבת יש בו מאור שלמעלה משבעת הימים, מעין עולם הבא, שאין הפגם מגיע לשם. ונמצא שאדם שחטא יכול לכפר בשבת שכל הפגם מסתלק לגמרי.

וּמוֹבֵא בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א^[תירעב], שאפילו שבשבת אסור להתוודות, אבל הוידוי לא מעכב, הרי אמרו בגמ' קידושין, המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, אפילו הוא רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו ונקרא צדיק גמור^[תירעג], ומה שאסור וידוי בשבת הוא משום דלא עדיף מתפלה, אבל הרהור תשובה מותר.

הַאֲדַמּוּרִי רבי מנחם מענדל מרימנוב זצ"ל, פירש את הפיוט בזמירות שבת 'ואכבס בו לבי כבורית'^[תירעד], שהכוונה שבשבת עושים תשובה ומכבסים את הלב בבורית. וקשה שלכאורה היה צריך להיות הנוסח 'בבורית' שהרי בורית הוא דבר שמכבסים בו. וביאר שכשאיש אחד מישראל עושה

תרסט. אהבת ישראל פרשת נח, ד"ה וכן.

תירע. בן איש חי פרשת שמות, שנה שניה.

תירעא. שבת תשובה תרנח, ופרשת וירא תשס"א.

תירעב. ספר דרך שיחה ח"א פרשת נצבים עניני תשובה.

תירעג. עי' מנחת חינוך מצוה שס"ד סק"א.

תירעד. בפיוט 'כי אשמרה שבת אל ישמרני' שתיקן המשורר האלקי האבן עזרא זצ"ל.

רסב הרוצה זמני תשובה בתשובה

תשובה בשבת בלב שלם, על ידי זה הוא גורם שיתעוררו לבבות ישראל לשוב בתשובה, ונמצא שלבו הוא כבורית לכבס לבבות של יהודים אחרים ולקרבם לאביהם שבשמים [תרעה].

✧ תשובה בשבת לפני קידוש ✧

כתב גאון עוזנו הרב חיד"א זצ"ל [תרעו], יהרהר בתשובה לפני הקידוש, כי אמירת ויכולו להעיד שה' ברא שמים וארץ ונח בשבת, והרי רשע פסול לעדות, לכן יהרהר בתשובה כדי שיהיה ראוי וכשר לעדות. וכ"כ בספר כף החיים זצ"ל [תרעז], אמרו בגמ' [תרעה] שכל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו וכו', שני מלאכי השרת מניחין ידיהן על ראשו אומרים לו 'וסר עונך וחטאתך תכופר', לכן יש להרהר בתשובה קודם שאומר ויכולו, והכפרה בא על ידי התשובה כידוע [תרעט]. ובספר לקוטי צבי [תרפ], פירש בזה את הפסוק [תרפא] 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך', שלפני שאני בא להעיד עדות על בריאת העולם, חשבתי דרכי, כלומר עשיתי חשבון נפש והרהרתי בתשובה.

וכתב רבינו בעל בן איש חי זצ"ל [תרפב], שלכן מניחים המלאכים את ידיהם על ראשו, לרמוז שעל ידי התשובה שהיא במוח בלבד, סר עונך וכדאי אתה להעיד על מעשה בראשית ולקדש על היין. ובנוסף לשם יחוד שסידר רבינו בעל בן איש חי זצ"ל, לומר קודם הקידוש, 'הרי אנחנו מוכנים לקבל על עצמינו מצות עשה של התשובה'.

תרעה. הובא משמו בספר ערוגות הבושם, פרשת ויקהל.

תרעו. מורה באצבע סימן ד, אות קמג.

תרעז. סימן רסח, ס"ק א.

תרעה. שבת קיט, ב.

תרעט. וכ"כ בפרמ"ג או"ח סי' רסח, משבצות זהב ס"ק ה.

תרפ. ליקוטי צבי פרשת בחוקתי עמ' קו.

תרפא. תהלים קיט, נט.

תרפב. בן יהודע שבת דף קיט, ב.

הרוצה פרק יג בתשובה רסג

זמן סעודה שלישית בשבת קודש

מובא בזוהר הקדוש^[תרפג], שזמן סעודה שלישית בשבת קודש הוא זמן 'רעוא דרעוין' כלומר רצון הרצונות, שהדינים והקטרוגים נכפפים, ואז שורה שמחה ורצון בכל העולמות העליונים, ולכן אומרים במנחה של שבת את הפסוק^[תרפד], 'ואני תפלתי לך ה' עת רצון'. כי קדושת השבת בזמן זה היא ברום המעלה, ועל כן שעה זו היא גם שעת רצון. הגה"צ רבי אפרים ווקסמאן שליט"א, הגדיר שאצל הנכרים כל החגאות מתחילים בקול רם שאון והמולה, והחגאות מסתיימים בשקט ובקול חלושה. אך להבדיל אלף אלפי הבדלות אצלינו, הימים מתעלים ומתקדשים יותר ויותר, כמו בימי התשובה שהזמנים הולכים ומתקדשים יותר ויותר עד זמן השיא שהוא יוה"כ בשעת נעילה. וכמו כן השבת מתקדשת יותר ויותר עד זמן רעוא דרעוין בסעודה שלישית.

והובא בשם הרבי מקוצק זצ"ל^[תרפה], שלזה נתכוונו חכמים במה שאמרו בפרקי אבות^[תרפז], 'יפה שעה אחת בתשובה וכו', על זמן סעודה שלישית שהוא יפה לתשובה. וזה הפירוש גם בפזמון של האר"י הקדוש ז"ל, 'חדו השתא בהאי שעתא דביה רעוא דרעוין ולית זעפינ'.

בספר 'שם משמואל'^[תרפז] כתב, באמת קשה מאוד לאדם שחטא, לחזור בתשובה. כי כשיהודי חוטא הוא מתרחק מבורא עולם, אבל כשיש לאדם רצון וחשק הוא יכול להתגבר ולהתקרב אל ה'. אמנם גם זה קשה לעורר חשק ורצון להתקרב, אולם בשבת לפנות ערב בזמן סעודה שלישית, הוא זמן 'רעוא דרעוין' ובזמן זה יש רצון בשמים לקרב את ישראל, ו'כמים פנים אל הפנים' אז נפתח אצל אדם תשוקה ורצון להתקרב אל ה', וכמו שאדם מתדבק בהקדוש ברוך הוא, כך הקדוש ברוך הוא מתדבק עמו, וקל לחזור בתשובה בזמן זה^[תרפח].

תרפג. זוה"ק ח"ב דף פת, ב.

תרפד. תהלים סט, יד.

תרפה. אמת מקאצק תצמח עמי נת.

תרפז. פרקי אבות פ"ד, משנה יז.

תרפז. שם משמואל דברים, דף קנז.

תרפח. ע"ע פי הגר"א למשלי כז, יט.

משל

בספר נפלאות חדשות הביא ש'היהודי הקדוש מפרשיסחא' זצ"ל, אמר פעם לתלמידיו משל להסביר את מעלת התשובה בסעודה שלישית. מלך גדול שלח את עבדיו לתושבי אחת הערים, שברצונו לבוא לבקר בעיר, והוא מצוה שיכינו לו בית יפה ומפואר עבורו ועבור עבדיו, וכמו כן ינקו ויצחצחו את הרחובות לכבודו. התושבים בעיר התרגשו מאוד מהביקור המיועד של המלך, היו כאלו שטרחו הרבה והכינו את הבתים ואת הרחובות, והיו כאלו שהתעצלו ולא התכונו לביקורו של המלך כראוי.

והנה הגיע היום המיוחל והמקווה שהמלך בא לעיר, המלך טייל בין הרחובות והבתים, וכמובן הוא שמח מאוד ונתן מתנות רבות לתושבים הנאמנים שהתכונו וניקו את הבתים וסביבותם. אבל לאידך כעס על התושבים שהתעצלו ולא התכונו כראוי לכבודו. ובסוף הזמן כאשר המלך נפרד מבני העיר, באו לפניו התושבים שהתעצלו ונפלו לפניו ופייסו אותו שימחול להם על העבר, והבטיחו לו שמכאן ואילך יהיו אזרחים נאמנים למלך.

והנמשל מובן, שיש יהודים נאמנים לה' ולתורתו, וכל השבוע מתכוונים לשבת המלכה, ולבם נקי ומוצחצח שלכשתבוא שבת קודש תשרה הקדושה בלבם, אבל יש עצלים שאינם מתכוונים כראוי לשבת קודש, ואינם מוכנים להשראת השכינה בלבם, ובסעודה שלישית כשהמלך מתכוון לפרידה, אז צריכים לעשות תשובה ולפייס את השכינה, שמכאן ואילך יהיו נאמנים לה' ולתורתו.

כמו נעילה של יום הכיפורים

בספה"ק סידורו של שבת [תרפט], ביאר את קדושת סעודה שלישית, על דרך דמיון יופי החתן בעת חופתו, כשהוא מתלבש בבגדיו היקרים היפים ונאים למאוד בכל לבושי תקוני החופה, וגודל החן והפאר נמשך אז על פני החתן עד בלי שיעור וערך כחתן יכהן פאר, ואז אף הבני בית כולם, אביו ואמו ואחיו ואחיותיו, וכל משרתי הבית, כולם רצים ודוחפים לראות ולהביט ביקר

הרוצה פרק יג בתשובה רסה

יופי קלסתר פניו ורוב הדרת הבהקת חן פני כבודו, הגם שהם מכירים בטיבו מאז, ומנעוריו נתגדל עמהם, אף על פי כן רוצים לראותו בעת החופה, וכל שכן דכל שכן המלך המתלבש בעת החופה בבגדי כבודו ולבושי הראוין לבן המלך, ומתעטר בכל מיני כתרים היקרים פז המאירין ומבהיקין עד אין ערך וזיו אורם יפיים נמשך על פני החתן, עד שמכל אור ואור זיו הדרת פניו באור פני מלך חיים, וכולם דוחפין עצמן מאוד להיות זוכים לקבל פניו ולראות הדר זיו כבודו, כמאמר הפסוק 'צאינה וראינה בנות ציון במלך שלטה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, כלומר אף בנות ציון הגדילים בהיכל המלך ומכירים במלך שלמה מנעוריהם, כולם ירצו לראותו בעת חתונתו ושמחת לבו כשמתעטר בעטרה שעטרה לו אמו לקבל אז אור פני מלך ולהביט ביפה תפארתו.

ובענין הזה כן הוא בקדושת שבת קודש בעת סעודה השלישית שאז מתעטר המלך הקדוש בכל מיני עטרות, ועולה ומתנשא עד מקום גבוה למאוד, מקום שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב בה כי הוא נורא ונשגב, ואז גם בני היכלא עצמם אף שהם הם תמיד בהיכל המלך ומכירים במלכם ויודעים אותו מאז, מתאוין ונכספין וחושקים לראות ולהביא בזיו תוארו ויופי מראהו.

מסופר [תרצ] שאצל הצדיק הרש"ב מפרשיסחא זצ"ל, היה בסעודה שלישית התעוררות גדולה כמו בשעת נעילה של יום הכיפורים, והציבור כולו התעורר לתשובה בבכיה ודמעות וחרטה בפנימיות הלב.

ובן מסופר על הרה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל [תרצא], שבכל סעודות שבת היה אומר דברי תורה בין זמירות השבת, אבל בסעודה שלישית היה רק שר זמירות בדביקות, וניכר עליו שהוא שרוי בעולמות אחרים, והיה אומר ששעת 'רעוא דרעוין' היא שעת השיא של שבת קודש, כמו תפלת נעילה ביום הכיפורים. והשכנים היו מספרים שהיו מצפים וממתנים לשעה זו לשמוע את זמירותיו של הרב בסעודה שלישית מתוך התעוררות ודביקות.

תרצ. שיח שרפי קודש ח"ג, עמוד ד, אות יז.
תרצא. נפש שמשון על שבת קודש עמ' רפז.

עֵרַב רֵאשׁ חוֹדֶשׁ

כל ערב ראש חודש הוא זמן נעלה ונשגב לתשובה, וגדולי ישראל הרחיבו בתוקף גדולת היום, ונקרא בפי רבותינו הספרדים 'יום המשמרה', ובפי רבותינו האשכנזים 'יום כיפור קטן'.

וכתב השל"ה הקדוש^[תרצב], ראש חודש הוא יום כפרה, ועל כן יראה האדם לעשות תשובה גמורה בלב שלם, דהיינו בערב ראש חודש יעשה כמו יום כיפור, כמו שנוהגין הרבה מחסידי עליון, ויתקן כל המקולקל הן בממון הן בגוף ובנפש, ויתודה בבכי רב וחרטה גמורה, ויעזוב דרכו הרעה, כדי שכשיכנס החודש יהיה כבריה חדשה. וכן כתב הרב יעב"ץ זצ"ל בסידורו, נהגו להתענות בכל ערב ראש חודש, וקורין אותו יום כיפור קטן. והוא ידוע ונתפשט ברבים, וטוב הדבר וביחוד להמון העם כדי לשטפם מזוהמתם, ולהיות להם לזכרון להשגיח על טהרת נפשם וגופם.

וכתב רבינו החיד"א זצ"ל^[תרצג], מי שיוכל להתענות כל משמרת החודש הוא דבר גדול, ועיקר התענית הוא לפשפש ולחקור היטב מה שחטא בכל החודש ולחזור בתשובה, כי התענית היא הכנה להכניע גופו לשוב, ואם יעשה תענית לבד, מבלי משים אשר חטא ולשוב, כמעט ולא עשה כלום.

ובן כתב הרב פלא יועץ זצ"ל, גם יום ערב ראש חודש הוא זמן תשובה על אשר חטא באותו חודש, וכבר רבים מאנשי מעשה נוהגים להתענות בכל ערב ראש חודש, ומרבים בתחנונים, ונקרא שם היום בפי ספרים 'יום כיפור קטן'. ולא התענית היא העיקר אלא התשובה, שישוב מדרכו הרעה ויהא מודה ועוזב אז ירוחם.

עוד כתב השל"ה הקדוש^[תרצד], ישנם ארבעה זמני תשובה ואלו הן: א) בכל יום. ב) בערב שבת קודש. ג) בערב ראש חודש. ד) בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים. והענין בזה כי בכל יום יעשה תשובה לתקן מה שחטא באותו

תרצב. של"ה דף ק"כ ע"ב ודף קע"ט ע"א.

תרצג. ברכי יוסף סי' תיז, א. מורה באצבע סי' ה, אות קעד.

תרצד. מסכת חולין ח"ב, דף מז, אות סב.

הרוצה פרק יג בתשובה רסז

היום, ובערב שבת לתקן מה שחטא כל השבוע, ובערב ראש חודש לתקן מה שקלקל כל החודש, ובעשיית לתקן מה שחטא ופגם במשך כל השנה שעברה.

סדר תיקון ליום המשמרה

רבינו החיד"א זצ"ל ערך סידר תיקון מיוחד לכל ערב ראש חודש, בשם 'משמרת הטהרה' והוא סדר הלימוד ליום זה, והגה"ק רבי חיים פלאג'י זצ"ל הביא סדר זה ושיבחו וקילסו, וכתב 'אשרי מי שיאחז בו בכל ערב ראש חודש' [תרצה].

ועוד הביא שם הגר"ח פלאג'י זצ"ל מעשה נורא, שפעם אחד בתוך שהיו לומדים ואומרים את הסליחות של ערב ראש חודש בעיה"ק ירושלים, נפל מן השמים רעם גדול, ונבקע בקע גדול בבתי גוים, ובבתי ישראל לא היה שום נזק, והיה קידוש ה' גדול, ומאותו יום ואילך החזיקו בלימוד המשמרה יותר.

ולאחרונה נדפס מחדש ספר 'משמרת הטוב' לרבינו בעל בן איש חי זצ"ל, והוא סדר תיקון מיוחד לאומרו בכל ערב ראש חודש, כולל דינים והנהגות ליראי ה' ולחושבי שמו, ועניני מעלת היום הקדוש של ערב ראש חודש, ושבח המגיע לנוהגים בו קדושה יתירה.

תענית המשמרה

יש נוהגים להתענות ביום המשמרה בכל ערב ראש חודש, ואם חל ראש חודש ביום ראשון - מתענין ביום חמישי, ואם חל ראש חודש בשבת מתענין ביום ששי [תרצו]. ואם אומרים סליחות וסדר יום כיפור קטן, מקדימין את הסליחות והתענית ליום חמישי [תרצו]. ותענית זו היא תקנה שהנהיג המקובל האלקי רבי

תרצה. כף החיים סי' לב, אות ב. וסי' לד, אות כ.

תרצו. מג"א סי' תיז, סק"ב.

תרצז. משנ"ב סי' תיז, סק"ד.

משה קורדיבורו זצ"ל^[תרצח]. ואם יש עשרה מתענים יכולים לומר תפלת 'עננו' בין 'גואל' ל'רופא', ולהוציא ספר תורה ולקרא 'ויחל משה', וכן היה המנהג הקדום בעיה"ק צפת ת"ו, מזמן מרן הבית יוסף זצ"ל.

וּכְתַב הרמ"ע מפאנו ז"ל^[תרצט], שהמתענים יזהרו שלא להיכנס לראש חודש כשהם מעונים, אלא ראוי למהר בסעודת הלילה. וכן כתב בחסד לאברהם, מנהג המתענים הוא מנהג ותיקין, אבל טוב יותר שלא להשלים התענית עד צאת הכוכבים, כדי שלא להכנס לר"ח כשהוא מעונה, רק אם במקום שעושים תענית ציבור וקוראין 'ויחל' והוא נמנה עמהם, אז צריך להשלים התענית.

וּכְתַב הגר"ח פלאגי זצ"ל, "בתוכי ישתומם לבי על כמה גבורי כח שאינם עושים תענית בערב ראש חודש, ולמה אינם לומדים מהנשים שכמה נשים צדקניות אף שהם זקנות וגם משרתות בבתי אחרים, ועם כל זה מתענות בכל ערב ראש חודש, ואיך בחורים כפי כחם אינם מתענים" עד כאן לשונו.

וְאִמְנָם נכון כיום בזמנינו דעת גדולי ישראל שהדורות חלושים אין חיוב להתענות, אבל אפשר להבין מדבריו הקדושים, איך שבדורות שעברו אפילו הנשים התענו בערב ראש חודש, ובודאי שחשוב מאוד לנצל את היום הגדול הזה לפשפש במעשים ולחזור בתשובה ולהתקרב אל ה'.

❧ ערב ראש חודש סיון ❧

כְּתַב השל"ה הק' ^[תש], שערב ר"ח סיון הוא עת רצון וזמן תשובה, "ולבי אומר לי שהוא שעת רצון לתפלה ברוחניות, כי הוא החודש שבו ניתנה תורה ואז נקראים בנים לה' אלקינו". וראוי לישב בתענית הוא ואשתו ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל עניני הבית איסור והיתר טומאה וטהרה וכל הענינים, ויתנו צדקה לעניים הגונים וכו'.

תרצח. פרי חדש הל' ראש חודש ס' תיז.

תרצט. סימן ע"ט. באיזה ספר ????

תש. עניני תפלה וקריאת ס"ת.

הרוצה פרק יג בתשובה רסט

ומסופר על רבינו בעל החתם סופר זצ"ל^[תשא], שהיה נוהג שבערב ר"ח סיון היו מתעניין הוא ותלמידי הישיבה, וקוראין פרשת 'ויחל'. וביאר החת"ס מה שנאמר^[תשב] בחדש השלישי וגו', ביום הזה באו מדבר סיני' ואמרו חז"ל 'מה חנייתן בתשובה אף נסיעתן בתשובה', נסיעתן היתה בער"ח סיון, ולמדנו מכאן שיום זה של ערב ר"ח סיון מסוגל להתקרבות בתשובה ובתפלה אליו יתברך, לתקן פגמים ולשאוף לזכות לתורה בשלימות. וכבר ידוע שחג השבועות הוא 'יום הדין' על תורה ורוחניות, על כן כמו שלפני ר"ה צריך להתענות ולחזור בתשובה, כמו כן בערב ר"ח סיון.

ימי השובבי"ם

השבועות שקוראין בהם בתורה מפרשת שמות עד משפטים, הם ראשי תיבות שובבי"ם, שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים, ובשנה מעוברת גם ת"ת תרומה תצוה, הם עת רצון לתשובה, ובמיוחד על חטא הוצאת שז"ל ר"ל, ויש נוהגין להתענות בכל יום חמישי בשבועות אלו^[תשג], ויש נוהגין להתענות ביום ששי^[תשד]. ומתחילין בפרשת שמות שנאמר בה^[תשה], הנה צעקת בני ישראל וגו', ועתה לכה ואשלחך וגו', ששלח הקב"ה את משה לגאול את ישראל, ועד פרשת משפטים שכתוב בה הקבלה של נעשה ונשמע. ובשנה מעוברת עד פרשת כי תשא שמשמיעין בה על השקלים^[תשו].

ויש נוהגין לעשות תיקונים ואמירת סליחות ותיקון עננו שיסד רבינו הרש"ש ז"ל, וכן פדיון פ"ד תעניות, וקריאת ויחל וברכת כהנים במנחה ואמירת אבינו מלכנו. ויש בזה כמה וכמה מנהגים, ואשרי חלקם של אלו שזוכים להטהר מעונותיהם בימים הקדושים הללו.

תשא. חת"ס עה"ת סוף פרשת במדבר, בהגה"ה.

תשב. שמות יט, א.

תשג. מג"א סי' תרפה. לבוש, ושאר פוסקים.

תשד. קו' תיקון היסוד להריא"ז מרגליות ז"ל.

תשה. שמות ג, ט.

תשו. אליה רבא סי' תרפה, ס"ק יא. ועי' דבר יעקב ח"ד דף ל"ג.

וכתב בספר המגיד לבעל הפמ"ג^[תשז], במעלת שובבי"ם שהקב"ה מקבל תשובתינו בכל שנה ושנה מחדש, כמו שנאמר^[תשח] 'שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם', אפילו שכבר היו שובבי"ם פעם אחת וחזרו ומרדו, אפילו כן אקבל אתכם, כי הקב"ה הוא מלך מוחל וסולח בכל שנה כאב ובן.

ובספר תולדות אהרן^[תשט] כתב, שימי השובבי"ם הם כעשרת ימי תשובה, והוא זמן שתפלתו של אדם מקובלת, ובימים אלו צרך אדם לתקן את המדות ולקדש החושים, ולשמור את עצמו מעצבות וכעס וגאוה. ורבינו החיד"א זצ"ל כתב^[תש"ז], שבימים אלו יש תיקון גדול שיקדש אדם את עצמו במותר לו. ועוד כתב שם, שגם הנשים יש להם לעשות תיקון זה אם אפשר להם, וכתב שכן מובא בזוה"ק ובכתבי האר"י ז"ל.

⌘ חג הסוכות זמן תשובה מאהבה ⌘

הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, כתב בספרו קדושת לוי, מתחילת חודש אלול מתחלת מציאות של תשובה מיראה, פחד יום הדין, 'מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון הנה יום הדין', תקיעת שופר ורעדת יום כיפורים. בתשובה מיראה זדונות נעשים כשגגות, וביום כיפור מבקשים שהקב"ה 'ישליך במצולות ים כל חטאותינו', ולא יביט אל השגגות ולא יפקדם בכלל.

בחג הסוכות 'זמן שמחתינו' הוא החג שבו אנו מודים ומהללים את ה' על הזכיה בדין, ועל הטובות אשר גמל לנו. כאשר נזכרים באותו הזמן שהכניס הקב"ה את עם ישראל בצל כנפיו וסיבב אותם בענני כבוד, אפשר לחוש תשוקה מיוחדת להתדבק בהקדוש ברוך הוא יתברך שמו. והגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל הקשה^[תשי"א], מדוע אנו עושים זכר לענני הכבוד שהקב"ה סובב והקיף בהם את בני ישראל, ולא עושים זכר למן ולבאר המים. וביאר

תשז. ח"ג, פרשת שמות שובבי"ם, דף קס.

תשח. ירמ" ג, כב.

תשט. תולדות אהרן פרשת שמות.

תשי. ברכי יוסף סי' תרפה סק"א. והובא בכף החיים שם ס"ק לו.

תשיא. מעיין המועד לסוכות, עמ' שמג.

הרוצה פרק יג בתשובה רעא

מפני שאב רחמן דואג למזונות בניו, ללחם ומים, ולכן הוריד לנו מן והמציא לנו מים. אבל הולכי דרכים אינם בררנים במקומות הלינה, הם נוטים אוהל או יושנים בצד הדרך. אם הקב"ה דאג לנו גם לרווחה נפלאה למגורינו וסובב אותנו בעננים, זה אות וסימן עד כמה הוא אוהב אותנו ועדות לגדלותינו וחשיבותינו, וזה מעורר את אהבת ישראל אל הקדוש ברוך הוא, ומביא אותנו לידי תשובה מאהבה.

בנוסף לזה, כתב הרב שפתי כהן זצ"ל, שלאחר הימים הנוראים שעברו עלינו לשלום, ולאחר התשובה שעשינו ביום הכיפורים, עלינו להגיע להכרה שהעולם הזה הוא כדירת ארעי, ויש להכין צידה – תורה ומצוות, לדירת הקבע הנצחית. לפיכך אמרה תורה 'צא מדירת קבע ולך אל דירת ארעי', כדי לקבוע בנפשינו שאין זוכים לעולם הנצחי אלא על ידי התורה הקדושה, וזה מעורר אותנו לתשובה.

כתוב [תשיב] 'ולקחתם לכם ביום הראשון', ודרשו חז"ל 'ראשון לחשבון עונות', וקשה וכי מיום הכיפורים עד לחג הסוכות לא היה רגע אחד של בטלה? לא היה דיבור אחד שאינו הגון? לא נעשתה שום עבירה? אלא שהיות שחג הסוכות הוא זמן תשובה מאהבה שזדונות נעשים כזכויות, שאנו מרגישים בושה על מעשינו, לכן אנו מבקשים מהשי"ת שיוציא את העונות שלנו מהמצולות ים, וימנה אותם כי הרי נהפכו לזכויות.

☞ הושענא רבה ☞

כתוב במדרש ומובא בספר מטה משה [תשיג], שאמר הקב"ה לאברהם אבינו, תהא כפרה לבניך בראש השנה, ואם לאו ביום הכיפורים, ואם לאו בהושענא רבה.

יום הושענא רבה, הוא היום שבו מחלקים את הפתקאות לשלוחים לבצע את אשר נגזר ביום הכיפורים. הוא היום שבו נבחנת התשובה של האדם,

---

תשיב. ויקרא כג, מ.

תשיג. סי' תקנז.

ערב הרוצה זמני תשובה בתשובה

ובודקים את הקבלות שקיבל על עצמו האדם ביום הכיפורים. והוא יום סיכום העבודה הרוחנית של ראש השנה ועשרת ימי תשובה ויום הכיפורים וחג הסוכות. וכתב רבינו הבן איש חי זצ"ל^[תשיז], שמראש חודש אלול עד הושענא רבה ישנם חמשים ואחד יום, כדי לעשות תשובה, ולכן נקרא הושע – נ"א כלומר הושע את יום חמשים ואחד, שהכל הולך אחר החיתום. ולכן צריך אדם להתעורר בתשובה גדולה בהושענא רבה, ויהיה לבו חרד בתשובה כל היום כולו.

גם ענין חביטת הערבה, שחובטים בהושענא רבה, מלמד על שבירת הלב בתשובה. הערבה מסמלת את אלו שאין להם לא טעם ולא ריח, לא תורה ולא מעשים טובים, ואין להם תקנה אלא בשבירת הלב בתשובה, ולכן חובטים את הערבה, כדי לרמז לאדם שיחזור בתשובה ביום זה.

ישנם זמנים גדולים וחשובים והם עת רצון שמבקשת השכינה להיות שוכנת בקרבנו, להקריין עלינו ולחדור תוך לבנו, ובמקום לנצל עת דודים ושעה רצויה זו המסוגלת המוכשרת והרצויה, לא פעם אנחנו מתרשלים מתעצלים ומחמיצים את השעה. לפעמים אדם שרוי בפחד מסוים ואינו יודע מה מקור הפחד, אמרו חז"ל^[תשטז], שהרגשת פחד זו, היא כעין נבואה קטנה, אשר מזליה חזי שהוא נמצא בסכנה מסוימת בשעה זו, והשר המלאך הממונה עליו מלמעלה מעורר אותו מן השמים לחזור בתשובה.

משל נאה שהובא בספר אמרי שפר^[תשטז], מעשה באדם שהיה לו בן יחיד, שאהב אותו אהבת נפש, והבן בראש דאגותיו ומעייניו תמיד. האב היה עובד יום ולילה כדי לצבור הון ועושר, כשהמטרה אך לטובת בנו זה.

והנה פעם אחת הוצרך האב לנסוע למרחקים לצרכי מסחרו, ואחת מבקש האב מבנו קודם שנסע, שיואיל להגיע עם מכוניתו כשישוב בחזרה לקבל אותו בשדה התעופה. האב עבד ללא לאות וברוך ה' הצליח בעסקיו. לפני

תשיז. בא"ח פרשת וישלח ג, ו, ז. פרשת תולדות יד. פרשת פקודי יז.

תשטו. מגילה ג, א.

תשטז. ח"ג עמ' פד.

הרוצה פרק יג בתשובה רעג

חזרתו התקשר שוב לבנו בטלפון להודיע לו את היום והשעה היעודה לנחיתה שישוב הביתה, וביקשו שיהיה נוכח באותה שעה. ואמנם האב מגיע בשעות המאוחרות של הלילה, ושדה התעופה היה הומה אנשים קרובים ומשפחות שבאו לקבל את פני יקיריהם. כן האב היה בטוח כי גם בנו נמצא ודאי בין הנוכחים, הוא הביט בעיניו לכל עבר, אך אינו מוצא את הבן. האב המתין וצפה וחכה עם מזודותיו הגדושות מתנות לבנו יחידו זה, אך לשוא.

לבסוף נותר לבדו במקום, לא היתה לו ברירה אלא להגיע לביתו בכוחות עצמו כשכולו דאגה לשלום בנו ולמצב בריאותו. נוקש האב בדלת תוך חרדה וגעגועים לבנו וקורא: בני אהובי, בני יקירי, כאן אביך! אך הבן השרוע על מטתו עונה בקרירות: אני מצטער אך קשה עלי לקום להתלבש ולפתוח את הדלת, "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה", ומה גם ש"רחצתי את רגלי איככה אטנפם".

האב המופתע קשה לו להאמין למשמע אוזניו, אך האב טרם מאבד את סבלנותו, גם בשעה שמתחנן על עצמו "ראשי נמלא טל", יש גשם בחוץ, כשגם בכך לא נענה מנסה הוא בכוחות עצמו לפתוח את הדלת, "דודי שלח ידו מן החור". אך לבסוף כשאינו מצליח כועס וקוצף האב, נוטש ועוזב את הבית ואת בנו. כשהבן מתפקח ומתעורר, וחש מה שעולל, קם וממהר לפתוח, אך היה זה כבר מאוחר... "פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר, נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני".

כאשר לא מנצלים את השעת רצון את האור העליון הבא לקראתינו, ניצוצי האור חומקים להם והינם בגדר אבידה שאין להשיגה ולמוצאה יותר ולא יועילו כל המאמצים להחזיר את שעת הכושר והרצון לאחר ההזנחה וההתרשלות, וכבר חלף רגע ההצלחה. בליל הושענא רבה כאשר מנדדים אנו שינה מעינינו, עלינו להגביר חיילים לתורה, להתעורר ולפתוח את פתחי לבנו, ולדעת שהקב"ה קרוב אלינו ודורש את טובתינו, ומתוך תקוה ותפלה שהקב"ה ישפיע שפע וברכה, ואל לנו לבלות את הלילה בשינה ועצלות, כאותו בן עצלן. למען נוכל להיות זוכים לגמר ומסירת הפתקא עלינו לנצל את השעות הגדולות של הלילה ולהאחז בהם בחוזקה ובל נרפה מהם כנאמר "מצאתי את שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו".

☞ בהושענא רבא פתוחין שערי תשובה ☞

האדמו"ר בעל ישמח משה זצ"ל, עמד בבית מדרשו ביום הושענא רבא ודרש [תשיז]: תבינו, כמה גודל רחמיו ית"ש עלינו, במה שנתן לנו את היום הקדוש הזה, כי אפילו אם ח"ו מה שנכתב בכתב בראש השנה ויום כפור הוא דין, מכל מקום רק בהושענא רבא נשלחים השלוחים לקיים את הדין, וביום זה עדיין אפשר להפוך את הדין. משל למה הדבר דומה, במדינה אחת נתפסו בני המלך כשהם עוברים על חוקי המלך, ובאו עדים והעידו עליהם, והרי דין המלכות היא שלא לשאת פני איש, יהיה מי שיהיה, ולא היתה למלך ברירה, וכשעמדו לפניו למשפט קבע להם עונש כבד מאוד. אך כשבאו השוטרים לקחת את בני המלך להענישו, התחיל המלך לפתע לצעוק ולבכות בכי מר. אמרו לו: אדונינו המלך, למה זה אתה צועק ובוכה? הלא אתה בעצמך קבעת את המשפט? השיב המלך ואמר: איך לא אבכה? הלא כל מי שיעשה דבר מה לאחד מבני, כמו שפגע בי בגופי, ואיך אתאפק? והנה אחר דבריו של המלך, מי יעז מצחו לשלוח יד כנגד אחד מבניו? הלא הוא כאילו הרים ידו במלך עצמו, עד כאן המשל.

והנמשל מובן, שישראל נקראים בנים של הקב"ה בכל מצב, ואפילו כאשר הם חוטאים, עדיין יש להם תואר "בנים" [תשיח], והקדוש ברוך הוא אומר [תשיט] 'עמו אנכי בצרה', וכל הנוגע ביהודי כאלו נוגע בבבת עינו של הקב"ה כביכול [תשכ], ואם כן מי זה אשר ירים יד במלך כביכול ח"ו. אבל בכל זאת מי נקרא "בן" של הקב"ה, רק מי שהבין איך רע ומר עזבו את אלקיו ומתחרט ושב. יום הושענא רבא הוא הזמן שהשלוחים מוציאים לפועל את הגזר דין, ואעפ"כ עדיין יש אפשרות להפוך את הדין, אם יתנהג כבן, וע"ז אמרו [תשכא], אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם וכו', היינו אפילו נגזר

תשיז. ישמח משה פרשת קדושים.

תשיח. קדושין לו, א.

תשיט. תהלים צא, טו.

תשכ. גיטין נז, א.

תשכא. ברכות י, א.

הרוצה פרק יג בתשובה ערה

ח"ו בראש השנה ויום הכיפורים שישלוט בו חרב מלאך המות, אל ימנע עצמו מן הרחמים.

שמחת תורה יום תשובה

כתב הגה"צ רבי אליהו מאני זצ"ל, רב עיר הקודש חברון ת"ו [תשכב], מעשה בחסיד אחד שהיה מנשק את הספר תורה ביום שמחת תורה, והיה מתחנן ובוכה. שאלו אותו: מה מקום לבכיה זו? אמר להם: ביום שמחת תורה אני מתחנן לפייס את התורה על ביטול תורה ועלבונה הגדול, אני מקבל על עצמי מכאן ואילך לשמור כל דבריה.

ואם עובר ספר התורה לפניו, והוא לא שת לכו להתעורר בתשובה ולהתחרט על כל מה שעבר בביטול תורה ומצוותיה, ולהתחנן לפניו יתברך למחול לו את כל עונותיו, אלא אדרבה הוא עומד במרדו, הרי הוא בגדר עז פנים לגיהנם [תשכג], וראוי לעונש גדול. משל למה הדבר דומה? מלך כעס על עבדיו על כך שפגעו בכבודו. יום אחד עבר לפניו ולא קמו ולא זעו ממנו, הלא בוודאי שראויים הם לעונש יותר ממקודם, כן הדבר הזה, אדם שעובר ספר תורה לפניו ולא שת לכו לשוב על מה שחטא בעלבון התורה, הרי השכל מחייב שראוי לעונש גדול ה' ירחם.

אדם שמקבל על עצמו עול תורה מתוך שמחה, יקבל שכר גדול פי כמה וכמה, ממי שמקבל עליו מתוך פחד ויראה. ולכן ביום שמחת תורה שהוא יום שמחה של תורה, הוא הזמן שאדם יקבל עליו קבלות טובות להתחזק בעבודת ה'.

תשובה בימי חנוכה

בספרים הקדושים מובא, שבימי חנוכה גומרים בשמים את גזר הדין שנחתם ביום כיפור. ובספר צמח צדיק הביא רמז לזה מן הפסוק [תשכד] 'תשב

תשכב. שיח יצחק. הובא בספר מעיין השבוע לסוכות, עמ' תיז.

תשכג. אבות פ"ה, משנה כ.

תשכד. תהלים צ, ג.

רעו הרוצה זמני תשובה בתשובה

אנוש עד דכא', כלומר אפשר לשוב בתשובה עד דכ"א בגימטריא כ"ה בכסלו. והאדמו"ר מגור בעל חידושי הרי"ם זצ"ל כותב, שחנוכה הוא זמן טוב לתשובה, מפני שתשובה קדמה לעולם, ומי שהוא שקוע בטבע העולם קשה לו לעשות תשובה אשר היא מושג מחוץ לדרך טבע של העולם, וחנוכה הוא זמן שמאיר אור הנס שהוא גבוה ולמעלה מהטבע, לכן יכול אדם בקלות לחזור בתשובה בימי חנוכה.

ובמיוחד צריך אדם להתעורר לעשות תשובה ביום האחרון של חנוכה יום "זאת חנוכה". וכתב בספה"ק מגן אברהם להמגיד הקדוש מטריסק זצ"ל, וזה לשונו הקדוש: יום ח' דחנוכה נקרא "זאת חנוכה" מרמז שיחנך אדם עצמו לזכות את יצרו ולעסוק בתשובה תפלה וצדקה, שמרומז בתיבת 'זאת' בגימטריא 'צום קול ממון וכו'. והנה לא כל אדם יש ביכולתו לעסוק בשלשה דברים האלו, כי יש מי שהוא איש חלוש ואינו יכול לסגף עצמו בתעניות, ויש מי שהוא עני ואינו יכול ליתן צדקה, אכן התשובה בקול שהיא התפלה, יכול כל אחד לקיים ולכן צריך כל אחד לקבל עליו שיעסוק בתורה ותפלה תמיד.

❧ ימי הפורים ❧

כתוב בזוהר הקדוש^[תשכה], פורים נקרא על שם כיפורים, שיום פורים הוא כמו יום כיפורים, ובו מתענגים, ומהפכים מעינוי לעונג, כלומר שיום הכיפורים ופורים ענין אחד הם, ובפורים מתקנים ע"י עונג מה שמתקנים ביוה"כ ע"י עינוי. ושני הימים הללו, פורים ויום כיפור, הם עת רצון לתשובה ולהתקרבות אל השי"ת.

וביארן המפרשים^[תשכ"ו], מדוע יום כיפור הוא עת תשובה, מפני שביום כיפור אחר שחטאו בני ישראל בחטא העגל נגמרה הכפרה, ויאמר ה' סלחתי, וזאת אחר שעמדו בתשובה ארבעים יום, ועל כן נתקנו ארבעים יום לתשובה מראש חודש אלול עד ליוה"כ. כמו כן פורים הוא זמן תשובה, שכן עם ישראל חזרו בתשובה בימי מרדכי ואסתר, ובזאת זכו לנס פורים. ועל כן פורים כיום

תשכה. תקוני זוהר נז, ב.

תשכו. שפת אמת לפורים, תרל"ו.

הרוצה פרק יג בתשובה רעז

כיפורים זמן הראוי לתשובה. אמנם שונה נס פורים מכל הנסים שנעשו לאבותינו, שכל הנסים היו מצד שבנ"י היו ראויים לנסים בזכות מעשיהם הטובים, אולם בפורים היתה גזרה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, וגזירה זו היתה חתומה בשמים כדאיתא במדרש^[תשכז], ורק בזכות מה שישראל חזרו בתשובה, הם זכו לנס.

וב"כ רבי צדוק הכהן הגדול מלובלין זצ"ל^[תשכח], איתא בתיקונים על יום הכיפורים, דרצה לומר כפורים מי נתלה במי קטן בגדול^[תשכט], כי פורים הם ימי רצון עוד יותר מיום הכפורים, כי הוא יום גדול המשפיע כל הברכות עי"ש היטב. ומקור הדברים הוא עפ"י שאמרו חז"ל^[תשכ], גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולם לא הצליחו להחזיר את עם ישראל למוטב, ואילו הסרת טבעת שהוריד אחשוורוש את טבעתו ומסרה להמן, החזיר את ישראל למוטב, ופירש רש"י ז"ל צום שק וכו', שגזרו עליהן תעניות לתשובה, כדכתיב שק ואפר יוצע לרבים.

וי"ש להתבונן מדוע ביה"כ כדי להגיע לתשובה חייבים בעינוי וחרטה וכו', אולם במצוות הפורים אין זכר לכך, למרות שהתשובה היתה גורם הנס ויסודו, אלא מצות היום היא במשתה ושמחה. אלא שקיימים שתי דרכים להגיע לתשובה ולהתקרבות אל הקב"ה, (א) מתוך עינוי וחרטה. (ב) מתוך אהבה ושמחה כתוצאה מהכרת נסי ה' והשגחתו עלינו. וזה החילוק בין יוה"כ לפורים, ביה"כ שמחמת תשובה זכו למחילה ולא ע"י נס, הדרך לתשובה היא בעינוי ובחרטה בלבד. אולם בפורים שמחמת התשובה זכו לנס, הדרך לתשובה היא מתוך אהבה ושמחה והכרת נסי ה' וחסדיו. וכשם שבימי מרדכי ואסתר אחר הנס חזרו עם ישראל וקבלו את התורה בקבלה מחודשת, כמו שכתב רש"י במסכת שבת^[תשל"א], מתוך אהבת הנס. הרי שמתוך אהבה ושמחת הנס ניתן לבא לידי התקרבות אל השי"ת. ועל כן נקבעה התשובה בפורים באופן של משתה ושמחה דוקא, שאינו

תשכז. אסת"ר ז, יד.

תשכח. סו"ס רסיסי לילה.

תשכט. תענית ז, א.

תשל. מגילה לד, א.

תשל"א. שבת פח, א.

רעח הרוצה זמני תשובה בתשובה

הסדר הרגיל של תשובה בעיננו וחרטה וכו', והם הם דברי הזוהר הקדוש, "כפורים כ-פורים" שבפורים ע"י משתה ושמחה יכולים לבא לתשובה כפי שבאים ביוה"כ ע"י עינוי.

פסח זמן תשובה

רבינו הרדב"ז^[תשלב] נשאל שאלה יסודית בענין חומר המצוה של ביעור חמץ וז"ל, מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה, שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול, והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין ולחפש אחריו ולשרש אותו מכל גבוליו, ועובר עליו בבל יראה ובל ימצא ואסרוהו בכל שהוא, ואינו מתבטל כלל, וחומרות כאלו לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה.

ותירין הרדב"ז על פי מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמץ בפסח רומז ליצר הרע והוא שאור שבעיסה, ולכן צריך האדם לגרש אותו מעליו, ויחפש בכל מחבואות מחשבותיו, ואפילו חמץ כל שהוא אינו בטל. וסיים הרדב"ז שפירוש זה הוא "אמת ונכון". וכתב בספר עבודת ישראל^[תשלג], שביטול החמץ ושריפת החמץ, הוא בחינת ביטול יצר הרע, שזהו בחי' תשובה שצריך לבדוק בחורין ובסדקין לבטל היצה"ר מחורין וסדקין שבו, ולפי"ז ערב פסח הוא יום תשובה.

ועל זה הדרך כתב החידושי הרי"ם^[תשלד] וז"ל, "כשם שצריכים לבער מביתו את כל החמץ והזוהמה, ולהכשיר ולנקות את הבית ואת כל הכלים, כך צריכין לבער מקרבנו לכבוד פסח את כל הרפש והזוהמה שנצטברו במשך כל השנה, וזהו שאמרו חז"ל משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן למצוה".

כתב הרמ"א בהלכות בדיקת חמץ^[תשלה], והכיסים צריכים בדיקה" וכתב על כך השל"ה הק', שבזה נרמז שצריך אדם לבדוק יפה את הכיסים, אם אין

תשלב. שו"ת הרדב"ז ח"ג, תתקעז.

תשלג. דרוש לשבת הגדול.

תשלד. חידושי הרי"ם עניני פסח.

תשלה. או"ח סי' תלג.

הרוצה פרק יג בתשובה רעט

בהם ממון של גניבה או גזילה או אבק גזילה, שהרי עיקר הכוונה בביעור חמץ היא, שיבער את הרע שבקרבו, וזהו לא רק בענינים שבין אדם למקום, אלא גם בענינים של בין אדם לחבירו, שעליהם אפילו תשובה ויום הכיפורים אינם מכפרים עד ששייב את הגזילה או עד שיפייס את חבירו עד שימחל לו.

בליל הסדר אנו פותחים בסימנים 'קדש ורחץ', כי בלילה הזה הוא הלילה שבו אפשר להתקדש ולהתרחץ מכל העונות ולהתקרב אל ה'. ומובא בשם רבינו בעל אבני נזר זצ"ל^[תשל"ז], שהסדר הרגיל של עבודת השם הוא קודם כל עקירת הרע מתוכו בבחינת "סור מרע" ואחר כך "עשה טוב". אולם ביציאת מצרים נגאלו ישראל בחפזון וזכו להתקדש עוד לפני שנטהרו ונרחצו מטומאת מצרים, לפיכך חג הפסח הוא זמן שבו יכול כל אדם מישראל לבוא לידי "קדש" עוד לפני "ורחץ". יכול הוא להתחיל את עבודת התשובה ב"עשה טוב", ומתוך כך לבוא לידי "סור מרע", וכמו שביציאת מצרים יצאו ישראל ביום זה מעומק הטומאה של מ"ט שערי טומאה, והתקרבו אל ה', כך בכל שנה ושנה יכול אדם להתקדש ולהתקרב אל ה'.

נהגנו רבים לחלק אגוזים לתינוקות בליל הסדר כמבואר ברמב"ם, וכתבו הספה"ק בטעם הדבר, כי בראש השנה נמנעים מאכילת אגוזים ש"אגוז" גימטריא "חטא", אך בפסח שהוא זמן תשובה מאהבה אז החטאים נהפכים לזכויות ושוב אין חוששין מהם.

חג השבועות

הארת מתן תורה חוזרת ומתנוצצת בכל שנה, וכלשון חז"ל^[תשל"ז], אמר הקב"ה לישראל: בני, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו שאתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה, אימתי בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים. וכן אומרים בתפלה 'זמן מתן תורתנו' והוא כמו שאומרים 'זמן שמחתנו' דאין הכונה שפעם היינו שמחים, אלא יש חיוב כל שנה לשמוח כמו כן גם 'מתן תורתנו' מתחדש בכל שנה. וכשם שבזמן קבלת

תשלו. נאות הדשא ח"ב, עמ' קפז.

תשלו. ילקוט שמעוני פ' יתרו סי' רעד.

התורה חזרו בני ישראל בתשובה, כמו שנאמר בפסוק^[תשלח], 'ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני', ופירש רש"י מה ביאתם למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתם מרפידים בתשובה. וככל שישראל התקרבו למדבר סיני הבינו שתשובתם מרפידים אינה שלימה, ומשום כך חזרו שוב בתשובה למרגלות הר סיני, כך עלינו להתעורר ולשוב בתשובה בחג השבועות.

ונאמר במתן תורה 'ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד', שופר הוא המעורר את ישראל לתשובה, וכשם שבזמן קבלת התורה, היה מצב ש'השופר' – התשובה התחזקה יותר ויותר, כך צריך אדם לעורר את עצמו לקראת חג השבועות, לקבל את התורה מחדש, בקבלה חזקה מכאן ולהבא, לשמור ולקיים את כל דברי התורה הקדושה.

ובן כתב הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, שחג השבועות הוא יום תשובה ומחילת עונות. והביא ראיה לדבר שהרי אמרו חז"ל^[תשלט], שלשה מוחלין עונותיהם, ואחד מהם הוא חתן, וכיון דמוחלין לחתן ודאי מוחלין גם כן לכלה, כי שניהם נשואים זה לזה, והרי אמרו חז"ל, ביום חתונתו זה מתן תורה, שכביכול הקדוש ברוך הוא מתחתן עם כלל ישראל. נמצא שכלל ישראל זוכים בחג השבועות למחילת עונות. וידועים דבריו של המגיד מקאזניץ זצ"ל, על הפסוק^[תשמ] הנאמר לבני ישראל קודם מתן תורה. 'ועתה אם שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה' - אין 'ועתה' אלא לשון תשובה. על יהודי לדעת שאף אם היצה"ר בא לבלבלו באומרו, איך תוכל להתקרב לה', ובפרט ביום הגדול והקדוש כשבועות. אלא ידע 'ועתה' אם יעשה תשובה, יהיה כבריה חדשה, וכמו שהיה ביציאת מצרים שיצאו מכל הרע, ממ"ט שערי טומאה ונכנסו למ"ט שערי קדושה, כך אפשר להגיע לשלימות האמיתית ביום הקדוש הזה, ולזכות לקבל את התורה הקדושה ולהיות סגולה מכל העמים, להגיע לפסקה זוהמתן ולקדושה הגדולה ביותר, כמו שהגיעו בהר סיני למעלת הקדושה הגדולה ביותר. וכשיהודי מטהר עצמו יכול להגיע ולהשיג מדרגות גדולות ונפלאות בקירבת אלקים.

תשלח. שמות יט, ב.

תשלט. ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג.

תשמ. שמות יט, ה.

תשעה באב

בתשעה באב יושבים אנו על הארץ ומקוננים על חורבן בית המקדש, קוראים בקול בכי את מגילת איכה, ומסיימים את המגילה בקריאה 'השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם'. זאת המסקנה העגומה מחורבן בית המקדש, שצריך לשוב בתשובה, ואילו היינו שבים בתשובה קודם החורבן, אזי לא היה נחרב בית המקדש.

מצינו בדברי חז"ל [תשמ"א] על הפסוק [תשמ"ב] 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו/ כשראו בני הגלות שירמיה הנביא פורש מהם, געו כולם בבכיה וצווחו: 'רבינו ירמיהו הרי אתה מניחנו, שם בכו שנאמר 'על נהרות בבל', שם בכינו. ענה ירמיה ואמר להם 'מעיד אני עלי שמים וארץ, אילו בכיתם בכיה אחת עד שאתם בציון לא גליתם'. כוחה של בכיה בזמנה, מועיל למנוע גלות, וכן מצינו במדרש איכה [תשמ"ג], שעד שלא באו השונאים לירושלים, היה ירמיה אומר להם: עשו תשובה שלא תלכו בגלות!

זהו כוחו של תשעה באב, שבכל שנה ושנה אם מתעוררים בו לבכות מונעים מהגזירות לבוא, כך ימשיך עם ישראל להתקיים עד ביאת גואל במהרה. כל התעוררות של בכי מועילה רבות, כמו שאמרו חז"ל [תשמ"ד], "יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כולו".

חז"ל מספרים לנו [תשמ"ה], שבשעת החורבן באו לפני הקב"ה האבות הקדושים ומשה רבינו, ועמדו לפניו בתחינה לבקש רחמים על כלל ישראל, הם באו עם הזכויות שלהם, אברהם ויצחק באו עם זכות העקידה, יעקב בא עם צער גידול בנים, ומשה רבינו בזכות הרועה הנאמן. אבל הקב"ה דחה אותם ולא קיבל את תחנוניהם, מפני שבני ישראל חטאו והוצרך להענישם. באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה, ואמרה רבש"ע גלוי

תשמ"א. מדרש שוח"ט קלז.

תשמ"ב. תהלים קלז, א.

תשמ"ג. פרק ד.

תשמ"ד. יומא פו, ב.

תשמ"ה. מדרש איכה הקדמה פ' כד.

לפניך, שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה, ועבד את אבי שבע שנים בשבילי, וכששלמו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאוד, כי נודעה לי העצה והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי, כדי שלא יוכל אבי להחליפני. ולאחר כן נחמתי בעצמי ורחמתי על אחותי שלא תתבייש, ולערב החליפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנין שמסרתי לבעלי, כדי שיהא סבור שהיא רחל, וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני שאני בשר ודם, עפר ואפר, לא קנאתי ולא הוצאתי את אחותי לביישה, ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים, שאין בה ממש, והגלית בני, ונהרגו בחרב, ועשו אויבים בם כרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא, ואמר: בשבילך רחל, אני מחזיר את ישראל למקומן, שנאמר [תשמ"ו] 'כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו' ויש תקוה לאחריתך, נאום ה', ושבו בנים לגבולם.

רחל ויתרה על הכל בשביל אחותה שלא תתבייש, ולכן הדמעות שלה הינם דמעות טהורות, הרבה יותר מהדמעות של שאר האבות הקדושים, ודוקא הדמעות הללו הם פרצו את המחיצה של ברזל שבין ישראל לאביהם שבשמים.

פעם כאשר הישוב היהודי בארץ ישראל היה בסכנה גדולה, נסע הגה"צ רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר, אל קבר רחל אמנו. כאשר נכנס רבי חיים פנימה, התפרץ בזעקה נוראה ושוברת לב: "אמא!!!", התלמידים שהיו עמו נבהלו, הזעקה המזעזעת הפכה לבכי סוער ביותר וקורע לב, ואז קרא בקול גדול ובבכי עצום: "אמא... "מאמע, מאמע, מאמינקע!... אבא אומר מנעי קולך מבכי, אבל אני הבן חיים, מתחנן ומבקש: אמא, תמשיכי לבכות, תבכי ותבכי, עד שיתקיים הפסוק - ושבו בנים לגבולם".

סיפור

הרוצה פרק יג בתשובה רפג

חַתָּן וְכֹלֵה בְיוֹם חוֹפְתָם

אמרו חז"ל [תשמז] חתן מוחלין לו על כל עונותיו. וכתב הגה"צ רבי יצחק יוסף שליט"א [תשמח], שזהו רק אם שב בתשובה שלמה ביום חופתו. ומקור הדברים בספר השל"ה הקדוש שכתב, החתן והכלה ישובו בתשובה ביום חופתם, ויתודו ויבקשו מחילה וסליחה וכפרה. ויש נוהגין שהחתן והכלה מתעניין ביום חופתם [תשמט], ויש שאין נוהגין כך [תשנ].

ובספר לב העברי הביא בשם הגה"צ רבי שמעון סופר זצ"ל, בשם אביו רבינו בעל החת"ס זצ"ל, שאמר שהחתן ביום חופתו יש לו כח כמו צדיק הדור בתפלתו, וביקש להזכיר לפניו לישועה טרם נכנס לחופה. ובספר ילקוט יוסף [תשנא] הביא שבשנת תשל"ט סבל מרן הראשל"צ רבי עובדיה יוסף זצ"ל במאור עיניו, ואז היה מקפיד ללכת לחופה לסדר קדושין, והיה מבקש מהחתן אחר החופה שיברכו במאור עינים.

תשמז. ירושלמי ביכורים פ"ג, ה"ג. וע"ע בבלי יבמות סג, ב.

תשמח. ילקוט יוסף חופה וקדושין עמ' פט.

תשמט. רמ"א בהג"ה אהע"ז סי' סא. ובא"ח פרשת שופטים אות יג, משמע שרק החתן מתענה ולא הכלה.

תשנ. ראה ילקוט יוסף, שם.

תשנא. ילקוט יוסף חופה וקדושין, עמ' צ.

- פרק יז -
**ימי התשובה הרחמים
 והסליחות**

* * * * *

כתב רבינו יונה ז"ל בספר היראה, משנכנס אלול עד מוצאי יום הכיפורים יהא חרד וירא מאימת הדין. וכתב החיי אדם^[תשנב], וחייב כל אדם עכ"פ להכין את עצמו ליום שיכנס למשפט לפני ה' בראש השנה, שלושים יום בתשובה ותפלה, ויתן כל לבו בעבודת השי"ת.

הסבא מקלם זצ"ל היה אומר^[תשנג], מה טיפשים הם אלו שח"ו מתאחרים לומר מלכיות עד ראש השנה, ואינם מכינים את עצמם בבחינת קבלת עול מלכותו להמליך את אלקינו על כל האיברים קודם ראש השנה, היוכל אדם לשנות את טבעו בשעה אחת בראש השנה בשעה שאומר מלכיות? היהפך רצונו מרע לטוב בשעה אחת? ונמצא שאינו אומר כלל מלכיות! ור"ל היש לך קטרוג גדול יותר מזה?! הרי זה יותר חמור ממה שנוהרים לא לומר וידוי בראש השנה. על כן יש לעשות גדרים וקבלות קודם ראש השנה, להמליך אותו על כל איבריו, ואז יוכל לומר בראש השנה מלכיות וזכרונות לטובה.

וכתב בספר מהרי"ל^[תשנד], כל ימי אלול ישב אדם קודם סעודתו וקודם שנתו, ויחשוב על עצמו ויפשפש במעשיו להתודות עליהם. וכן כתב רבינו החיד"א זצ"ל^[תשנה], חודש המקודש הזה, חודש אלול הוא זמן תשובה לכל,

---

תשנב. חיי אדם סי' קל"ח סק"א.

תשנג. כתבי הסבא מקלם עניני ר"ה.

תשנד. מהרי"ל עניני אלול.

תשנה. מורה באצבע סי' ח' אות רמ"ג.

הרוצה פרק יד בתשובה רפה

ויזהר לפשפש במעשיו, וטוב וישר שבכל לילה קודם שישיין טרם אמירת וידוי, יפשפש ויחפש בדרכיו ובמעשיו באותו יום, ויתודה וישוב, וכן יעשה מ"ח אלול עד יום הכיפורים, כי היה צריך לעשות כן בכל לילה כמעשה הצדיקים הנקראים בשמותיהם 'מארי דחושבנא', ולפחות יעשה כן בארבעים הימים הנוראים הללו.

❧ תפקידו של האדם בחודש זה ❧

התפקיד של האדם בימים הקדושים הללו הוא "להתחמם" ולעורר את הלב לתשובה, וילמד ספרי מוסר ויראה וישמע שיחות מוסר, ועל ידי זה יתעורר לבו ויתפקחו עיניו לראות את האמת, ויעשה "חשבון הנפש" על כל מעשיו ופעולותיו, כדי שידע מה לתקן ומה לחזק.

אם האדם לא יעורר את עצמו לפשפש ולתקן את מעשיו, שום דבר לא יעורר אותו. ישנם אנשים החושבים שהם יתעוררו מעצמם בראש השנה בעת אמירת הפיוטים והתפלות המרגשות ותקיעת השופר, אז יתעוררו לשוב בתשובה ולתקן את מעשיהם מגודל פחד הדין. או ביום הכיפורים בעת אמירת "כל נדרי" והפיוטים הקדושים והסליחות והתפלות הרבות, ומאמינים שאז בודאי תזדעזע נפשם ותשתוקק להתקרב לקב"ה, ובפרט בתפילת "הנעילה" אין ספק שישובו בתשובה ויקבלו על עצמם לתקן מעשיהם ושערי שמים יפתחו לפניהם. אמנם אם האדם לא יתכונן לראש השנה במשך ימי חודש אלול, אז עלול לעבור עליו "ראש השנה ויום כיפור", והוא ישאר בדיוק כפי שהיה לפני כן.

בספר דברי אמונה^[תשנ], כתב רמז בענין זה, שפרשת כי תצא קוראים תמיד בימי אלול, ונאמר בפרשה זו^[תשנ] 'והיה לפנות ערב ירחץ במים' ומרמז בזה הכתוב שלפנות ערב היינו בסוף השנה בחודש אלול ירחץ עונותיו במים, היינו שיוריד דמעות כמים ויתחרט על מעשיו ויעשה תשובה באמת ולא ימתין עד ימי ראש השנה, אלא כבר עתה בימי חודש אלול יתחיל בהכנה כראוי, ואז וכבוא השמש יבא אל תוך המחנה, כלומר שבבוא יום ראש השנה יוכל להכלל בתוך כלל ישראל ולא ידחה ח"ו.

תשנו. דברי אמונה על ימים נוראים, עמ' סו.

תשנז. דברים כג, יב.

בספר קודש אלול^[תשנח] מובא, שהגה"צ רבי בן ציון במברגר זצ"ל, משגיח בשיבת פוניביז' בבני ברק, היה ממשיל את ימי האלול לספינה העוגנת בנהר וקשורה בחבל חזק, והנה מפעם לפעם נחלש החבל עד שנקרע, והספינה מתחילה להתרחק מהחוף, ואז מזדרזים הבעלים, תופסים אותה וקושרים אותה מחדש בחוזק, ואחרי תקופה שוב נחלש ושוב קושר, וחוזר חלילה.

ולכאורה יטען הטוען, מה הענין לקשור את הספינה, הלא ברור הוא שמעצם טבעה תנתק ותתרחק... ודאי לא יסתכלו עליו כבר דעת, וכי משום שבמשך הזמן יתקלקל החבל נפסיד הספינה לגמרי, אדרבה נשתדל כל פעם לעשות קשר חזק של קיימא שלא יתנתק. כן הדבר בעבודת האלול, היצר אומר לאדם: מה לך לעשות חשבון הנפש ולהשתדל לחזק בדקי הנפש ולשוב בתשובה, איזה אפשרות וסיכוי יש שזה יחזיק מעתה ואילך, אולם כמובן שזו טענת הבל כי בודאי יש לראות לשמור את הנפש בנקיות ככל שיכול שלא יפסידה לגמרי, והקב"ה ברחמיו הכין ימים אלו עם סייעתא דשמיא מיוחדת לזה.

והג"ר יוסף שאול נתנזון היה מספר על הגר"א מווילנא זצ"ל, שהיה נוהג לרשום על דף נייר כל הדקות שנאבדו ממנו לפי חומרת דעתו בביטול תורה, ועל כל דקה היה רושם נקודה בנייר, וכאשר הגיעו ימי האלול ימי ההכנה לדין ראש השנה, היה מוציא את הדף ההוא, ובודק כמה שורות של נקודות הצטברו, והיה מוזיל עליהם דמעות רבות. וציין ה"שואל ומשיב" שבמשך השנה הצטברו שעתיים או שלש^[תשנט].

סיפור

תשובה ואמירת סליחות

דברי מוסר מעוררי לב, כתב רבינו בעל יסוד ושורש העבודה זצ"ל^[תשס], בני אדם שואלים זה לזה: האם כבר אמרת סליחות? ומשיבין זה לזה: כן

תשנח. עמ' פא.

תשנט. עפ"י ספר הגאון החסיד מווילנא, עמ' יח.

תשס. יסושה"ה שער עשירי פ"ה.

הרוצה פרק יד בתשובה רפז

כבר אמרתי סליחות. ואין איש שם על לב, מה התועלת שאנחנו נאמר סליחות? הלואי שהקב"ה יאמר 'סליחות' - שיסלח לנו על כל עונותינו, אך זה אי אפשר בלי תשובה. לכן יזהר אדם בעת אמירת סליחות, לקבל בלבו תשובה גמורה, דהיינו שיתחרט על עונותיו שעבר, ויקבל על עצמו להזהר להבא. ומה טוב אם יוכל להוריד דמעות בעת אמירת סליחות, כי שערי דמעות לא ננעלו [תשסא], וחביבין הם דמעות של אדם לפני הבורא יתברך שמו יותר מכל התפלות.

רבות מסופר על הגאונים הצדיקים מהדורות הקודמים, שהיו מורידים דמעות שליש בעת אמירת הסליחות, וסיפר הגה"צ רבי יהודא זאב סגל זצ"ל [תשסב], שרבינו הגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל, כשהיה אומר 'לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים' היה מתעלף ונופל לארץ, התעלף מבושה! ומסופר על הגה"צ רבי יעקב עדס זצ"ל [תשסג], שכל מי ששמעו באמירת סליחות, לבו היה נשבר בקרבו מעוצם תחינותיו ודמעותיו, וכבר בקטע הראשון הפותח במילים 'בן אדם מה לך נרדם' היה פורץ בבכי מר.

סיפור

אני לדודי ודודי לי

בספרים הקדושים מובא רמז נפלא 'אלול' הוא ראשי תיבות: אני לדודי ודודי לי [תשסז]. מה משמעות הדברים? ביאר המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, באותה מידה שאני לדודי כך דודי לי.

ובמו שדרשו חכמינו זכרונם לברכה על הפסוק [תשסח] ה' צלך על יד ימינך, מה הצל הזה אם אתה מראה לו אצבע, הוא מראה לך אצבע כנגדך, ואם אתה מראה לו שתי אצבעות אף הוא מראה לך שתיים, כך היא מידתו של הקדוש ברוך הוא, ככל שהאדם משקיע בעבודת ה' ומתדבק בו, כך ה' עומד על ימינו לסמכו.

תשסא. ברכות לב, ב.

תשסב. יראה ודעת עמ' קסב.

תשסג. וקראת לשבת עונג עמ' 20.

תשסד. שיר השירים ו, ג.

תשסה. תהלים קכא, ה.

וּכְתַב המשנה ברורה בתחילת הלכות ראש השנה [תשס"ו], אלול ראשי תיבות 'אני לדודי ודודי לי' וסופי תיבות עולה בגמטריה ארבעים, כנגד ארבעים ימים שבין ראש חודש אלול עד יום הכיפורים, כי באלו ארבעים יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה, ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה. ועוד רמז יש לזה בפסוק [תשס"ז] ומל ד' אלקיך א'ת ל'בכך ו'את ל'בב זרעך, ראשי תיבות אלול.

וְאֵל יטעה אדם את עצמו ויאמר, למה אני צריך להזדרז לעשות תשובה בחודש אלול, ולמה צריך למהר, הרי אפשר שסמוך לראש השנה אשוב בתשובה... אך התשובה הנעשית ללא שום הכנה של חודש אלול היא קשה מאוד. ובספר שער המלך תוכחת מוסר, הביא רמז על הפסוק [תשס"ח] 'ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה', ראשי תיבות אלול, כלומר צריך להתחיל בחודש אלול לאט לאט, לגודל המלאכה אשר לפני, כי בבת אחת לא אוכל לתקן את כל אשר פגמתי, ולא אוכל לבנות בפעם אחת את כל מה שהרסתי, אלא אני זקוק למשך זמן, כל חודש אלול כדי לעשות בו הכנות לראש השנה ויום הכיפורים.

וּבְסֵפֶר ילקוט הגרשוני הביא רמז נפלא על ענין זה, כי הנה אמר רבי עקיבא [תשס"ח], אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם וכו', מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל. וכתוב ברמב"ם [תשע] הקופץ לתוך המקוה הרי זה מגונה. כי הקפיצה היא בבת אחת ללא ישוב הדעת וללא כוונה להטהר, וכן הדבר לענין התשובה. וזאת כוונת רבי עקיבא, מה מקוה מטהר את הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל, כלומר כשם שנכנסים להטהר במקוה לאט ובנחת, כך באופן זה הקב"ה מטהר את ישראל, ולא בקפיצה בבת אחת, וכן לימים הנוראים צריך להתכונן ארבעים יום לאט ובנחת, ועי"ז הקב"ה יטהר אותם

תשס"ו. סי' תקפא ס"ק א.

תשס"ז. דברים ל, ו.

תשס"ח. בראשית לג, יד.

תשס"ט. יומא פה, ב.

תשע. פ"א מהל' מקוואות הל' ט.

הרוצה פרק יד בתשובה רפט

בראש השנה וביום הכיפורים. אין לאבד אפילו רגע אחד מחודש אלול, על מנת לנצלו לשוב בתשובה בהכנה הראויה [תשעא].

❧ דרשת התעוררות לפני ראש השנה ❧

מאת מרן הגה"צ רבי יהודא צדקה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף [תשעב]

נמצאים אנו כמה ימים לפני היום הגדול, ראש השנה, שבו עוברים כל בני ישראל בכל העולם, אחד אחד כבני מרון, לפרוס לפניו יתברך את חשבונו של כל השנה. דבר אחד לא נעדר, כי 'אין שכחה לפני כסא כבודך', האדם לא זוכר מה שעשה במשך כל השנה, כמה לשון הרע וכמה דברים בטלים דיבר, כמה הסתכלויות הסתכל במקומות אסורים, כמה מחשבות זרות וכו', אנו אומרים בתפלה 'מחשבות אדם ותחבולותיו ועלילות מצעדי גבר', אפילו המחשבות עולות לחשבון.

מי יוכל לומר זכתי לבבי, הדברים נוראים ואנו לוקחים זאת באדישות, קמים לסליחות עושים התרת נדרים וכו', ושום דבר לא נשתנה אצלינו. באיזה פנים אנו יכולים לעמוד לפניו ביום קדוש זה, מלאים עונות גדולים וקטנים, אבל לכל הפחות נבוא בטהרה ובהרהורי תשובה, ונדע היכן אנו נמצאים, אבל אנחנו לא נדע איך נהרהר ועל מה נהרהר, לפני היום הנורא צריך האדם לדעת שמבקשים ממנו שיהא מושלם, ויש בידו להיות מושלם.

לפעמים אדם למען בריאותו נוסע עד לארץ רחוקה כדי להתרפאות, והוא משקיע הרבה כסף וזמן כדי למצוא רופא מומחה, הכל כדי להיות בריא. ואם יהיה בריא כמה שנים יחזיק מעמד ויחיה? ובכל זאת עושה כל המאמצים, והוא רוצה להיות בריא, באותה מידה צריך האדם לעשות למען בריאות נשמתו. האם בזה שבאים ואומרים סליחות ושום דבר לא משתנה, ולא בודק את עצמו אם חל בו שינוי, זה מספיק? הלא אדם שהולך לרופא ונותן

תשעא. ומתוק האור אלול, עמ' פח.

תשעב. קול יהודה שער האגדה, עמ' נו.

לו תרופה, ואחרי שבוע בודק אם חל שינוי במצבו, ואם לא חל שינוי, מבקש מהרופא תרופה אחרת. היעלה על דעתנו אחד שיבוא ויאמר עשיתי סליחות שבוע שלם, ועדיין אני לא מרגיש שום שינוי!!! נשאר עם אותם המעשים וכו', ובאים אחרי תפלת ראש השנה ולוחצים ידים ואומרים לכל אחד שנה טובה! וחתימה טובה! מרבים לאכול סימנים, תפוח בדבש, כדי לרמז שיהיה לנו שנה טובה ומתוקה... וחושבים "שלום עלי נפשי", אבל איזה שנה טובה זו, אם ח"ו לא הולכים בדרך ה'?! אוי לשנה שכזו! אנו תקוה שנתחזק כולנו ונשגיח על מעשינו ונתקן אותם ואז נזכה כולנו לכתיבה וחתימה טובה.

❧ ראש השנה ❧

כולנו מתפללים בראש השנה ומרבים בתפלות בימי הסליחות לפני בורא העולם. אבל איך אנו מתפללים? ועל מה אנו מתפללים? הרב ניסים יגן זצ"ל היה מעורר על הדבר [תשעג], שאילו היה האדם יודע שחס ושלום הוא יהיה חולה בשנה הקרובה, חייו יהיו בסכנה, ואת כל זמנו יצטרך להקדיש לטיפולם כואבים ומיסרים, כיצד היתה תפלתו נראת? האם היה מסתפק בתפלה 'רגילה'? ודאי שלא, הוא היה בודאי מתפלל לה' מעומק הלב ובכיות ודמעות שלישי. הוא לא היה מניח את המחזור מידו, ומתפלל בכל כוחו, עד שהיה מרגיש שנענה מן השמים והעבירו את רוע הגזירה. אבל למה האדם משתפך בתפלה רק אחר שבאו עליו צרות? הרי ממש באותה מידה צריך אדם להתפלל כדי שלא תבוא עליו הצרה, הלא בראש השנה נגזר על האדם, כל מה שיהיה עמו במשך כל השנה הבאה, ומנין לו מה עומד להגזר עליו.

יש רבים שטועים שסבורים שהיות וראש השנה הוא יום הדין הגדול שבכל שנה ושנה, כל באי עולם עוברים לפני הקב"ה למשפט, ולכן עיקר מצות היום הוא לבקש רחמים על הדין שנצא בשלום ונכתב לשנה טובה ומבורכת. אבל האמת אינה כן, כי ההלכה היא שאם שכח לומר 'זכרנו לחיים' או 'וכתוב לחיים טובים' או 'בספר חיים ברכה ושלום וכו', אינו חוזר בתפלתו, כי יצא ידי חובתו, כי הבקשות אינם חיוב, אבל אם שכח לומר 'המלך הקדוש' צריך

הרוצה פרק יד בתשובה רצא

לחזור, כי עיקר מצות היום של ראש השנה הוא להמליך את הקב"ה כראוי, ועיקר הברכה היא 'מלך על כל הארץ'.

אלא עיקרו של ראש השנה הוא שיתבונן ויבין שכל אשר יתרחש עם האדם במשך השנה, הכל נגזר עליו בראש השנה, על ידי הדין והמשפט, כמו שאמרו חכמים [תשעה], אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר [תשעה] 'מה' מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו', כל צער וכל כאב וכל עגמת נפש, הכל נגזר ונקבע לאדם בראש השנה, וגם כן כל הצלחה וכל שמחה. והמשפט נקבע לכל אדם באופן פרטי ומיוחד אליו. ועל ידי ההתבוננות הזאת, יתעורר אדם שאם הוא באמת רוצה שנה טובה, עליו לעשות תשובה ולהביא את עצמו לידי הכנעה גדולה, שיבין שהקב"ה הוא השופט והוא המלך ולו צריך להכנע, ולהמליך את הקב"ה כראוי, ולקבל על עצמו עול מלכות שמים, וממליכין אותו כעבדים נאמנים הרוצים בכבוד מלכם שימלוך על כל העולם, כמו שמתפללים מלוך על כל העולם כולו וכו'.

מספרים על חייל ששירת בצבאו של הצאר ניקולאי, שפעם פגש שיכור בדרך ושאלו לשמו, מתוך שכרות לא התייחס השיכור לשאלת החייל, הזהירו החייל והודיע לו שהוא משרת בצבאו של הצאר, ולכן יש לו חיוב לענות לו. אבל גם אז השיכור לא השיב. כיון שלא השיב לשמו, ירה בו החייל ופצע אותו. כשנודע הדבר בבית המלכות, העמידו את שניהם למשפט, כשהגיע לבית המשפט, שאלו את החייל, מדוע ירה באדם חף מפשע, השיב החייל להגנתו, מפני ששאלו לשמו והוא סירב להשיב. ענה השיכור וטען בצדק, שהיה לו להתחשב במצבו שהיה שיכור, ולא היה יכול להשיב. אבל השופט סתר את טענתו ואמר: ברגע ששמעת שהחייל משרת בצבאו של הצאר ירום הודו, היין היה צריך לפוג מעליך, וכיון שנשאת במצבך הראשון, על כן נענשת כמשפט.

גם אנו מסתובבים כשיכורים במשך כל השנה... אבל עצם הידיעה שאנו עומדים להתייצב למשפט לפני מלך מלכי המלכים, צריך להפיג ולבטל

סיפור

תשעה. חולין ז, ב.

תשעה. משלי כ, כה.

רצב הרוצה ימים נוראים בתשובה

את השכרות מעלינו, ולעורר בלבנו פחד ויראה מיום הדין ולחזור בתשובה שלימה.

וידועים דברי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, על אדם שהצטנן באמצע החורף, ומחלתו הסתבכה עד שנפטר לבית עולמו. אנשים אמרו שהסיבה שהוא נפטר היתה הקרירות של ימי החורף, אך באמת נגזרה עליו הגזירה כבר בראש השנה וביום הכיפורים. כי באמצע החמימות של תפלות הימים הנוראים הוא התקרר, והקרירות שלו בשעת התפלה בימים הנוראים היא גרמה להתוצאה המרה בימי החורף.

❧ תקיעת שופר ❧

מצות תקיעת שופר היא כדי להתעורר בתשובה ע"י קול השופר שסגולתו היא לעורר את הלב, כמו שכתב הרמב"ם [תשע] 'אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

הרה"ג רבי אברהם שארר שליט"א [תשע], דייק מדברי הרמב"ם שיש רמז בתקיעת שופר לעורר את האדם, שלא יהיה ראשו שקוע בהבלי הזמן, ודואג על העתיד אשר לא יועיל לו כלל, אלא יתבונן ויאמין כי הכל ביד ה', וישיג 'וזכרו בוראכם', לזכור שיש בורא לעולם המחיה ומשגיה בכל רגע ורגע. ותכלית החרדה הוא שלא יהיה האדם שקוע בארציות, שהרי בשעה שהאדם דבוק בענינים של דרך ארץ ובענינים הגשמיים המושכים את האדם למטה, הרי הם מרחיקים אותו מדביקות בבורא ית"ש, ומביאין לו עצלות ותרדמה, אלא צריך לדעת שתכלית האדם הוא לחבר את הארץ לשמים, כמו שאמר החידושי

תשעו. פ"ג מהל' תשובה ה"ד.

תשעז. הלקח והלבוב לר"ה, עמ' נ.

הרוצה פרק יד בתשובה רצג

הרי"ם זצ"ל, על הפסוק [תשעח] 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', שהשי"ת נתן את הארץ לבני אדם כדי שיעשו ממנו שמים, שלא יהיו חיי האדם בעוה"ז שקועים בחומר, ויעשה את הדברים הגשמיים רק מחמת הצורך, וידבק בעניני הרוח.

ובן כתב בספר החינוך [תשעט], משרשי מצות תקיעת שופר, לפי שהאדם הוא בעל חומר ולא יתעורר לדברים כי אם על ידי מעורר, כדרך בני אדם בעת מלחמה יריעו אף יצריחו כדי שיתעוררו יפה למלחמה, כן גם בראש השנה, שהוא היום הנועד מקודם לדון בו כל באי עולם וכו', צריך כל אחד לעורר את טבעו לבקש רחמים על חטאיו מאדון הרחמים, כי אל חנון ורחום הוא, נושא עון ופשע וחטאה ונקה, לשבים אליו בכל לבם, וקול השופר מעורר הרבה לב כל שומעיו וכל שכן קול התרועה, כלומר הקול הנשבר. ובספר עטרת ישועה [תשפ] כתב שזמן תקיעת שופר הוא זמן מוכשר לתקן את העינים והלב, וראוי אז לשפוך דמעות מעיניו, ולהיות לב נשבר, ואותיות תשוב"ה עם עי"ן טוב, הוא בגימטריה ראש השנה.

באחד מהטעמים לתקיעת שופר כתב רבי סעדיה גאון [תשפא] שקול שופר הוא מעין מודעה והודעה רבה לכל יושבי תבל, שמעכשיו מתחילה שעת הכושר עד ליום כיפור בתפלת נעילה, שאז נעילת שערים, ובמשך זמן זה יכול אדם לפעול דברים נפלאים, וכל הרוצה לשוב ישוב, ואם לאו אל יקרא תגר אלא על עצמו.

וכח גדול ניתן לנו על ידי תקיעת שופר, שבזה אפשר לבקוע שערי שמים, ולבטל את המשטינים והמקטרגים. ומסופר על הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל, ששנה אחת קודם תקיעת שופר רצה לעורר את הקהל לתשובה. פתח ושאל את ההורים שהביאו עמהם את הילדים לשמוע שופר, האם הוליכו את הבנים לבית הכנסת כמו שהולך אברהם אבינו את יצחק בנו לעקידה. והסביר הבעל שם טוב, משל לשומר העיר היושב במגדל גבוה כדי להזהיר

סיפור

תשעח. תהלים קטו, טז.

תשעט. ספר החינוך מצוה תה.

תשפ. עטרת ישועה מאמרי ראש השנה.

תשפא. מובא באבודרהם סדר תפלות לר"ה.

את אנשי העיר מפני שודדים וחיות רעות ושאר פורעניות המתקרבים לעיר. יום אחד ישב השומר במגדל וראה אש בוערת ביער ומתפשטת במהירות, וראה שכל בני העיר בסכנה גדולה, הוא התחיל לזעוק בכל כוחו: אש! אש! כדי שכולם יברחו על נפשם. כמו כן תקיעת שופר הוא קולי קולות שעושים כדי לרמוז שאנו בסכנה גדולה, ואם לא יתעורר האדם בשעה זו לתשובה, הוא עלול לגזור על עצמו גזר דין מות, ודמו בראשו, חס ושלום. וסיים הבעל שם טוב את דבריו בקריאה אל הקהל: השכילו ועשו תשובה גדולה, והתפללו בעבור הילדים! וכשמוע הקהל את הדברים הללו, געו בבכיה, והבעל שם טוב הקדוש ניגש תיכף לתקיעת שופר.

וכה עורר הגה"צ רבי משה פיינשטיין זצ"ל בדרשתו לראש השנה [תשפב], אנו אומרים בעת תקיעת שופר את הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון', פירוש הדבר, שהשופר משמיע קול תרועה, לעורר את הלבבות, שלרוב הצער יש בעם ישראל צרות רבות וקשות, אבל צרות אלו הם לא מקרה בעולם, הכל בדין מאת ה', והם נגרמים עקב מעשיהם של בני האדם. ואותו שופר עצמו יכול להשמיע גם קול תקיעה, שהוא קול פשוט, סימן לחיי שלום ושלוה, והכל תלוי לפי מה שהאדם עושה בשופר, כך תלוי חייו של האדם באותו דין שמים, אם לשלום או לצרה ח"ו, כפי שהם מעשיו כן עושים עליו דין בשמים, שאם האדם עושה מעשים טובים, יזכה לחיי שלום, ואם מעשיו רעים ידונו אותו לחיי צער ח"ו. וזהו פירוש הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה', שאם יודעים מי הוא עושה התרועה, אז תהיה תקיעה, כלומר שנוכה לחיי שלום לנו ולכל ישראל, אמן.

בספר אור המאיר הביא משל נפלא על מצות תקיעת שופר, מעשה במלך גדול שבניו מרדו בו וחטאו כנגדו, כעס המלך מאוד, וגירש אותם מעל פניו, והם יצאו מארצו ועברו לגור בארץ רחוקה, עברו כמה שנים, והבנים התחילו להתענגע לאביהם המלך, וחשבו עצות איך לעורר את רחמיו. והחליטו שיבואו לפניו ויבקשו את רחמיו, וכן עשו הם באו לפניו והתחננו לפניו שימחל להם, והבטיחו שלא ישובו עוד לדרכיהם הרעים. אבל למרבה

משל

הרוצה פרק יד בתשובה רצה

הפלא המלך לא התייחס אליהם כלל, ויתר על כן, היה נדמה להם, שהמלך עוד כועס על עצם בקשת המחילה, וכמובן שצערם היה גדול מנשוא.

אחד משרי המלך ראה את צערם הגדול, וגילה להם את הסיבה לכך. תראו, הלא כמה שנים לא הייתם בבית המלוכה, ושכחתם את נימוסי המלכות, ואתם מדברים כבני אדם פשוטים וגסים, ועצם הדיבורים שלכם מצערים את המלך מאוד. תשמעו עצה טובה, תכנסו למלך, ואל תדברו מילה אחת, רק תרימו קול בכי, ואז בודאי יתמלא המלך עליכם רחמים.

והנמשל מובן, כאשר אנו מגיעים לפני הקב"ה בראש השנה, נראה שדברינו רק עלולים להזיק, שכן כל השנה חיינו הרחק מארמון המלוכה, ואין אנו זוכרים כיצד יש לדבר עם המלך, על כן צייתה עלינו התורה לתקוע בשופר ולהשמיע קול תרועה, גנוחי גניח וילולי יליל, וכשקולות אלו מגיעים לפני כסא הכבוד, הקב"ה נזכר בנו ומרחם עלינו, ונותן לנו שנה טובה ומתוקה.

כתב הטור [תשפג] ששופר ראשי תיבות 'אין שטן ואין פגע רע', שבזכות מצות שופר ניצולים מן השטן ומכל פגע רע. ובשם האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זצ"ל מובא, שהפסוק [תשפז] אז ימלא ש'חוק פ'ינו ו'לשוננו ר'ינה, ראשי תיבות שופר, כי בזכות קול השופר אנו מעוררים את השופר הגדול שיתקע לעתיד לבוא לחירותינו, ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, במהרה בימינו אמן.

נעשה בשמים בעת תקיעת שופר

יש נוהגים לומר לפני התקיעות את מאמרי הזוהר הקדוש המלמדים אותנו מה נעשה בשמים בשעת התקיעות, כדאי לעיין במאמרים אלו ולהבין את תוכן הדברים. ונביא כאן תרגום של קטעים קצרים מתוך דברי הזוהר הקדוש [תשפה] וישמע חכם ויוסיף לקח, ללמוד בעיון את המאמרים.

תשפג. או"ח סי' תקפה, ז.

תשפז. תהלים קכו, ב.

תשפה. מתוך פירוש מתוק מדבש זוה"ק ח"ג פרשת אמור צט, א.

בראש השנה הקב"ה מתקן ומכיין כסא הדין, והשוטר המקטרג בא ותובע דין על כל מעשי בני העולם, כל אחד ואחד כפי דרכיו וכפי מה שעשה. ועדים באים ומעידים על כל מעשי בני העולם, ואלו העדים הם מלאכי ההשגחה הנקראים עיני ה', שהם משוטטים בכל העולם, וכמה מלאכי השגחה הם, הנקראים עיני ה', שאין להם חשבון, שהם הולכים ומשוטטים בכל העולם, ורואים את כל מעשי בני העולם וכו', עם כל זה הם יכללו ויסתעפו כמה אלף אלפי אלפים כוחות המתפשטים להשגיח בכל הנמצאים, אוי לאלו בני אדם שאינם משגיחים ואינם מסתכלים במעשיהם, כי אצלם עומדים אלו עדים של מלך, משגיחים ורואים כל מה שהם עושים ואומרים, שהרי הם עולים ומעידים לפני המלך, וזה השוטר המקטרג עומד לפני המלך, ותובע דין, ואמר איש פלוני עבר על הדין, איש פלוני עשה עוון זה, והרי יש כאן עדים.

ועד שהקב"ה אינו שואל אותם, אין להם רשות להעיד, ורק אחר ששאל אותם הקב"ה הם מעידים העדות, והכל נכתב לפני הקב"ה בפתקא וכו'. בבית המלך יש היכל אחד, היכל הזה מלא מאש לבנה, וזו האש מתגלגלת בגלגול עגול, ושורשה מן החסדים, ולוהט ניצוצין ואש זו אינה נפסקת לעולם. לפנים מזה ההיכל יש היכל אחר מלא אש שחורה, שאינה נפסקת לעולם, אשר שורשה מן הגבורות, הנה שני סופרים עומדים תמיד לפני המלך, ובשעת הדין מעידים כל העדים לפני המלך, ואז אלו הסופרים נוטלים מן העגול של האש הלבנה והוא נעשה כעין נייר לבן הראוי לכתוב עליו באש השחורה, וכותבים עליו את גזר הדין באש השחורה ההיא.

ואחר כתיבת הפתקא, הקב"ה שהוא מלא רחמים מעכב עדיין את פעולת הדין ולא נותן רשות להמקטרג לענוש את המחויב עד זמן ידוע, שמא בין כך ובין כך יחזרו בתשובה. הנה אם חוזרים בתשובה אז הפתקאות נקרעים, כלומר שנפרדת האש השחורה מאש הלבנה וכו', ואם לא חזרו בתשובה אז המלך יושב בדין, וכל אותם המלמדים זכות עומדים לפניו, וכרוז עומד ומכריז, פלוני עשה כך וכך, מי יכול ללמד עליו זכות, אם יש מי שילמד עליו זכות, טוב הדבר, ואם אין מי שילמד עליו זכות, הרי נמסר לשוטר המקטרג להענישו, כפי שנגזר בבית דין וכו'.

היום של ראש הוא יום הדין, והמלך יושב על כסא הדין, והשוטר המקטרג בא ומכסה את הפתח של המלך, ותובע לעשות דין, ואע"פ שהקב"ה

הרוצה פרק יד בתשובה רצו

אוהב את הדין כמו שנאמר 'כי אני ה' אוהב משפט', עם כל זה נוצחת אהבת בניו את אהבת הדין, ובשעה שהמקטרג קם ורוצה לטעון דברי קטרוג עליה, צוה הקב"ה לתקוע בשופר, כדי לעורר רחמים מלמטה למעלה.

בתקיעת שופר עולה קול ההוא כלול באש ורוח ומים, כי הקול היוצא מפה האדם, כלול מחמימות הבל הפה וההבל הוא רוח וכלול ממים, ונעשה מהם קול אחד, ומתעורר קול אחר למעלה, כשקול השופר מתעורר מלמעלה ומלמטה, אז כל הטענות שטוען המקטרג על ישראל כולם מתבלבלים.

☞ התעוררות לפני תקיעת שופר ☞

לפני תקיעת השופר נוהגים לומר בהתעוררות גדולה פרק 'למנצה לבני קורח מזמור', וכתבו הספה"ק^[תשפ"ו] שיש ללמוד מבני קורח, את כח התשובה, שאף שמושה רבינו ע"ה התפלל עליהם וביקש שלא תתקבל תשובתם, כמו שנאמר^[תשפ"ו] 'אל תפן אל מנחתם', מכל מקום עשו תשובה, כמו שאמרו חז"ל^[תשפ"ח], שבני קורח לא מתו, שאפי' שכולם נבלעו באדמה, אבל נתבצר להם בגיהנום מקום מעין מערה קטנה, ששהו בה ואמרו שיר מזמור לאסף, ויצאו חיים ויצא מהם שמואל הנביא ששקול כנגד משה ואהרן.

וכתב האדמו"ר בעל בית ישראל מגור זצ"ל, שיש ללמוד מכאן, שיכולים לעשות תשובה אפי' ברגע האחרון שנראה לאדם שאין לו דרך לצאת מיצר הרע, שהרי הקב"ה יכול לשנות מעשה בראשית כדי שיוכל לשוב, עד כדי כך שמזרעו של קורח, שנגזרה עליהם מיתה משונה נוראה, יכולים להנצל ולהתהפך ובסוף זכו שיצא מהם בן שהיה שקול כנגד משה ואהרן. וממילא יש ללמוד שיכולין לשוב אף על עבירות שמדינא אין תשובה מועלת עליהם. ודבר זה יש להתעורר לקראת תקיעת שופר, שיש ביד האדם היכולת לחזור בתשובה על העבר ולשוב אל ה'.

תשפ"ו. ע"י לקח והלבוב לימים נוראים עמ' קטז.

תשפ"ז. במדבר טז, טו.

תשפ"ח. ע"י מגילה יד, א וסנהדרין קי, א.

פחד ואימת הדין

בראש השנה יש על כל אחד ואחד יראה ופחד מהעונש, כאשר ספרי חיים וספרי מתים פתוחים ישנה התעוררות גדולה לתשובה, וכל אחד מקבל על עצמו בלב שלם לחיות כפי רצון ה' יתברך, בשמירת כל המצוות וזהירות מכל העברות, ולתקן את המדות. בסדורים ומחזורים של נוסח אשכנז מובא בפיוט של רבי אמנון 'ונתנה תוקף' ותחתוך קצבה לכל בריותיך ותכתוב את גזר דינם וכו', כמה יעברון וכמה יבראון, מי יחיה ומי ימות, מי במים ומי באש, מי בחרב ומי בחיה, מי ברעב ומי בצמא, מי ינוח ומי ינוע, מי ישלח ומי יתיסר, מי יעני ומי יעשר, מי ישפל ומי ירום.

ובשאומרים ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, צריך כל אחד להתעורר בתשובה שלמה מעומק הלב, ולשעבד את עצמו אל השי"ת, ולהתחנן לפני השי"ת שיסלח לו ושיתן לכל בית ישראל שנה טובה ומתוקה, ולקבל על עצמו לתת צדקה, ובוזה יזכה להעביר את רוע הגזירה.

האם אפשר לעשות תשובה ביום הדין? בודאי, ואז דנים את האדם כפי מה שהוא עכשיו, כמו שאמרו חז"ל [תשפ"ט], אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה. ולמדו מישמעאל, שנאמר [תשצ] 'ויקרא מלאך אלקים אל הגר מן השמים, ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי, כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם. ומסופר במדרש [תשצא], שבאותה שעה קפצו מלאכי השרת לקטרג על ישמעאל, אמרו לפניו רבון העולמים, אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא, אתה מעלה לו באר? אמר להם הקדוש ברוך הוא, עכשיו מה הוא צדיק או רשע? אמרו לו המלאכים: צדיק. אמר להם: איני דן את האדם אלא בשעתו.

מסופר על הסבא מקלם זצ"ל [תשצב], שבכל פעם בליל ראש השנה, כשנכנס השמש להודיעו שהגיע זמן תפלת ערבית, תקף אותו פחד וחרדה גדולה, וברוב רטט ופחד מילמל: הנה כבר באה ההזמנה מבית המשפט להתייצב לדין.

תשפט. ראש השנה טז, ב.

תשצ. בראשית כא, יז.

תשצא. מדרש רבה פרשה נג, יד.

תשצב. המאורות הגדולים, עמ' עה.

הרוצה פרק יד בתשובה רצט

מסופר על המשגיח של ישיבות מיר ופוניביז' הצדיק רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל^[תשצג], ששנה אחת אפסו כוחותיו, לפני התקדש יום הדין, והוא היה נתון במצב של טשטוש. בליל החג לפני תפלת ערבית, פתח רבי יחזקאל בלימוד המוסר בהתפעלות ובקול גדול, פחד הדין כבש אותו לרוחב ולעומק, לא נותר בו עוד חיות שאינה של 'דין' או 'מלכות', ואחר כך עמד לתפלת ערבית, התפלל ברתיחת הדם ובכיה עצומה, ותחי רוחו, כוחותיו כולם שבו לאיתנם.

סיפור

מסופר על הגה"צ רבי יעקב אבוקארא זצ"ל^[תשצד], שעמד ודרש בפני עם ועדה, ולפתע הדהים את הקהל בהכרזה: אני אינני פוחד מהשם! נדהמו כל הקהל וחרדו.

סיפור

הסביר הרב ואמר: וכי למה יש לאדם לפחד מה', הלא ה' הוא טוב ומטיב, אבל כשאדם יודע שחטא והכעיס את בוראו, המרה את פיו והתעלם ממצותיו, ועומד למשפט הרי יש לו לפחד, איך לא ירא?! אבל מי שעשה הרבה מצוות ונמנע מעבירות, ואם חטא שב בתשובה וביקש סליחה, למה יפחד?

משל למה הדבר דומה? לקבוצת פקידי המלך שנכנסו לבית עסק לבדוק אם שילמו על הסחורות מס כדין, אם יש שם סחורה שלא שילמו מס, הרי יפחד הסוחר וירעד מפחד, כי יודע הוא שסחורתו תלקח על ידי השוטרים, ובית המסחר יסגר והוא יענש במאסר וקנס כספי כבד, הכיצד לא יפחד? אבל אם הוא שילם מס כפי החוק, יקדם את פני הפקידים בשלוה ובברכה, מה יש לו לפחד?

המשיך הרב ואמר: אבל רבותי, לא אמרתי זאת אלא כדי לעורר את הקהל, שיבין עד כמה יש לנו לפחד, וכמה צריך להזדרז 'לשלם מס' לשוב בתשובה לפני הביקורת, אני עצמי גם חרד ומפחד מאוד, כי רק אני יודע כמה רחוקות מצוותי משלימות, הרבה אשמתי ולבי דווי, אבל אינני מפחד כי אני יודע שיד ה' פשוטה לקבל שבים, וצריך רק לחזור בתשובה, ואז באמת לא יהיה לנו ממה לפחד.

תשצג. ספר קדוש אלול, עמ' פז.

תשצד. מעין השבוע על הימים הנוראים, עמ' רעו.

☞ היתכן להתפלל על שנה טובה ללא תשובה? ☜

בראש השנה אנו עומדים לפני הקב"ה ומתפללים שיתן לנו שנה טובה ומתוקה, שנה של עושר וכבוד, שנה של פרנסה וכלכלה, ואנו מקוים שבכח התפלה אפשר לזכות לכל זה.

הרה"ג רבי אפרים ווקסמאן שליט"א המשיל משל על הענין הזה, (ויסודו על פי דברי המגיד מדובנא זצ"ל), מעשה באדם עשיר שהיה לו בן יחיד, שאהב אותו אהבת נפש, וכאשר גדל הבן החליט לשלוח את בנו לעיר רחוקה ששם קיימת אוניברסיטה מפורסמת כדי שירכוש חכמה ובינה, ויוכל להשתלם במדעים. רשם האב את בנו לאוניברסיטה ונתן בידו סכום כסף גדול, קנה לו מכוננית נוחה, ושלח אותו בברכות לדרכו.

משל

לאחר פרידה מרגשת, נכנס הבן למכוננית והתחיל לנסוע. נסע הבן עד שהעריב היום, ונכנס לבית מלון ללון את שנתו ובבוקר להמשיך בדרכו. פקיד בית המלון הבחין מיד שכאן נוסע צעיר בעל אמצעים, והציע לו סוויטה מפוארת עם בריכה פרטית מחוממת, ג'קוזי וכו'. בבוקר הגיש לו ארוחה מפוארת עם כל טוב, והמליץ לו על לטייל באתרים יפים מאוד באזור. הצעיר התפתה וחשב, מה יקרה אם אשאר כאן עוד יום אחד להנות קצת, ומחר אמשיך בנסיעתי, אך היות שלא רצה שאביו יתקשר אליו וישאל אותו אודות התקדמותו בנסיעה, ניתק את הטלפון הסלולרי שלו, כדי שיוכל להנות בניחותא. למחרת המשיך הפקיד להציע לו עוד מגוון שירותי לוקסוס, וארגן לו טיולים יקרים, וכך נשאר הבן באותו מלון עוד יום ועוד יום, ונמשך להיות שם יותר משבוע.

בנתיים ההורים דאגו מאוד, הם התקשרו לטלפון של בנם עשרות פעמים, ואין קול ואין עונה, הם התקשרו בכל יום לאוניברסיטה כדי לשאול אם בנם הגיע לשם, אך למרבה הצער התשובה היתה שלילית. החליט האב שהוא צריך לצאת לדרך ולעצור בכל תחנת דלק ובכל בית מלון לאורך כל הדרך, ולשאול אודות בנו, בכל מקום שנכנס שאל בדאגה אודות בנו, עד שהגיע לאותו מלון ששם שהה בנו. והנה שמחתו הרקיעה שחקים, כשנענה על ידי הפקיד שבנו אכן נמצא במלון, ומיד מצאו שוחה להנאתו בבריכה, האב התמלא ברגשות מעורבים, מצד אחד שמחה גדולה על כך שמצא את בנו, ומצד שני כעס רב על פחזותו, הוא פנה אל בנו בקריאה: היכן היית? למה

הרוצה פרק יד בתשובה שא

אתה כאן? ולמה אתה לא מרים את הטלפון כשאני מתקשר אליך? אך הבן משיב אל אביו תיכף בבקשה: אבא, טוב שבאת, אני צריך עוד כסף, כי את הכסף שנתת לי כבר בזבזתי, וכדי להמשיך שהותי כאן במלון, אני צריך עוד...

קל מאוד לשער את תגובתו של האבא, את הכעס והתסכול. ומובן גם שאב זה לא יתן לבנו אפילו פרוטה אחת נוספת...

אמנם אם בנו ירוץ אליו בדמעות, ויבקש סליחה ויתנצל שהוא נתפתה לפקיד המלון שמשך את לבו בהצעות מפתות ותענוגים, ועל כן שכח לגמרי את אביו ואת מטרת נסיעתו, ויבקש מאביו שיוציא אותו מהסיבוכן שהוא נתקע בו. אם יראה האב שהבן באמת מתחרט והוא מביין שהתנהג בחוסר אחריות וחוצפה, ומבטיח שלא יחזור לעולם על התנהגות בלתי הולמת שכזאת, אז יש איזה שהיא אפשרות שהאב יסלח לו.

והנמשל מובן, הקב"ה אוהב כל יהודי כמו בן יחיד, הוא שולח אותו לעולם הזה לצורך מטרה, אבל היהודי נמשך בדרך לכל מיני תענוגות, ושוכח את מטרתו בעולם. הקב"ה מחפש אחר בניו, ואז הם פונים אליו בבקשות שיתן להם שנה טובה, כסף עבור עוד תענוגות, וכלל וכלל לא חושבים אל המטרה והתכלית שלשם כך נשלחו לעולם. וכמו במשל גם בנמשל אין שום אפשרות וסיכוי לכך, רק אם היהודי אכן שב בתשובה אמיתית, אז השי"ת משפיע על ישראל שנה טובה ומתוקה, שנה של פרנסה טובה וכלכלה, וכל הישועות.

עשרת ימי תשובה

כתב הרמב"ם^[תשצ"ה], אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים, היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר^[תשצ"ו] 'דרשו ה' בהמצאו'. ואמרו חז"ל^[תשצ"ז], שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, אחד של רשעים גמורים ואחד של צדיקים גמורים ואחד של בינוניים.

תשצ"ה. פרק ב מהל' תשובה, הל' ו.

תשצ"ו. ישע"י נה, ו.

תשצ"ז. ר"ה טז, ב.

שב הרוצה ימים נוראים בתשובה

צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה, בינוניים תלויים ועומדים מראש השנה ועד יום הכיפורים, זכו נכתבים לחיים לא זכו נכתבים למיתה.

הסבא מנובחרדוק זצ"ל הסביר את הלשון 'בינוניים תלויים ועומדים', דברים כפשוטם. משל לפושע שנתפס ונגזר דינו למיתה, הביאו אותו אל הגרדום, מקום שבו תולים את הנידונים למיתה, העמידוהו על כסא וקשרו חבל סביב צווארו, ואז ממתינים לפקודה להסיט את הכסא ממקומו שעל ידי כך יתקיים גזר הדין הנורא. ואז נשמע קול: המתינו! העורכי דין הגישו ערעור, ודנים בדינו! החליטו להמתין לאישור פסק הדין הסופי, משאירים את הפושע כך, כשידיו כבולות ועיניו מכוסות, הוא 'תלוי ועומד' חסר רק הסטת הכסא ממקומו... והשופט ממתין ומצפה שרק ישמיע אנחה של חרטה, ואז יחתום מיד על חנינה, והאדם יזכה לרדת מהגרדום לחיים טובים ולשלום.

בעשרת הימים הללו הבינונים תלויים ועומדים, הקב"ה שופט הארץ בעל הרחמים יושב ומצפה לאנחה לתשובה מעומק הלב, כדי שיוכל לחון חנינה, שלא יהיה צורך לחתום למיתה ח"ו, אלא להפוך את דינו של האדם לחיים טובים ולשלום.

❧ דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב ❧

ישעיהו הנביא דורש ומבקש מאת עם ישראל [תשצח]: דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו, וישב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח. אמרו חז"ל [תשצט] דרשוהו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. בימים קדושים אלו הלב מתחמם ומתלהב, שערי קירבה אל ה' נפתחים, קל להתקרב אל ה' וקל לחזור בתשובה, לבקש סליחה בלב נשבר, לקבל קבלה אמיתית וחזקה לעזוב את הדרכים הלא טובות, ולהתחזק במצוות ומעשים טובים, ובזמן זה הקב"ה מרחם על בריותיו ומרבה לסלוח.

תשצח. ישע"י נה, ו.

תשצט. ר"ה יח, א. יבמות מט, ב.

הרוצה פרק יד בתשובה שג

והיות שבימים אלו אנו קרובים אל הקדוש ברוך הוא, לכן צריכים להתנהג בחומרות והידורים, כמו שכתבו הפוסקים, שאפילו מי שרגיל לאכול פת פלטר, ימנע את עצמו בימים אלו, כי מי שנמצא קרוב אל המלך, צריך להתנהג בדקדוק גדול.

כתב רבינו חיים ויטאל זצ"ל בשם מהר"ם גלאנטי ששמע כן ממורו האר"י ז"ל^[תת], ששבעת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים הם כנגד שבעת ימי השבוע, ובכל יום ויום יעשה תשובה כפי כחו, ויכוון לכפר בזה כל מה שחטא באותה שנה כנגד אותו היום, למשל ביום ראשון בשבת יכוון לתקן כל מה שחטא בימי ראשון בשבת שבמשך כל אותה שנה, וביום שני יכוון לתקן כל ימי שני שבאותה שנה וכן על זה הדרך.

ויש לדעת שכח פעולת התיקון הוא לא רק על עבירות שעשה שבכח התשובה לתקנם, אלא אף את המעשים הטובים שעשה יכול לשפר אותם ולחזקם. ובספר יקרה מפנינים^[תתא] כתב, משל למה הדבר דומה, לתינוק הנמצא בבטן אמו שבכל יום שהוא נמצא יותר, הרי כל אבריו מתחזקים ויכול לתפקד יותר טוב לאחר שיוולד ויצא לעולם. וכמו כן מעשיו של האדם בונים לו את עולמו לעתיד לבוא, לעולמו שברא לעצמו ע"י תפלותיו ומעשיו ותורתו וכו', וע"י תשובה יכול הוא לחזק את עולמו שברא, שארמונו לא יהיה רעוע אלא עם יסודות מוצקים, ויש בכוח כל אדם בימים אלו לחזק את כל מפעליו, ועליו להשתדל בזה, ולא להחמיץ הזדמנות יקרה זו.

"הבינוניים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים, עשו תשובה נחתמין לחיים, לא עשו תשובה נחתמין למיתה". והקשו המפרשים, למה הבינוניים יחתמו למיתה, והלא הם עדיין בינוניים? ותירצו כי הן אמת שהאדם בינוני, אולם מאחר והיה יכול לעשות תשובה בעשרה ימים אלו, שנאמר "דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב" והשי"ת עוזב כביכול את שמי השמים ופמליא של מעלה, ויורד אלינו כדי שנדרשנו ויהיה קרוב אלינו, ואדם זה לא ניצל את הזמן הזה להתקרב לה', זהו חטא נורא, ובעון זה לבד כבר מתחייב מיתה רח"ל.

תת. שער הכוונות דף צ ע"ג. פרי עץ חיים שער כ"ה, סופ"ז. הובא בכף החיים סי' תקסב ס"ק י"ז.

תתא. ח"א, עמ' רעט.

פ הפעולות והמעשים בעשרת ימי תשובה פ

כתב הרמב"ם ז"ל^[תתב], נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק בתורה ובמצוות מראש השנה ועד יום הכיפורים, יותר מכל השנה. ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום. וכתב בשערי תשובה^[תתג] שבימי עשרת ימי תשובה, הירא את דבר ה' יחרד לבו כשיודע שכל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלקים יביא במשפט את כל מעשיו על כל נעלם אם טוב ואם רע. וראוי לכל ירא אלקים למעט בעסקיו בימים אלו, ולקבוע זמן ביום ובלילה לחקור את דרכיו ולפשפש במעשיו ולהתעסק בדרכי התשובה ולהתפלל לפני ה', כי תפלה בעת רצון נשמעת. וכ"כ בראשית חכמה^[תתד], שבימים אלו יתנהג האדם כמו בחול המועד שאין עושים בו מלאכה כי אם בדבר האבד וכדי חייו ולא יותר, כי היא עת רצון שהתפלה נשמעת בהם, ויעסוק רוב היום בתורה ובתשובה.

כתבו הפוסקים^[תתה], שראוי לאדם לקבל על עצמו סייגים וגדרים בעשרת ימי תשובה כפי יכולתו, כגון מי שאינו נזהר במשך כל השנה מלאכול פת שאפה נחתום גוי, יש לו להזהר בעשרת ימי תשובה, ע"כ. וצריך להבין, וכי אנו מנסים לרמות את הקדוש ברוך הוא חס ושלום, וכי אינו יודע שתמיד אנו לא נזהרים בזה, זו כמו התנהגות של ילדים בבית הספר, בשעה שהמנהל נמצא בכתה התלמידים מתנהגים יפה, ואחר שהוא יוצא הם מתנהגים אחרת. הרי הקב"ה יודע מחשבות ורואה את העתיד, והוא יודע שאנו לא נמשיך להתנהג כך כל השנה. ויש מפרשים, שחכמים אמרו: 'כל חלי ולא חולי ראש', כלומר שעם כל מחלה או כאב אפשר איך שהוא לחיות, גם מי שנקטע רגלו או ידו חס ושלום, יכול לחיות, זה חיים קשים, אבל חיים. מה שאין כן, מי שיש לו חולי ראש, אי אפשר לחיות בלי ראש. מי שנופל ומקבל מכה על כל אבר, זה עדיין לא סכנת חיים, אבל מי שנופל על הראש חס ושלום, הוא בסכנת חיים.

תתב. פ"ג מהל' תשובה, ה"ד.

תתג. שער שני אות יד.

תתד. תוצאות חיים דף לג, ב, אות נ.

תתה. טוש"ע או"ח סי' תרג, ונו"כ.

הרוצה פרק יד בתשובה שה

עשרת ימי תשובה הם 'הראש' של השנה, ועל כן צריך להזהר מאוד בימים אלו, כי אם אינו נזהר במיוחד, הוא בסכנת חיים, ועל כן צריך להיות בימים אלו במדרגה הגבוהה ביותר.

רבינו החיד"א זצ"ל הוסיף [תתי], שבשבת תשובה צריך להזהר מאוד בכל פרטי חומרי השבת, כי רבו הלכותיה כהררים התלויים בשערה. וכל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עונותיו. מרן הראשל"צ רבי עובדיה יוסף זצ"ל חידש [תתי], שצריכים להיזהר בעשרת ימי תשובה בדברים השנויים במחלוקת הפוסקים, כגון האוכלים בכל ימות השנה בשר כשר, צריכים להיזהר בימים אלו לאכול בשר 'חלק', וכך להזהר שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת עד שעה וחומש אחר השקיעה כדעת רבינו תם.

מסופר [תתי] על הגה"צ רבי יעקב וידנפלד מהרימלוב זצ"ל, בעל כוכב מיעקב, על יראת ה' שבה הצטיין לצד התמסרותו ללימוד התורה שהיתה מן המפורסמות. בנו הגאון מטשיבין זצ"ל, העיד על אביו הגדול שבכל עשרת ימי תשובה היה נוהג ללמוד ולשנן במשך שעות ארוכות את הלכות תשובה ברמב"ם, כשהוא לומד תוך "סערת נפש ובשפתים דולקות". הגאון מטשיבין שמר מכל משמר בכל שנות נדודיו את ספר הרמב"ם אותו הרטיב אביו הגדול בדמעותיו, ספר אשר היה לעדות נצח על גדולת צדקות אביו.

סיפור

וכן נהג מרן הראשל"צ רבי עובדיה יוסף זצ"ל, בכל יום מעשרת ימי תשובה שאחר תפלת שחרית, קבע את לימודו בהלכות תשובה להרמב"ם, מתוך התעוררות גדולה, ובכל יום מעט מעט עד שמסיים כל ההלכות [תתי].

תתו. ברכי יוסף סי' תרב, סק"ב.

תתי. חזון עובדיה על ימים נוראים, עמ' רט. יביע אומר ח"ב, סי' כא.

תתי. היא שיחתי עמ' תתשכו.

תתי. הליכות מלכי בקודש תשס"ג, עמ' יד. חזון אליהו מעשה רב, אות קסז.

מנהג הכפרות

יש אנשים החושבים בטעות שעל ידי שעושים כפרות, יוצאים ידי חובתם ונפטרים מכל עונותיהם. הם משוכנעים שכל עונותיהם פרחו מעל ראשם ועלו על ראשו של התרנגול.

מסופר^[תתי] על האדמו"ר רבי מאיר'ל מפרימישלן זצ"ל, שפעם בא אליו כפרי אחד עם תרנגול לבן "לכפרה", וביקש את ברכת הצדיק. אמר לו הרבי: אגלה לך מה שהתרנגול אומר, יש פסוק^[תתיא], "אני הגבר ראה עני בשבט עברתו, אותי נהג וילך חשך ולא אור, אך בי ישב יהפך ירו כל היום". התרנגול מפרש "אני הגבר" אני התרנגול כי בלשון הגמרא נקרא התרנגול בשם 'גבר', "ראה עני בשבט עברתו" רואה אני את האדם עני בדעת ועובר עבירות, "אותי נהג וילך חושך ולא אור" לקח אותי בערב יום כיפור בשעה שעדיין חושך בחוץ, וטרם האיר היום. "אך בי ישוב" אם חושב הוא ומדמה לעצמו, שבזה יצא ידי חובת תשובה, "יהפוך ירו כל היום", ידע נאמנה שאפילו אם יהפוך ירו כל היום לסובב אותי מעל ראשו, לא יועיל לו, לא זו הדרך. כי חרטה על העבר וקבלה על להבא, זהו עיקר התשובה.

סיפור

מסופר^[תתיב] על האדמו"ר רבי אלימלך מליזענסק זצ"ל, שפעם בא אליו א' מגדולי תלמידיו וביקש ממנו רשות לראות איך הוא מקיים מנהג "כפרות" בתרנגול בערב יום הכפורים. השיב הרבי ואמר, אצלי לא תראה שום דבר מיוחד ב"כפרות" אך סע לאדם פלוני שמתגורר בכפר פלוני וממנו תלמד מה זה כפרות. נסע החסיד לכפר ושאל היכן מתגורר אותו אדם, הלך אליו וראה שהוא בעל בית מרוזח, אשר שם הגוים שותים לשכרה ומעשנים מקטרות. פנה החסיד אל בעל הבית וביקש ממנו ללון אצלו. השיב הכפרי ואמר יש בכפר בתים יותר נאים שתוכל למצוא שם מקום ללינה. אך החסיד הפציר בו וביקש ממנו, עד שהסכים.

סיפור

תתי. סיפורי חסידים על מועדים, עמ' קלט.

תתיא. איכה ג, א.

תתיב. שיחתן של עבדי אבות ח"ב, עמ' קנז. ספר הרבי ר' אלימלך מליזענסק, עמ' פה.

הרוצה פרק יד בתשובה שז

בחצות הלילה התפנה בית המזיגה מהאיכרים, השיכורים שלא יכלו לעמוד על רגליהם הובלו הביתה על ידי חבריהם. המוזג פתח את החלונות שיצא העשן ויטהר האויר, אח"כ העיר את אשתו ואמר לה, בואי ונעשה את סדר הכפרות. הוא נטל את ידיו, וביקש ממנה: אנא הביאי לי הפנקס של החובות, כשקיבל לידו את הפנקס התחיל קורא בה בקול אנחה שוברת לב: בחודש פלוני ביום פלוני עברתי על "זמן קריאת שמע", ביום פלוני שכחתי ולא ברכתי "ברכת המזון", ביום פלוני דיברתי לשון הרע, ביום פלוני דיברתי שקר, וכו'. הוי רבונו של עולם! מירר האיש בבכי קורע לב, הלא ביום כיפור בשנה שעברה הבטחתי לך להיות בעל תשובה גמור, לא לעשות שום עברות, אך לבסוף לא עמדתי בזה...

ואז השתררה דממה בבית, ושוב אמר הכפרי לאשתו: כעת הביאי לי את הפנקס של הזכויות, אחר שהגישה לו החל קורא בו: ביום פלוני הלכתי ליער להביא לי עצים והתנפלו עלי גוים רשעים והיכו אותי ושברו את עצמותי, ביום פלוני אבד לי סכום כסף גדול, ביום פלוני באו על בני ביתי כל מיני פורענויות מידי איכרים שיכורים, ושוב התחיל לבכות, הוי רבונו של עולם ראה נא מה עבר עלי איזה שנה קשה. והאחרון הכביד, וכאן פרץ בבכי מר ואשתו הצטרפה אליו, בת יחידה היתה לי, בת זקונים ובעמל רב גידלתי אותה עד שמלאו לה שתיים עשרה שנה, באחד הימים חזרה הביתה והתאוננה על כאבי ראש, הבהלתי את החובש להקיז הימנה דם, וכן השתמשתי בכל הרפואות שהיו מצויות בבית, כשהחמיר מצבה פנתה אשתי לבית המדרש, ויחד עם הנשים ה"שכנות" קרעו רקיעים בתפלותיהן, אולם שערי רחמים ננעלו בתי הלכה לעולמה, והזכר היחיד שנשאר הימנה הוא תל העפר המתרום בבית הקברות אשר בצלע ההר.

ואז אמר הכפרי: האם לא יכולת א-ל מלא רחמים להשפיע עלי מאוצר רחמיך על מנת להמתיק את מר גורלי, פנה בטרונאי כביכול כלפי מעלה, והוסיף בהצטדקות: לנוכח הסבל הרב אין פלא איפוא כי לא קיימתי כראוי כמה מן המצוות המוטלות עלי, אמנם חזר ופנה כלפי מעלה: 'צדיק אתה בכל מעשיך', מפני שלא עמדתי בהבטחתי שניתנה בראש השנה שעברה כי לא אחטא עוד, אולם אין אדם נתפס על צערו.

ואז הפסיק האיש לבכות ולהתאנח, והרים את ידיו כלפי השמים, וקרא: הרי היום ערב יום כפור, צריך להתפייס עמך, רבונו של עולם אתה לא

חייב לי עוד כלום, ואני לא חייב לך עוד כלום, הבה נתפייס פיוס שלם. מיד נטל את שני הפנקסים חיברן יחד והקיף בהן את ראשו שלש פעמים וקרא "זה כפרתי זה חליפתי זה תמורת" ולקח את שני הפנקסים והעלה אותם באש.

למחרת חזר החסיד לרבי אלימלך וסיפר לו כל אותו מעשה. פסק הצדיק הרבי ר' אלימלך, ה"כפרות" של הכפרי עשו רושם במרומים ונסלחו לו כל עונותיו, שכן רחמנא ליבא בעי, השי"ת רוצה את כוונת הלב.

✧ ערב יום כיפור ✧

אמרו חז"ל^[תתיג], שעשרת ימי תשובה מכוונים כנגד עשרת הדברות, והיום התשיעי ערב יום הכיפורים הוא כנגד לא תענה ברעך עד שקר, שזה כולל עניני בין אדם לחבירו. ולכן ביום זה מפייס כל אחד את חבירו ומבקש מחילתו אם ציער אותו או עשה לו איזה דבר רע, ומתפייסים ומוחלים איש לרעהו. וכן נפסק בשלחן ערוך^[תתיז], שבערב יום כיפור ילך ויפייס את כל מי שחטא כנגדו, או אפילו רק ציער אותו בדברים, כי יום כיפורים לא מכפר על עונות שבין אדם לחבירו רק אם יפייסנו. ולמרות שכל השנה ראוי ללכת מיד ולפייס את מי שחטא כנגדו, מכל מקום בערב יום כיפורים, צריך להיזהר בזה ביותר, כדי שיהיו הלבבות של בני ישראל שלמים אלו עם אלו, ולא יהיה מקום לשטן לקטרג חס ושלום. והנפגע לא יהיה אכזרי מלמחול, רק ימחול מיד, ואפילו אם חבירו הוציא עליו שם רע, שעל פי דין אינו צריך למחול לו, מפני שכנראה יש אנשים ששמעו על הוצאת השם רע ולא על הפיוס, מכל מקום ממידת ענוה היא למחול אפילו אם הוציא שם רע עליו. [וכתוב בזוה"ק^[תתטו], שמי שאינו מעביר השנאה על חבירו מרוחו ולבו, כדי לכפר עליו, אז כשתפלתו עולה ביום כיפור טובעת במקום הנקרא רפש וטיט מצולות הים, ואין תפלתו

תתיג. תנא דבי אליהו זוטא, פרק כב.

תתיז. ס"י תרו, סעיפים א, ח.

תתטו. ח"ב פרשת תצוה קפו, א.

הרוצה פרק יד בתשובה שט

עולה דרך פתח היכל להתעטר בראש המלך ב"ה כדרך שאר התפלות שנעשות
כתר בראשו של הקב"ה]

וראוי להרבות בצדקה בערב יום הכיפורים, וכתב בספר יסוד ושורש
העבודה [תתטז], שביום זה ירבה בצדקה אף יותר מכדי יכלתו, כי נתנית
הצדקה היא סגולה נפלאה לכפרת עונות, וביחוד לאביונים מהוגנים בעלי תורה.

בספר עטרת ישועה [תתיז] כתב, שהעיקר בסעודת אכילת ערב יום כיפור, הוא
לאכול בקדושה וטהרה ולעשות תשובה על חטא ראיית העינים, כי מזה
בא כל הצרות והחטאים, והוא דווקא על ידי בכיה ודמעה שבעינים נתקן חטא
זה, ולכן בשעת הסעודה צריך האדם לקבל על עצמו שמהיום הזה והלאה ישמור
עיניו ויעשה גדרים וסייגים על חטאיו אשר נכשל בהם מנעוריו, ובזה נעשה
קדוש ונתקן בבחינת צדיק יסוד עולם.

✧ יום הקדוש ✧

אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל! לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם?
אביכם שבשמים. שנאמר [תתיח] 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם',
ואומר [תתיט] 'מקוה ישראל ה'', מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך
הוא מטהר את ישראל.

ועיצומו של יום הכיפורים עם התשובה מכפר, כמו שכתב הרמב"ם [תתיכ] בזמן
הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא
תשובה. התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה
באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו, שנאמר [תתיכא] ורשעת הרשע לא יכשל

תתטז. יסוד ושורש העבודה, שער האיתון.

תתיז. מאמרי ערב יום כיפור.

תתיח. יחזקאל לו, כה.

תתיט. ירמיה יז, יג.

תתיכ. פ"א מהל' תשובה, הל' ג.

תתיכא. יחזקאל לג, יב.

שי הרוצה ימים נוראים בתשובה

בה ביום שובו מרשעו, ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים, שנאמר [תתכב] 'כי ביום הזה יכפר עליכם'.

וזן שמחה גדולה ביותר היא לעם ישראל על כך שיש באפשרותם להטהר מחטאיהם וכמו שמובא במדרש [תתכג], שעשו הרשע מתלכלך בעונות כל ימות השנה ואין לו במה להתכפר, אבל יעקב מתלכלך בעונות כל ימות השנה, ובא יום הכיפורים ויש לו במה להתכפר. ולכן אמרו חכמים [תתכד] על הפסוק בשיר השירים 'שחורה אני ונאווה בנות ירושלים'. שחורה אני - כל ימות השנה, ונאווה - אני ביום הכיפורים, שבני ישראל נטהרים לפני הקב"ה. ועוד אמרו חז"ל [תתכה] על מה שנאמר [תתכו] 'ימים יצרו ולא אחד בהם', זה יום הכיפורים לישראל, לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנתנו "באהבה רבה לישראל ובשמחה", כדי שנטהר לפניו מעונותינו וחסאינו.

ואמרו חז"ל [תתכז], לא היו ימים טובים בישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים, כי יום הכיפורים הוא יום סליחה ומחילה, ואין שמחה גדולה יותר מאשר היום שבו נמחלים עונותינו ומסירים מאיתנו את הלכלוך והטומאה של העבירות, ואנו זוכים להתקרב אל אבינו שבשמים. ולכן מברכים בשמחה עצומה ברכת שהחיינו בליל כל נדרי הקדוש והנורא. ובערב יום כיפור עושים סעודה גדולה, וכתב רבינו יונה ז"ל [תתכח] שהטעם לסעודה זו, להראות את שמחתינו הגדולה מהאפשרות למחילת עונותינו.

מסופר על הגה"צ רבי ישראל מסלנט זצ"ל שאמר, אילו היה הקב"ה נגלה אלי, ושואל אותי מה הינך מבקש, וכל אשר תשאל נפשך אעשה. אני יאמר לקב"ה: תן לנו עוד יום כיפור בשנה, שנוכל להטהר מהעונות לא פעם אחת בשנה אלא פעמיים בשנה.

סיפור

תתכב. ויקרא טז, ל.

תתכג. ב"ר פס"ה, סו.

תתכד. שהש"ר פ"א, ה.

תתכה. תנא דבי אליהו רבא, פ"א.

תתכו. תהלים קלט, טז.

תתכז. משנה תענית כו, ב.

תתכח. שערי תשובה שער ד, אות ח.

הרוצה פרק יד בתשובה שיא

העונות מלכלכים ומטמאים את הנפש והגוף, והרי הם כמשא ועול כבד ביותר המכביד עלינו ומרחיק אותנו מהקב"ה, ואנחנו שקועים בתאוות החומר העכור, בתוך רפש וטיט ומים הזדונים המאיימים עלינו לשטפנו ולהטביענו, וביום הכיפורים הקב"ה בא ומטהר אותנו ומוחל לעונותינו, אין לך שמחה גדולה מזו "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם".

✧ חיוב מיוחד לחזור בתשובה ביום כיפור ✧

כתב הרמב"ם ז"ל^[תתכט], יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל, לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכיפורים. וכתב רבינו יונה ז"ל^[תתל], מצות עשה מן התורה להעיר אדם את רוחו לחזור בתשובה ביום הכיפורים, שנאמר^[תתלא] 'מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו', הזהירנו הכתוב שנטהר לפני ה' בתשובתנו והוא יכפר עלינו ביום הזה לטהר אותנו. ואע"פ שיש מצוה לעשות תשובה בכל יום, יש חיוב מיוחד לחזור בתשובה ביום הכיפורים, כי ביום זה יש בידינו להטהר על ידי תשובה ומעשים טובים.

ויש חיוב להתודות ביום הכיפורים על החטאים שעשה, ומתודים בערב יום כיפור לפני הסעודה, וליל יום כיפורים ערבית, שחרית, מוסף, מנחה ונעילה, בתפלה ובחזרת הש"ץ, ואם יש חטא שזוכר אותו צריך לפרט אותו בוידוי, למרות שאינו מופיע בנוסח הוידוי של התפלה. ובשעת הוידוי יתחרט חרטה גמורה על מעשיו ויקבל על עצמו שלעולם לא ישוב על מעשהו. וכתב הרמב"ם^[תתלב], כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו, עד שישליך את השרץ.

תתכט. פ"ב מהל' תשובה, ה"ז.

תתל. שערי תשובה שער ד, אות יב, ואות י"ז.

תתלא. ויקרא טז, ל.

תתלב. פ"ב מהל' תשובה, ה"ג.

מסופר על רבינו בעל הנודע ביהודה זצ"ל [תתלג], שביום הכיפורים מערב עד ערב לא זו ממקומו, לא נח ולא שקט, לעפעפיו לא נתן תנומה, רק בקשות ותפלות בקולי קולות בבכי ויללות.

סיפור

סיפר הגה"צ רבי יעקב חיים סופר שליט"א, ראש ישיבת כף החיים בירושלים ת"ו [תתלד], אזכרה ימים מקדם לפני שנים רבות, כשהיה דודי הגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל, עובר לפני התיבה בבית כנסת על שם אביו רבי שאול צדקה, וכשהיה מגיע בעת חזרת הש"ץ של שחרית לוידי של רבי נסים גאון ז"ל, פרץ בבכי מר עד שכמעט קולו לא נשמע, לב כל המתפללים היה מתפלץ ונמס כדונג בראותם את רבינו הארז אשר בלבנון ספר תורה חי בוכה ומתודה בדמעות שלישי, ואנן אזובי הקיר מה נאמר ומה נדבר, וי לן דמיתנן, וכמו חי אזכור זאת, ואין ברוחי לתאר את המעמד הנורא.

רעיון יפה מובא בספר ליקוטי יהודה [תתלה], בשם האדמו"ר בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, שהביא מדברי הכלי יקר, שאיסור נעילת הסנדל ביום הכיפורים הוא רמז להרגיש את האבנים הקטנים בשעת ההליכה, כי על ידי כך יזכור האדם שיש לו עבירות קטנות, אבק עבירות שצריך לשוב עליהם. ופי' הרה"ג רבי אברהם שארר שליט"א [תתלו], על דרך שהאריך אביו הרה"ג בעל אור גדליהו זצ"ל, שביום הכיפורים נאמר 'לפני ה' תטהרו', דהיינו שיש חיוב מיוחד על האדם שיהיה נקי וטהור מכל עונותיו, אפילו מאבק עבירות, ושיעשה תשובה בשלימות. ועל דרך זה ביאר בעל האמרי אמת, מה שאמרו חז"ל [תתלז], שקטורת מכפרת על לשון הרע, וכן צריך להביא ביום הכיפורים קטורת דקה מן הדקה, שהרמז הוא שהקטורת באה לכפר על לשון הרע, וצריך שיהא דקה מן הדקה, לכפר אף על הדקות שבעבירה שזהו אבק לשון הרע.

תתלג. פתח דבר לדרושי הצל"ח.

תתלד. נר יהודה עמ' כח.

תתלה. פרשת אחר.

תתלו. הלקח והלבוש על ימים נוראים עמ' קצו.

תתלז. יומא מד, א.

מי בא רק פעם בשנה?

בספר "מעייין השבוע" הובא מעשה נפלא המלמד אותנו על עיקרו של יום הכיפורים שהוא התשובה. מעשה בנערה שהגיעה לפירוקה, והכירה בחור חסר כל, ללא מקצוע, ללא כסף וללא דירה. למרות זאת הנערה התחנתה עמו וקנתה מכספה דירה ורהיטים, גם קנתה לחתן את בגדי חתונתו, ואף נתנה לו זכות חתימה בחשבון הבנק שלה. ואכן נראה החתן הדור ויפה בעומדו תחת החופה, מובן שהיא זו ששילמה עבור החתונה המפוארת והתזמורת המובחרת.

משל

לאחר החתונה נסעו לדירתם החדשה, והחלו את חייהם. בבוקר ביקשה האשה מבעלה, הבה ונאכל ארוחת בוקר ביחד, רד נא בבקשה אל חנות המכולת והבא כמה מצרכים. ללא אומר ודברים הסכים הבעל לבקשתה, וירד למכולת להביא כמה מצרכי מזון - ו...נעלם.

עברו שעה ושעתיים, ולא חזר, הלילה ירד, והיא בודדה בדירתה, חששה אולי קרה לו משהו, אולי נחטף, אולי איבד את הזכרון, פנתה למשטרה, נערכו חיפושים, אבל לשווא, לא הצליחו למצוא אותו. עבר שבוע עברו שבועיים, אי אפשר היה להסתיר את הסוד, אוי לאותה בוששה אוי לאותה כלימה, עברו חודש וחודשיים, ולא היה ממנו אות חיים, לא מכתב לא צלצול טלפון, רק הבנק דיווח על משיכות כספים מן החשבון...

כך עברה שנה קשה של צער ובדידות, שנה של רגשות מעורבים של כעס ועלבון, בין חרדה ודאגה. בליל יום השנה לנישואין האומללים, ישבה לה האשה עצובה, דיפדפה באלבום התמונות, והורידה דמעה... ולפתע נשמעה נקישה בדלת, קמה לפתוח ונדהמה... החתן ניצב בפתח לבוש באותם בגדים, כמה נאה הוא בבגדי חתונתו, מחייך חיוך רחב, ובידו זר פרחים, הוא נכנס לדירה כשפיו ממלמל אלף סליחות: "שלום יקירתי! הבאתי לך זר פרחים יפה ומיוחד, ממש התרגשתי כשנכנסתי לדירה, אני ממש שמח לפגוש אותך".

המומה ונקרעת בין חרון וכעס לבין אהבה ותקוה, האם תראה לו את הדרך החוצה, האם תדרוש ממנו הסבר, או תבליג ותסלח, תמתח קו על העבר, ותניח לו לפתוח דף חדש? "את חיוורת" אמר לה, "למה

שיד הרוצה ימים נוראים בתשובה

את שותקת? את נראית מתוחה... את צריכה לשמוח שהגעתי וחזרתי... לכבודך! היא החליטה לשתוק ולהבליג, ישבה מולו והאירה לו פנים. לא שאלה שאלות, לא פתחה בתוכחות, הדחיקה את הכל ונתלתה בבקשת הסליחה.

בבוקר יום המחרת ירד למכולת להביא כמה מצרכי מזון, גם הפעם כבשנה שעברה... הוא לא שב. הפעם לא עירבה עוד את המשטרה, אף לא סיפרה להוריה על הביקור, היא השלימה עם בדידותה.

בהגיע יום השנה השני לנישואין, אף לא פתחה את האלבום, אבל הפעמון צילצל. ובפתח, מי אם לא, החתן דנן, לבוש במיטב בגדיו, צרור פרחים בידיו, בעיניו חיוך רחב, ושפתיו ממלמלות התנצלות... "שלום יקירתי כבר שנה שלמה לא ראיתך, אני חש התרגשות יתירה לאחר זמן כה רב שלא נפגשנו".

כמדומה שהנמשל מובן מאליו. אבל קשה להתאפק מלהביא את השיחה הקצרה שהתנהל שם ליד הדלת הפתוחה למחצה, בין הגברת לבחור שבחדר המדרגות. "מה אתה רוצה?" שאלה בקול קר כקרח, "הבאתי לך פרחים" אמר, "ואני מאוד מבקש שתכניסי עוד כסף לחשבון הבנק", משום שהוצאתי משם את כל הכסף, ויש לי הוצאות רבות, את מבינה?

א...ג...י... מ...ב...י...ג...ה...! טריקת דלת נשמעה בחוזקה, ומהחלון עוד השמיעה כמה מילים בוטות, "שלא תעזי להגיע לכאן פעם נוספת! אני לא צריכה את זר הפרחים שהבאת..." ובזעף השליכה את הפרחים מהחלון.

אך הקב"ה א-ל רחום וחנון, הוא מקבל את כל אלה שבאים אליו 'פעם אחת' בשנה. כל השנה הלב אטום לגמרי, רק ביום כיפור פותחים קצת את הלב. ולא עוד, יש כאלה שמגיעים ופותחים את הלב רק לתפלת נעילה לסיום החתימה, אומרים כמה מילים של התנצלות, ומיד לאחר תקיעת השופר הם ממחרים להסתלק, אם נביט בהם נראה שאין להם אפילו טיפת בושה, על שהעזו להגיע רק בדקות האחרונות ממש לפני סגירת הגיליון של הדין, אמנם ודאי שמצבם מעורר דאגה, אך עם כל זאת גם במעט הזה הקב"ה משאיר להם פתח לתשובה...

הרוצה פרק יד בתשובה שטו

ביום הכפורים על כל אחד ואחד לשוב בתשובה, להתחרט על עונותיו ופשעיו, ולהתחזק לשנות את דרכו באמת, ואז רגעים קדושים אלה, יובילו למחילת עונות, אם תהיה קבלה לעתיד לתשובה.

תפלת נעילה

כתב המשנה ברורה^[תתלח], יזדרז האדם מאוד בתפלת הנעילה, כי תכלית כל העשרת ימי תשובה הוא יום הכיפורים, ותכלית כל יום הכיפורים הוא תפלת נעילה, כי הכל הולך אחר החיתום, ואם לא עכשיו אימתי. וכתב רבינו הרוקח ז"ל^[תתלט], לעת ערב של יום הכיפורים הקב"ה חותם, וכל צבא מרום עומדים, ועד עת החיתום יכול האדם לשוב, ואם ישבר לבו בתשובה שלימה, תשובתו מתקבלת.

במדרש תהלים^[תתמ] על הפסוק^[תתמא] 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון'. בשעה שגלו בני ישראל לאחר חורבן בית המקדש, היה ירמיהו הנביא הולך עמהם, כיון שהגיעו לנהר פרת, פנה נבוזראדן ואמר לירמיהו, אם טוב בעיניך לבוא אתי לבבל. חשב ירמיהו בלבו, אם הולך עמהם לבבל אין מנחם לגלות הנשאר מהם. נטלו הגליות את עיניהם וראו את ירמיהו שפירש מהם, געו כלם בבכיה וצווחו, רבינו ירמיהו, הרי אתה מניחנו שם בכו, שנאמר, על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו. ענה ירמיהו ואמר להם, מעיד אני עלי שמים וארץ, אלו בכיתם בכיה אחת עד שאתם בציון לפני החורבן לא הייתם גולים.

נמצאנו למדים, שע"י בכיה אחת של תשובה כשעוד היו בני ישראל בציון, היו יכולים למנוע מעצמם את כל הצרות של הגלות המרה, ורק מכיון שלא ניצלו את שעת הכושר להתודות ולבכות ולהתחנן לה' בכיה אחת אמיתית בציון, נאלצו לסבול את כל הצרות האיומות במשך שנות הגלות. עד

תתלח. סי' תרכג, סק"ג.

תתלט. סי' ריז הל' יוה"כ.

תתמ. מדרש שוחר טוב פרק קלז.

תתמא. תהלים קלז, א.

כמה צריך להתעורר מזה, לא להיות ערלי לב, ובפרט בשעת הנעילה שהיא בבחינת "עד שאתם בציון". בשעה זו ע"י חרטה כנה בלב שבור ועינים דומעות, יכולים אנו למנוע מעצמינו וממשפחתינו ומכל עם ישראל צרות קשות ומרות, רחמנא ליצלן. בידוע שבשנים האחרונות היו צרות ואסונות רבים, ומי יודע אילו היינו מתפללים ומורידים דמעה ביום כיפורים שעבר, אפשר שהכל היה נמנע, לכן בזמן הנעילה עלינו להתגבר ולעשות תשובה בשארית כוחותינו, למרות העיפות והחלישות מהצום, כי ברגעים הללו בשעת החיתום נחרץ גורל מה שיארע במשך כל השנה, ואז השי"ת ירחם עלינו, ויחתום אותנו לשנה טובה ומתוקה.

"שעת הנעילה" היא שעה נשגבה עד למאוד, ואפשר לפעול בשעה זו מה שאי אפשר לפעול כל השנה. הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל הביא [תתמב], בשם המקובלים, שבשעה זו של נעילה מתעלים כל העולמות לספירה העליונה הנקראת "כתר", ובשעה זו ניתן לפעול ולבקש מה שאי אפשר לפעול בכל ימות השנה, מי שזקוק לישועה באיזה ענין זה הזמן לפעול ולבקש.

משל למה הדבר דומה, לבן מלך שחלה והגיע עד שערי מוות, ולא מצאו לו הרופאים רפואה אלא שיטלו את היהלום מכתרו של המלך, יכתשו אותו עד דק וישקו ממנו את בן המלך. הסירו את היהלום היקר מכתרו של המלך, כתשו אותו וכשבאו להשקות ממנו לבן המלך סגר הבן את פיו בחזקה ולא הסכים לשתות ממנו. ביקשו ממנו, התחננו לפניו, הסבירו לו שחיי תלויים ברפואה זו, ניסו בכח וללא הועיל, אילו רק טיפה אחת היתה נכנסת לתוך גופו, כבר היה נושע ומתרפא אבל בן המלך לא מוכן לפתוח את פיו....

כך עומד הקב"ה לפנינו בזמן נשגב זה, ורוצה להטעים אותנו מה"כתר", הוא מתחנן לפנינו שנפתח את הפה, שנצעק לפניו, שנבקש, אם רק נפתח את הפה כבר ניוושע ונתרפא. אבל אנחנו עייפים, צמנו כל היום, עמדנו בתפלה, צעקנו, אין לנו כבר כח להתאמץ ולעמוד בתפלה עוד. עלינו לדעת שעיקר סגולתה של תפלת נעילה אינה בתפלת הלחש, אלא בעיקר בחזרת הש"ץ,

כשאומרים שבע פעמים י"ג מדות, שעליהן אמרו חז"ל [תתמג] ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, ואם "ברית כרותה" זו נאמרה על כל שעה, בכל צום, קל וחומר שבעת רצון כמו שעת נעילה. י"ג המדות הללו פועלות עד אין קץ, ועל כן למרות חולשת הגוף, צריך האדם להתגבר בגבורה ולהתאמץ ולבקוע רקיעים בתפלה ותחנונים לאבינו שבשמים, שנזכה לגמר חתימה טובה.

תחבולות היצר לבלבל את האדם בעת רצון

האדמו"ר בעל ישמח משה מאוהעל זצ"ל, סיפר משל נפלא על מהותה של תפלת נעילה. במדינה אחת היה מלך רחום וחסיד, שהיה דואג לצרכי בני מדינתו, ומשל עליהם בחסד וברחמים. פעם אחת נחלה המלך במחלה קשה, והרופאים שטיפלו בו יעצוהו לנסוע למדינה רחוקה ששם יש מעיינות מרפא, ולשהות שם לתקופה של כמה שנים עד שיחזור לבריאותו. המלך מינה מושל ממלא מקום, שימשול על המדינה בתקופת העדרו. אך תוך זמן קצר התברר לבני המדינה, שהמושל הזמני הוא איש מושחת ורע מעללים, הוא העלה את המיסים, והתעלל בתושבים ודרש מהם לעשות עבודות שונות למענו.

והנה יום אחד הגיע מברק מאת המלך, בו הוא מספר שהוא מבריא והולך, והוא יבוא לביקור קצר לעיר ליום אחד, ואז ישוב אל מקום המרפא. התושבים האומללים שמחו והתמלאו תקוה, כעת יוכלו לספר למלך על כל מה שהמושל הזמני מעולל להם, ואז בודאי המלך יחליף את המושל.

אבל המושל הזמני לא היה טיפש כלל, הוא הבין בדיוק מה יהיה כשהמלך יבוא לעיר. ועשה את כל מה שביכולתו למנוע שום מפגש בין המלך לתושבים, הוא ציוה על התושבים לצאת מהעיר, ולחפור בורות ולבנות ביצורים, העבודה הקשה נמשכה כמה ימים, שבהם העיר שממה לגמרי. כשסוף סוף נסתיימו העבודות חזרו בני העיר, הם שמעו מרחוק קולות חצוצרות וצהלות סוסים, ביקורו של המלך הסתיים, והוא נוסע למרחקים.

התושבים המסכנים הבינו היטב, את מה שעולל להם המושל הזמני, הם רדפו אחרי העגלה, וקפצו במסירות נפש ונשכבו על הקרקע לפני שערי חומת העיר, ולא הניחו לסוסים לעבור. השוטרים שליוו את המלך, עצרו את הכרכרה בעל כורחם, והמלך הביט מחלון המרכבה, ואז החלו בני העיר לזעוק: מלך רחמן! הצילנו, אל תניח אותנו שוב עם אותו בן בליעל.

במשך כל ימת השנה, אנו סובלים משלטונו של היצר הרע, הממרר את חיינו בנסיגות קשים ומרים, בעשרת ימי תשובה נאמר 'דרשו את ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב', בימים אלו ניתנת לנו האפשרות לפנות אל ה' ולבקש רחמים על נפשינו, אבל מתברר שהיצר הרע מכביד עלינו את עולו בימים אלו, הוא עושה את כל אשר ביכולתו למנוע מאתנו גישה אל המלך, שלא נספיק לעשות תשובה. כך חולפים עשרת הימים, עד שהביקור של המלך עומד להסתיים, השמש מתחילה לשקוע... ואז אנו זועקים בתפלת נעילה, בבכיות ובתחנונים, אנא! רבונו של עולם, רחם נא עלינו, אל תשאיר אותנו תחת שלטונו של היצר הרע, השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם.

מה עהיה היה מכאן ואילך חשבון חדש

חז"ל מספרים לנו משל נאה [תתמד], מעשה במדינה שהיתה חייבת מיסים למלך, שלח המלך גובים לגבות את המיסים. כשהתקרבו הגובים ברחוק עשרה מילין, יצאו גדולי המדינה, וקלסוהו והתיר להם שלישי. ברחוק חמשה מילין יצאו הבינונים וקלסוהו, והתיר להם עוד שלישי. כשקרב לעיר ממש, יצאו לקראתו אנשים ונשים וטף וקלסוהו, ומחל להם את הכל. אמר להם "מה דאזל אזל מן הכא ולהלן הוא חושבנא".

משל

והנמשל הוא, ערב ראש השנה גדולי הדור מתעניין, הקב"ה מתיר להם שלישי מעונותיהם שנאמר [תתמה] 'כי עמך הסליחה למען תורא', מר"ה סליחה מתוקנת לך 'למען תורא' שתהא יראתך על בריותך, ואותן הימים שבין ראש

תתמד. קהלת רבא פ"ט אות ז.

תתמה. תהלים קל, ד.

הרוצה פרק יד בתשובה שיט

השנה ליום הכפורים היחידים מתענין, והקב"ה מתיר להם עוד שלישי מעונותיהם, וביום הכפורים מתענין כולן והקב"ה מתיר להם עוד שלישי מעונותיהן, עד שמתענין אנשים ונשים וטף, מוחל להם הקב"ה את הכל, ואומר מה דאזל אזל מן הכא ולהלן הוא חושבנא. יצתה בת קול ואומרת להם: 'לך אכול בשמחה לחמך' כבר נשמעה תפלתכם.

❧ מוצאי יום הכיפורים ❧

כלל גדול, אמרו חכמי המוסר, יום הכפורים מתחיל במוצאי יום הכפורים, כלומר העבודה העיקרית לשמור לעשות ולקיים את הקבלות וההחלטות שעשה ביום הכפורים. אדם שרוצה לדעת, האם יום הכפורים פעל עליו אם לאו, חלילה, יתבונן במעשיו אחרי יום הכפורים, אם הטיב מעשיו הרי טוב, ואם לאו, לפתח חטאת רובץ.

ואמר הגה"צ רבי יצחק בלאזר זצ"ל, סימן זה יהא בידו של אדם, באם עשה תשובה באמת ונתכפרו לו עונותיו, הרי נזדכך לבו ונפשו, ונעשה צדיק, ואדם שהוא נקי מעבירות אינו מתאוה לרע, כמו שאמרו חז"ל [תתמו], מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה. כי ביום כיפורים עצמו כל אחד מישראל שרוי במדרגה רוחנית גבוהה, אבל אם במוצאי יום הכיפורים כשמתחילים ימי החול, הוא נופל תיכף אחרי תקיעת שופר של מוצאי יום כיפור, אז זה סימן שלא פעל ביום כיפור את מה שהיה צריך לפעול.

**- פרק טו -
תשובה בעת
צרה**

❧ להקדים תפלה לצרה ❧

אמרו חז"ל [תתמו] 'לעולם יקדים אדם תפלה לצרה'. ודרשו זאת מהפסוק [תתמח] 'היערך שועך לא בצר. וכן אמרו [תתמט], לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר. הרבה יותר קל לאדם להתפלל ולבקש מה' שלא יחלה מאשר להתפלל ולבקש מה' רפואה לאחר שכבר חלה. מפני שאחר שכבר נגזרה הגזירה על האדם והוא חלה, חס ושלום, קשה לשנות בתפלה בלבד, אלא צריך לזכויות יתר כדי להבריא ממחלתו.

נמצא שהתפלה והתחנונים אל ה' למנוע את הצרה מלבוא, הם לא פחות חשובים ולא פחות נחוצים מאשר התפלה לאחר שכבר נגזרה הגזירה ובאה הצרה על האדם חס ושלום. אדרבה, כדאי לו לאדם להקדים תפלה לצרה, שאז כאמור יהיה הרבה יותר קל לתפלה להתקבל לפני ה'.

רעיון זה כבר מובא במדרש תהלים [תתנ], (הובא לעיל פרק יג ד"ה תשעה באב) ענה ירמיה ואמר להם, מעיד אני עלי שמים וארץ, אלו בכיתם בכיה אחת עד שאתם בציון, לפני החורבן לא הייתם גולים. כלומר להקדים התשובה לצרה.

תתמז. סנהדרין מד, א.

תתמח. איוב לו, יט.

תתמט. שבת לב, א.

תתנ. מדרש שוחר טוב פרק קלז.

הרוצה פרק טו בתשובה שכא

כניעה לפני ה' מבעוד מועד

כתב הגה"צ רבי חיים זייציק זצ"ל^[תתנא], מה מאד עריבה וחביבה היא לפני הקב"ה הכנעה קלה שהאדם מכניע את עצמו בעוד מועד, לפני הצרה, וחוסך מן הקב"ה כביכול, את ההשתמשות במקל החובלים. כי ע"י בכיה אחת של תשובה והכנעה כשעוד היו בציון, אם היו מבינים את עומק ירידתם והתרחקותם מהשם, שהיו מתאמצים ולא מתביישים להודות על האמת בשעה הדרושה והמתאימה בעוד שהיו בציון, היו מונעים מעל עצמם את תשלום המחיר הנורא של גלות בבל. ואחרי שלא ניצלו את שעת הכושר להתוודות ולבכות ולהתחנן לה' בכיה אחת אמיתית, נאלצו ונדחקו לקבל על עצמם את זעם הגלות או כאב הגעגועים העצומים והנוקבים בשבתם על נהרות בבל, ודמעוניהם שוטפות על גלי נהרות בבל. ועד כמה אנו צריכים להתעורר מזה, לא להיות קשוחי לב, וכאשר עולים לנו מחשבות התעוררות של תשובה, צריך להכנע אל השי"ת, ובכך נמנע הרבה צרות רח"ל.

אמרו חכמים^[תתנב] "טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות", ופירש רש"י מרדות אחת, לשון ריצוי והכנעה, שאדם שם אל לבו מאליו. כלומר שהוא מתעורר מעצמו לשוב בתשובה ללא כל סיבה או צרה. וכתב רבינו בעל אור החיים הקדוש זצ"ל^[תתנג], שכאשר אדם נכנע אל ה', כניעה זו מכפרת עונותיו, ואינו צריך להגיע לידי יסורים וצרות ה' ירחם. ונמצא שהתשובה היא סגולה להציל שלא יבואו צרות חלילה. ומבאר מרן החפץ חיים זצ"ל^[תתנד], שאמנם הענשים והיסורים הבאים על האדם מן החוץ, יש בכחם לעוררו ולהשפיע עליו שייטיב את דרכיו וישפר את מעשיו, אך גדולה מהם לאין ערוך היא ההשפעה העצומה, שאדם מסוגל לקבל מתוך מחשבה פנימית, ומתוך התבוננות נוקבת כל חדרי לבו בחשבונותיו עם נפשו, מובן שאין די לו לאדם במרדות אחת ובמחשבה מקרית אלא דרושה לזה עבודת קבע וממושכת.

תתנא. אור הנפש עמ' שלא.

תתנב. ברכות ז, א.

תתנג. אור החיים ויקרא כו, מא.

תתנד. החפץ חיים חייו ופעלו ח"א, עמ' קנב.

שכב הרוצה תשובה בעת צרה בתשובה

✧ העושה תשובה זוכה לפרנסה ✧

אדם העושה תשובה זוכה לפרנסה טובה, ומונע מעצמו קשיי עניות, ה' ירחם. וז"ל האדמו"ר רבי נחמן מברסלב זצ"ל^[תתנח], על ידי תשובה הפרנסה בנקל. ויש לפרש את הענין, שבגמרא במסכת תענית^[תתנ] מובא, שהגשם מלקוש נקרא כן, כי הוא מל קשיותן של ישראל, ופירש רש"י ז"ל, דבר שמל קשיותן של ישראל - שכשאינו יורד חוזרין ישראל בתשובה, ומתענין ועושין צדקות. מדבריו אנו לומדים, שכשאין ישראל מתנהגים כראוי, אז חס ושלוש יש קשיים בפרנסה, ואם כן למה נמתין עד שתהיה בצורת, מחסור ועוני, נזדרז לחזור בתשובה וניתן צדקה קודם לכן, ואז נזכה לשפע פרנסה טובה לנו ולכל עם ישראל.

וכתב האדמו"ר בעל קדושת לוי מברדיטשוב זצ"ל^[תתנו], שכאשר מתמוטטת פרנסתו של האדם, מה העצה שתחזור הפרנסה אליו ויהיה שלם בממונו? שיעשה תשובה וישים עיקר בטחונו בהבורא יתברך שמו ומדבק את עצמו במקור החיים, אזי תתברך פרנסתו, כי הוא נדבק במקור שהוא מקור כל הטובות והברכות ומקשר ומדבק כל מעשיו ועניניו בהבורא יתברך שמו, ולכן ברכות טובות יחולו על ראשו, וצוה ה' את הברכה חיים עד העולם.

✧ תשובה בעת צרה ✧

כתב הרמב"ם ז"ל^[תתנח], ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה, יזעקו עליה ויריעו, וידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב עונותיכם הטו וגו', וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות

תתנה. ספר המדות ערך ממון.

תתנו. תענית ו, א.

תתנו. קדושת לוי פי' אגדות הש"ס.

תתנח. ה' תענית א, ב - ג.

הרוצה פרק טו בתשובה שכג

אחרות, הוא שכתוב בתורה [תתנט] 'והלכתם עמי בקרי, והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי', כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ובתב רבינו יונה ז"ל [תתס], כאשר תמצאנה את האיש צרות, ישיב אל לבו ויאמר: אין זה כי אם דרכיו ומעלליו אשר עשו אלה לו, וחטאיו עוללו לנפשו! וישוב אל ה' וירחמהו, כענין שנאמר [תתסא] 'ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה'. ותראה במנהג בשר ודם, כי יחטא איש לאיש, ובעת צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו, תהיה החרטה הזאת גרועה בעיני חברו, כענין שאמר יפתח הגלעדי [תתסב], 'ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם'. ומחסדי השם יתברך שהוא מקבל התשובה מתוך הצרה, ותהי לרצון לפניו, ויאהב נדבה את החוטא בשובו עדין ביום תוכחה ומקרב צרה, שנאמר [תתסג] 'שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים - ארפא משוכתם אוהבם נדבה', ושלמה המלך אמר [תתסד] 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה'.

רבינו יונה מעורר, את האדם השב כאשר באה עליו הצרה כבר ר"ל, שתשובתו זו נחשבת לתשובה גרועה ואעפ"כ השי"ת ברחמיו מקבלה. אמנם מי שבכל זאת אינו שב מדרכו הרעה על אף הצרה שכבר נגעה בו, אזי יגדל עונו ויכפל ענשו. שהרי אדם שעבר על החוק ונענש על ידי המלכות, ולאחר מכן הוא ממשיך לעבור על החוק, הרי בודאי יענישו אותו עוד יותר בעונשים כבדים מאוד ככתוב [תתסה], 'ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם'.

תתנט. ויקרא כו, כז.

תתס. שערי תשובה שער ב, אות ב.

תתסא. דברים לא, יז.

תתסב. שופטים יא, ז.

תתסג. הושע יד, ב.

תתסד. משלי ג, יב.

תתסה. ויקרא כו, יח.

שכד הרוצה תשובה בעת צרה בתשובה

וכתב הר"ן^[תתס], שלמרות שהתשובה בעת צרה, היא תשובה גרועה מאוד, מאחר ולא חזר בתשובה לפני שבאו עליו הצרות, אבל לעומת זאת יש מעלה בתשובה זו, מפני שכשאדם שרוי בשלוח ובמנוחה, אינו מכיר את מצבו על נכון, שדמיונו טורדו שאינו חוטא גדול, אבל כאשר אדם שרוי בצרה, הוא מחפש את האמת ומבקש את ה', לא רק כדי להמלט מהצרה, אלא הוא מחפש את ה' בכל לבבו ובכל נפשו. וזהו מה שכתב רבינו יונה, שהתעוררות לתשובה בעת צרה מביא את האדם לתשובה מאהבה בכל לב שתהא לרצון לפני ה' יתברך ונעשה רצוי לה'.

∞ החטא מקור הצרות והדרך להנצל היא התשובה ∞

צריך אדם להאמין בבירור שכל מה שעובר על האדם הכל מן השמים, וראה לשונו הנפלא של בעל ספר החינוך^[תתס] בשרשי מצות 'לא תקום ולא תטור'. וז"ל, שידע האדם ויתן אל לבו, כי כל אשר יקרהו מטוב ועד רע, היא סיבה שיבוא לו מאת השי"ת ומיד האדם ומיד איש אחיו לא תהיה דבר בלתי רצונו ב"ה, על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו, והשי"ת גזר עליו כך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו, כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העון הוא המסובב, עכ"ל. למדנו מדבריו שצריך אדם לקבוע בלבו באמונה ברורה, שכל מה שמתרחש עמו הוא מן השמים, ואם יש לו איזה צרה, הוא צריך להבין שעונותיו גרמו וצריך הוא לחזור בתשובה. ובספרי מוסר הביאו משל על כך, באדם שהיכו אותו עם מקל, הרי בודאי לא יפנה את כעסו כלפי המקל, שהרי אינו אלא מכשיר הנתון בידי האדם שהחזיק את המקל והכה בו. כיוצא בכך צריך אדם להשיב אל לבו, בכל פעם שנגרם לו אי נעימות, שדבר זה לא היה קורה אלמלא שכך נגזר משמים, אמנם הרשע לא יכול לפטור עצמו בטענה שכך הוא רצון ההשגחה, באשר למרות ש"הכל צפוי" הרי "הרשות נתונה", והוא מרצונו החופשי בחר להיות השוט שבידי ההשגחה העליונה, אולם זהו רק חשבוננו האישי של עושה הרעה, אבל מי שסבל וקיבל המכה, צריך להפנות מבטו כלפי מעלה, ולא כלפי הגרון שבסך הכל אינו אלא נתון ביד החוצב בו.

תתסו. דרשות הר"ן דרוש עשירי.

תתסז. מצוה רמא.

הרוצה פרק טו בתשובה שכה

סיפור

בספר ילקוט לקח טוב [תתסח] מסופר, שבשנת תרצ"ז כאשר התקיימה הכנסיה הגדולה של אגודת ישראל בעיר מרינברד, רושם עז נותר בלב הנוכחים מדבריו הנרגשים של הרב מפוניבז' הגה"צ רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, במעמד הנעילה של הכנסיה הגדולה.

לאחר ימים ארוכים של דיונים מקיפים בבעיות שונות של העם היהודי אשר היו אז על הפרק, בימי ערב מלחמת העולם השנייה, הגיעה עת הנעילה שעת קבלת החלטות והסקת מסקנות במעמד נשגב זה, נתכבד הרב מפוניבז' לשאת את דבריו, וכה אמר: משל לבית שפרצה בו דליקה, ובפנים נמצא אדם ישן על מטתו, הבית עולה בלהבות ומבחוץ עומדים השכנים ומתווכחים כיצד להציל את האיש, נסיון להוציא את המיטה עם האיש נכשל, מכיון שהמיטה רחבה יותר מפתח הבית. סופו של דבר הובאו למקום גרזנים וקרדומים, ופועלים החלו לשבור את מזוזות הפתח כדי להרחיבו.

אדם חכם שנקלע למקום שאל לפשר הדבר, משהוסבר לו הענין, נזדעק האיש וקרא לעבר המתגודרים סביב הבית: "שוטים שכמותכם! מדוע הנכם מבזבזים זמן יקרו הרי עד שתסתיים מלאכת ההריסה, יתכן שכבר לא יהיה את מי להציל! העירו את האיש הישן, ויקום על רגליו ויצא בכוחות עצמו וימלט מן הסכנה!!".

גם אנו, אמר הרב מפוניבז', דומים לאנשים ההם, הנה אנו יושבים כאן זה כמה ימים ומחפשים דרכים כיצד ניתן להציל את עם ישראל מצרותיו ומבעיותיו. אחי ורעי! הקרקע בוערת מתחת לרגלינו, עלינו לטפל במקור הבעיה, מקור כל הצרות הוא החטא, ואם עם ישראל ישוב בתשובה, לא תהיינה יותר צרות ולא נצטרך לטכס עצות. מכאן צריכה לצאת הקריאה, זעק בהתרגשות, 'עם ישראל התעורר!'

קריאה זו הינה ביטוי נוסף לרעיון שמקור כל הצרות והטרדות הבאות לכלל ולפרט הם החטאים, ולפי זה הדרך להנצל מהן היא החזרה בתשובה ועשיית רצון השם יתברך.

שכו הרוצה תשובה בעת צרה בתשובה

❧ תשובה בעת צרה על אומות העולם ❧

אמרו חז"ל^[תתס], אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל. כלומר שהקדוש ברוך הוא מביא פורענות על אומות העולם ועובדי האלילים, רק כדי שישראל הראויים לעונש יפחדו בעצמם מן הפורענות העשויה לבוא עליהם חלילה ויחזרו בתשובה, ומי שלא בוכה על עבירות, עלול ח"ו לבכות מחמת יסורים וצרות, ה' ישמור.

סיפר הגה"צ רבי שמואל ברנבוים זצ"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב, שלפני שנים רבות היתה רעידת אדמה איומה במדינת יפאן, ונהרגו בני אדם לאלפים ורכבות. כאשר הגיע השמועה למרן החפץ חיים זצ"ל, הוא החל לבכות בכי מר. שאלוהו תלמידיו למה הוא בוכה, ומה יש להצטער על מיתת עובדי אלילים. ובפרט בקצה האחר של העולם, כי יפאן רחוקה מאוד מרוסיה. והשיב החפץ חיים, בדברי הגמרא שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, וזה הכל כדי שאנו נחזור בתשובה, ואם חס ושלום לא נחזור בתשובה, אזי עלולות הפורענות והצרות לבוא עלינו חס ושלום.

סיפור

❧ הרואה שיסורים באים עליו ❧

אמרו חז"ל^[תתע], אם רואה אדם שיסורים באים עליו, יפשפש במעשיו ויעשה תשובה, שנאמר^[תתעא] 'נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה''. כלומר אדם שהוא או בני משפחתו סובלים צרות ויסורים, צריך להבין שהיסורים הם רמז מן השמים, שעליו לתקן את מעשיו ולעשות תשובה על חטאיו, להרבות בתפלה ובתחנונים לפני ה' שיסיר מעליו את הצרות ואת היסורים.

יש אנשים שכאשר יש להם יסורים, הם מיד חושבים שהסיבה היא עין הרע, והולכים למקובלים ומנסים כל מיני סגולות, כמו קשירת חוט אדום על היד וכדומה. אמנם על כל אחד לדעת שהסיבה העיקרית ליסורים הם החטאים, ואמרו

תתס. יבמות סג, א.

תתע. ברכות ד, א.

תתעא. איכה ג, מ.

הרוצה פרק טו בתשובה שכז

חז"ל^[תתעב], 'אין יסורים בלא עון', והתשובה היא גורם הרפואה, וכמש"כ הרד"ק על הפסוק^[תתעב] 'רפאה נפשי כי חטאתי לך', וז"ל: לא אמר 'רפאה גופי', כי סיבת חליו הם עונותיו, ואם ירפא האל הנפש מחליה והוא כפרת העונות, נרפא הגוף, עכ"ל. וכ"כ רבינו בעל החת"ס^[תתעד] וז"ל, שאר מיני חולאים אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ נגזר עליו מלמעלה, והקב"ה אינו מביא יסורים על האדם בלי סיבה, ואם כן מי שיש לו יסורים, למה לו להתחכם על גזירות הבורא ית"ש להסיר חליו באופנים, יחקור אחר הסיבה הראשונה שהוא החטא הגורם לו זה וישוב ממנו ויתפלל אל ה' וירפאהו, עכ"ל.

ובספר חרדים^[תתעה] למד מהפסוק^[תתעו] 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', שיש חיוב מיוחד להשיב בתשובה חולה, כדי שיתרפא בזכות התשובה מחוליו. ופירוש הדבר שכאשר רואה אדם את אחד ממכיריו שהוא סובל יסורים, ידבר עמו ויעודד אותו לעשות תשובה. אבל כמובן שצריך תמיד להיזהר איך לומר לאדם דברי מוסר, שלא לפגוע בו חס ושלום, רק לקרבו ולחזקו בדרכי נועם, ובכח זה יזכה החולה להתרפא רפואה שלימה.

אמנם כאשר מתפללים על החולה, יש לידע שיש בזה התגרות בכח הטומאה, כמש"כ בספר מעבר יבוק^[תתעז], שכאשר אדם מתפלל ומבקש רחמים על חולה, מיד מזדמנין שם אותם מזיקים שניתן להם רשות להביא על החולה יסורים, כדי להפריע אותו מלהתפלל, כי הס"ם רודף אחר תפלתן של ישראל כנף אחר היונה, ועל כן צריך המתפלל להתחזק בכל כוחו בתפלה ובתשובה, שלא יוכלו להזיקו, אלא אדרבה יהיה בכוחו להתגבר עליהם ולהשפיע ישועה ורפואה שלימה.

תתעב. שבת נה, א.

תתעג. תהלים מא, א.

תתעד. חת"ס עה"ת פרשת משפטים, תקס"ב.

תתעה. פרק ד' חלק העשין התלויים בפה אות מח.

תתעו. תהלים מא, ב.

תתעז. מאמר שפתי אמת פרק כד.

שכה הרוצה תשובה בעת צרה בתשובה

✧ התשובה היא רפואה לכל המחלות והיסורים ✧

אמרו חז"ל [תתעח], בוא וראה כמה גדול כוחה של תשובה, שהיא ממלכת את בני אדם בעולם וקושרת לבני אדם כתרים בראשיהם, ומרפאת את החולי מאליו, ומצלת אותו מכל יגון ואנחה וצער. נמצאנו למדים, עד כמה גדול כח התשובה המרפאת את האדם מכל מיני חוליים, ומאחר שרמ"ח אבריו של האדם הם כנגד רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה גידיו הם כנגד שס"ה מצוות לא תעשה, אדם החולה באחד מאיבריו יתכן מאד שפגם חלילה באותה מצוה שמכוונת כנגד אותו אבר, ואם יחזור בתשובה יזכה לרפואה.

ומוכא בספר הזוהר הקדוש [תתעט], 'תשובה מתבר כמה גזרין ודינין וכמה שלשלאין דפרזלא, ולית מאן דקיימא קמי דתיובתא. פירוש: התשובה משברת כמה גזירות ודינים, וכמה שלשלאות של ברזל שקשורים בהם הרשעים ביד החיצונים, ואין מי שעומד ויעכב בפני בעל תשובה לשוב.

מסופר [תתפ] על אדם שחלה במחלה קשה מאוד, בני משפחתו פנו לטובי הרופאים, ולא נמצאה רפואה למחלתו. מצבו של החולה התדרדר מיום ליום, עד שכבר לא היה בכוחו אפילו לדבר, וכל הרופאים כבר התייאשו מחייו. באותו הזמן נזדמן הבעל שם טוב הקדוש לעיר מגוריו של החולה, ובני המשפחה מיהרו אליו בבכיות שמצבו של החולה אנוש. הבעל שם טוב הגיע למיטת החולה ועמד רגעים ספורים לידו, ואחר כך ציוה לבשל לו מרק של בשר, החולה התחיל לאכול ומיד התחיל לדבר, ובמשך ימים ספורים הבריא לגמרי. הרופאים התפלאו מאוד למראה עיניהם, ושאלו את הבעל שם טוב: באיזה אופן כבודו ריפא אותו, והרי אני יודע בבירור שהגידים של החולה היו מקולקלים, ואין לאותם גידים רפואה כלל?

השיב לו הבעל שם טוב ואמר: אתם בדקתם את מצבו הגשמי של החולה, ואני בדקתי את מצבו הרוחני. יש באדם רמ"ח אברים ושס"ה גידים,

---

תתעח. תנא דבי אליהו פי"ח, לא.

תתעט. ח"ב פרשת משפטים קו, א.

תתפ. ספר הבעש"ט ובני היכלו עמ' קצט.

הרוצה פרק טו בתשובה שכט

וכנגדם יש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, וכאשר אדם פוגם באיזו מצוה מתקלקל אותו האבר, או אותו הגיד שכנגד אותה המצוה. וכשעובר על הרבה לאוין מתקלקלים הרבה גידים ואין הדם זורם בהם ואז האדם בסכנה חלילה. אני דברתי עם הנשמה של החולה, סיים הבעל שם טוב את דבריו, ואמרתי לה שתקבל עליה לחזור בתשובה, ואכן היא קיבלה עליה תשובה, ועל ידי כך נתקנו כל האברים והגידים ויכולתי אחר כך לרפאות אותו.

**- פרק טז -
עצות וסגולות
לתשובה**

רבינו אלעזר אזכרי זצ"ל, שהיה מגדולי חכמי עיה"ק צפת ת"ו, בתקופת רבינו האריז"ל ומרן הבית יוסף, כתב בחתימת ספרו^[תתפא], שחולי הנפש דומה לחולי הגוף, וכשם שבחולי הגוף ההולך לרופא צריך לשלם כסף רב עבור תרופות יקרות ערך, אמנם לפעמים יכול להתרפאות במחיר זול, ע"י סגולה בעשבי מרפא וכדומה, כך גם ברפואה על חולי הנפש שזו התשובה, ישנה דרך לעשות תשובה שלימה על ידי סגולות טובות שלימדונו חז"ל, הגורמים למחילת עונות בפעולות קלות יותר.

סגולה א

❧ **אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו** ❧

הנה מצאנו לרז"ל שאמרו^[תתפב], כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו, אפילו היה בו שמץ מינות מוחלין לו. והחמירו בזה בזוהר הקדוש, ואמרו שצריך שיזעזע כל איבריו ולענות בקול תקיף, ומי שרגיל לעשות כן, הנה הוא מבושר הוא שימחלו עונותיו אם לא ישוב לכסלה.

ולכאורה צריך ביאור, הרי חטא עבודה זרה חמור ביותר, ונחשב לבגידה במלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואם כן מפני מה מוחלין לו על שמץ עבודה זרה, כאשר עונה אמן יהא שמיה רבא. עוד אמרו חז"ל, כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו, קורעין לו גזר דינו. והרי אם גזרו דינו לרעה,

---

תתפא. ספר חרדים פרק עג.

תתפב. שבת קיט, ב.

הרוצה פרק טז בתשובה שלא

ודאי שעשה עבירות רבות וחמורות, ומדוע ימחלו לו עליהם, על ידי פעולה קלה של עניית אמן בכל כוחו.

וביאר את הענין הרב הלל בריסק שליט"א^[תתפג], במשל למלך גדול שהודיע לבני עיר אחת במדינתו, שיבוא לבקר בעיר. בני התכוננו וקישטו את העיר בשערי כבוד. ילדי העיר היו נרגשים במיוחד, הם מעולם לא ראו את המלך, וכולם המתינו ליום שבו יראו את כתר המלכות מתנוסס על ראש המלך. והנה הגיע היום והפמליא המלכותית מתקרבת לעיר, ולפתע בעיקול הדרך הקרוב לעיר, נזרק מטר אבנים כבד על מרכבתו של המלך, הנהג עצר את המרכבה ושומרי הראש עומדים לפני המלך לגונן עליו בגופם, וקבוצות שוטרים רצים לעבר הכיוון שממנו נזרקו האבנים, אך לא דבר.

המלך פקד להמשיך במסע. כאשר הגיעה הפמליא המלכותית לשער הכבוד, הקהל ישב דומם, לפתע מתוך הדממה התנשא קול אדיר וחזק מפי רבבות: "יחי המלך!" ושוב כשהמלך עלה לבימת הכבוד, הוא נשא נאום קצר לכבוד מקבלי הפנים, וכשסיים את דבריו הקהל קרא שוב בכל הכוח "יחי המלך!", ואז החלה התזמורת לנגן ניגוני שמחה לכבודו של המלך.

כאשר נגמרה החגיגה, פנה המלך לבית מלונו, והזמין אליו את מפקד העיר, ואמר לו: בשערי עירך אירע פשע מחריד, הושלכו אבנים על מרכבת המלך, עליך למצוא את הפושעים שעשו זאת, ואם לא תמצא אותם – תשא באחריות. המפקד קיבל את דבר המלך ביראת הכבוד, חזר לבית המשטרה, וסיפר לחבר מרעיו על המקרה, ואחר חקירה מאומצת התברר שילדי כתי שובבים בבית הספר העממי הם אלו שזרקו את האבנים על המלך, למחרת הופיעה קבוצת שוטרים לבית הספר ואסרו את הילדים. ההורים המודאגים החליטו שמשלחת מאת ההורים תסע לעיר הבירה לברר במה נאשמים הילדים ותשכור עבורם את טובי העורכי דין.

בהגיע יום המשפט שאל השופט את הילדים אם הם מודים באשמה שזרקו אבנים על המלך, הילדים ענו בבכי שהם מודים. אז קם הקטיגור

שלב הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

ואמר: אדוני השופט! הילדים הודו בפנינו שהם זממו להרוג את המלך, ובוזה הוכיחו שהם שונאים את המלך, ועל כן אחת דינם להענש בעונש החמור ביותר, אף שהם ילדים. הבכיות באולם גברו, ובקושי עלה בידי השופט להשתיק את הקהל, להמשיך במשפט.

לאחר מכן קם הסנגור ואמר: אדוני השופט! יש להבדיל בין מעשה בגידה למעשה השתוללות ילדותית, אין ספק שהמעשה עצמו ראוי לכל גינוי, אך הוא לא תוצאה של רוע לב ומשנאת המלך, רק שובבות של ילדים, דבר שאפשר בהחלט לסלוח עליו ולפטור אותם בעונש קטן. והנה אדוני השופט אוכיח את דברי.

הוציא הסנגור קלטת וידאו והפעילה, בקלטת נראתה התזמורת שניגנה בשעה שהמלך נכנס לעיר, וכן את הקהל מריע 'יחי המלך!', ובתוך הקהל נראו בכירור את הילדים הללו שזרקו אבנים כשהם צועקים בהתלהבות 'יחי המלך!'. כאן הפסיק הסניגור ואמר: אדוני השופט, רואה אתה שילדים אלו אוהבים את המלך בלב ונפש, אלא שיצר הילדות שלהם נכנס ללבם והם זרקו את האבנים מתוך שובבות, אך אין להם דבר נגד המלך, ואדרבה הם אוהבים אותו מאוד. כשסיים הסנגור את הדברים נשמעו מחיאות כפים סוערות, ואפילו הקטיגור קם ממקומו ואמר, חושבני שהפעם הצדק עם ידידי הסנגור, ודאי שגם המלך יסלח לילדים כשיראה באיזה התלהבות וקול גדול קראו 'יחי המלך', דבר המלמדנו על אהבתם הגדולה למלך.

השופט יצא לחדרו לשקול את הדברים, כשהקהל ממתין במתח לפסק הדין, וכעבור זמן קצר שב וקרא מתוך כתב ידו: לאחר התייעצות עם הוד מלכותו אנו מקבלים את דעתו של הסניגור, ועל כן די לילדים בעונש מה שהיו עד עתה בבית הסוהר, ומעתה הם משוחררים לבתיהם.

ובן הנמשל, העונה אמן בכל כחו, מוכיח שגם אם חטא, זה לא בגלל שהוא חס ושלום לא אוהב את ה', שהרי הוא מקדש שם שמים בעניית אמן בכל כחו, הוא מראשי המתפללים. ומה שנכשל וחטא, זה מפני שייצר לב האדם רע מנעוריו, ולא עמד בפני יצרו, אבל לא שחלילה מעצמו רוצה לבגוד במלך, ולכן מוחלין לו על שמץ עבודה זרה.

הרוצה פרק טז בתשובה שלג

סגולה שניה

שמירת שבת

אמרו שכל הזהיר וזריז בשמירת שבת בכל תנאיו ובכל דקדוקיו, אפילו עבד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו. שנאמר [תתפז] 'שומר שבת מחללו', אל תקרי מחללו, אלא מחול לו. ומוסיף בעל החרדים, ולא תקשה לך, מה הוסיף בעשותו מצות שבת כדי לכפר עונותיו, הרי זו אחת מן המצות שהיה הוא חייב בהן? ויש לומר דהזירו המיוחד שהוא נזהר ביותר בענין שמירת שבת, הוא המכפר.

וכתבו המפרשים, שלכאורה יש להבין איך מוחלין לו בזכות שמירת שבת את החטא החמור ביותר שבתורה – עבודה זרה? אלא משום ששבת קודש הוא אות ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, והוא עדות שאנו מעידים על אמונתנו במעשה בראשית, ובבורא העולם שמשגיח על כל הנבראים. ובנוסף יום השבת הוא יום הדביקות של ישראל בהקדוש ברוך הוא, וכמו שנאמר [תתפח] 'ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם', לכן נמחלין לו כל החטאים, כי כל המחובר לטהור טהור.

וידוע המשל הנפלא של מרן החפץ חיים זצ"ל [תתפח] לענין מעלת וחשיבות שמירת שבת, שכל אדם שיש לו חנות או בית מלאכה קובע שלט מעל חנותו, שלט זה מעיד שהעסק קיים, אף שבעל הבית לא נמצא כאן. אבל אם יוסר השלט, הרי מעיד הדבר שבעל החנות נטש מקום זה לחלוטין, והעסק נסגר. וכך הוא הדבר בענין השבת, השבת 'אות היא בין בורא עולם לעם ישראל', והיהודי כששומר שבת, השבת מעידה עליו שהוא עדיין יהודי, וגם אם אירע שעבר היהודי על אחת ממצוות התורה, עדיין לא פקעה ממנו יהדותו חס ושלום, וזהו שאמרו חז"ל [תתפז] כל המחלל את השבת כאילו כופר בכל התורה כולה.

תתפד. ישעי' נו, ב.

תתפה. שמות לא, טו.

תתפו. נדחי ישראל פרק לו.

תתפז. עירובין סט, ב.

שלד הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

וכתב הגה"ק רבי חיים פלאג'י זצ"ל^[תתפח], שהשומר שבת מוחלין לו על אפילו על עונות שעשה במזיד. ומובא בגמרא^[תתפט], אמר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. והקשו המפרשים, למה נקראת השבת 'מתנה טובה' יותר מכל המצוות, וכי תפלין וציצית ושאר המצוות אינם מתנות טובות? ובספר דברי ישראל^[תתצ] הביא בשם זקנו האדמו"ר רבי יחזקאל מקוזמיר זצ"ל, מה שאמרו חז"ל, שכל השומר שבת כהלכתה, אפילו עובד ע"ז מוחלין לו. ולכאורה הוא תמוה, הלא לכפר על חטאיו צריך תעניות וסיגופים, ומצות שבת הוא להתענג בתענוגים ביין בשר ודגים, היאך יסגף את עצמו בתוך היין, הבשר והדגים? אמנם זו המתנה הטובה שנתן לנו השי"ת, שתיקן את יום השבת כך, שמה שפועל בימות החול בתעניות וסיגופים, פועל ביום השבת באכילה ושתייה ביין בשר ודגים.

אולם באגרת הקודש לבעל התניא כתב, שמה שאמרו חז"ל, 'כל השומר שבת כהלכתו', זה רק למי ששומר שבת עם כל הלכותיה, ועל כן על כל אחד ללמוד הלכות שבת בעיון, כי הם הלכות חמורות, ומי שאינו יודע את ההלכות הוא עלול להכשל מחסרון ידיעה, ושגגת תלמוד עולה זדון.

סגולה שלישית

אמירת שירת הים בשמחה

יבוון בשירת הים שאומרים בכל יום, לאומרה בקול ובשמחה רבה, כאילו אותה שעה יצא ממצרים, שהרי אמרו במדרש^[תתצא] 'ויסע משה את ישראל מים סוף', שהסיעם מעונותיהם, שנמחלו על ידי השירה. שאמרו שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עונותיו. והנה אחר שצונו ה' לומר שירה זו

תתפח. נפש כל חי מערכת ש, כלל יד.

תתפט. שבת י, ב.

תתצ. פרשת בשלח

תתצא. ילקוט שמעוני שופטים פרק ו, רמז ס.

הרוצה פרק טז בתשובה שלה

בכל יום, כדכתיב^[תתצב] 'ויאמרו לאמר' וכדכתב רשב"י, שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום כשעה ראשונה למהדריין.

בספר שיח יצחק^[תתצג] מסופר על המשגיח הצדיק רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, שלפני התפלה היה מסדר בחדרו את הספסלים בב' שורות ועובר ביניהם, ואומר כך עברו עם ישראל את הים. ומעשה זה לא היה בפרשת בשלח אלא ביום רגיל באמצע השנה, ואצל המשגיח זצ"ל הכל היה בחכמה ודקדוק, ועשה זאת כדי לקיים את ההלכה האומרת שצריך אדם לדמות בדעתו, כאילו באותו היום עבר בים. והמשגיח זצ"ל שהיה גם מדקדק גדול בהלכה, קיים זאת הלכה למעשה.

סיפור

ובספר בים דרך^[תתצד] כתב לבאר, מה ענין שירה על הנס למחילת עונות, מדוע יכופר עון ללא שיקיים תנאי התשובה שהמה חרטה, וידוי ועזיבת החטא.

וביאר את הענין, בהקדם שאלת הסבא מקלם זצ"ל, מנין האומץ לאדם המאמין לחטוא? והשאלה היא גם על המאמין בדרגה פשוטה של אמונה בעיקרי האמונה, שהקב"ה מצוי ומשגיח ומעניש לרשעים ומשלם שכר טוב לצדיקים. המאמין בעיקרים אלו ואפילו בדרגה נמוכה, היאך יעיז לחטוא? וחז"ל השיבו על קושיא זו ואמרו^[תתצה] "אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות". כי באמת אין לזה תשובה הגיונית ושכלית. אלא שעדיין צריך להבין רוח שטות זו מה עניינה, וכי שוטים אנו? והלא מתפקדים אנו בהגיון ושכל ברור בכל ענין, ומה אם כן ענין רוח שטות זו?

והתשובה היא שכאשר אדם חוטא, יש אצלו טשטוש בהכרה הברורה במציאות ה' והשגחתו עלינו, ודומה לאדם שהוזרק בזריקת הרדמה, שהכל

תתצב. שמות טו, א.

תתצג. עניני גאולת מצרים עמ' רכט.

תתצד. פרשת בשלח עמ' קכ.

תתצה. סוטה ג, א.

שלו הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

נראה לו מטושטש. ובפרט שאנו נתונים בחושך והסתר, ולנגד עינינו אין נראה אלא טבעיות חומריות ומקריות של עולם הנוהג כמנהגו, וכביכול איש הישר בעיניו יעשה, כל דאלים גבר, כחו ועוצם ידו, העובד מתפרנס ומי שאינו עובד חי בדוחק, הנוטל תרופות מתרפא, ומי שאינו נוטל נשאר בחוליו וכיוצא. והבלבול הזה גורם לאדם לחטוא.

אמנם אדם שנעשה לו נס, הרי הוא כאילו קיבל "מכת חשמל" לעוררו מתרדמתו, הנס ניצר אותו מטשטשו, סילק את הערפל ממוחו. אדם שנשנתו סדרי הטבע עבורו, חש שהקב"ה מעביר לו את התחושה שהוא אוהבו וכאילו אומר לו ראה מה אני עושה בשבילך, והיא תוכחה אל האדם: בן אדם מה לך נרדם, קום קרא אל אלקיך, תתעורר מהדמיונות ורוח השטות שהכניס בך היצר הרע, ותבין שהאמת אינה כמו שהיא נראית בעולם הזה, ואז מכיר בעל הנס, שיש בורא לעולם, יש דין ויש דיין, והקדוש ברוך הוא עורר אותו מתוך אהבה, ומתוך כך האדם מתעורר לעשות תשובה גמורה על כל מה שחטא.

ובמו שפירש הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל, את לשון הפיוט [תתצו] 'משוך חסדך ליודעך א-ל קנוא ונוקם', מדוע הבקשה שהש"ת ימשוך עלינו חסדיו מפני שהוא 'א-ל קנוא ונוקם', היה מתאים יותר לומר 'משוך חסדך ליודעך מלך רחום וחנון, או מלך רב חסד. וביאר הבעל שם טוב, על דרך משל, מעשה במלך שהיה לו בן שמרד בו, וכמה שהמלך ניסה להענישו, לא עלה הדבר בידו להחזיר את בנו למוטב. עד שבא אחד מיועצי המלך, ויעץ לו להשפיע על הבן הרבה אהבה, ולהעניק לו מתנות גדולות ונפלאות, ומתוך כך יתבייש הבן במעשהו ויחזור למוטב. וזה הביאור שאנו מבקשים מ'א-ל קנוא ונוקם', שיעניש אותנו על ידי חסדים מרובים, ע"י נסים, ומתוך כך אנו נחזור אליו בתשובה שלימה.

ובזה נבין מה ענין שירה על הנס למחילת עונות, שהאומר שירה לה' על נס שאירע לו, על מה שהקב"ה עורר אותו מתוך אהבה, הלא בכך עוקר את שורשי החטא, שהרי שורש החטא הוא שכחת ה', ובשירה על הנס מזכיר הוא

תתצו. קטע מפיוט 'כל מקדש שבעי הנהוג לאומרו בליל שבת, התפרסם לראשונה במחזור של ר' שמחה מוויטרי.

הרוצה פרק טז בתשובה שלז

לעצמו את אמיתות ה', הרי שבכך מרפא הוא את חוליו ומסלק הוא את הגורם לו לחטוא וזו תשובה מעלייטא, אפילו יותר מאשר חרטה ווידוי, כי כל זמן שלא סילק האדם את סיבת חטאו ואת הגורם לקלקולו, הרי יתכן וישוב לחטאו אולם אחר שסילק את הגורם לחטא, יש אפשרות סבירה שלא ישוב לחטאו. ולכן האומר שירת הים בכל יום ובפרט המדמה לעצמו כאילו הוא עצמו עבר בים, והנס נתרחס עמו, הרי הוא מחזק בזה את האמונה הברורה והבהירה בהשי"ת, ועל כן מוחלין לו על כל עונותיו.

סגולה רביעית

∞ המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו ∞

אמרו חכמים [תתצז] כל המעביר על מדותיו, מעבירין לו על כל פשעיו. שנאמר [תתצח] 'נושא עון ועובר על פשע', למי הקב"ה נושא עון, למי שעובר על פשע, עכ"ל. ורבינו יונה ז"ל כתב [תתצט], שחייב בעל התשובה להכנע ולקיים עליו להתנהג על הדרך שאמרו חז"ל [תתק] והוי שפל רוח בפני כל אדם, וישיג מזה שלא יכעוס ולא יקפיד על חבריו, וגם לכל הדברים אשר ישמע אל יתן אל לבו, ולהעביר על מדותיו ומעבירים מזה להתכפר על עונותיו, כמו שאמרו רז"ל המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו, מדה כנגד מדה. ומוסיף רבינו יונה בלשונו: וזה פתח תקוה נכבד מאוד. כלומר הענין הזה של מעביר על מדותיו, זה מקור של תקוה לכל מי שחטא, שיש לו אפשרות לזכות למחילה.

ומובא בשם הגה"צ מקוד"קלוב זצ"ל [תתקא], שאם חז"ל אמרו 'על כל פשעיו', משמעות הדבר שאפילו אם חטא ופשע עבירות כאלו שלא מועיל עליהם תשובה, אבל אם מעביר על מדותיו, מעבירין לו אפילו על פשעים אלו.

תתצז. ר"ה יז, א.

תתצח. מיכה ז, יח.

תתצט. שערי תשובה שער א, אות כח.

תתק. אבות פ"ד מ"י.

תתקא. ארץ צבי ליקוטים לתשובה, עמ' שצו.

שלה הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

וכתב רבינו הגדול בעל נודע ביהודה זצ"ל^[תתקב], שהמעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, ואינו צריך לא סיגופים ולא תעניות. וכן מובא בשם רבינו בעל מלא הרועים זצ"ל^[תתקג], שאפשר דמכפר דאף על חילול השם ואין צריך מיתה ויסורין למרק.

ורבינו החיד"א זצ"ל בספרו עבודת הקודש^[תתקד] כתב, ישתדל להעביר על מדותיו, כי זה כל האדם. וישים אל לבו כי הרבה לחטוא ואלפי פעמים עשה נגד רצונו יתברך, והכל עליו לתקן ומידו יבוקש, ומה יספיק לעשות סיגופים או מה כחו לקבל יסורין, ועצה זו היא מפי המקובל רבינו משה קורדובירו זצ"ל, להעביר על מדותיו ובזה מתכפרין פשעיו, וטוב לו יותר מן הסיגופים ותעניות. ומסיים רבינו החיד"א זצ"ל וז"ל, והחי יתן אל לבו להזדרז בזה, כי בלא סיגופים ותעניות ומתן דמי"ם יתכפרו לו, ובלבד שיעשה הדברים כהלכתן וכמשפטן ביראה ואהבה לשם שמים.

ובהמשך דבריו שם^[תתקה] כתב בספר חרדים, לכן יוכיח האדם את נפשו, ויאמר לו: למה תסכלי יסורים בעולם הזה ובגיהנם על עונותיך? הלא טוב לך לסבול חרפת אנוש וגידופיו ולא תענה, ותשמח ביסורים אלו כי תועלת רפואה הם לנפשך, זרח בחשך אורך, כמו שאמרו רז"ל הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

ובתב ספר טהרת הקודש זצ"ל^[תתקו], "סבילת העלבונות מועילה לנפש יותר מכל הסיגופים והתעניות. ומעתה אילו היו בני האדם יודעים גודל וטובת הדבר לנפשם, הרי היו מחפשים בשוק לבקש אדם שיחרף אותם והיו רודפים אחריו. ובאמת מספרים על הרבה קדושי עליון שהיו משתוקקים שידברו עליהם גנאי ויחרפום. הגם שזה האיש המעליב נענש על זה, אך הצדיקים ביקשו שלא יענש אדם בסיבתם וכו', לכן הרוצה בתיקון נפשו ורוצה להחשב בין השבים

תתקב. דרושי הצ"ח דרוש ד.

תתקג. קהלת יעקב ערך אר.

תתקד. מורה באצבע סימן א אות נ. וע"ע עבודת הקודש צפורן שמיר סימן י.

תתקה. פרקי תשובה פרק עג.

תתקו. ח"ב פ"ד.

הרוצה פרק טז בתשובה שלט

לפני ה' יקבל על עצמו לקבל בזיונות באהבה מכל אדם, וכן מאשתו הקנטרנית והכעסנית, ישתוק ויקבל ויהא לו לכפרת עונות. וכן כל מיני בושות קטנות וגדולות, ואפילו מי שטעה בהתפללו בציבור לפני התיבה או בקריאת התורה או בלימודו וכו', שיש לו חלישות הדעת מחמת טעותו, יש לו טובה גדולה מזה.

בגמרא מסופר^[תתקז], על אחד מגדולי החכמים, רב חנא בריה דרבי יהושע, שהיה חולה מסוכן ונוטה למות, בא רב פפא לבקרו, ושמע את רב הונא מצווה להכין עבורו את התכריכים המיוחדים למת, כיון שהוא גוסס. לבסוף התרחש נס ורב הונא נתרפא וקם מחוליו. שאלו את רב הונא מה ראה בחליו? ואמר להם שהיה אמור למות, אלא שהקב"ה ראה שהוא לא דקדק עם אחרים ונהג עמם לפנים משורת הדין, לכן גם ה' נהג עמו לפנים משורת הדין וזכה לינצל ולהבריא.

סיפור

אדם שמעביר על מידותיו, זוכה שתפלותיו מתקבלות בשמים, כמו שמסופר בגמרא^[תתקח] שפעם היתה עצירת גשמים, וירד רבי אליעזר להתפלל לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה, שוב ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה אבינו מלכנו למענך רחם עלינו וירדו גשמים, וריננו חכמים שרבי עקיבא גדול מרבי אליעזר, יצאה בת קול מן השמים ואמרה, לא מפני שזה גדול מזה אלא שרבי עקיבא מעביר על מדותיו, ולכן התקבלה תפלתו ברחמים וברצון. ופירש האדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל^[תתקט], שרבי אליעזר נולד טוב מעיקרו בתולדה, ולא היה צריך להעביר על מדותיו. מה שאין כן רבי עקיבא שהיה בן גרים, ונולד בתכונות רעות ואחר כך כבש אותם והפך אותם לטוב, והעביר על מדותיו, עכ"ד. ומכאן יש לנו ללמוד שמי שמעביר על מידותיו, הוא השליח הנכון והמתאים להתפלל לפני ה' לבקש רחמים בעבור כלל ישראל, ומובטח הוא שיתקבלו תפלותיו, כי בזכות מה שהוא מעביר על מדותיו, השי"ת יעביר על מידותיו ויתמלא רחמים על בני ישראל.

תתקז. ר"ה יז, א.

תתקח. תענית כה, א. ועיי' ילקוט ראובני פרשת וישב ד"ה אמר רבי אליעזר.

תתקט. פרי צדיק פרשת כי תצא אות טו.

☞ גודל זכות המעביר על מדותיו ☜

בזוהר הקדוש מובא מעשה המעיד גודל מעלת המעביר על מדותיו, וזה לשונו בתרגום, רבי אבא היה יושב בפתח שער העיר לוד, ראה אדם אחד שהיה בא ויושב על בליטה שהיתה בולטת מצד ההר, והיה עייף מן הדרך, וישב וישן שם. בתוך כך ראה נחש אחד שהיה בא אצלו, ויצא שרץ שנקרא קוסטפא דגורדנא והרג את הנחש. כשהקיץ האדם ראה את הנחש כנגדו שהיה מת, קם האדם ונפלה הבליטה שהיה יושב עליה אל העמק שתחתיה כי נקרעה מן ההר, והאדם ניצל פעם שנית, כי אם היה מאחר רגע מלקום, היה נופל יחד עם הבליטה אל העמק והיה נהרג.

סיפור

בא אליו רבי אבא, ואמר לו: אמור לי מה מעשיך, כי הקב"ה הקרה אליך שני נסים אלו, שהצילך מן הנחש ומן הבליטה שנפלה, ולא היה זה בחינם. אמר לו אותו אדם: כל ימי, לא עשה לי אדם רע, שלא נתרציתי עמו ומחלתי לו. וגם עם לא יכולתי להתרצות עמו, לא עליתי על יצועי בטרם שמחלתי לו ולכל אלו שציערו לי, לא נטרתי לו שנאה כל היום על אותו רע שעשה לי, ולא די לי בזה, אלא שמאותו יום והלאה השתדלתי לעשות עמו טובה.

בכה רבי אבא ואמר: גדולים מעשיו של זה יותר מיוסף, כי ביוסף עושי הרע היו אחיו, ודאי שהיה לו לרחם עליהם מחמת האחוה, אבל מה שעשה זה, שעשה כן עם כל בני אדם, הוא גדול מיוסף, וראוי הוא שהקב"ה יעשה לו נס על גבי נס.

☞ לענוים יתן חן ☜

הגר"א זצ"ל פירש^[תתק] את הפסוק "ולענוים יתן חן" לענוים השומעים את חרפתם ואינם משיבים, ומכניעים עצמם לכל אחד, יתן להם הקב"ה חן בעיני הבריות.

הרוצה פרק טז בתשובה שמא

וכתב השבט מוסר, יהא אדם זהיר להיות מן הנעלבים ואינם עולבים, למד מדוד המלך ע"ה, ששמעי בן גרה קלל אותו בקללה נמרצת, ורצה אבישי לפגוע בו ולהרוג אותו. אמר לו דוד [תתקיא] הנח לו "ויקלל כי אמר לו ה', אולי ירא ה' בעוני". ואף ששמעי סקל אותו באבנים ובעפר, אפ"ה לא הניח דוד לעשות לו דבר. ואמרו במדרש שבגלל מעשה זה נמנו בבית דין של מעלה שיהיה דוד אחד מארבעה רגלי המרכבה, עכ"ד. ובספר אוצרות התורה [תתקיב] הוסיף דהנה מצינו בגמ' [תתקיג], שרבי ירמיה היה שואל שאלות רבות בבית המדרש, ומטריח את החכמים בבעיות שונות, עד שהוציאוהו מחוץ לכותלי בית המדרש. וכתב רבי חיים ויטאל בשער הגלגולים, שכוונת רבי ירמיה בשאלות אלו היתה עפ"י הסוד, וכוונתו היתה לטובה להגדיל תורה ולהאדירה. אמנם מאחר שביישוהו והעליבוהו כשהוציאוהו מבית המדרש, זכה לשכר עצום בעולם העליון, שכל השאלות הנשאלות במתיבתא דרקיעא נשאלות על ידו.

מסופר על מרן ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצ"ל, שישב פעם באסיפה עם רבנים לדון בבעיות השעה, לפתע קם אחד האברכים שקצרה רוחו והעליב את רבי יהודה צדקה בפומבי. אחד מתלמידיו של רבי יהודה שנוכח אף הוא באותו מעמד נתמלא חימה וזעם, אך התאפק, ואמר בלבו: כבוד שמים הוא להבליג, אך לא אתן לאיש הזה לעלות הלילה על משכבו בלב רגוע ושקט. לאחר האסיפה ישב התלמיד בביתו, וערך מכתב מחאה חריף נגד אותו אדם שהחציף ופגע בכבוד התורה. והנה באותו ערב לפתע הופיע רבי יהודה בפתח דירתו של אותו תלמיד. ואחרי מילים אחדות של נימוסין, שאל אותו רבי יהודה: מה דעתו על האיש העולב, נענה התלמיד והשיב: לא אשקוט ולא אנוח עד שיבקש סליחה ויתנצל ברבים. השיב לו רבי יהודה: חז"ל אומרים [תתקיז] "הנעלבים ואינם עולבים שומעין חרפתן ואינם משיבין". מדוע אמרו זאת בלשון רבים, אלא ישנם פעמים שיחד עם הנעלב נעלבו ונפגעו עוד מספר אנשים,

סיפור

תתקיא. שמואל ב, טז, יב.

תתקיב. פרשת בהעלותך עמ' קיב.

תתקיג. ב"ב כג, ב.

תתקיז. שבת פת, ב.

שמב הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

קרוביו ותלמידיו וכדומה, ובכך גם עליהם חל החיוב להיות "ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים".

בעל ישועות

אחד מהסיפורים הנפלאים שמהם אנו למדים עד כמה גדולה זכותו של המעביר על מדותיו ושותק במקום מריבה, סיפר הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א^[תתקטז], אברך תלמיד חכם שהיה נשוי שנים רבות, ועדיין לא זכה לזרע של קיימא, אחר שעשה כל מה שעליו לעשות מבחינה רפואית והישועה בוששה לבוא. הרבה בתפלות ותחנונים, פקד קברי צדיקים, והתדפק על דלתותיהם של גדולי הדור, גם ניסה סגולות שונות, אך שערי תפלה ננעלו והוא לא נושע מצרתו.

סיפור

אותו תלמיד חכם ביקר פעמים רבות במעונו של מרן רבי חיים קנייבסקי שליט"א, בפעם אחת הרבה לבכות ולהתחנן אליו שיתן לו עצה הגונה. אמר לו רבי חיים שאין בכוחו לעזור לו, אבל עצה יש, כתוב בחז"ל^[תתקטז] "הנעלבים ואינם עולבים עליהם נאמר^[תתקיז] ואהביו כצאת השמש בגברתו". כוחם של אנשים אלו הוא למעלה מן הטבע, והציע לו למצוא אדם מן 'הנעלבים ואינם עולבים' ולבקש ממנו ברכה וה' יעזור.

זמן מה אחר זה, נזדמן אותו תלמיד חכם חשוך בנים, לשמחת חתונה. והנה באמצע סעודת החתונה, נכנס אדם אחד והתחיל לקלל את אחד מהסועדים בכל דברי גידוף, וביזה אותו לפני כל האורחים שהיו באולם החתונה. אולם דוקא אותו האיש שאליו הופנו הצעקות הצליח לשלוט ברגשותיו, והמשיך לנהוג כאילו הדברים לא קשורים אליו כלל וכלל... תגובתו המאופקת לכדה את תשומת לבו של אותו תלמיד חכם שהבין שכעת התגלגלה לידו הזדמנות פז לפגוש באדם שהוא מהנעלבין ואינם

תתקטז. עלינו לשבח במדבר עמ' רס. מתוק האור לר"ה, עמ' רנג. אהל משה בראשית, עמ' רצג.

תתקיז. שבת פח, א.

תתקיז. שופטים ה, לא.

הרוצה פרק טז בתשובה שמג

עולבין, הוא התרגש מאוד לנוכח המראה, ונעמד על רגליו והביט באדם שפגעו בו, כדי 'להשגיח' שאכן לא יענה לדברי הבזיונות שהוטחו בו. הדקות חלפו, והמעליב המשיך להמטיר אש וגפרית והנעלב שותק, אולם היה ניכר שהדבר עולה לו במאמץ רב. ולפתע הוא זו ממקומו כמי שמתכוון להשיב מלחמה שערה. היה נראה שאינו יכל לסבול יותר את הבזיונות הללו.

באותו רגע קפץ אליו אותו תלמיד חכם, וזעק לאוזנו "עשה לי טובה! ואל תשיב לו אפילו מילה אחת". האיש הביט בו בפליאה, כרוצה לשאול, מה הוא קשור לכל זה... אך הוא התמלא דמעות ואמר לו "אסביר לך הכל אחר כך, אבל תעשה עמי חסד, אל תענה דבר על למה שהוא פוגע בך".

כעבור זמן מה, התייאש המעליב ויצא מן האולם, אז פנה התלמיד חכם וסיפר לו שהוא כבר נשוי שנים רבות ועדיין לא זכה לזרע בר קיימא, וכך אמר לו רבי חיים קנייבסקי. הנעלב היה נבוך, ולא ידע את נפשו מרוב פליאה, אבל בירך את התלמיד חכם מעומק הלב שיזכה לזרע של קיימא. ואכן לשמחת לב כולם לאחר שנה נולד לאיש בן זכר...

☞ הקושי להעביר על המדות, הוא נותן הכח לסגולה ☜

סגולה זו, היא סגולה שאין צורך לחפש אחריה במרחקים, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, אלא היא קרובה לכל אחד ואחד, אך אין היא קלה לקיום כלל וכלל, קשה מאוד לשתוק בשעה שמקבלים בושות ובזיונות, אולם רק מחמת שהקושי כה גדול, יש לסגולה זו כח רב.

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל הסביר את הדבר, בהקדם מעשה שהיה בעשיר גדול שהיה לו כלב ששירת אותו שנים רבות בנאמנות, פעם יצא העשיר לדרך ארוכה לצורכי מסחר, וכמובן לקח עמו את הכלב, כדרכו של כלב, היה הכלב עולה מהעגלה ויורד ממנה תוך כדי נסיעה, הוא היה רץ קדימה ואחורה, נעלם ושב וחוזר חלילה.

לפתע, עמד הכלב תחת גלגלי העגלה ולא הניח לעגלה לנסוע, העשיר שמיהר מאוד, ניסה לגרש אותו עם מקלו, אך הכלב לא זו ממקומו. דחף

סיפור

העשיר את הכלב בכח עם המקל הגדול, אבל הכלב קפץ מיד שכב תחת גלגלי העגלה ועצר את נסיעתה. ניסה העשיר בכח וכה, עד שהיכה את הכלב בחוזקה, והכרכרה המשיכה בדרכה במהירות. כעבור זמן מה הבחין העשיר שהכלב איננו... בלית ברירה פקד על העגלון להשיב את העגלה אחורנית, ככאשר הגיע למקום שבו עמדה העגלה קודם לכן, מצא את כלבו שוכב גוסס על גבי שק של כסף שנפל לו מעגלתו... הכלב שהבחין בשק שנפל, ניסה בכל כוחו למנוע את נסיעת אדונו, וגם כאשר קיבל מכת מות מן האדון, חזר לשמור על השק, ועליו מת לבסוף...

"מה אתם חושבים?" סיכם רבי אליהו לופיאן את דבריו, ושאל את שומעי לקחו, "האם יזכה אותו כלב לגן עדן על נאמנותו המעוררת התפעלות לאדונו?".

"ודאי שלא יזכה לגן עדן, משום שזה טבעו של כלב, שכולו לב, ולכן גם אם יקבל מכות מות מאדונו הוא ימשיך לשמור בכל כוחותיו על כספו של האדון! זוהי הסיבה שהוא נקרא "כלב", ומשום כך לא יקבל שכר". לעומתם בני אדם שמתמודדים עם קושי, יש להם רגשות ותאוות של נקמה, ובכל זאת מתגברים ומצליחים להכניע את יצרם, הם יזכו לקבל שכר, כי הקושי שמתלווה לקיום המצוות ולהתגברות על המידות, הוא סיבת השכר הגדול.

❧ האשה שהצילה את הרבים ❧

בספר אוהל משה^[תתקיח], מובא מה שסיפר ראש ישיבת מיר הגה"צ רבי חיים שמואלביץ זצ"ל בפני תלמידיו, בעת מלחמת תש"ח כשהפגזים נפלו על ירושלים בלי הרף, והיו כל תושבי עיר הקודש בסכנה של ממש צפופים במקלטים. וכי סבורים אתם שבזכותכם ארע הנס? לא ולא! בואו ואספר לכם בזכות מי היתה ההצלה הגדולה הזו. היה זה בזכות אשה אחת משכונתה של הישיבה, אשר בהעדר מקלט בביתה הצטרפה אל מקלט הישיבה. אותה אשה היתה אשה עגונה אשר בעלה עזב אותה לנפשה בעודה

סיפור

הרוצה פרק טז בתשובה שמה

צעירה כשהיא מטופלת בחמשה בנים קטנים שהגדול שביניהם היה רק בן שבע שנים. לא קשה לתאר מר גורלה של אותה אשה מסכנה כאשר בעלה נטשה במצב שכזה ללא שום תמיכה ומשענת, ועקבותיו לא נודעו.

המשיך רבי חיים וסיפר: הזדמן לי לשהות במרחק מטרים אחדים ממנה, גם אני ומשפחתי ועוד כמה משפחות ירושלמיות מצאו את עצמם בתוך אחד מהמקלטים הצפופים האלו. לילה אחד הית הפגזה חזקה מאד על שכונת בית ישראל מקום בנין ישיבת מיר הקדושה, עד שכל הבנין התחיל לרעוד מעוצמת הפצצות. והאנשים השוהים במקלטים חששו שכבר בא הסוף.

ואז שמעתי אמר הגר"ח את האשה הזאת פותחת בדברים לפני הקב"ה. הטיתי אזני לשמוע, ומה קלטו אזני? דברים מבהילים על הרעיון. "רבוננו של עולם, בטוחני כי ביום הדין והמשפט יש בידי זכות תביעה גדולה על בעלי, הלא השאיר אותי עגונה עם ילדים רכים, והנני נאלצת להשכיר את עצמי לעבודות של נקיון בתים בכדי להשיג את המינימום שאני צריכה עבור פרנסת ביתי. ואם אטען כך לפניך ית' בטוחני שאצא זכאית בדין ובעלי יצא חייב". "אבל", המשיכה האשה בדבריה: "רבש"ע, הבה נעשה עיסקא אני מוכנה מצידו למחול מלבי על כל הטינה שיש לי על בעלי, למרות כל הכאב והצער הבלתי נסבלים, ואתה תמחול לנו על כל העבירות שלנו, ונצא כולנו מכאן בריאים ושלמים לחיים ולשלום". דעו לכם סיים ר' חיים את דבריו, המילים שלה, התפלה שבקעה מקירות לבה היא שהצילה את הישיבה, ועכשיו ודאי תהיה לנו ישועה, כי א"א להקב"ה לסתום את עיניו מוויתורה של אשה זו" כי המעביר על מדותיו מעבירים לו על כל פשעיו.

סגולה חמישית

☞ ההתבודדות ☞

כתב בספר חרדים: לעתות רצון יפרוש אדם את עצמו במקום מיוחד שלא יראוהו בני אדם, וישא עיניו למרום אל מלך יחיד עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, כמטרה לחץ כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ועל דרך זה כאשר הוא יבא לשום פניו אל אלקיו, כן הוא יתברך ישים אליו ויחדיו ידובקו. כך שמעתי מפי מורי ורבי החסיד הקדוש כבוד ר' יוסף סאגיס זלה"ה,

שמו הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

וכך הוא היה עושה. וכן מצאתי לרבינו יצחק דמן עכו זללה"ה שכתב שכמה חסידים היו עושים כן בימיו. ודוק ותשכח כן בדברי רמב"ם ורמב"ן וחובת הלבבות והרב רבינו יונה ז"ל, עכ"ל. והשל"ה הקדוש [תתקיט] הביא את דברי בעל החרדים הנ"ל, והוסיף שלמעלת ההתבודדות אין שיעור, וסימנך 'אני והו הושיעה נא', פירוש כשאני בהתבודדות עם והו, שהוא השכינה, אזי לה' הישועה.

וכתב רבינו יונה ז"ל [תתקכ], שבעשרת ימי תשובה, ראוי לכל ירא אלקים, למעט בעסקיו, להיות רעיוניו נחתים ולקבוע ביום ובלילה עתים "להתבודד בחדריו" ולחפש דרכיו ולחקור. ובראשית חכמה [תתקכא] כתב, מהדברים הגורמים דבקות ה' בהתבודד האדם מקצת היום. ועל זה נאמר [תתקכב] 'קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת'. ואיזה דבר נקרא קריאת אמת זה המפנה לבו מכל ענין שבעולם ומתקרב אל השם לבד, ושכלו הולך ומתחזק להדבק באור העליון, וישים מחשבתו בחשקו תמיד, וזה הענין ישיג האדם כשהוא מתבודד בחדרו, ומפני זה ירבה כל חסיד להתבודד, עכ"ד.

וכתב בספר ישמח משה [תתקכג], מצאנו בספרים הקדושים, מגדילים מעלת ההתבודדות, ובפרט בעת שיחבודד בינו לבין קונו, וישים אל לבו היטב היטב גדולת מלך מלכי המלכים ושפלות עצמו, ואיך שהטיב לו השי"ת ומטיב לו בכל עת, וגודל מרי בזמן הטבה ובהטובה עצמו ולפניו ית"ש, ויקרע לבבו בשנים עשר קרעים וישבור רוחו בקרבו וידכה ישוח, ויתחרט בחרטה גדולה עד מאד, ויזעק מרה על פשעיו אשר עבר וחטאיו אשר גבר, ויתודה בכל לב, ויבקש מחילה וסליחה ויעזוב עזיבה גמורה באמת, ויעיד על עצמו מי שאמר והיה העולם ב"ה וב"ש שלא ישוב עוד לתעתועים.

תלמידי מרן החפץ חיים זצ"ל, העידו על הנהגתו בקודש, שהיה מתבודד כל יום לשעות ידועות לשם התבוננות וחשבון הנפש, בזמנים ידועים היה קם באמצע הלילה ומסתגר לבדו בחושך בעלייתו, ויש אשר היו בוקעים

סיפור

תתקיט. מסכת יומא אות ריט.

תתקכ. שערי תשובה שער ב אות יד.

תתקכא. שער האהבה פרק י.

תתקכב. תהלים קמה, ית.

תתקכג. פרשת כי תבוא.

הרוצה פרק טז בתשובה שמז

משם קולות בכיותיו וטענותיו, שהיו מזעזעים את השומעים, והיו שומעים מאחורי הדלת של חדר התבודדותו, איך היה משוחה עם ה' בשפת אם פשוטה, כדבר איש אל רעהו, ומנהל אתו שיחות ארוכות על פי שיטתו שעל האדם לגלות לפני ה' את כל לבו, במילים פשוטות וברורות, בלי כל ערמה והתחכמות, כמו בן השופך לבו לפני אביו, בגישה כזו הדברים הם טבעיים אמיתיים יותר, והשפעתם מרובה, בדרך זו ראה רבי ישראל מאיר את האמצעי הטוב ביותר לתיקון עצמו.

תושבי ראדין מספרים, כי בהיותו ילד צעיר, עם ראשית התיישבותו במקום, היו מרגישים בו שהיה מתחמק לעתים קרובות מעיני הבריות, כשהחלו לעקוב אחריו, גילו שהוא יוצא לשדות מחוץ לעיר, ומדבר אל עצמו בעניני יראה ומוסר ותוכחה עצמית.

סגולה ששית

❧ לשמוע בחשק דברי חכם שדורש יראת שמים ❧

כתב בספר חרדים: ישמע בחשק דברי חכם כשדורש יראת שמים ודברי אגדה, שמושכין לבו של אדם כמים, שאמרו רז"ל שבזה ימחול עונותיו, וחיביבין אנחנו לשמוע קול מוכיח. וזהו הביאור במה שאמרו חז"ל, "בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים שובכים", ובת קול יוצאת מהר חורב ואומרת "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה" וכיצד ישמעו הבריות כרוז זה? ע"י ששומע את החכם המוכיח, "ואזי לפעמים מתעורר באדם רוח טהרה מקול הקורא לאוזן נשמתו".

ומדבריו יש לנו ללמוד, עד כמה חשוב לשמוע דרשות רבנים ושיחות מוסר והתעוררות להתעלות בתורה ויראת שמים, כי חוץ מהתועלת מהשיחה עצמה, מי שמקשיב בחשק לדברי הרב הרי זה מכפר עונותיו. א"כ כמה כדאי להשתתף במקומות אלו. וזה מלבד המעלות האחרות שישנם בשיעורי תורה, כמו מצות תלמוד תורה השקולה ככל המצוות, התעוררות ליראת שמים ולקיום מצוות, ועוד נוסף להנ"ל סגולה לכפרת עונות. א"כ האם אין זה כדאי להיות מהקבועים במקומות הללו? ואף מי שלא זכה שבשכונתו קיימת דרשה כזו, כדאי וכדאי אף ללכת למרחקים כדי להשתתף בשיעורים יקרים אלו.

סיפור נפלא בענין זה מסופר על הגה"צ רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ראש ישיבת עץ חיים בירושלים ובעל מחבר הספר אבן האזל על הרמב"ם^[תתקכז]. בכל ערב הגיד הצדיק הירושלמי רבי אריה לוי זצ"ל, שיעור בבית הכנסת "אהל רחל" אשר בשכונת "כנסת" בירושלים, ובשבתות בין מנחה למעריב דרש בפרשת השבוע.

אשה אחת שהיא עצמה היתה עדינה ובעלת נימוסים נאים, אך בעלה אדם פשוט ללא חינוך וללא תרבות, באה פעם לרבי אריה וביקשה ממנו שישוחח עם בעלה שינהג עמה בכבוד הראוי, ולא בחרפות וגידופים או במכות כמנהגו לעתים. רבי אריה לא רצה לשוחח על כך עם הבעל באופן ישיר, הואיל וחשש שמא הלה יכה לאחר מכן את אשתו, כ'עונש' על שהתלוננה על התנהגותו כלפיה, וכאזהרה לעתיד שלא תעיז לחזור ולהתלונן עליו. לכן החליט רבי אריה שהיות שהאיש ההוא השתתף בשיעור שלו בשבת, יקשר לפרשת השבוע את דברי הרמב"ם^[תתקכח] "וכן ציוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו", ורבי אריה האריך בנושא זה תוך הזכרת מאמרי חז"ל שמדברים על כך, והסבירם כי ה' הטובה עליו.

רבי איסר זלמן שהיה אף הוא בבית הכנסת באותה שעה, ישב מן הצד והקשיב גם הוא לדבריו של רבי אריה לוי שהיה תלמידו בעבר. לאחר תפלת מעריב ניגש אליו הגרא"ז ואמר לו: "יישר כוחך רבי אריה! דבריך ממש פקחו את עיני, הנני שקוע כל הזמן בלימוד, ובחובתו של הבעל בכבוד אשתו ובמצוה לגרום לה נחת רוח לא התעמקתי כל כך". נדהם רבי אריה מדבריו של מורו ורבו, שכן הרי הוא עצמו רבי אריה נהג להיכנס לפחות פעם בשבוע לביתו, וראה את יחס הכבוד ההדדי שבין רבו ובין הרבנית, כפי פסק ההלכה של הרמב"ם, והשתדל תמיד לגרום לה נחת רוח. והנה דוקא הוא מסתכל על עצמו בעין הביקורת בנושא זה, ואילו זה שאליו כוונו הדברים כלל לא מרגיש שעליו לתקן את דרכו, ואפשר שאזניו כלל לא קלטו את משמעות הדברים.

תתקכז. בדרך עץ החיים ח"א, עמ' רס.

תתקכח. הלכות אישות פרק טו הלכה יט.

סגולות רבינו החיד"א זצ"ל

רבינו החיד"א זצ"ל^[תתקכז], מביא את דברי החרדים הללו, ומוסיף עוד כמה סגולות שמוכחים בדברי חז"ל שהם מסוגלים לכפרת עונות.

סגולה שביעית כל הבוכה ומתאבל על אדם כשר, מוחלין לו על כל עוונותיו. ועיין ברש"י במסכת תענית^[תתקכז], הצדיק אבד ואין איש שם על לב - מפני מה הוא מת? מפני הרעה נאסף הצדיק, מפני שלא יצטער הוא ברעה, ואחר שהיא גזרה מלפניו, כי מפני הרעה נאסף הצדיק. ועוד פירש רש"י באופן אחר, מפני רעות של אלו הוא נאסף, שאין הקדוש ברוך הוא רוצה שהצדיק יבקש עליהם רחמים. ופירש אאמו"ר הגה"צ רבי שלמה שורבה הכהן שליט"א רב וראש ישיבה ק"ק שערי רחמים בניו יארק. שצדיק מסתלק מן העולם, "הוא נסע למנוחות ואותנו עזב לאנחות", הרי הוא לא מת בגלל מעשיו אלא באשמת העם וחטאי הדור^[תתקכח], ומיתת הצדיק הוא כפרה על הדור, שעל ידי שהוא מת אז ה' חוסך צרות ויסורים מישראל, ואם אנו בוכים על מיתת הצדיק ומתעוררים בתשובה, להתחזק וללכת בדרכיו הטובים והישרים של הצדיק שנסתלק, אז מיתת הצדיק לא היתה לשוא, אבל אם חס ושלום הצדיק אבד ואין איש שם על לב לחזור בתשובה, אז זה חס ושלום כמו שהוא הסתלק ללא סיבה, וזה חמור מאוד בשמים.

ורבינו בעל יערות דבש זצ"ל כתב משל לביאור הענין^[תתקכט], מעשה במלך ששלח אחד משריו החשובים למדינות רחוקות לראות אם ינהגו בו כבוד, היותו משלח אחד מהעומדים לפניו, וכאשר היה השר ההוא ימים רבים שם, ולית מאן דמשגח ביה לחלוק בו כבוד הראוי, לא יכל המלך לסבול עוד בזיון השר ההוא החביב בעיניו, וצוה אל השר ההוא לשוב, עכ"ד. ולכן אם הצדיק מסתלק מן העולם ואנו בוכים על פטירתו, אנו מרגישים את הצער ואת האבידה הגדולה, כי כשהוא היה בעולם אז מעשיו

תתקכז. ציפורן שמיר סימן י.

תתקכז. תענית יא, א ד"ה הצדיק.

תתקכח. ע"י היטב תענית ה, ב דרשת חז"ל על הפסוק חצבתי בנביאים הרגתיו באמרי פי ולא נאמר במעשיהם.

תתקכט. יערות דבש דרוש יב.

ותפילותיו היו מגינים על כל הדור, וכעת שהוא נפטר באשמת עוונות הדור, איבדנו את הזכות שנוכל להתקיים. ולכן חייבים אנו להתחזק ולהשתדל ללכת בדרכיו הטובים, כדי למלאות לפחות במקצת את החסרון שלו בעולם הזה. אבל אם הצדיק אבד ואין איש שם על לב, אז זה חס ושלום כמו שהוא הסתלק ללא סיבה.

הגה"ק רבי אלעזר לעזר זצ"ל בעל שמן רוקח מביא בדרשותיו מביא משל נורא על הענין הזה [תתקל]. מעשה במלך שגזר שלא ישתמשו בני המדינה בשום כלי זיין ושום נשק, והעובר על זה יתן קנס עשרה זהובים. והיה איש אחד שנפשו חשקה לירות בחץ, ויצא מחוץ לעיר אל היער כדי שלא יודע לאיש, והזדמן שבן המלך טייל ביער במרחק גדול ממנו, והנה הוא יורה חץ, ופגע בבן המלך ומת, ומיד חיפשו השוטרים בכל היער ומצאו את אותו אדם עם חץ וקשת בידיו, ותפסו אותו והכניסו אותו לבית האסורים אל המקום שבו אסורים חייבי מיתה, והאיש ההוא לא ידע שהמית את בן המלך, וצעק מה פשעי ומה חטאתי, הלא אם עברתי על מצות המלך שאסור להשתמש בכלי זיין, על זה עונשי הוא לשלם קנס עשרה זהובים, ולמה אני נידון למיתה? השיבו ואמרו לו: שוטה שבעולם! הלא אתה גרמת מיתה לבן המלך על ידי החץ שלך, וגדול עוונך מנשוא.

והנמשל מובן, מפני שאדם שחוטא וגורם מיתה לצדיקים, הרי עוונו חמור וגדול מנשוא, מפני שלא רק שחטא ועשה דבר נגד רצונו של מלך מלכי המלכים, עוד יותר מזה הוא גרם מיתה לצדיק שהוא בן המלך.

*

סגולה שמינית כל המתפלל בערב שבת ואומר "ויכולו", שני מלאכי השרת אומרים לו: 'וסר עונך וחטאתך תכופר'.

וכתב בעל הכף החיים זצ"ל [תתקלא], שלכן יש להרהר בתשובה קודם שאומר ויכולו, והכפרה בא על ידי התשובה כידוע [תתקלב]. ובספר לקוטי

תתקל. דרשות שמן רוקח ח"א סמא דחיי דרוש טו עמ' קלה.

תתקלא. סימן רסח ס"ק א.

תתקלב. וכ"כ בפרמ"ג או"ח ס"י רסח, משבצות זהב ס"ק ה.

הרוצה פרק טז בתשובה שנה

צבי^[תתקלג], פירש בזה את הפסוק^[תתקלד] 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך', שלפני שאני בא להעיד עדות על בריאת העולם, חשבתי דרכי, כלומר עשיתי חשבון נפש והרהרתי בתשובה. וכתב רבינו בעל בן איש חי זצ"ל^[תתקלה], שלכן מניחים המלאכים את ידיהם על ראשו, לרמוז שעל ידי התשובה שהיא במוח בלבד, סר עונך וכדאי אתה להעיד על מעשה בראשית ולקדש על היין.

*

סגולה תשיעית יסורים ממרקין עונותיו של אדם. ואם קבלם מאהבה, יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצליח. ואפשר שהיסורים דין והוא מקבלם באהבה וחסד, ומתמתקין הדינין, והיה שכרו בני חיי ומזוני דבמזלא תליין.

*

סגולה עשירית כל העוסק בסדר קרבנות, כאילו הקריבם, ומוחלין לו על כל עונותיו, ומליצי יושר מלמדין עליו זכות בשמים.

מקור סגולה זו הוא בדברי הגמרא^[תתקלו], 'שדרשו על הפסוקים 'זאת תורת העולה' – 'זאת תורת החטאת'. כל העוסק בפרשת הקרבנות כאילו הקריב קרבנות. וכתב השבט מוסר^[תתקלז], שמי שאינו יכול להתענות וגמר בלבו לעשות תשובה, יעסוק בקרבנות, ונחשב לו כאילו הקריב קרבן.

יש אנשים שלא מבינים את גודל הענין של אמירת סדר הקרבנות. בזמן שבית המקדש היה קיים, מי שהיה רוצה לכפר על עונותיו, היה צריך לקנות בהמה בדמים מרובים, ולעלות לירושלים ולהביא עמו את הבהמה, ולהפסיד ימי עבודה וכו'... ובזמנינו אפשר באמירת כמה פסוקים בכוונה ובהכנעה להשיג את אותה

תתקלג. ליקוטי צבי פרשת בחוקתי, עמ' קו.

תתקלד. תהלים קיט, נט.

תתקלה. בן יהודע שבת קיט, ב.

תתקלו. מנחות קי, א.

תתקלז. שבט מוסר פרק כז.

שנב הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

מטרה ממש. כפי שאמרו חז"ל^[תתקלח] אמר אברהם אבינו לפני הקב"ה, רבונו של עולם, שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך, ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה. אמר לו: לאו. אמר לפניו, רבונו של עולם במה אדע? אמר לו: קחה לי עגלה משולשת וגו', אמר לפניו, רבונו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהן, כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עונותיהם.

קדושת הקרבנות בזמן שבית המקדש קיים היתה עצומה, ומעלתם היתה יתירה מכל מצוות התורה^[תתקלט]. הרמב"ן^[תתקמ] מבאר שהמקריב בהמה לקרבן צריך לחשוב ולהרגיש שכל הנעשה בבהמה זו נעשה בו עצמו, שכאילו הוא עכשיו נשחט, ואת חלבו ודמו מקריבים על גבי המזבח לפני ה', וע"י מחשבה זו מתכפר לו חטאו.

הנה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל מסביר^[תתקמא], שהקרבנות היו גם ביטוי של אהבה בין האדם לבורא העולם, כמו מי שנותן פרחים לאוהבו, לא מפני שהשני זקוק לפרחים, אלא כביטוי של אהבה. כך הקרבן מראה על רצון האדם בקירבת ה', עד כדי הקרבת חלבו ודמו של המקריב על גבי מזבח אהבת ה'.

ובזה יובן מה שאמרו שתפלה היא במקום קרבן דכתיב "ונשלמה פרים שפתינו"^[תתקמב], ובמובן הפשוט כשם שהקרבן הוא ביטוי להתבטלותו של האדם לפני בורא העולם, עד כדי שפיכת דמו למען ה' יתברך, כך התפלה היא רגש של התבטלות גמורה לפני הבורא. והאדם מכיר שכל מה שיש בעולם, הכל ממנו יתברך, והכל שלו, ורק בידו לתת. לכן בכדי שתהיה התפלה שלימה, צריך שהאדם יכלול בה ביטוי למסירות נפש, והתבטלות מעשית לפני הקב"ה.

תתקלח. מגילה לא, ב.

תתקלט. נפש החיים שער ב, פרק ט בהג"ה.

תתקמ. רמב"ן עה"ת ויקרא א, ט.

תתקמא. תפארת שמשון ויקרא עמ' ד.

תתקמב. הושע יד, ג.

לפעמים רואים אדם שהגיע מאוחר לבית הכנסת, והוא לא מספיק לומר סדר הקרבנות, וסיבת האיחור היא, או מפני שהיה לו קשה לקום בבוקר מהמיטה, או מפני איזה עסק או שיחה שהיו לו לפני התפלה, וכתוצאה מאיחורו, כל מהלך התפלה הוא ממהר בחופזה ובדילוגים, מתחילת התפלה עד תפלת העמידה, כדי להספיק להתפלל עם הציבור, ובסוף התפלה ג"כ חושף ומדלג בכדי לצאת לעסקים דחופים, וסוף דבר היום קצר לו והתפלה מרובה לו, ומנסה לדחוס הרבה בזמן מועט, וכל יופיה של התפלה מתקלקל.

הנמרא [תתקמג] מתארת את עבודת התפלה, 'כרום זולות לבני אדם', דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלים בהם. חז"ל מדגישים שתפלה זה לא דבר של מה בכך, איך יתכן ואדם לא מכוון בתפלתו, אם הוא יהיה מאויים אם יעמדו עם פטיש על ראשו, הוא יוכל לחלום? תפלה היא דבר רציני ביותר, וכמו שבעל נפש החיים מדבר על רוממות התפלה, על הנוראות והנפלאות, אי אפשר לחלום באמצע תפלה, זה לא דיבור עם חברים, זה מהדברים העומדים ברומו של עולם. וצריך האדם שיקבע בדעתו שבזמן המוקדש לתפלה וההכנה לקראתה, כל עסקיו יהיו בטלים, אפילו הדקות היקרות של שינת הבוקר, או שאר הענינים שנראים לו חשובים מאוד, הכל בטל ומבוטל וזמנו מוקדש לשמים.

ענין זה בעיקרו נוגע לכבוד שמים, הרי הכבוד הפשוט ביותר שאפשר לתת למישהו, הוא להקדיש לו מעט זמן, וכי יש עלבון גדול יותר מלומר לאדם 'אין לי זמן בשבילך'. הרי בזמן התפלה מדברים אנו אל השי"ת ולמעשה אין לנו זמן, אלא אנו ממהרים לגמור את התפלה במהירות, וחוטפים כמה מילים כמו 'אני צריך חיים, פרנסה, רפואה', ועוד ועוד, שלום שלום... חולצים את התפילין ובורחים. היכן הדרך ארץ? ומאחר ולפעמים באמת לחוצים בזמן יש להקדים ולבוא יותר מוקדם, אם למשל זמן התפלה בשעה שבע בבוקר, להגיע לפחות עשר דקות לפני כן, וזה כבר עושה שינוי גדול בכל התפלה, כידוע לכל אחד, ואין לך דבר חשוב כמו עסק התפלה, ומי שיעבוד את בוראו כך ודאי שכל תפלותיו בשמים תתקבלנה כקרבנות ונסכים.

*

שנד הרוצה עצות וסגולות לתשובה בתשובה

סגולה האחת עשרה כל העוסק בתורה לשמה, עונותיו מתכפרין. ורבו מעלותיו כמו שאמרו באבות פרק קנין התורה. וראה מה שכתבנו באריכות בפרק יא 'חיזוק בלימוד התורה'.

*

סגולה השתים עשרה כל המתעטף בציצית ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל, מוחלין לו על כל עונותיו.

*

סגולה השלוש עשרה כל המצטער ובוכה ביום הכפורים כשקורין בפרשת אחרי מות על מיתת הצדיקים נדב ואביהוא, הקב"ה מכריז עליו וסר עונך.

*

סגולה הארבע עשרה כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, בידוע שנמחלו עונותיו.

ויש עוד סגולה המובאת בסידור "עבודת ה'" לפני שיר השירים, שכל האומר שיר השירים בכל ערב שבת בנעימה וזמרה, מובטח לו שיתכפרו לו כל העבירות שעשה בכל השבוע.

הרוצה בתשובה
- חלק שני -
הלכות תשובה
בקצרה

**- חלק ב -
הלכות תשובה
בקצרה**

(א) מי צריך לחזור בתשובה?

כל אחד מישראל שעבר עבירה, בין שעבר על לא תעשה ובין שביטל עשה, בין במזיד ובין בשוגג צריך לשוב בתשובה^[א].

(ב) האם מי שעבר עבירה באונס צריך לחזור בתשובה?

אינו חייב לחזור בתשובה^[ב], אבל כדאי ורצוי לחזור בתשובה כדי שיזכה לדביקות בה'. וכל שכן אם היה תחילתו בפשיעה וסופו באונס^[ג].

(ג) יהודי השומר שבת וכשרות ומקיים מצות מעשיות, האם גם הוא צריך לחזור בתשובה?

מצות התשובה איננה רק על עבירות מפורסמות, אלא בעיקר צריך אדם לשוב על עבירות שהוא רגיל בהם ועושה אותם בלי תשומת לב שהוא חוטא. ובעצם יש הרבה מאוד דברים שאדם עושה והם עבירות חמורות, ועל כן צריך כל אדם לפשפש במעשיו ולבדוק אותם אם אין בהם חטא ועון.

א. רמב"ם פ"א מהל' תשובה ה"א. אמנם הרמב"ן עה"ת (ויקרא א, ד), כתב שמי שביטל מצות עשה בשוגג וכן ל"ת שאין על שגגתו קרבן, אי"צ תשובה.
ב. פירוש המשניות לרמב"ם סוף יומא, רמ"א יו"ד סי' קפה, סעי' ד.
ג. ספר התשובה פ"א ה"א.

ד) דוגמאות לעבירות שאנשים רגילים לעבור עליהם

לא קרא קריאת שמע בזמנה. קריאת שמע בלא כוונה. בירך ברכה לבטלה או ברכה שאינה צריכה. אם לא ענה אמן אחר ברכה, או ענה אמן יתומה או קטופה. ביטול תורה, לא קבע עתים לתורה. דיבר דברי חול בבית הכנסת. דיבר דברי חול באמצע התפלה או קריאת התורה או לימוד תורה. תפלה בלי כוונה ומחשבות הבל באמצע התפלה. לא לבש ציצית או תפילין. היסח הדעת בשעת הנחת תפילין. הזכרת שם ה' לבטלה. הזכרת שם ה' בלי כוונה. חילול ה' ברבים ר"ל.

חוסר זהירות בשמירת שבת לכל פרטיה והלכותיה. טלטול מוקצה בשבת ובחגים. דיבור דברי חול ומשא ומתן בשבת. אמירה לגוי לעשות מלאכה באופן שאינו מותר על פי דין. הנאה ממעשה שבת.

זלזול בנטילת ידים או נטילת ידים שלא כהלכה. אכילת מאכלים בלי כשרות מהודרת, או שהתארח אצל אנשים או בשמחות וכדו', ולא בירר אם האוכל המוגש כשר. חוסר זהירות והפרדה בין בשר לחלב. אכילת פירות וירקות שיש בהם חשש תולעים בלי בדיקה. אכילה בלי ברכה, או שברך ברכה שאינה נכונה, או שברך בלי כוונה. זריקת אוכל לפח – כל תשחית. לבישת בגד בלי בדיקת שעטנז. גילוח פאות הראש או זקן שלא כהלכה.

קריאת עיתונים וספרים לא כשרים. הסתכלות בנשים. הסתכלות בסרטי וידאו לא צנועים. חוסר זהירות בהלכות נדה ובהרחקות. חוסר זהירות בהלכות צניעות. דיבור שחוק וקלות ראש. נגיעה אסורה, מחשבות לא צנועות, חוסר זהירות בהלכות יחוד עם נשים.

זלזול וחוצפה בכבוד אב ואם, בזיון תלמידי חכמים, רבנים וצדיקים. חוסר רחמנות על נזקקים, אינו משתתף בצער הזולת. חנופה לאחרים וק"ו חנופה לרשעים, חושד בכשרים.

מדבר או מקבל לשון הרע, מדבר דברי שקר, התערבות במחלוקת לא לו. מצער את אשתו או בנוי שלא לשם חינוך. מבייש חברים, או עובדים שלו, מבייש עני, מבייש יתום ואלמנה. גאווה ורדיפה אחר הכבוד. מדבר אחד בפה ואחד בלב. דן את חבירו לכף חובה ולא לכף זכות, מתכבד בקלון חבירו.

הרוצה חלק ב בתשובה שנט

משא ומתן שלא באמונה. קריאת מכתבים או מסמכים של אחרים בלי רשות. אי תשלום חובות כספיות. היזק לרכוש הזולת, היזק לרכוש הציבור כמו רכוש בית הכנסת וכדו', היזק לחבירו והתעלם. גניבת דעת הבריות, מגלה סודות אחרים. חוסר זהירות בהלכות ריבית, נודר ואינו מקיים, נשבע לשוא או לשקר ח"ו, פורש מן הציבור, נוהג בקמצנות ואינו נותן צדקה לעניים.

אלו רק דוגמאות מדברים שאנשים נכשלים, אבל כל אחד צריך לפשפש ולברוק את מעשיו ולשוב אל ה'.

ה) האם צריך לדעת כמה חטא בשביל לחזור בתשובה?

אדם צריך לדעת כמה חטא, והכרת החטא היא יסוד התשובה, כי מי שאינו יודע איזה עבירה הוא עבר, לעולם לא יתחרט ולא ישוב בתשובה, כמו חולה שאינו מרגיש ואינו יודע שהוא חולה, אין לו אפשרות להתרפאות^[ד]. מלבד זאת צריך אדם גם לדעת את חומר החטא וגנותו, כי אם אינו חושב על עבירה שהיא חמורה אזי איך יתחרט כראוי ואיך יחזור בתשובה^[ה].

ו) המהרהר בעבירה ולא עשה עבירה בפועל, האם גם הוא צריך תשובה?

כן, צריך אדם לשוב בתשובה גם על מחשבות והרהורי עבירה, כי הרהורי עבירה קשים מעבירה^[ו]. ומרן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל הוסיף^[ז], שזה מרומז בדברי הנביא ישעיה^[ח], יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו וישב אל ה'. יעזוב רשע דרכו – אלו המעשים, ואיש און מחשבותיו – אלו הרהורי עבירה, ועל שניהם נאמר שצריך הוא לשוב אל ה'.

ד. חובות הלבבות שער התשובה פ"ג, ספר העיקרים פרק כ"ו, רמב"ן עה"ת פרשת וילך לא, יז.

ה. חובות הלבבות שם. חיבור התשובה להמאירי מאמר א' פ"ד.

ו. מגדל עוז על הרמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ג.

ז. מדרשות הראשל"צ ח"ב, עמ' נא.

ח. ישע"י נה, ז.

שס הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

ז) האם צריך לשוב על חטאים שהם מדות רעות או דעות פסולות?

כתב הרמב"ם^[ט], כשם שצריך אדם לשוב מעבירות שיש בהם מעשה, כך צריך לחפש בדעות רעות ולשוב מהן, מי שיש בו מידת הכעס, איבה, קנאה, רדיפת הממון והכבוד וכו', ועל זה נאמר 'יעזוב רשע דרכו', ועבירות אלו קשים יותר מהעבירות שיש בהם מעשה, כי אדם שנשקע באלו קשה לו לפרוש.

ח) מתי צריך לחזור בתשובה?

מצות התשובה נוהגת בכל מקום ובכל זמן ועת, אבל יש זמני רצון מיוחדים, כמו חודש אלול ועשרת ימי תשובה שהם עשרת ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים הנקראים 'עשרת ימי תשובה', שאז התשובה מתקבלת מיד, שנאמר^[י] 'דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב' (ראה עוד בענין זה בפרק "זמני תשובה"). אבל בכל זמן שאדם מקיים 'וחטאתי נגדי תמיד' ונזכר מעונותיו ולבו נוקפו ומצטער ומתודה, הרי הוא מקיים מצות התשובה. ועל כן לא יזול אדם אפילו בחרטה קטנה, כל חרטה חשובה, ולכן כשאדם יושב והוא פנוי, במקום לשבת בטל, יזכור מעשיו (בכללות ולא בפרטות כדי שלא יתעוררו בו שוב הרהורים מחטאי העבר) ויתחרט עליהם ובזה הוא מקיים מצות עשה של התשובה.

ט) האם יש חיוב מיוחד לעשות תשובה בעשרת ימי תשובה?

כתב רבינו יונה ז"ל^[יא], בעשרת ימי תשובה צריך אדם לפחד כשיודע שכל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלקים יביא במשפט את כל מעשיו, כי אדם נידון בראש השנה וגזר דינו נחתם ביום כיפורים, והרי אם אדם עומד במשפט לפני מלך בשר ודם, הלא יפחד פחד גדול ויחשוב עצות האיך להנצל, וכל שכן צריך אדם לפחד בימים אלו, והמתאחר לשוב בתשובה בימים אלו רעתו רבה והרי זה כמורד במלכות שמים.

ט. הלכות תשובה פ"ז ה"ג.

י. ישע"י נה, ו.

יא. שערי תשובה שער שער ב, אות יד.

י) איך עושים תשובה?

ארבעה עיקרים לתשובה, ואלו הם: עויבת החטא: הוא שיעזוב החוטא את חטאו ויסירו ממחשבתו. חרטה: שיתחרט על מעשיו הרעים, ויתנחם על העבר. קבלה לעתיד: הוא שיגמור בלבו בהחלטה גמורה שלא יעשה עוד כן. וידוי דברים: שיתודה החוטא בשפתיו ויפרט את החטאים שעבר^[ב].

יא) האם כל עיקרי התשובה הכרחיים?

כן! אבל בכל זאת גם מי שלא השלים את כל הדברים הללו, אלא התחיל ולא גמר לעשות את כל העיקרים, כגון שהתחרט על עונותיו אבל עדיין לא עזב את החטא, או שעזב את החטא ועדיין לא התחרט, או שלא התודה ואמר 'חטאתי לה', כבר הקל מחטאתו ומאריכין לו מן השמים ומקילים בעונשו. ובה שונה תשובה משאר המצוות, שבשאר המצוות מי שקיים רק חלק מהמצוה לא קיים כלל את המצוה, כגון מי שהניח תפילין עם ג' פרשיות במקום ד', או הניח ג' ציציות בטלית, לא קיים את המצוה. אבל בתשובה הגדיל ה' את חסדו עמנו ומקבל גם חלק ממצות התשובה^[ג]. (וכן מצינו אצל אחאב מלך ישראל, שנכנע לפני ה' וקרע את בגדיו וצם ושכב בשק, אבל לא עזב כל חטאיו, וכך אנשי ננוה שעזבו את החטא לעתיד אבל לא נתחרטו על העבר, ועם כל זה הועילה תשובתם שלא נענשו^[ד]).

חידוש נוסף מובא בספר בני יששכר^[ט] בשם רבינו בעל החיד"א זצ"ל, שד' חילוקי כפרה אינם אלא למי ששב תשובה מיראה, אבל השב מאהבה אין צריך לד' חילוקי כפרה, רק מתכפר הכל בתשובה לבדה. והוסיף הבני יששכר, שאף שלא מצא כן בסוגיות הש"ס, אבל כיון שפסק זה רב מובהק בדורו בבית דין של מטה, פוסקים כן בבית דין של מעלה.

יב. רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"ד. אמונות ודעות לרס"ג מאמר ה' פ"ח. אמנם ר"י בשע"ת שער א', מנה עשרים עיקרים לתשובה.

יג. דרשות הר"ן הדרוש העשירי. בית אלקים להמב"ט שער התשובה, פרק יב.

יד. בית אלקים להמב"ט שם.

טו. חודש תשרי מאמר ז, דרוש יד.

שסב הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

יב) מה השלב הראשון שצריך לעשות בתשובה?

כתב רבינו יונה ז"ל^[טז], מי שחטא בדרך מקרה, כלומר שנכשל באופן חד פעמי וחטא, ראשית תשובת האיש הזה חרטה. אבל מי שהתרגל לעשות עבירה מסוימת, ראשית תשובתו היא לעזוב את דרכו ומחשבתו הרעה, ולקבל על עצמו שלא יוסיף לחטוא יותר, ואחר כך יתחרט על העבר.

יג) מהו וידוי דברים?

אחד מעיקרי התשובה הוא שיתודה החוטא על חטאיו בפה, וזו מצות עשה מן התורה, בין אם עבר על מצות עשה ובין אם עבר על מצות לא תעשה, בין בשוגג ובין במזיד. עיקרו של וידוי הוא, שיאמר: 'אנא ה' חטאתי עויתי ופשעתי לפניך, ועשיתי כך וכך, והרי ניהמתי ובושתי במעשי, ולעולם איני חוזר לדבר זה. וכן כל כיוצא בזה דברי חרטה וקבלה לעתיד^[יז], וצריך לפרט ככל האפשר את חטאיו בוידוי דברים, שנאמר^[יח] 'אנא ה' חטא העם הזה חטאה גדולה ועשו להם אלהי זהב'. וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח^[יט].

יד) האם צריך גם לכוון במחשבתו או שמספיק רק וידוי פה?

כל המתודה בפיו ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת עד שישליך את השרץ מידיו^[כ]. אבל בכל זאת המתודה על חטאיו, אם מתודה על מנת לעזוב את דרכיו, למרות שעדיין לא הצליח להתגבר ולעזוב את דרכיו לגמרי, הוידוי מכפר במקצת ומועיל להקל בעונשו^[כא].

טז. שערי תשובה לרבינו שער א, אות יא. ועיי' בית אלקים להמב"ט שער התשובה פ"ב סד"ה מהות התשובה.

יז. רמב"ם פ"א מהלכות תשובה, הל' א.

יח. שמות לב, לא.

יט. רמב"ם שם, ופ"ב ה"ג.

כ. רמב"ם שם, ה"ג.

כא. כד הקמח ערך וידוי. יד הקטנה על הרמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ב. בית אלקים שער התשובה פ"ב.

הרוצה חלק ב בתשובה שסג

טו) המהרהר תשובה בלבו ואינו מתודה בפה, האם מעכב הכפרה?

אין ספק שהרהור תשובה זה דבר גדול גם אם לא הוציא בפה, אבל שיטת רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים שהיודי בפה מעכב, ולא מספיק שיהרהר בלב^[כז]. אם הוא אנוס ואינו יכול להתודות בפה, כגון שהוא חולה נוטה למות ר"ל, יכול להתודות בלב ותשובתו מתקבלת^[כח].

טז) מדוע צריך וידוי בפה דוקא, הרי הקב"ה יודע מחשבות?

מהר"י בי רב זצ"ל (שהיה רבו של מרן הבית יוסף) כתב^[כט], כדי שהאדם יבין שהוא מדבר אל בורא עולם, הוא צריך להוציא את הוידוי בשפתיו, וכך יכניע את לבו לשוב אל ה' בתשובה שלמה.

זז) האם יתודה בפני הציבור ויספר על חטאיו או לא?

עבירות שבין אדם למקום, אין צריך לפרסם ברבים, ואדרבה היא מידת עזות אם מגלה פשעיו ברבים, אלא יתודה ביחידות בינו לבין קונו. ועל זה נאמר^[כה] 'אשרי נשוי פשע כסוי חטאה'^[כו].

מי שעבר עבירות בפרהסיא וידוע לציבור שעבר עליהם, נחלקו הראשונים: לשיטת הראב"ד ורבינו יונה ז"ל^[כז], כשם שנתפרסם החטא, כך צריך לפרסם את התשובה ויעשה קידוש ה'. ולפי דעת מרן הב"י בשיטת הרמב"ם^[כח] עדיף שלא לפרסם, כי אולי יהיה אדם שלא ידע שעבר את העבירה ועכשיו ידע ויהיה חילול ה' בזה. אמנם אם יאמרו לו עברת עבירה פלונית, לא

כב. עי' שיטות הפוסקים בספר התשובה פ"א ה"א.

כג. כד הקמח לרבינו בחיי ערך וידוי, וכתב שם שכך התודו בני קורח והקב"ה קיבל את תשובתם. וכ"כ בטור יו"ד סי' שלח.

כד. חדושי בית יעקב הל' תשובה פ"ב ה"א.

כה. תהלים לב, א.

כו. רמב"ם פ"ב מהלכות תשובה ה"ה. שערי תשובה לרבינו יונה שער א, אות יח. חיבור התשובה להמאירי עמ' קפג.

כז. השגות הראב"ד פ"ב מהל' תשובה, ה"ה. שערי תשובה שם.

כח. כסף משנה על הרמב"ם שם.

שסד הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

יאמר לא עברתי, כיון שנתפרסם הדבר, אלא יאמר עברתי ואני שב בתשובה שלימה לפני המקום.

עבירות שבין אדם לחבירו, ראוי ונכון לפרסם ברבים, ויאמר: 'חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך, והריני שב ומתחרט עליהם. ובפרט אם היה חטאו ברבים כגון שדיבר עליו לשון הרע ורכילות או הוצאת דיבה והלבנת פנים, שאין התשובה גמורה אלא אם כן חזר בו ברבים. ועל זה נאמר [כט] 'מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועזב ירחם'. ועל כל פנים, מי שפגע בחבירו ברבים, אינו חייב למחול לו עד שיפייסנו ברבים [ל].

יח) המתודה על חטאיו להשי"ת, האם יתנצל על מעשיו?

לא! אסור להתנצל, מפני שכשאדם מתנצל הוא מקטין בעיניו את החטא, כאילו יש תירוץ למה חטא, ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה [לא], 'מכסה פשעיו לא יצליח', וגם אדם הראשון התנצל לאחר שאכל מעץ הדעת ואמר [לב] 'האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכלי ולא התקבלה התנצלותו [לג].

יט) מה על האדם לעשות אחר שהתודה כהלכה?

צריך לבקש מחילה מה' ולהתפלל שיסלח לו על כל מה שחטא [לד], וישנם הרבה תפלות שתיקנו על כך בנוסח 'יהי רצון שתמחל לי וכו', ותכפר לי על כל פשעי וכו'. וכמו כן ירבה ליתן צדקה כפי כחו, ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו [לה].

כט. משלי כח, יג.

ל. רמב"ם פ"ב מהל' תשובה, ה"ה.

לא. משלי כח, יג.

לב. בראשית ג, יב.

לג. ספר העיקרים מאמר רביעי, פרק כו.

לד. רמב"ם פ"ב מהל' תשובה, ה"ד. חובות הלבבות שער התשובה, פ"ד. שערי תשובה שער א, אות מא.

לה. רמב"ם שם.

הרוצה חלק ב בתשובה חסה

רבינו הגה"צ רבי עזרא עטייה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, אמר במוסר לחודש אלול^[לז], שהעיקר להרבות בתפלה וצדקה ותורה, וזה רמז הפסוק^[לח], רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, כל איש שרוצה לעשות תשובה, רבות מחשבות בלבו, איך לתקן את המעוות, וע"ז אמר עז"ת ראשי תיבות עבודה צדקה תורה, שע"י השלושה האלו שיעשה אותם לשם שמים תהיה תשובתו שלמה.

כ) האם יש הנהגות מיוחדות לבעלי תשובה?

בעל תשובה צריך לקדש עצמו במותר לו. וכן מצינו בשערי תשובה^[לח] שכתב וז"ל: שהבעל תשובה יעשה גדר לשמור את דרך התשובה, יפרוש מתענוגי העולם, ולא ימשך אחר תאותו גם בדברים המותרים. וכן כתב הרמב"ם, שרפואת הנפש היא כרפואת הגוף שצריך להטות את עצמו לקצה האחרון, שמי שהוא חולה ורוצה להתרפא, צריך לשמור את עצמו מאוד מאוד, הרבה יותר מאדם בריא. ולכן בודאי מוטלת עליו החובה להשתדל להתקדש ולהתחזק ולהמנע גם מהדברים המותרים לו, ובעל התשובה בודאי שעליו להשמר ולהתקדש אפילו בדברים המותרים כדי שיגיע למדריגת השלימות.

כא) האם צריך גם תיקונים נוספים כמו תעניות, גלות, סיגופים וכדו'?

אמרו חז"ל^[סז] 'המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור, אפילו שבאמת הוא רשע גמור – מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו', נמצא שבהרהור של רגע בכחו של אדם לתקן את הכל. וכתב רבינו החיד"א זצ"ל^[מ], שרבי אלעזר מגרמיזא והאר"י ז"ל, הפליאו לעשות תיקוני תשובה ותעניות על כל חטא וחטא בפרטות. ובודאי אם עשה תשובה בכל לבו כסדר הרמב"ם

לו. עלה עזרא עמי רס.

לז. משלי יט, כא.

לח. שער א העיקר התשיעי.

לט. ראש השנה ב, ב.

מ. מדבר קדמות מערכת ת, אות יח.

שסו הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

בהלכות תשובה, ודאי היא תשובה טובה, ומצילתו מדינה של גיהנם והוא צדיק גמור. אלא שבכל זאת על ידי החטאים ברא מלאכים משחיתים ומקטרגים, למרות שאין להם רשות לקטרג עליו כיון ששב בתשובה, מ"מ הם קיימים, ועל ידי התעניות וסיגופים הם מתבטלים ונמחים מן העולם, עכ"ד רבינו החיד"א זצ"ל.

ובזמנינו בודאי מי ששב בתשובה ורוצה לעשות תעניות וסיגופים, לא יעשה זאת ללא שאלת חכם^[מא], וכבר כתב רבינו הגר"א ז"ל^[מב], שבעת שישוב האדם אל ה' מדרכיו הרעים צריך לשקול את מדותיו במאזנים וכו'. ועוד כתב הגר"א מוילנא^[מג], שלענין התשובה צריך האדם שני דברים: א) תיקון על העבר. ב) תיקון על להבא. ובתיקון על העבר, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים וזה טוב יותר מכל הסיגופים, ובזה יכופר עוונו. ועל להבא, העצה היא שישים יראת השם על פניו, שהקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו, ועומד עליו ורואה מעשיו המגועלים, ואיך לא יבוש מפניו לעבור על רצונו בפניו ממש.

מלבד זאת אם אדם עבר עבירה שהוא חייב עליה קרבן חטאת, עליו לעסוק בתורת הקרבנות, כפי שאמרו חז"ל^[מד], 'זאת תורת העולה – זאת תורת החטאת'. כל העוסק בפרשת הקרבנות כאילו הקריב קרבנות. וכתב השבט מוסר^[מה], שמי שאינו יכול להתענות וגמר בלבו לעשות תשובה, יעסוק בקרבנות, ונחשב לו כאילו הקריב קרבן.

כב) מתי ידע האדם שזכה לעשות 'תשובה גמורה'?

אם הזדמן לו לעשות את אותו החטא שעבר עליו, ויש בידו לעשותו והתגבר ולא עשה את החטא, לא מפני יראה ולא מפני כשלון כח ואין לו שום

מא. הגר"צ פיינשטיין בספר דרש משה ליום כיפור, דף קעה.

מב. פי' הגר"א למשלי כ, כג.

מג. אבן שלמה פרק ד.

מד. מנחות קי, א.

מה. שבט מוסר פרק כז.

הרוצה חלק ב בתשובה שסז

סיבה מונעת, רק מחמת יראת שמים, הרי זו תשובה גמורה, ועל תשובה זו נאמר [מ] 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד' [מז].

כג) האם יש חטא שאין מועילה עליו תשובה?

אין שום חטא בעולם שלא מועילה עליו תשובה. וכתב המהרח"ו זצ"ל [מח], שאפילו הכופר בעיקר ר"ל גם כן יכול לחזור בתשובה. ועוד כתבו הספרים הקדושים אפילו על פגם ברית קודש מועיל תשובה, אלא שעל החטא המר הזה צריך 'תשובה מעליא' כלומר תשובה במסירות ובהתאמצות ותיקונים מיוחדים [מס].

כד) מי שהחטיא את הרבים האם יש לו אפשרות לחזור בתשובה?

אמרו חז"ל בפרקי אבות [ב], כל המחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה. אבל הרמב"ם כתב [נא], כל אלו ששנינו שאין להם חלק לעולם הבא, ובכלל זה מחטיאי הרבים, אם שבו מרשעתם והם בעלי תשובה, הרי הם מבני העולם הבא, שאין לך דבר העומד בפני התשובה [נב]. ומרן הראשון הגר"ע יוסף זצ"ל [נג], הביא בשם ספר 'פנינים יקרים', שזה שאמרו 'אין מספיקים בידו לעשות תשובה' הכוונה שלא תהיה לו סייעתא דשמיא לעשות תשובה, ולא יתמכו בו מן השמים לעשות תשובה, אבל אם התאמץ ועשה תשובה מקבלים אותו.

מו. יומא פו, א.

מז. רמב"ם פ"ב מהל' תשובה ה"א. מאירי יומא פ"י, ובחיבור התשובה עמ' מא. שערי תשובה שער א', אות מט.

מח. שערי קדושה ח"ב, שער ח.

מט. טהרת הקודש לבעל שומרי אמונים. טיב התשובה להרה"צ גמליאל רבינוביץ שליט"א, המיוסד על תשובה לחטא זה.

נ. פרקי אבות פ"ה, מי"ח.

נא. הלכות תשובה פ"ג, הי"ד.

נב. ירושלמי פאה פ"א, ה"א.

נג. ענף עץ אבות פ"ה, מ"ה.

שסח הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

כה) אדם שהרבה לחטוא ולפשוע, האם נועלים שערי תשובה בפניו?

אין שום אדם שמנוע מלשוב בתשובה. אפילו על אלישע בן אבויה אחר, שיצאה בת קול ואמרה 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר', כתבו הראשית חכמה והשל"ה הקדוש^[נד], שמרוב חטאיו הענישוהו שישמע בת קול שתקשה עליו לחזור, אבל אילו היה חוזר היתה תשובתו מתקבלת.

ומובא במדרש^[נה] על הפסוק^[נו] 'סכותה בענן לך מעבור תפלה', נמשלה תפלה כמקוה ונמשלה תשובה כים, מה מקוה זו פעמים פתוחה פעמים נעולה כך שערי תפלה פעמים נעולים פעמים פתוחין, אבל הים הזה לעולם פתוח כך שערי תשובה לעולם פתוחין.

כו) מה מעכב את התשובה?

כתב הרמב"ם^[ני], ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה. ואלו הן:
(א) המחטיא את הרבים והמעכב את הרבים מלעשות מצוה. (ב) המסית ומדיח ומטה את חבירו מהדרך הטובה. (ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו מוחה בו, וכן מי שיכול למחות באחרים שחוטאים ואינו מוחה. (ד) האומר אחטא ואשוב, או שאומר אחטא ויום הכפורים מכפר. (ה) הפורש מן הצבור בזמן שעושים תשובה. (ו) החולק על דברי חכמים. (ז) המלעיג על המצות. (ח) המבזה רבותיו. (ט) השונא את התוכחות. (י) המקלל את הרבים. (יא) החולק עם גנב. (יב) המוצא אבירה ואינו מכריז עליה עד שיחזירה לבעליה. (יג) האוכל שור עניים ויתומים ואלמנות. (יד) המקבל שוחד להטות דין. (טו) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה. (טז) המשתמש בעבוטו של עני. (יז) המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי או קרבתי אצלה, והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות, שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. (יח) המתכבד בקלון חבירו, אומר בלבו שאינו חטא,

---

נד. ראשית חכמה שער הקדושה פרק יז. של"ה שער האותיות אות ק, שער דקדושה.

נה. מדרש איכה פ"ג אות ס.

נו. איכה ג, מד.

נז. רמב"ם הלכות תשובה פרק ד.

הרוצה חלק ב בתשובה ססט

לפי שאין חבירו עומד שם, ולא הגיע לו כושת ולא ביישו, אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו, כדי שיראה מכללו שהוא מכובד וחבירו בזוי. (יט) החושד בכשרים, אומר בלבו שאינו חטא לפי שהוא אומר מה עשיתי לו, וכי יש שם אלא חשד שמא עשה או לא עשה, והוא אינו יודע שזה עון שמשים אדם כשר בדעתו כבעל עבירה.

ומוסיף הרמב"ם עוד חמשה דברים שהעושה אותם ימשך אחריהם תמיד וקשים הם לפרוש מהן. לפיכך צריך אדם להזהר מהן, שמא ידבק בהן, והן כולן דעות רעות עד מאוד. (כ) בעל רכילות. (כא) בעל לשון הרע. (כב) בעל חימה. (כג) בעל מחשבה רעה. (כד) המתחבר לרשע שהוא לומד ממעשיו והן נרשמים בלבו.

כז) האם דברים אלו מונעין את התשובה לגמרי?

בהחלט לא! הרמב"ם כותב במפורש, שאף על פי שמעכבין את התשובה, אין מונעין אותה, אלא אם עשה אדם תשובה מהן הרי זה בעל תשובה, ויש לו חלק לעולם הבא.

כח) כיצד ידע אדם שהוא באמת אהוב ונחמד בשמים ומקבלים את תשובתו?

בדרך כלל יש מתנה נפלאה שהשי"ת נותן ברוב רחמיו למתקרב לתשובה, שבתחילת דרכו מרגיש עריבות והארה נפלאה, ויש לו הרגשת נעימות בלתי מוסברת. ואם אדם מרגיש כך, ויש לו חשק גדול לעבודת ה', זו בשורה עבורו שהשי"ת בא לקראתו באהבה וחיבה לקבל תשובתו^[נ].

הרגשה זו היא בדרך כלל זמנית לאחר תקופה קצרה הרגשה זו נעלמת, כי רק בתחילת התשובה כיון שהוא עדיין חלש וקשה לו להלחם עם היצר הרע, אז הקב"ה עוזר לו כדי שלא יתייאש ונותן לו סייעתא דשמיא, כמו שמרגילים ילד קטן ללכת שמתחילה אוחזים אותו ביד, ואחר כך עוזבים אותו שילך לבד. וכך גם משפיעים לו התלהבות שיטעם את טעם הדביקות, כדי שלעולם ישתוקק שתחזור אליו^[ס].

נח. ספר באמונתו יחיה נפשי בשאלתי עמי ל"ט.

נט. ספר מאור ושמם פרשת

שע הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

ובכל אופן גם אם האדם לא מרגיש הארה והתרגשות בעבודת השם, הוא צריך להאמין שהקב"ה אוהב את תשובתו, אלא שרצון שמים הוא שיתאמן ויתיגע, ואדרבה זה סימן מן השמים שכבר הוא יכול ללכת לבד, וכמובן שאין זה גורע מערך התשובה, ועצם זה שהצליח לעזוב את דרכיו הרעים ולהתקרב אל השם יתברך, זהו סימן גדול לקירבת אלקים.

כט) איך ידע אדם שהוא אכן זכה להכנס בשערי התשובה?

כתב בספר שומרי אמונים, אם אדם נזכר תמיד מעבירות ישנות שכבר שכח מהם לגמרי וזמן רב לא חשב עליהם, וכעת כשעושה תשובה עם עולים בזכרונו, זה סימן מן השמים שאוהבים את תשובתו, ומסייעים לו לתקן את הנסתרות שכבר שכח מהם.

ל) האם התשובה צריכה להיות מתוך עצבות ויגון, או מתוך שמחה?

מצות התשובה צריכה להיות מתוך שמחה כמו כל מצוה ועבודת ה' שעושים מתוך שמחה, אלא שחלק מחלקי התשובה היא היגון כמו שכתב רבינו יונה ז"ל^[1], שיחשוב האדם כמה רעת מי שהמרה את יוצרו, ויגדיל יגון בלבבו ויאנח במרירות לב על כל חטאיו.

אמנם מאוד צריך להזהר לא לעשות תשובה מתוך עצבות. וכתב ע"כ הגה"צ רבי דוד יוסף פרחי זצ"ל^[2], אדם שנמצא בעצבות מתוך שמעלה על לבו גודל עונותיו וכובד עונשו עליהם, עלול לחזור וליפול ולהשאר ברעתו, אלא יהיה שמח על מה שעתיד להיות צדיק. וכמובא בכתבי האר"י ז"ל^[3], שאין דבר הגורם מניעת השגה כמו המידה של עצבות, ואסור לאדם להתפלל תפלה בעצבות, חוץ משעת הוידוי כשמפרט חטאיו, אבל בכל תפלתו נמשך לו נזק גדול על ידי העצבות, רק הכנעה גדולה באימה ויראה, אבל יהיה בשמחה יתירה וגדולה ככל האפשר, כמו עבד המשמש את רבו בשמחה יתירה, ואם משמשו בעצבות עבודתו נמאסת עליו.

ס. שערי תשובה שער ראשון אות י"ב.

סא. אהבת עולם עשרה למאה דרוש ו'.

סב. שער רוה"ק דף ל"ג ושער הכוונות דף ב'.

הרוצה חלק ב בתשובה שעא

וכדברים האלה כתב האדמו"ר הזקן בעל התניא זצ"ל^[ט], שצריך אדם להזהר מאוד מעצבות במילי דשמיא, שהוא מתחבולות היצר הרע כדי להפיל אחר כך את האדם בתאוות, ועל כן צריך קביעת עתים ושעת הכושר בישוב הדעת להתבונן בגדולת ה' אשר חטא לו, ויהיה בהכנעה ובלב נשבר (בשעת וידוי, שהיא אחרי שמונה עשרה, ולפני קריאת שמע על המטה). ומיד אחר שנשבר לכו בעת הנ"ל, יסיר את העצב מלבו לגמרי, ויאמין באמונה שלימה כי ה' העביר את חטאתו ורב לסלוח, וזו היא השמחה האמתית על שזוכה להתקרב אל ה'.

לא) מה יעשה אדם שהרהורי תשובה מביאים אותו לעצבות?

יקבע זמן מסוים לתשובה שבו יהיה בצער על עונותיו, ובמשך כל היום כולו, יסיח דעתו לדברי תורה המשמחים את הלב, אבל חס ושלום שימנע מהתשובה מפני העצבות, כי העצבות באה מכח הרע המתנתק מהאדם ע"י התשובה, ויש הרגשה של געגועים אל התענוגות האסורות. אמנם השמחה האמתית באה רק אחרי שהאדם מתנתק לגמרי מהתענוגות האסורות, ולכן יתגבר עד שיזכה לבטל את כח הרע ממנו, ואז יהנה בשמחה אמתית הגנוזה בתורה ובמצוות^[טד].

לב) האם בעל תשובה צריך לדאוג ולחשוש ממעשיו הראשונים?

כבר אמרו חז"ל^[טו], 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', וכל הנביאים הפליגו מאוד בשבחם של בעלי תשובה, ונאמר^[טז] שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו, ודרשו חז"ל^[טז] 'מי שהיה רחוק ואח"כ נעשה קרוב'. וגדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר^[טז] 'שובה ישראל עד ה' אלקיך'. ואע"פ שהיה קודם לכן

סג. אגרת התשובה לאדמו"ר הזקן בעל התניא פרק יא. ושם לקוטי אמרים פרק כו, ופרק לד.

סד. ספר שומר אמונים ח"ב, מאמר צהלי ורוני.

סה. ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז, ה"ד.

סו. ישעי' נז, ט.

סז. ברכות לד, ב.

סח. הושע יד, ב.

שעב הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

שנאוי ומשוקץ ומרוחק לפני המקום, היום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד. ואם חזר בתשובה מאהבת ה', כל עונותיו נהפכים לזכויות. לכן בודאי אשרי חלקו של מי ששב בתשובה, ובודאי אין לו לחשוש כלל על מעשיו הראשונים.

לג) איך צריך להתנהג יהודי אחר שעשה תשובה?

דרכם של בעלי תשובה להתנהג בהכנעה יתירה ולהיות שפלים וענוים ביותר. ואם מביישים אותם במעשיהם הראשונים, הם שומעים ושמחים ויודעים שזכות היא להם^[טו]. והעושה תשובה מאהבה, יוסיף מעשים טובים באותו ענין שחטא בו, ויקיים מצוות לפנים משורת הדין, כמו אוהב שעושה כל מה שביכולתו לעשות נחת רוח לאוהבו, ועושה יותר ממה שמבקש ממנו^[טז].

עוד כתב מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל, מי שזכה לחזור בתשובה חייב להאמין באמונה שלמה שהקב"ה מוחל וסולח לכל השבים אליו באמת, וגם צריך להודות לה' על שזיכה אותו לעמוד על האמת, ונתן לו הקב"ה לב טהור ומבין לשוב אליו באמת ובתמים^[טז].

לד) האם אחרים צריכים לכבד יהודי שחזר בתשובה?

הציבור צריכים לכבד את היהודי ששב בתשובה, וכתב רבינו החיד"א זצ"ל^[עב], שראוי להעלות בעל תשובה לספר תורה, מפני שראוי לחזק לב השבים בתשובה. ואיסור גדול להזכיר לבעלי תשובה את מעשיהם הראשונים, והעושה כן עובר בהונאת דברים, ונאמר^[עג] 'לא תונו איש את עמיתו'. אבל בעלי תשובה השומעים את חרפתם, לא ישיבו לשונאיהם כלום, ואדרבה ישמחו בחרפתם, מפני שזכות גדולה היא להם^[עד].

טו. רמב"ם הלכות תשובה פ"ז, ה"ח.

ע. מהרש"א יומא פו, ב. ושל"ה.

עא. חזון עובדיה על ימים נוראים, עמ' ריט. והביא כן בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

עב. לדוד אמת סי' ה, אות ט. וכן בליקוטים שבסוף ספר מראית עין סי' יא, אות יב.

עג. ויקרא כה, יז.

עד. רמב"ם פ"ז מהלכות תשובה, הל' ח'.

הרוצה חלק ב בתשובה שעג

לה) אדם שחזר בתשובה וחזר וחטא, האם נתבטלה תשובתו?

מי שקיים את ארבעה עיקרי התשובה וקיבל על עצמו בקבלה גמורה שלא ישוב ויחטא עוד, נתקבלה תשובתו בשמים, למרות שאחר כך גבר יצרו וחזר לסורו וחטא עוד פעם. אבל מי שלא קיבל על עצמו קבלה גמורה לשוב מדרכיו הרעים, אין כלום בתשובתו. ודבר זה מסור להקב"ה שהוא יודע תעלומות וכוהן לב וכליות^[ט].

ורבינו החיד"א זצ"ל הביא^[ט] בשם הר"ר חיון זצ"ל, שאם חזר לחטוא והוא מתחרט על כך ששב בתשובה אזי תשובתו נדחית. אבל אם כשחוטא פעם שניה אינו מתחרט על התשובה, אלא שגבר עליו יצרו, ובאמת רצונו הלוואי ולא היה חוטא, אז אין חוזר ונייעור עונו הראשון, ורק עון שני בידו, ושב ורפא לו. והרה"צ רבי יצחק מבגדאד זצ"ל פירש^[ט] שזו כוונת הפסוק^[ט], 'יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבתיו', כלומר שחוזר בתשובה ומתחרט על כל מה שחטא, ואף אם חזר וחטא מחמת תוקף היצר הרע, עם כל זה נמחל לו עון ראשון, וזהו 'ישוב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח', לשון ריבוי סליחות, על כל פעם שחוזר יסלח לו ה', מפני שאינו תוהה על התשובה שעשה, רק היא מכח היצר הרע שהתגבר עליו.

לו) האומר 'אחטא ואשוב' האם מועילה תשובתו?

אמרו רבותינו 'האומר אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה', אבל בכל אופן אין מונעים ממנו לשוב בתשובה, ואם יתאמץ וישוב בתשובה באמת וקיים את עיקרי התשובה, אזי תשובתו מתקבלת בשמים, כי אין לך דבר העומד בפני התשובה^[ט].

עה. אמונות ודעות לרס"ג מאמר ה, פ"ה. חיבור התשובה להמאירי מאמר א', פ"ט. בית אלקים להמב"ט שער התשובה פ"ו.

עו. חומת אנך פרשת אמור.

עז. אקים את יצחק, דרוש לשבת שובה, דף יז, ב.

עה. ישע"י נה, ז.

עט. רמב"ם הל' תשובה פ"ד, ה"ו.

שעד הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

לז) האם תשובה מכפרת על כל העבירות?

בזמן הזה שאין לנו בית המקדש, ולא קרבן שיכפר, אין דבר העומד בפני התשובה^[פ]. אלא שיש כמה אופנים, ישנם עבירות המתכפרות מיד, ויש שהתשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, ויש שתשובה ויום הכיפורים תולין ויסורים מכפרים, ועל עון חילול ה' שהוא חמור מכולם, תשובה ויום הכיפורים ויסורים תולין ויום המיתה מכפר.

לח) מה נחשב יסורים לענין זה?

כל מיני יסורים מכפרין על החטאים, ואפילו צער יסורים קלים ביותר, ואמרו חכמים, אפילו צער קטן מאוד, כגון רצה ללבוש חלוק ובטעות נהפך לו חלוקו והיה צריך לטרוח להפכו, או הכניס את ידו לכיס כדי ליטול שני דינרים והוציא דינר אחד, גם זה נחשב צער ויסורים שמכפרים על עונותיו של אדם.

לט) האם תשובה מועלת גם על עבירות שבין אדם לחבירו?

לא! תשובה מועלת רק על עבירות שבין אדם למקום, אבל עבירות שבין אדם לחבירו, אין לו כפרה עד שיפייס את חבירו. ואם חייב לו ממון עד שישלם לו מה שחייב לו.

מ) הפוגע בחבירו ועדיין לא פייסו, האם נמחלו לו עבירות שבין אדם למקום?

הגה"צ רבי יאשיה פינטו זצ"ל כתב^[פא], שכל זמן שאינו מפייס את חבירו, אז גם העבירות שבין אדם למקום אינן נמחלין לו. וכ"כ הגה"צ רבי חיים פלאגיי זצ"ל^[פב].

פ. רמב"ם שם פ"א, ה"ג. ועי' שערי תשובה שער ד, אות ת, שמי שעבר על מצות עשה יקרא פרשת העולה וכו'.

פא. פי' הרי"ף על עין יעקב יומא פא, ב.

פב. ברכת מועדיך לחיים דף קמג, ע"ד. וע"ע שהאריך בזה בספר חזון עובדיה על ימים נוראים, עמ' ר"כ.

הרוצה חלק ב בתשובה שעה

מא) מה יעשה מי שביקש מחילה מחבירו ואין חבירו רוצה למחול לו?

אם ביקש מחילה מחבירו, ואין חבירו מוכן להתפייס עמו ולמחול לו, יחזור וילך פעם שניה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים, ובכל פעם ישמיע באזניו דברי ריצוי אחרים, ואם אינו מוכן להתפייס עמו אחר שלוש פעמים אינו זקוק לו^[ג]. ואם פגע בכבוד רבו, אפילו רב שאינו מובהק, צריך לפייסו אפילו אלף פעמים עד שיתפייס^[ד].

מב) המבזה את חבירו ברבים, האם צריך לפייסו ברבים?

הפוגע בחבירו ברבים, וכל שכן אם הוציא עליו שם רע ברבים, רשאי חבירו שלא למחול לו עד שיחזור בו ברבים ויתקן מה שהזיק לו. ויש אומרים שאין חייב למחול על הוצאת שם רע ברבים^[ה], אבל מ"מ מידת ענוה למחול גם בזה.

מג) המבקש מחילה מחבירו האם עליו לפרט במה פגע בו, כיון שעלול לצערו יותר?

הגה"צ רבי ישראל מסלאנט זצ"ל סבר שאסור לו לפרט, ורק יבקש מחילה באופן כללי. אמנם החפץ חיים זצ"ל אמר שבדברי השערי תשובה לרבינו יונה ז"ל, משמע שצריך לפרט את מה שפגע בו^[ו].

מד) מה יעשה אם מת חבירו לפני שהספיק לבקש ממנו מחילה?

מביא עשרה אנשים לקבר ומבקש מהנפטר מחילה בפניהם. ויש אומרים שבשעה שמבקש מחילה צריך לחלוץ נעליו^[ז]. ואם היה חייב כסף להנפטר יחזיר את הכסף ליורשיו, ואם אין לו יורשים יניח את הכסף בבית דין^[ח].

פג. רמב"ם פ"ב מהל' תשובה, ה"ט. טוש"ע או"ח סי' תרו, סעי' א. ועיי' תורת המועדים על ימים נוראים סי' ז, סעיף ו.

פד. שם, וע"ע ברכי יוסף להחיד"א שם, ס"ק ב.

פה. ירושלמי ב"ק פ"ח ה"ז, וכ"פ הרמ"א.

פו. לב אליהו כרך א עמ' קמ. דרך שיחה ח"א, פרשת נצבים עמ' תרכג.

פז. משנה ברורה סי' תרו ס"ק יד.

פח. יומא פז, א. ושו"ע או"ח סי' תרו סעיף ב.

שעו הרוצה הלכות תשובה בקצרה בתשובה

מה) אחר שקיבל מחילה צריך מחברו, האם עדיין לעשות תשובה כלפי שמיא?
כתב רבינו המאירי בחיבור התשובה^[ט], שכל עבירה שבין אדם לחבירו היא גם עבירה בין אדם למקום, ולכן כשם שצריך אדם להתודות על עבירות שבין אדם למקום, כך צריך להתודות על עבירות שבין אדם לחבירו, מלבד מה שצריך לבקש מחילה מחבירו.

מו) אחר שקיבל על עצמו לעשות תשובה, במה מתחילים?
הגה"צ רבי מתתיהו סאלומון שליט"א משגיח בישיבת לייקווד, השיב לשואלים שאלה זו: פשוט מאוד, ללמוד את יסוד התשובה של רבינו יונה (קונטרס קצר של מספר עמודים, ונדפס בסוף ספר זה). ויתחיל לקיים מה שכתוב שם פשוטו כמשמעו, זו ההתחלה, ואיך זיל גמור.

הרוצה בתשובה

נספחים

קונטרס

יסוד התשובה

לרבנו יונה גירונדי ז"ל

שְׁלַח לְנו הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּיַד עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים, וּבְיַד יַחֲזַקְאֵל הַנְּבִיא: "נֵאֻם ה' אֱלֹהִים שׁוּבוּ וְהִשִּׁיבוּ מִכָּל פְּשָׁעֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם לְמִכְשׁוֹל עוֹן, הִשְׁלִיכוּ מֵעַלְיֶכֶם אֶת כָּל פְּשָׁעֵיכֶם אֲשֶׁר פָּשַׁעְתֶּם בָּם, וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה וְלִמָּה תִמְתְּנוּ". אָדָם אֲשֶׁר פָּשַׁע וַחֲטָא וּבָא לְחַסוֹת תַּחַת כַּנְּפֵי הַשָּׁכִינָה וְלִהְפָּנִים בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, אֲשַׁכֵּילָךְ וְאוֹרָךְ בְּדֶרֶךְ זוֹ תֵלֶךְ:

בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלַחְךָ כָּל פְּשָׁעֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ, וַיַּעֲשֶׂה עִצְמוֹ כְּאִלּוּ כּוּ בַיּוֹם נוֹלָד וְאֵין בְּיָדוֹ לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה, וְזֶה הַיּוֹם תִּחְלַת מַעֲשָׂיךָ, הַיּוֹם יִפְלֵם אַרְחוּתוֹךָ שְׁלֵא יִטּוּ מַעֲגָלוֹתָיו מִדֶּרֶךְ הַטּוֹב, וְדֶרֶךְ זוֹ תִבְיָאֲנוּ לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי הוּא יַעֲשֶׂה עִצְמוֹ כְּמִשְׁלִיךְ מֵעַלָיו כְּכֹד הַעֲוֹנוֹת וְעִצְם הַחֲטָאִים אֲשֶׁר עָשִׂיתָ, וְלֹא יִבְהִילוּהוּ רַעֲיוֹנָיו אֲשֶׁר לֹא יִנְחַוּהוּ לְשׁוּב, כִּי יִבּוֹשׁ מִחֲטָאָיו, כִּי יִחַשֵׁב: אֵיךְ אוֹכַל לְהַעֲזוֹ פָּנָי וּלְשׁוּב, וְאֲנִי חֲטָאתִי עִוִּיתִי פָּשַׁעְתִּי, כְּזֹאת וְכֹזֶאת עָשִׂיתִי, עֲבַרְתִּי וְשָׁנִיתִי וְשַׁלַּשְׁתִּי עַד אֵין סְפוּרוֹת, וְאֵיךְ אָבוֹא עוֹד לְפָנָיו כְּבִשְׁת גָּנֵב כִּי יִמְצֵא, כִּי בּוֹשֵׁתִי לַעֲמֹד לְפָנָיו, וְאֵף אֵיךְ אֶרְמֵם חֲצֵרְיוֹ וְאֵיךְ אֲשַׁמְד חֲקוּיו.

אֵל יִחַשֵׁב בּוֹ, כִּי הַמְּסִית יוֹשֵׁב בְּזִבּוּב בְּמִפְתַּח הַלֵּב, מִתְחַדֵּשׁ עָלָיו בְּכָל יוֹם, צוֹפֵה וּמְבִיט לְהַכְשִׁילוֹ וּמְשִׁים לְבוֹ לַעֲצָה הַרְעָה הַזֹּאת, רַק יִחַשֵׁב כִּי בֵּן מִדַּת הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵךְ, יָדוּ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׂכָרִים, לְכֵן טוֹב לוֹ לְהִשְׁלִיךְ פְּשָׁעָיו וְלַעֲשׂוֹת לוֹ לֵב חֲדָשׁ. וְכֵן יַעֲשֶׂה בַּיּוֹם

טְהַרְתּוּ בְּהִתְנַדְבוּ רוּחוֹ אוֹתוֹ לְהִיּוֹת עֹבֵד לְבוֹרְאוֹ, יִפִּיל תְּהַנְתּוּ לִפְנֵי
בוֹרְאוֹ, וַיֹּאמֶר:

אֲנִי הַשֵּׁם, חַטָּאתִי עֲוִיתִי פָשַׁעְתִּי, כָּזאת וְכֹזאת עָשִׂיתִי מִיּוֹם
הַיּוֹתִי עַל הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְעַתָּה נִשְׁאַנִּי לְפָנֶי וְנִדְבָה
אוֹתִי רוּחִי לָשׁוּב אֵלֶיךָ בְּאַמֶּת וּבְלֵב טוֹב וְשָׁלֵם, כָּכֵל לְפָנֶי
וּנְפָשִׁי וּמְאֹדִי וְלִהְיוֹת מוֹדֶה וְעוֹזֵב, לְהַשְׁלִיךְ מֵעָלַי כָּל פִּשְׁעֵי
וְלַעֲשׂוֹת לִי לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה, וְלִהְיוֹת זְרוֹי וְנֹהֵר בְּיִרְאָתְךָ.
וְאַתָּה, יְיָ אֱלֹהֵי, הַפּוֹתֵחַ יַד בְּתִשׁוּבָה וּמְסַיֵּעַ לְפָאִים לְטַהַר,
פֶּתַח יָדְךָ וּקְבֻלָּנִי בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וּסְיַעֲנִי לְהִתְחַזֵּק
בְּיִרְאָתְךָ, וְעֲזָרְנִי נֶגֶד הַשָּׁמַיִם הַנְּלָחֵם בִּי בְּתַחֲבוּלוֹת וּמְבַקֵּשׁ נַפְשִׁי
לְהַמִּיתֵנִי לְבִלְתִּי יִמְשַׁל בִּי. וְתִרְחִיקֵהוּ מִרַמ"ח אֵיבָרִים שְׂבִי,
וְתִשְׁלִיכֵהוּ בַּמַּצְלוֹת יָם, וְתִנָּעַר בּוֹ לְבִלְתִּי יַעֲמֹד עַל יְמִינִי לְשִׁמְנִי.

וְעָשִׂיתָ אֶת אֲשֶׁר אֵלֶיךָ בְּחַקְיֹךָ וּבְחִסְרוֹתֶיךָ לֵב הָאָבִן מִקְרָבִי, וְנִתְּתָה
לִי לֵב בָּשָׂר. אֲנִי, ה' אֱלֹהֵי, שָׁמַע אֶל תְּפִלַּת עֹבְדֶךָ וְאֵל
תַּחֲנוּנָיו, וּקְבַל תְּשׁוּבָתִי, וְאֵל יַעֲכַב שׁוֹם חַטָּא וְעוֹן אֶת תְּפִלָּתִי
וְתִשׁוּבָתִי. וַיְהִי לִפְנֵי כַּסָּא כְבוֹדְךָ מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל לְהַלְיִן בְּעַדֵי לְהַכְנִים
תְּפִלָּתִי לְפָנֶיךָ. וְאִם בְּחַטָּאֵי הָרַב וְעֵצוֹם אֵין לִי מְלִיצֵי יִשְׂרָאֵל, חֲתַר
לִי אֶתְּהָ מִתַּחַת כַּסָּא כְבוֹדְךָ וּקְבַל תְּשׁוּבָתִי וְלֹא אָשׁוּב רִיקָם
מִלְּפָנֶיךָ, כִּי אֶתְּהָ שׁוֹמַע תְּפִלָּה. וְתָמִיד יִרְגִיל בְּתַפִּלָּה זוּ.

וְזֶה הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר יֵלֵךְ בְּהַ, וְאֶת הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, לְהַרְגִיל עֲצֻמוֹ
לְהַשְׁמֹר מִכָּל חַטָּא: בְּבִקֵּר בְּעַת הַקִּיצוֹ מִשְׁנַתּוֹ יַחֲשֹׁב בְּדַעְתּוֹ כִּי
יָשׁוּב וַיִּפְשַׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, וְלֹא יַעֲוֶת לְפָנֶי כַּחוֹ אֶפְלוֹ פְּסִיעָה אַחַת. לַעַת
הָאֶכֶל קָדָם שְׂיֵאכַל יִתְּוֶדָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, וְאִם עָשָׂה עוֹוֹת בְּשׁוֹם דְּבַר,
יִתְּוֶדָה עַל דְּבַר בְּהַעוֹוֹתוֹ. וְהַיְוֵדוּי הַזֶּה יִרְחִיקֵהוּ מִכָּל עוֹן וְחַטָּא, כִּי אִם
יָבֵא לְיָדוֹ דְּבַר עֲבָרָה, יִזְהַר מִמֶּנָּה וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ: אֵיךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְלִהְתְּוֹדוֹת עָלֶיהָ, וְאֵהִיָּה מֵאוֹתָם שְׁנֵאמַר עָלֵיהֶם "וַיִּפְתְּוֵהוּ

בְּפִיָּהֶם וּבְלִשׁוֹנָם יִכְזְבוּ לוֹ, וְלִבָּם לֹא נִכּוֹן עִמּוֹ וְלֹא נֶאֱמְנוּ בְּבְרִיתוֹ",
 וְאֵהְיָה כְּטוֹבֵל וְשָׂרָץ בְּיָדוֹ, וְאִפֵּי כִי אֶהְיָה בְּרַעַת קִלְהָ וּמַעוֹטָה לְפָנַי
 בּוֹרְאִי, שֶׁלֹּא אוּכַל לַעֲמֹד בְּנֶגֶד תְּאֵאוֹתַי מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ שְׁעָה מוֹעֲטַת כְּזֹאת.
 וּבְהֶעֱלוֹתוֹ דְבַר זֶה בְּלִבּוֹ וְרוּחוֹ, אֲזִי יִשְׁמַר מֵעֲבָרָה.

וַיְהִיָּה קָל בְּצַבִּי וּגְבוּר כְּאֵרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיו שְׂבִשְׂמוּם. וְאִפֵּי מַעוֹן
 עֲקָבָיו יֵהָא גְזָהָר כִּי כָל דְרָכָיו יֵהִיו בְּמִשְׁקָל. וְכֵן אָמַר דְּוֹד הַמְּלִיךְ
 עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "לָמָּה אִירָא בְּיָמַי רַע עוֹן עֲקָבֵי יִסּוּבְנִי", וְהֵם הָעוֹנוֹת
 וְהַמְצוֹת שְׂאָדָם דֵּשׁ בְּעֲקָבָיו וְלֹא יִחְשְׁבֵם לְכֹלָם. הַגִּיעַ עַת הָאֵכָל וַיִּחְפֹּשׂ
 וְלֹא מִצָּא אֶת הַתְּרָפִים, אֲזִי יֵהָא מוֹדָה וּמִשְׁבַּח לְפָנַי בּוֹרְאוֹ עַל אֲשֶׁר
 עָזְרוּ מִשׁוֹנָאִיו, וְזָכָה לְהִיּוֹת שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְזֶה יֵאֱכַל
 אֲכִילַת שַׁחְרִית. וְקֹדֶם אֲכִילַת הָעֶרֶב יִתְוַדֶּה הַכֹּל, כְּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ, וְכֵן
 מִזְמַן אֲכִילָה שְׂבַעֲרַב יַעֲשֶׂה עַד זְמַן שְׂבִיבָה.

הָרִי לָךְ שְׁלִשָּׁה פְּרָקִים לְשִׁלְשָׁה וַדּוּיִים, כְּכֹה יַעֲשֶׂה כָּל הַיָּמִים מִיּוֹם
 תַּחֲלַת תְּשׁוּבָתוֹ עַד הַדֵּשׁ יָמִים אוֹ שָׁנָה תְּמִימָה עַד שְׂיִתְחַזַּק
 בְּיִרְאַת הַבּוֹרָא וַיִּנְיַח כָּל מַעֲשָׂיו הָרָעִים. וְכִשְׁיִשְׁמַר עֲצֻמוֹ מִן הָעֲבָרוֹת
 שְׁתִּיָּה רְגִיל בָּהֶם וּכְמָה פְּעָמִים שְׂבָאוּ לְיָדוֹ וְגִזָּהָר מֵהֶם, לֹא יִירָא עוֹד,
 כִּי מִן הַשָּׂמַיִם יִסִּיעוּהוּ, וְאִפֵּי הָעֲבָרוֹת יִחְשְׁבוּ לוֹ לְזִכּוֹת.

וְעַל פְּשָׁעָיו הַיָּשָׁנִים אֲשֶׁר הִשְׁלִיךְ מֵעָלָיו, יֵהִיָּה תְּמִיד תּוֹהָה וּמִתְחַרֵּט,
 וּמִבְקֵשׁ עָלֵיהֶם מֵאֵת הַמָּקוֹם לְמַחֲוֹתָם מִסִּפֵּר הַזְּכוּרוֹנוֹת, וְגַם יַעֲנֶה
 נַפְשׁוֹ עָלֵיהֶם. וְאִם אָדָם חָלַשׁ הוּא שְׂאִינּוֹ יִכּוֹל לְסַבֵּל עֲנוּיִם קָשִׁים
 וְתַעֲנִיּוֹת - יִמְשֹׁךְ מִתְּאוּתָיו, וְאֵל יִמְלֵא כָּל תְּאֵאוֹתָיו, לֹא בְּמִאֲכָל וְלֹא
 בְּמִשְׁתֶּה. וְכֵן אָמַר הָרַב רַבִּי אַבְרָהָם בַּר דְּוֹד שְׁתִּיָּה אֶחָד מִחֲסִידֵי עוֹלָם:
 'הַגִּדֵּר הַגָּדוֹל הַמְּעֵלָה הַמְּפֹלָא - מְגִיעַת הַמֵּאֲכָלוֹת'.

וְכֵן פָּרַשׁ דְּבָרָיו: אֵל יַעֲזֹב לְגַמְרֵי מִלְּאֲכָל בְּשָׂר וּלְשִׁתּוֹת יַיִן, כִּי דִיךְ מַה
 שְׂאִסְרָה תּוֹרָה. אִךְ בְּעַת מֵאֲכָלוֹ וְעוֹדְנּוֹ תֵּאָב לְאֲכָל, וַיִּנַּח מִמֶּנּוּ
 לְכַבּוֹד הַבּוֹרָא מִתְּאוּתָיו וְאֵל יֵאֱכַל כְּפִי תְּאֵאוֹתָיו. וְדַרְךְ זֶה תִּמְנַעְנְנוּ מִחֲטָא,

ותזכירנו אהבת הבורא יותר מתענית אחת בשבוע, פי זה בכל יום תמיד מדי אכלו ומדי שתותו, יניח מתאותו לכבוד הבורא.

וישנים לבו בתורה. אם היה רגיל ללמוד דף אחד - ילמד שני דפין. פי גדול תלמוד תורה שמביא לידי מעשה. ויהיה מוסר עצמו בכפית יצרו לתורה ולמצות, והן הם יסורין של אהבה. ואל יתנהג אדם במצות הבורא כאדם העושה במקרה, פעמים עושה פעמים מניח, אלא כלן יעשה בלב שלם תמיד, ואל יניח משום ענין לא מפני עצלות ולא מפני בוששה, כגון: אם רגיל לאכול שלש סעודות שבת למצוה, ונתארח אצל בני אדם שאינם מחזיקים באותה מצוה, אל יניח המצוה מפני הבוששה, פי אוי לה לאותה בוששה, אלא יעז פניו ויאמר: שימו ואסעד פזית פמצות הבורא, וכן כל פיוצא בזה.

ואפלו אם יהיו העולם מתלוצצים עליו, מפל מקום יש לו להיות כפתי בעיניהם ולא יעבר מצוה קטנה ממצוות הבורא, שעל זה נאמר: "באהבתה תשגה תמיד", כלומר, באהבתה של מצוה תהיה שוגה ופתי להניח כל עסקיך ולדון בה. ודגמת זה מציינו ברבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב בצד שוק התחתון של צפורי ועוסק בתורה, וסדינו מוטל בצד שוק העליון, והיה נראה כפתי בעיני העולם בשביל אהבת מצות הבורא לעסק בתורה (בפרק כיצד מעברין בעירובין).

ואם עשה פן ונפטר בחצי ימיו, נותנין לו שכר כאלו חי כל שבועים שנה, ימי שנתינו במצות. וזה שאמר שלמה המלך עליו השלום בחכמתו: "מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל". אם ימיו מרבין או מעוטין, שכרו של מועט בשכרו של מרבה. משה פרנס את ישראל ארבעים שנה, ושמואל הנביא פרנס עשר שנים, ושקלן הכתוב כאחד, דכתיב: "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו". משל למלך ששכר פועלים, והתחילו במלאכה לעשות באמונה. אמר המלך לאחד מהם: בוא ונטיל במדינות בגנות ופרדסים. הלך עמו כל היום, והאחרים

טָרְחוּ בְּמִלְאֲכָתָן. לָעֵת עָרַב בָּאוּ לְמִלְכָּד וְאָמְרוּ: תֵּן לָנוּ שְׂכָרְנוּ. וּבָא אוֹתוֹ שְׁטִייל עִם הַמֶּלֶךְ וְשָׂאֵל שְׂכָרוֹ כִּמוֹ כֵּן. אָמְרוּ הָאֲחֵרִים: וּמָה יֵשׁ לָךְ לָקַח, הֲלֹא לֹא טָרַחְתָּ כָּל הַיּוֹם בְּלוֹ בְּאֲמוּנָה בְּמִלְאֲכָה? הַשׁוֹיב לָהֶם: עַל יְדֵי לֹא נִשְׂאָר לַפֶּעַל. וְרָאָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִדִּין עִמּוֹ וְנָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ, כֵּן הוּא פָּתַב בְּמִדְרָשׁ תְּנַחֲוּמָא.

וְהַשֵּׁב אֵל יְדָמָה בְּנַפְשׁוֹ לֹמַר, לָמָּה זֶה הִבֵּל אֵינְעֵ לְרִיק וּלְתַהוֹ פְּחִי אֵיכְלָה, כִּי אִיךְ תַּעֲמֹד תִּשׁוּבָתִי לְפָנַי עֲוֹנוֹתַי, וְכָל מָה שְׂאוּכָל לַעֲשׂוֹת לֹא יוֹעִיל בְּנֶגֶד הָעֲוֹנוֹת שְׁעָבְרוּ עָלַי. אֵל יֹאמֵר כֵּן, כִּי הַבְּטִיחַ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל יְדֵי יְחֻזְקָאֵל הַנְּבִיא, כִּי פִּשְׁעֵיהֶם לֹא יִזְכְּרוּ עוֹד, דְּכָתִיב: "וְהִרְשַׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וְשָׁמַר אֶת כָּל חֻקוֹתַי, וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה חֵיהַ יְחִיהַ לֹא יָמוּת", כָּל פִּשְׁעֵיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזְכְּרוּ לוֹ, בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יְחִיהַ. תָּם וְגַשְׁלָם.

סדר התשובה

להגאון הצדיק רבי יעקב שאול דוויק הכהן זצ"ל

חכם באשי וראש בית דין בחלב – ארם צובא
מתוך ספרו "שארית יעקב" דרוש ג' לשבת שובה

(א) צריך להודיע במהות התשובה כיצד סדר התשובה. בתחלה צריך ללמד בתורה ובספרי מוסר, כדי שידע שפידו עון ויכיר שהוא בעל עברות, כי בלי זה האיד ידע לעשות תשובה, כמו שכתוב "ומודה ועוב ירחם", כלומר, עד שיודה שיש בידו עון ועוב אותו – אז ירחם. ואם לא למד תורה ומוסר, ידמה בעצמו שהוא צדיק גמור, ויבלה כל הימים והלילות מבקש בקר מקנתו למלא תאוותו, ומתפלל תפלה קצרה, ויחשב בלבו שזו דרך ישרה.

(ב) ודע לך, אחי, שענין התשובה לא כמו שחושבים ההמון עם, שעקר התשובה התפלה ורוב הודוים ומכה באגרוף על החזה, כי כל אלו מכשירי התשובה. אלא העקר הוא שיחשב העברות שפידו ויתודה עליהם, ויעיד עליו יושב שמים שלא ישוב לעשותם עוד עד עולם.

(ג) ראשית הכל – עון הנדרים, וכל שכן בשעת הספר תורה. ואמרו חכמים, בעון נדרים אשתו של אדם מתה, וכל שכן אם אמר למנוחת הזכרים. וכתב הרב חיד"א ז"ל, בשעה שאדם נודר למוצת נשמת המת, מעלין הנשמה ממקומה עד שתתעלה למקום עליון יותר, וישבת הנשמה תלויה עד שיתן הנדר.

(ד) גם עון הגזל חמור הוא מאד, ואפלו מן העפוי"ם.

הרוצה   נספחים   בתשובה   שפה

ה) גם עזון הסתכלות בנשים, כי המסתכל בעריות נקרא מומר לדבר אחר, וכל שכן אם השתעשע עמהם בדברים בטלים.

ו) גם ענין מאכלות אסורות, כגון שקצים ורמשים שנמצאים בירקות ובמים ובחמץ, יתוש או זבוב - על כל אחד ששה מלקיות, נמלה או תולעת - חמשה מלקיות

ז) גם גלוח תוקן בתער - כל אחד חמשה מלקיות, והמגלח - על כל אחד חמשה מלקיות, וחיב על השחתה בסדר הזה, רוצה לומר י"ג מדות "ויעבר ה' וכו', ואיך ישא ראשו מול ה', והוא משחית את זקנו (כי שער הראש הפאות והזקן כנגד י"ג מדות רחמים כידוע).

ח) גם הנאווה והכעס, אש היא עד אבדון תאכל, טרף נפשו באפו.

ט) גם ענין אסור שבת, כתב הרב חיד"א ז"ל, לא תכון התשובה, כי אם בקיום השבת, וצריך השב לקים מצוות בכל אבריו, והמקיים השבת באלו קיים כל התורה בלה. א' - שלא לצאת לרשות הרבים נושא משאוי בשבת, גם שלא לדבר דברי חל בשבת. ולא נתנו שבתות וימים טובים אלא לעסק בהם בתורה, אם יום או יומים יעמוד.

י) כעס - כל הכועס, חס ושלום, השכינה אינה חשובה נגדו.

יא) שבועת שוא - תפטר שערת בשרו על רפת בני עמנו ששגור בפיהם חי חי. וכבר הרב אברהם בן עזרא ז"ל כתב, שדבר זה לבד די ומספיק להאריך את הגלות.

יב) לשון הרע, ליצנות, גבלות הפה, חס ושלום, וכל פה ודבר נבלה.

יג) וצריך לחזר ולפשפש על הרעות שיש לו, כגון קנאה ותחרות, גאווה, קמצנות ועין רעה. וכתב הרב ראשית חכמה שיש מדור מיוחד לקמצנים. והרב חיד"א כתב, שתקמצנות מצד הסטרא אחרא,

וידוע שכל קמצן ומדקדק עם חבריו אפלו על פרוטה אחת, לא בציר
שלא יפשל בעון הגזל, והוא גדול מאד, ויום כפור אינו מכפר. ואם
רואה בעצמו שאינו יכול להיות ותרו, ידע בעצמו שהמזון בפקדון
אצלו, יצבר ולא ידע מי אספם. במאמר המשורר: אם קנית הון ועשר,
מי יודע אם בישר. יצבר ולא ידע מי אספם - מי יקח הפעות. אל
תאמר לרעהך לך טוב.

יד) ויחזק עצמו מפאן ולהבא לקים פראוי כל מצוות עשה שהתירשל
מלקימם.

תפלה על התשובה נוספר "קב הישר" פרק ה

הרוצה לחזור בתשובה, או להחזיר אחרים בתשובה - יאמר תפלה זו ארבעים יום רצופים בסוף ברכת "השיבנו אבינו".

יהי רצון מלפניך יי אלקינו ואלקי אבותינו, שתחתר תתירה מתחת כסא כבודך להחזיר בתשובה שלמה כל פושעי ישראל, ובכללם תחזירני ואת [פלוני בן פלוני] בתשובה לפניך, כי ימינך פשוטה לקבל שבים, ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה.

תפלה מסדור "עבודת תמיד" לומר לפני למוד התורה הקדושה

לְעַם יְחִיד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשׁוֹכֵנֵתֶיהָ, בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ וּרְחִימוֹ
וּדְחִילוֹ, בְּיַחְוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, אֲנִי רוֹצֵה לְקַיֵּם
מִצְוֹת בּוֹרְאֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנִי רוֹצֵה לְלַמֵּד וְלַעֲסֹק בְּתוֹרַת
הַקְּדוּשָׁה לְשִׁמְחָה, וּכְוֹנֵתִי לְלַמֵּד וְלִלְמַד עַל מְנַת לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת
הַמִּצְוָה שְׂפָה. אֲבָל יוֹדַע אֲנִי בְּעַצְמִי שְׂאִינְנִי הַגּוֹן וְאִינְנִי כְּדָא, כִּי
חֲטָאתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעֵתִי לְאֱלֹהֵי, וְאֲנִי שָׁפַל וְנִבְזָה כְּלִי הָאֵל. וְהֵנִם כִּי
בְּתוֹרַתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ חֲשָׁקִי, אֲבָל כְּתוּב "וְלִרְשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה לְּךָ
לְסַפֵּר חֲקִי וּתְשֹׂא בְרִיתִי עָלַי כִּיךָ", וְאִיךָ בְּדַבְּרֵי תוֹרַתְךָ אֶעֱסֹק
וְאִשְׁיַחְהָ?

עַל כֵּן אֶמְקַדְמָה לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תְּשׁוּבָה, עֲדִיד לְשׁוּבָה, כִּי
אַתָּה רוֹצֵה בְּתְשׁוּבָה. וַיִּמְיֶנְךָ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׂכִים, לְכָל עֲדִיד
בָּאִים. וְאַתָּה עוֹזֵר לְעוֹב וּלְתַקֵּן מַעֲשִׂים הָרָעִים, לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה
שְׁלֵמָה וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים וְנָאִים. וַיִּדְעֵתִי כִּי שַׁעַר הַתְּשׁוּבָה
פְּתוּחָה, וְכֵן שַׁעֲרֵי מַחִילָה וּסְלִיחָה, לְכֵן אֲנִי רוֹצֵה לְשׁוּב אֵלֶיךָ
בְּתְשׁוּבָה, הַשִּׁיבֵנִי אֱלֹהֵי אֵלֶיךָ וְאִשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׂכָתוּב "וְשָׁבֹתָ עַד
ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ", וְאִם יָשׁוּב - מִיָּד תִּקְבְּלוּ, וְאַתָּה סוֹלֵחַ
וּמוֹחֵל לוֹ. וְגַם אֲנִי רוֹצֵה לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְדוּי עַל מַעֲשֵׂי
הָרָעִים, עַל כָּל הַחֲטָאִים הַעֲזוּנֹת וְהַפְּשָׁעִים. חֲרִינִי מוֹדָה וּמְתוּדָה
שְׂחַטָּאתִי שְׁעוֹתִי וְשִׁפְשָׁעֵתִי לְפָנֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתִי עַל הָאֲדָמָה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה, וְאֲנִי מוֹדָה וּמְבִיר שְׂאִנִּי שָׁפַל וְנִבְזָה, וְהֵנִי מִתְחַרֵּט עַל
כָּל מַעֲשֵׂי וּמַחֲשׁבוֹתֵי הָרָעִים, וְעַל כָּל הַחֲטָאִים וְהַעֲזוּנֹת וְהַפְּשָׁעִים

הרוצה תפלה על התשובה בתשובה שפט

שְׁחַטְאֵתִי שְׁעוּיִתִי וְשִׁפְשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, וְעַל שְׁעִבְרָתִי עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ. כְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ "וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ", וְגַם אֲנִי מוֹדָה וּמִתְוַדֶּה שְׁעִשִׁיתִי מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ.

אֱלֹהֵי, בּוֹשָׁתִי וְגַם נִבְלַמְתִּי לְהָרִים פָּנַי אֵלֶיךָ, אֲנִי מְחַה וְחַעֲבֵר פְּשָׁעֵי מִנְּגַד עֵינֶיךָ, אֲנִי מְחַה וְחַעֲבֵר חַטָּאתִי וּפְשָׁעֵי מִנְּגַד עֵינֶיךָ. אֲנִי אֱלֹהֵי עוֹשֵׂי, קִבַּל נָא בְּתוֹשׁוּבָה אוֹתִי, וּסְלַח וּמַחַל לִי עַל כָּל אֲשֶׁר הִרְעוֹתִי, שְׁחַטְאֵתִי שְׁעוּיִתִי וְשִׁפְשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵי. עַל כָּל־כֵּן אֲנִי מִתְחַרֵּט מְאֹד. וַיְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא אֶחְטָא עוֹד, וַיַּמְצַתָּה אֲנִי שָׁב אֵלֶיךָ, וְאֲנִי רוֹצֵה לְשָׁמֵעַ בְּקוֹלְךָ, לְעִסֵּק בְּתוֹרָתְךָ וּבְקִיּוּם מִצְוֹתֶיךָ וּלְחַיּוֹת לְמַעַנְךָ. עֲזֹרֵנִי אֱלֹהֵי עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ, לְלַבֵּת בְּדַרְכֶיךָ, לְשָׁמֵר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַנֵּם אֶת דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ. לִישׁוּעָתְךָ קְוִיתִי ה', קְוִיתִי ה' לִישׁוּעָתְךָ, ה' לִישׁוּעָתְךָ קְוִיתִי, שְׁתַּעֲזֹרֵנִי לְתַקֵּן כָּל אֲשֶׁר עוֹיִתִי. וְלִמְעַן לֹא אֶחְטָא לָךְ, שְׁמְרֵנִי אֵל כִּי חִסִּיתִי בְּךָ, וְכָל חַפָּא לְפִתְחֵךְ, מְסִיעִין אוֹתוֹ לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אוֹתוֹ. שְׁמַע ה' וְחַנּוּנִי, ה' הִיָּה עֲזֹר לִי, לְתַקֵּן נַפְשׁ רּוּחַ וּנְשָׁמָה שְׁבִי. הוֹרֵנִי ה' בְּדַרְכֶךָ, אֶחֱלֶךְ בְּאַמְתְּךָ, יַחַד לְכָבִי לִירְאָה שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה נָא רְצוֹנִי שִׁיְהִיָּה בְּרַצוֹנְךָ, לְעֲשׂוֹת נַחַת רּוּחַ לְשְׁמֶךָ, וְנִגְדֵךְ יִצְרֵי הֲרַע עָלַי תִּגְזֹן, כִּי אַתָּה מְלֶךְ עֲזֹר וּמוֹשִׁיעַ וּמְגֹן.

הַשִּׁיבֵנו אֱבִינוּ לְתוֹרָתְךָ, וּדְבַקְנֵנו בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְתֵן לִי כַח וְאַהֲבָה וְשִׂמְחָה לְעַבְדְּךָ, וְחֻכְמָה בִּינָה וְדַעַת לְהִבִּין וּלְהַשְׁכִּיל טוֹבָה וְנִדְלָתְךָ, כִּי אַתָּה טוֹב וְסְלַח וְרַב חֶסֶד לְכָל קְרֹאֶיךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תוֹרָתְךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קַדְשֶׁתְךָ. לְמַעַן יַחֲלִצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְנֵי: יְהִיו לְרְצוֹן אֲמַרִי כִּי וְחַגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ. יי צוּרֵי וְגֹאֲלֵי:

ודוי הגדול

זרבנו נסים גאון ז"ל

רבנו של עולם, קדם כל דבר, אין לי פה להשיב ולא מצח להרים ראש, כי מפני שעונותי רבו מלמנות וחטאתי עצמו מספר, וכמשא כבד יכבדו ממני. מתודה אני לפניך יי אלהי בכפיפת ראש, בכפיפת קומה, בכניעת חיל, בחלישות פה, בשבירת לב, בנמיכות רוח, בקדה, בכריעה, בהשתחויה, באימה, בבעתה, ברדת, בזועה, בחלחול, ביראה, במורא. אומר אני לפניך יי אלהי מקצת מעשי הרעים ומדרכי המכערים וממעללי המקלקלים, לאמרם אי אפשר לבררם אין פי פה, לגלותם לא אעצר חיל, לדברם לא אדעם, להגידם איני פדאי, לתבע עליהם סליחה ומחילה וכפרה - מה אני מה חיי, אני הכל וריק, אני רמה ותולעה, אני עפר ואפר, בוש אני מחטאי, ומכלם אני מפשעי. אין לי פתחון פה להתודות לפניך. גדול עוני מושא, עצמו פשעי מספר. בושתי וגם נכלמתי כגנב הנמצא במחירת:

רבנו של עולם, אם עמדתי לפרש את חטאי ולבארם, יכלה הזמן והם לא יכלו. על איזה מהם אתבע, ועל איזה מהם אבקש, ועל איזה מהם אתודה, על הכלל או על הפרט, על הנספרות או על הנגלות, על הראשונות או על האחרונות, על החדשות או על הישנות, על הטמונות או על הנודעות, על הגזפרות או על הנשכחות ממני. יודע אני בעצמי שאין פי לא תורה ולא חכמה לא דעת ולא תבונה לא צדקה ולא ישרות ולא גמילות חסדים, אבל אני סכל ולא יודע, בער ולא מבין, גזלן ולא נאמן, חיב ולא זכאי, רשע ולא צדיק, רע

הרוצה תפלה על התשובה בתשובה שצא

ולא טוב, וכל מעשים רעים עשיתי, וגם עברות רעות עשיתי, ואם אתה דן אותי כמעשי - אוי לי! וי לי! אהה עלי! אויה על נפשי! ואם תבקש לנקותי כמטהר וכמצרף בסף - לא ישאר ממני מאומה, כי אני בקש לפני אש וכעצים יבשים לפני האור, בסף סינים מצפה על חרש, הבל הכלים אין בו ממש: כמה אקדם, או מה רפואה אבקש, כבן סורר ומורה הייתי, בעבד מורד על אדוניו, בתלמיד חולק על רבו. את אשר טהרת טמאתי, ואשר טמאת טהרתי, את אשר הרתת אסרתי, ואשר אסרת הרתתי, את אשר אהבת שנאתי, ואשר שנאת אהבתי, את אשר הקלת החמרת, ואשר החמרת הקלתי, את אשר קרבת רחקתי, ואשר רחקת קרבת, אך לא להכעיסך נתפונתי, וכעויות מצח פאתי לבקש סליחה מלפניך. שמתי פני כפלב, העותי מצח בזונה, נגשתי לפניך בבשת פנים, ובן פתוב "ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם":

רבונו של עולם, לא על עצמי בלבד אני מתפלל ומתנודה, כי אם בעדי ובעד קהליך העומדים לפניך, ואף על פי שאיני ראוי ולא זכאי להתודות על עצמי, וכל שפן על אחרים, אבל כי דרכך להאריך אפך, ומדתך להעביר קצףך, ומנהגך לרחם על בריותיך, וביותר לשבים אליך ומודים לפניך ועוזבים ומתנחמים על פשעיהם ולא מכסים אותם, שפן פתוב "מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירחם", ומציל את נפשו מדינה של גיהנם:

רבונו של עולם, מנהג בית דינך הצדק לא כמנהג פתי דינין של בני אדם, שמדת בני אדם, כשהוא תובע את חברו בממון אל בית דין או אל השופט - אם יכפר ינצל מן הממון, ואם יודה מתחייב לתן. ובית דינך הצדק לא כן הוא, אלא אם יכפר אדם - אוי לו ואוי לנפשו, ואם מודה ועוזב - אתה מרחמהו:

רבונו של עולם, לולי חטאינו ופשעינו לא היינו בושים ונבלמים, ועל מה היינו מתודים, כי אי אפשר לו לאדם לבקש על חטא והוא

לא חטא, ולא יודע עו רחמיו אלא בהעבירו חטאת יראיו. ולא על
עצמי בלבד אני מתודה, כי אם בעדי ובעד כל קהליך: יהי רצון מלפניך
יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתסלח ותמחל לנו על כל עונותינו ופשעינו,
ותכפר לנו על כל חטאתינו.

סדר ודוי להשל"ה הקדוש

(מסכת יומא הל' תשובה אות י"ח)

וְזֶה סֵדֵר הַתּוֹדוֹת: וַיִּשְׁפֹּשׂ בְּמַעֲשָׁיו וַיְהִי לוֹ לְזַכְרוֹן אֶת אֲשֶׁר
הָעוֹה, וַיִּצְטַעַר וַיִּבּוֹשׂ וַיִּבְכֶּה, וַיֹּאמֶר:

אֲוִי לִי מָה עָשִׂיתִי, אֵיךְ מָרַדְתִּי בְּמַלְכְךָ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
וּבִתְוֹרַתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, אֵיךְ פָּגַמְתִּי בְּנִשְׁמָתִי וְהִחַלְפֵתִי עוֹלָם עוֹמֵד
בְּעוֹלָם עוֹבֵר, וּמָה אָעֲשֶׂה לְיוֹם פְּקֻדָּה בְּרַדְתִּי שְׁחַת. אֱלֹהֵי לִי, וְלִבִּי עָלֶי
דָּוָה בְּיוֹתֵר בְּמָה שְׁמָרְדְתִּי בְּמַלְכְךָ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הוּא
טָהוֹר, וּמִשְׁרָתוֹ טָהוֹרִים עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ, וְאֲנִי גִבּוֹה, כְּלָב סְרוּחַ חוּטֵא
מְגוּל, אֵיךְ טִמְאַתִּי אֶת עֲצָמֵי. הִנְנִי מִתְחַרֵּט בַּחֲרָטָה גְּמוּרָה וְלֹא אָעֲשֶׂה
עוֹד כֵּן כָּל יְמֵי חַיֵּי, וְאַף אוֹסִיף גְּדָרִים וּסְיָגוֹת וְהִרְחַקוֹת שְׁלֵא אָבוֹא
לְיַדֵּי כָּד, וְאַחֲרֵי שׁוּבֵי נַחֲמָתִי וְהִנְנִי מוֹדָה וְעוֹזֵב:

וְזֶה גִּפְחַ הַתּוֹדוֹת: בְּכַפִּיפַת רֹאשׁ וּבְעֵינַיִם זוֹלָגוֹת וּבַחֲלִיצַת מְנַעֵל, הִנְנִי
מִתְאַבֵּל עַל הַחֲטָאִים וְהָעוֹנוֹת וְהַפְּשָׁעִים שְׁחָטָאתִי וְשָׁעוּיִתִי
וְשִׁפְשָׁעֵתִי נֶגֶד אֲדוֹן עוֹלָם, בּוֹרְאֵי, יוֹצְרֵי, עוֹשֵׂי, אֲשֶׁר הַטִּיב עִמָּדִי בְּכָל
מְבַל כֹּל וְאֲנִי הִרְעוֹתִי, וְעַל זֶה הִנְנִי מְבַיֵּשׁ וּמְבַיֵּשׁ אֶת עֲצָמֵי. אֲוִי לִי
לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה! אֲוִי לִי לְאוֹתָהּ כְּלָמָה! הִרְיִנִי נִכְנַע וְנִפְשִׁי כְּעָפָר:

אֲזִי יֹשֵׁב עַל הָאָרֶץ בְּמִרְיֹת וַיִּתְפַּלֵּשׂ בְּעָפָר וַיִּבְכֶּה, וְאַחֲרַי כָּד יַעֲמֵד
וַיִּתְוַדֶּה: הִנְנִי עוֹמֵד וּמִתְוַדֶּה בְּכַפִּיפַת רֹאשׁ וּבְשִׁבְרוֹן לֵב וּבְיַדַיִם רְפוּת
וּבְרַגְלָיִם עָפוֹת וּבְהִתְפַּקְּקוֹת כָּל חֲלִיּוֹת שְׁבַשְׁדָּרָה וּבְרִסּוֹק אֲבָרִים. אֱלֹהֵי
וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, תְּבוֹא לְפָנַי תְּפַלְתִּי וְאַל תִּתְעַלֵּם מִתְחַנְתִּי, שְׂאִין אֲנִי עוֹ
פָּנִים וְכוּ', מָה אֹמֵר לְפָנֶיךָ יוֹשֵׁב מְרוֹם כּוּ', עַד וְאִין גִּסְתָּר מִנְּגִיד עֵינֶיךָ:

אָנָא ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, בּוֹרָא בְּרֵאתַנִּי, גְּדַלְתַּנִּי, וְנִתְּנִי, פְּרִנְסַתְּנִי וְכִלְכַּלְתַּנִּי עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְאַנְכִי בְּאוֹלְתֵי גְמַלְתִּי, הִרַע בְּעֵינַיִךְ עֲשִׂיתִי, וְכַעֲסַתִּיךְ בְּמַעֲשֵׂי הַרְעִים מִדַּי יוֹם יוֹם, הִנֵּה הִסְפַּלְתִּי וְאַשְׁגָּה הַרְבֵּה מְאֹד, וְחַטָּאתִי לְפָנֶיךָ בְּהַרְבֵּה עֲבֻרוֹת שְׁפָעוּלָם, וּבִפְרַט עֲבָרָה פְּלוֹגֵית וּפְלוֹגֵית שְׁעֲשִׂיתִי בְּמָקוֹם פְּלוֹגֵי, הַרְיִנִי מוֹדָה וְעוֹזֵב וּמִתְחַרַּט, וְתַרְחַמְנִי כְּמוֹ שְׁנֵאמַר "וּמוֹדָה וְעוֹזֵב יִרְחָם", גַּחֲמַתִּי אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי, וְהַרְיִנִי מִקַּבֵּל עָלַי שְׂלֵא אַעֲשֶׂה עוֹד וְאַרְחִיק אֶת עַצְמִי בְּכָל הַרְחָקוֹת מִזֶּה:

אָנָא אב הַרְחָמִים, הַנְּנִי קוֹרַע אֶת לִבִּי בְּאַנְחָתִי לְפָנֶיךָ, וּבְמַסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי, וּמִבְקָשׁ אֲנִי רַחֲמֶיךָ וְחַסְדֶּיךָ כְּעֵנִי בִפְתַח, לְעִזְרָתִי בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ, הַחַזִּירְנוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ, עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וְלֹא לְמַעַנְנוּ. אָבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֵךְ הַגָּדוֹל הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא שְׁנִקְרָא עָלֵינוּ. הַרְיִנִי מִעֲכָשׁוֹ פּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרִי. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, אֵתָהּ ה' רַחוּם וְחַנוּן הַרוֹצֵה בְּתִשׁוּבָה, שְׂיִתְּהַפְּכוּ זְדוֹנוֹתַי לְזִכִּיּוֹת, וּמִלֵּאדָּ רַע יִהְיֶה טוֹב, וְנֵאמַר "טוֹב וַיֵּשֶׁר ה' עַל פִּנּוֹת חַטָּאִים בְּדַרְךְ". דְּרַכִּיךְ ה' הוֹדִיעֵנִי אֲרַחֲוֶתֶיךָ לְמַדְנִי, קְרֵאתֶיךָ ה' בְּכָל לַב, עֲנֵנִי ה' חֲקוּךְ אֲצִרָה, יְהִיו לְרְצוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ, ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי.

בענין גדולה תשובה

- א. א"ר חמא ב"ר חנינא גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם, שנאמר 'ארפא משובתם אוהבם נדבה'.
- ב. אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר 'שובה ישראל עד ה' אלהיך'.
- ג. אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר 'לאמר הן ישלח איש' וכו'.
- ד. א"ר יונתן גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה, שנאמר 'ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב', מה טעם ובה לציון גואל, משום דשבי פשע ביעקב.
- ה. אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר 'שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך'.
- ו. אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, גדולה תשובה שמארכת שנתיו של אדם, שנאמר 'ובשוב רשע מרשעתו חיו יחיה'.
- ז. תניא היה ר"מ אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, שנאמר 'ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו', "מהם" לא נאמר אלא "ממנו".
- ח. אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם, שנאמר 'השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו'.
- ט. גדולה תשובה יותר מן התפלה (תד"ז פכ"ג).
- י. גדולה תשובה שבטלה את הגזירה וביטלה את השבועה (ילקו"ש ירמי"א ש"ג).
- יא. גדולה תשובה שהיא מרפאת את ישראל מעונותיהם (תד"ז פכ"ג).
- יב. מנין לעושה תשובה שמעלה עליו הכתוב כאילו עלה לירושלים ובנה בית המקדש ומזבח והקריב כל הקרבנות שבתורה, שנאמר (תהלים כ"א י"ט) 'זבחי אלקים רוח נשברה' (מדרש רבה ויקרא פ"ז, ב).

תם ונשלם שבה לקל בורא עולם